

GONAGASLAŠ
ODASMAHTTIN- JA HÁLDDAHUSDEPARTEMEANTA

Died. St 22

(2009–2010)

Diedáhus Stuorradiggái

Sámedikki 2009 doaimma birra

GONGALAŠ OĐASMAHTTIN-,
HÁLDDAHUS- JA GIRKODEPARTEMEANTA

Dieđ. St. 22

(2009–2010)

Dieđáhus Stuorradiggái

Sámedikki 2009 doaimma birra

Sisdoallu

1	Álggahus	9	2.5.6.4	Ovttasbargu allaskuvllaiguin ja universitehtain	15
2	Sámedikki 2009 jahkediedáhus	10	2.5.7	Dutkan.....	16
2.1	Álggahus	10	2.5.7.1	St.died. nr. 30 (2008–2009) Klima for forskning (Klimáhtta dutkamii)	16
2.2	Juolludus Sámediggái oktiibuot jahkái 2009.....	10	2.5.7.2	Regiovnnaš dutkanfoanda	16
2.3	Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus jahkái 2009	11	2.5.8	Váikkuhangaskaoamit – Oahpahus, ohcavuđot	16
2.4	Váikkuhangaskaoamit jagis 2009 ..	11	2.5.8.1	Dábálaš oahpponeavvut vuoddooahpahussii.....	16
2.5	Oahpahus	12	2.5.8.2	Earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut	16
2.5.1	Váldomihttomearri.....	12	2.5.8.3	Oahpponeavvut mánáidgárddiide..	16
2.5.2	Oassemihhtomearri.....	12	2.5.8.4	Čoahkkáigeassu oahpponeavvut, ohcavuđot	17
2.5.3	Strategiijat	12	2.5.8.5	Oahpponeavvuid oastin	17
2.5.4	Mánáidgárddit	12	2.5.9	Gelbbolašvuodabajideapmi	17
2.5.4.1	Diehtujuohkin ja bagadallan	12	2.5.9.1	Stipeanda ohppiide geain lea sámegeiella joatkkaskuvlla fágasuorggis	17
2.5.4.2	Ovttasbargu guovddáš eise válddiiguin.....	12	2.5.9.2	Fágalaš gelbbolašvuoda bajideapmi	17
2.5.4.3	Ovttasbargu earáiguin	13	2.5.9.3	Stipeanda alit ohppui	18
2.5.4.4	Oahpponeavvut mánáidgárddi váste	13	2.5.9.4	Doarjja sámi mánáidgárddiide	18
2.5.5	Vuoddooahpahus	13	2.5.10	Doaibmabijut oahpponeavvoráhkadeami nannemii	19
2.5.5.1	Oahpponeavvut.....	13	2.5.10.1	Matematihka oahppogirjiid jorgaleapmi ja heiveheapmi.....	19
2.5.5.2	Oahppoplánat	13	2.5.10.2	Ovddasmanniprošeakta – resursaskuvla julevsámi guovllus..	19
2.5.5.3	Refušuvdnaortnet oahpahusa ovddas sámegeielas ja sámegeilli ..	14	2.6	Giella	19
2.5.5.4	Priváhtaskuvlalága lánkaásahusa rievdadeapmi – gáibádušat oahppoplánii ja luvven oahpahusas.	14	2.6.1	Váldomihttomearri.....	19
2.5.5.5	Oahpahuslága lánkaásahusa rievdadeamit –gielalaš buohtalasalmmuhusa gáibáduš ja árvoštallan	14	2.6.2	Oassemihhtomearit.....	19
2.5.5.6	Fága- ja diibmojuohkin.....	14	2.6.3	Strategiijat.....	19
2.5.5.7	Od.prp. nr. 87 (2008–2009) Lov om voksenopplæring (Rávisolbmuidoahpahusa lánka)...	14	2.6.3.1	Bargu sámegeielain	19
2.5.5.8	Dutkkus eamiálbmogiid oahppogazzanvuoigatvuođaid birra	14	2.6.3.2	Tearbmabargu	20
2.5.6	Alit oahppu	15	2.6.3.3	Sámi báikenamat	20
2.5.6.1	Odđa oahpaheaddjeoahpu rámmaplánalávdegoddi	15	2.6.3.4	Ráddehusa sámegeiella doaibmaplána	21
2.5.6.2	Rekrutteren	15	2.6.4	Váikkuhangaskaoamit – giella, njuolgo doarjagat	21
2.5.6.3	Od.prp. nr. 71 (2008–2009) Om lov om endringer i lov om universiteter og høyskoler (lánka universitehtaid ja allaskuvllaid lága rievdademiid birra)	15	2.6.4.1	Guovttegielalašvuodadoarjja gielddaide	21
			2.6.4.2	Guovttegielalašvuodadoarjja fylkkagielddaide	21
			2.6.4.3	Sámi giellaguovddážit	21
			2.6.5	Váikkuhangaskaoamit – giella, ohcavuđot	21

2.6.5.1	Giellaprošeavttat sámegiela hálddašanguovllus.	21	2.8.6.2	Luossahálddašeapmi.	31
2.6.5.2	Giellaprošeavttat olggobealde sámegiela hálddašanguovllu	22	2.8.6.3	Guolásteami muddemat jagi 2009 várás	31
2.6.5.3	Čeahkkáigeassu giellaprošeavttat, ohcanvuđot.	22	2.8.6.4	Dorskebiebman.	31
2.7	Kultuvra	23	2.8.7	Eanandoallu	31
2.7.1	Váldomihttomearri	23	2.8.7.1	Eanadoallošiehtadallamat	31
2.7.2	Oassemihttomearri	23	2.8.7.2	Dáluid bisuheapmi	32
2.7.3	Strategijjat	23	2.8.7.3	Eanadoalu ja boazodoalu gaskasaš riiddut.	32
2.7.4	Ovttasbargu iešguđetlágan aktevrraiguin	23	2.8.7.4	Rádđehusa eanadoallopoltihkka. . .	32
2.7.5	Sámi kulturviesut	24	2.8.8	Duodji.	32
2.7.6	Sámi festiválat	24	2.8.8.1	Duoji ealáhusšiehtadus	32
2.7.7	Sámi valáštallan	24	2.8.8.2	Doaibmadoarjjaortnet duojáriidda. .	32
2.7.8	Sámi teáhterat	24	2.8.8.3	Duoji fidnoahppiortnet	32
2.7.9	Sámi museat.	25	2.8.9	Boazodoallu	32
2.7.10	UNESCO konvenšuvnna čuovvoleapmi ávnnaskeahtes kulturárbbi gáhttemis.	25	2.8.9.1	Sámedikki diedáhus sámi boazodoalu birra	32
2.7.11	Girjálášvuolta.	25	2.8.9.2	Boazodoallošiehtadus.	32
2.7.12	Govváidida ja dáiddaduodji.	25	2.8.9.3	132 kV fápmolinjja huksen Máttá- Helgelánddas.	33
2.7.13	Dáiddáršiehtadus	25	2.8.9.4	Konsultašuvnnat konsešuvnnaid birra Forsanvatnet fápmorusttega muddeman ja fápmohuksema birra	33
2.7.14	Sámi filbma	26	2.8.9.5	Muhtun guovlluid ráfáiduhttin boazoguohtuma vuostá Finnmárkkus.	33
2.7.15	Musihkka.	26	2.8.9.6	Geaidnu Njeareveadjái	33
2.7.16	Lullisámi mediafálaldat.	26	2.8.10	Lotnolas- ja meahccealáhusat	33
2.7.17	Sámi girkoáššit	26	2.8.10.1	Lotnolasealáhusaid árvoháhkkanprográmma ja sámi mátkealáhusat	33
2.7.18	Váikkuhangaskaoamit – Kultuvra, njuolggo doarjagat.	26	2.8.10.2	Meahccealáhusat	34
2.7.18.1	Sámi kulturviesut	26	2.8.10.3	Gárdun	34
2.7.18.2	Sámi festiválat	26	2.8.11	Boraspiet	34
2.7.18.3	Sámi valáštallan	26	2.9	Váikkuhangaskaoamit – ealáhusat – njuolgga doarjagat	34
2.7.18.4	Sámi teáhter.	27	2.9.1	Duodjeásahusat.	34
2.7.18.5	Sámi prentosat.	27	2.10	Váikkuhangaskaoamit – ealáhusat – ohcanvuđot doarjagat	34
2.7.18.6	Girjebusset.	27	2.10.1	Ealáhusovddideapmi.	34
2.7.18.7	Museat	27	2.10.1.1	Juohkelágan ealáhusat	34
2.7.19	Váikkuhangaskaoamit – kultuvra, ohcanvuđot doarjagat	27	2.10.1.2	Mariidnaealáhusat	35
2.7.19.1	Kulturovddideapmi	27	2.10.1.3	Eanandoallu	35
2.7.19.2	Sámegiela govvasárggusráiddut. . .	28	2.10.1.4	Álggahanstipeanddat	35
2.7.19.3	Čeahkkáigeassu, kulturovdánahttin, ohcanvuđot.	28	2.10.2	Lotnolasealáhusaid árvoháhkkanprográmma	35
2.7.20	Sámi lágádušat.	29	2.10.2.1	Lotnolasealáhusat	35
2.7.21	Sámi deaivvadansajit.	29	2.10.2.2	Duodji – fidnoahppiortnet	35
2.7.22	Sámi dáiddáršiehtadus	29	2.10.2.3	Čielggadanprošeavttat ja eará doaibmabijut árvoháhkkanprográmmas	36
2.8	Ealáhusat	30	2.10.3	Duoji ealáhusšiehtadus	36
2.8.1	Váldomihttomearri	30	2.10.3.1	Duoji doaibmadoarjja	36
2.8.2	Oassemihttomearrit	30	2.10.3.2	Investeren- ja ovddidandoarjja.	36
2.8.3	Strategijjat	30			
2.8.4	Ovttasbargu sierranas oassálastiiguin	30			
2.8.5	Doaibmabidjoplána sámii giliid suddjema ja ovddideami várás.	30			
2.8.6	Mariidna ealáhusat	30			
2.8.6.1	Riddoguoalástuslávdegotti.	30			

2.10.3.3	Doaibmadoarjagiid árvoštallan ...	36	2.11.7	Váikkuhangaskaoamit – birasgáhtten ja kultur- muitosuodjalus – Njuolggo doarjagat	44
2.10.3.4	Duoji čálgoortnegat	36	2.11.7.1	Dutkan ja duodašteapmi	44
2.10.3.5	Fága- ja ekonomiijalávdegoddi	37	2.11.8	Váikkuhangaskaoamit – birasgáhtten ja kultur- muitosuodjalus – Ohcanvuđot doarjagat	45
2.10.3.6	Sámi duodjegávppi organisašuvnnat	37	2.11.8.1	Kulturमितosuodjalus	45
2.10.3.7	Duodjeorganisašuvnnat – njuolgga doarjagat – duoji ealáhusšiehtadus	37	2.12	Dearvvašvuohta ja sosiála	45
2.10.4	Čoahkkáigeassu ealáhus, ohcanvuđot	37	2.12.1	Váldomihttomearri	45
2.11	Birasgáhtten ja kultursuodjalus ...	37	2.12.2	Oassemihhtomearri	45
2.11.1	Váldomihttomearri	37	2.12.3	Strategiijat	45
2.11.2	Oassemihhtomearri	37	2.12.4	Ovttasbargu sierra aktevrraiguin ..	45
2.11.3	Strategiijat	37	2.12.5	Sámi mánáid vuoigatvuodát	45
2.11.4	Kulturमितosuodjalus	39	2.12.5.1	Sámi mánáid bearráigeahčču mánáidsuodjalusa fuolahusas	45
2.11.4.1	Statistihkka mii čájeha doaimmaid.	39	2.12.5.2	Mánáidviessu	45
2.11.4.2	Riikkarevišuvnna iskkadeapmi das mo Birasgáhtten departemeanta lea fuolahan ovddasvástádusa ráfáidahttojuvvon ja suodjalanveara visttiin	39	2.12.6	Ovttasdoaibmanodastus	46
2.11.4.3	Ovttasbargu Riikkaantikvárain	39	2.12.7	Spesialistadearvvašvuoda- bálvalusat	46
2.11.4.4	Ovttasbargu eará oassálastiiguin ..	39	2.12.8	Sámi nationála gelbbolašvuodaguovddáš oahppama ja máhttima várás	46
2.11.4.5	Ovttasbargošiehtadus Opplánda fylkkasuohkaniin	39	2.12.9	Regionála dearvvašvuodadoaimmahagaid bargodoaibmadokumeanttat	46
2.11.4.6	Regionálaplána kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás	39	2.12.10	NAV	46
2.11.4.7	Nuortalašsiida	39	2.12.11	Hehtediedihanbálvalus	46
2.11.4.8	Ceavccegeadgi-Mortensnes UNESCOs máilmmiarbelisttus	40	2.12.12	Váikkuhangaskaomiid evalueren dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgiruššamiidda	46
2.11.4.9	Báikedidoštallamat	40	2.12.13	Váikkuhangaskaoamit – dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgiruššamat – ohcanvuđot doarjagat	47
2.11.4.10	Vistesuodjalus	40	2.12.13.1	Dearvvašvuoda- ja sosiála- prošeavttat	47
2.11.4.11	Vuosttaldeamit	41	2.13	Sámi organisašuvnnat	47
2.11.4.12	Gaskkusteapmi	41	2.13.1	Váldomihttomearri	47
2.11.5	Birasgáhtten	41	2.13.2	Váikkuhangaskaoamit – sámi organisašuvnnat – ohcanvuđot doarjagat	47
2.11.5.1	Sámedikki biras- ja areáladiedáhus	41	2.13.2.1	Sámi organisašuvnnat	47
2.11.5.2	Dáلكádat	41	2.14	Eará váikkuhangaskaoamit	48
2.11.5.3	Biologalaš šláddjivuoda- konvenšuvdna	42	2.14.1	Váikkuhangaskaoamit sámediggerádi geavahusas	48
2.11.6	Areálat	42	2.14.1.1	Regionála ovddideapmi	48
2.11.6.1	Finnmárkkuopmodat	42	2.14.2	Friija váikkuhangaskaoamit	48
2.11.6.2	Sámi vuoigatvuodalávdegoddi II – viidáset čuovvoleapmi	42	2.14.3	Riikkaidgaskasaš doaibmabijut ...	48
2.11.6.3	Suodjaleapmi	42	2.14.3.1	Rámmašiehtadus Olgoriikadepartemeanttain	48
2.11.6.4	Mineralat	43	2.14.3.2	Sámedikki riikkaidgaskasaš bargu.	49
2.11.6.5	Mohtorjohtalus meahcis	43	2.14.3.3	Sámi parlamentáralaš ráđdi	49
2.11.6.6	Šiehtadus Norgga čázádat- ja energijadirektoráhtain	43	2.14.3.4	Davviriikkalaš sáme konvenšuvdna	49
2.11.6.7	Konsultašuvnnat bieggamillo- párkkaid birra	44			
2.11.6.8	Mearraenergiijaláhka	44			
2.11.6.9	Goliat-fealтта huksen ja doaibma Barentsábis	44			

2.14.3.5	ON álgoálbmotjulggaštus.	49	2.18.1	Sámedikki dievasčoahkkin	53
2.14.3.6	ON Álgoálbmotáššiid Bissovaš Forum.	49	2.18.2	Sámedikki čoahkkinjodihangoddi. .	53
2.14.3.7	Álgoálbmotvuoigatvuodaid áššedovdimekanisma	49	2.18.3	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi.	54
2.14.3.8	Universal periodic review.	50	2.18.4	Sámi parlamentáralaš ráddi	54
2.14.3.9	Árktalaš ráddi	50	2.18.5	Sámedikki doarjjastivra	54
2.14.3.10	Barentsovttasbargu.	50	2.18.6	Sámediggeráddi	54
2.14.3.11	Eurohpapolitihkalaš áššit	50	2.18.7	Sámedikki giellastivra	54
2.14.3.12	Sámedikki ja Olgoriika- departemeantta gaskasaš konsultašuvnnat juohke jahkebealis	50	2.18.8	Sámi giellalávdegoddi.	54
2.14.4	Doarjja vuovdaleapmái ja fierpmádathuksemii sámi mátkealáhusaid siskkobealde	50	2.18.9	Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi	54
2.14.5	Ásahusdieđáhusa čuovvoleapmi . . .	51	2.19	Hálldahuslaš dási doaibmagolut. . .	54
2.14.6	Váikkuhangaskaoamit čoahkkinjodihangotti geavahussii. .	51	2.20	Bargu áššiiguin mat eai gula kapihttaliidda ovddabealde	56
2.14.6.1	Sámedikki politihkalaš joavkkut . . .	51	2.20.1	Raporteren ON siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid konvenšuvnna hárrái	56
2.14.6.2	Opposišuvnna bargoeavttut	51	2.20.2	Divvun II – sámegiela divvunprográmma.	56
2.14.6.3	Sámediggeválgga 2009 listtat.	51	2.20.3	Geográfalaš diehtujuohkinvuogádagat.	56
2.15	Eará doaibmajut mat eai leat váikkuhangaskaoamit.	51	2.20.4	Statistihkka	57
2.15.1	Konferánssat Sámedikki oktavuodas.	51	2.21	Erenoamáš prošeavttat.	57
2.15.1.1	Mánáidgárde- ja skuvlakonferánssa .	51	2.21.1	Buoret bálvalus geavaheddjiide. . . .	57
2.15.1.2	Sámedikki nuoraidkonferánssa.	51	2.21.2	Kvalitehta ovddideapmi vuodđooahpahusas – oahppoplána.	57
2.15.1.3	Konferánssa gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin.	51	2.21.3	Vistesuodjalanprošeavttat	57
2.15.1.4	Bibliotekakonferánssa	51	2.21.4	Árvoháhkkanprográmma	57
2.15.1.5	Dearvvašvuoda- ja sosiála- konferánssa	51	2.21.5	Njávdáma ortodoksa hávdesadji nuortalašgilis	57
2.15.2	Bálkkašumiid ja stipeanddaid juohkin	51	2.21.6	Kvalitehta ovddideapmi sámi mánáidgárddiin	57
2.15.3	Rudat dutkamii ja ovddideapmái, čielggadusaide ja duodaštanprošeavttaide	52	2.21.7	Sámediggeválggat 2009	57
2.15.4	Evalueremat.	52	2.22	Hástalusat	57
2.16	Sámeálbmotfoanda	52	3	Ráddehus bargu sáme- politihkalaš áššiiguin ja Sámedikki jahkedieđáhusa čuovvoleapmi	59
2.16.1	Ohcanvuodot doarjjagat – Sámeálbmotfoanda	52	3.1	Sámediggi	59
2.16.1.1	Giellaovddideapmi	52	3.1.1	Sámedikki ja ráddehusa gaskasaš bušeahatabargovuogit.	59
2.16.2	Árbediehtu – duodašteapmi ja gaskkusteapmi.	52	3.1.2	Ekonomiijastivren ja raporteren . . .	59
2.16.3	Girjjálašvuolta.	53	3.1.3	Visogovva das mat ráddádallamiid leat čadahuvvon Sámedikkiin	59
2.17	Eará doaibmajut mat eai leat ohcanvuodot.	53	3.1.4	Sámediggeválgga jagi 2009 – odđa válggaortnet.	61
2.17.1	Giellaoprográmma	53	3.2	Dásseárvu ja vealaheami vuostálastin	62
2.17.2	Ovddasmanni prošeakta Árbediehtu, kárten, suodjaleapmi ja geavaheapmi	53	3.2.1	Doaibmaplána ovddidan dihtii ovttadássásašvuoda ja eastadan dihtii čearddalaš vealaheami áigo dahkii 2009–2012	62
2.17.3	Registara ovddideapmi árbedieđuid hálddašeami várás.	53	3.3	Sámi statistihkka.	63
2.18	Politihkalaš dási doaibmagolut	53			

3.4	Regionálapolitihkka	63	3.13	Alit oahpahus	69
3.5	Riikkaidgaskasaš politihkka	64	3.14	Árbediehtu	69
3.5.1	Davviguovllut	64	3.15	Ealáhusat	70
3.6	Areála ja biraspolitihkka	65	3.15.1	Eanadoallu	70
3.6.1	Luonddušláddjiivuođaláhka	65	3.15.2	Boazodoallu	71
3.7	Kulturmuitosuodjaleapmi	65	3.15.3	Minerálaláhka	72
3.8	Kultuvra	66	3.15.4	Boraspirenammagottit	73
3.8.1	Sámi kultuvra	66	3.15.5	Luossahálddašeapmi	73
3.8.1.1	Kulturviesut	66	3.15.6	Energiijarusttegat	73
3.8.1.2	Preassadoarjja sámi aviissaide	66	3.15.7	Árvoháhkkanprográmma veahkkálas ealáhusaid várás	74
3.8.1.3	UNESCO konvenšuvdna vuoŋŋalaš kulturárbbi suodjaleami birra	67	3.16	Mánáidsuodjalus	74
3.9	Sámegiela	67	3.17	Bargo- ja čálgoetáhta	74
3.9.1	Doaibmaplána sámegielaid várás	67	3.17.1	Diehtujuohkin sámegillii bargo- ja čálgohálddahas	75
3.9.2	Sámelága giellanjuolggadusat	67	3.17.2	Geavaheaddjiidiskkadallama čadaheapmi sámegillii	75
3.9.3	Máŋggagiela guovddáš Storrvutnii (Omasvutnii)	67	3.17.3	Tearbmaovddideapmi – hástalusat Bargo- ja čálgoetáhtii	75
3.9.4	Heahtheadihanbálvalus ja sámegiella	68	Mielddus		
3.10	Mánáidgárddit	68	1	Sámedikki rehketoallu 2009	76
3.11	Sámigiel oahpponeavvut	68			
3.12	Vuođđoahpahus	69			

GONGALAŠ OĐASMAHTTIN-,
HÁLDDAHUS- JA GIRKODEPARTEMEANTA

Dieđ. St. 22

(2009–2010)

Dieđáhus Stuorradiggái

Sámedikki 2009 doaimma birra

*Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanttas 2010 geassemánu 25. beaivvi,
dohkkehuvvon stáhtarádis seamma beaivvi.
(Ráđdehus Stoltenberg II)*

1 Álggahus

Sámediggi lea addán iežas jahkedieđáhusa departementii Sámedikki barggu birra jagi 2009. Jahkedieđáhus čilge Sámedikki politihkalaš barggu, daid doaibmamušaid maid Sámediggi galgá hálldašit ja ekonomalaš ja hálldahuslaš hástalusaid.

Sámelága vuodul galgá Sámedikki jahkedieđáhus sáddejuvvot Ráđdehussii ja ovddiduvvot Stuorradiggái juohke jagi, gč. árvalusa justiisalávdegoddái sámelága mearrideami oktavuodas (Innst. O. nr. 79 (1986–87)). Dát dieđáhus ollašuhttá daid eavttuid.

Dán stuorradiggedieđáhusas addá Ráđdehus ruovttoluodda cealkámuša daid áššiid hárrái maid Sámediggi lea váldán ovdan jagi 2009 jahke-

dieđáhusas. Dat sisttisdoallá maiddá čilgehus das mo dat áššit mat leat váldojuvvon ovdan dieđáhusas, galget čuovvoluvvot. Sámedikki jahkedieđáhus lea biddjojuvvon stuorradiggedieđáhusii kapihtalin 2.

Sámedikki jagi 2009 rehketoallu čuovvu dán dieđáhusa mielddusin.

Stuorradiggeválgga maŋŋá čakčat 2009 mearriduvvojedje muhtun nuppástusat departemeantastruktuvrii mat doaibmagohte ođđajagemánu 1. b. 2010. Dan oktavuodas sirdojuvvui ovddasvástádus Sámi- ja unnitlohkopolitihkalaš áššiin ovddeš Bargo- ja searvadahttindepartemeanttas ođđa Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartementii.

2 Sámedikki 2009 jahkedieđáhus

2.1 Álggahus

Sámediggi diedihii 2008 jahkedieđáhusastis ahte jagi 2009 rájes rievdá jahkedieđáhusa hápmi. Rievdadusa ággan lea dárbu lávgadet oktavuhtii Sámedikki bušehta ja jahkedieđáhusa gaska.

Sámedikki jahkedieđáhusas leat Sámedikki politihkalaš ja hálddahaslaš doaimmat 2009:s válddallojuvvon. Jahkedieđáhusas raporterejuvvo váikkuhangaskaomiid geavaheapmi ja sierralágan strategiijaid čuovvoleapmi 2009 bušehtas.

Jahkedieđáhusa kapihttalat juhkkujuvvojit seamma vuogi mielde go bušehtas. Kapihttaliin 1, 2 ja 3 čájehit tabeallat kapihttaliid nugo Sámedikki 2009 bušehtas. Tabeallas 1.0 lea visogovva juolludusain mat Sámediggái bohtet stáhtabušehta bokte ovttaskas departemeanttain. Tabeallas 2.0 oidnojit Sámedikki oktasaš sisaboadut ja golut, ja tabeallain 3.0 ja 3.1 oidnojit movt váikkuhangaskaomit leat juhkkujuvvon Sámedikki 2009 bušehtas.

Jahkedieđáhusa loahppa kapihttaliin válddallojuvvo doaimma ja váikkuhangaskaomiid geavaheapmi seamma kapihtaljuoguin go bušehtas. Kapihttaliin 4 – 10 válddallojuvvojit váldomihttomearri, oassemihttomearri ja strategiijat ovttaskas kapihttala ektui. Doaimmat earret váikkuhangaskaomiid hálddaseapmi oidnojit dás ja leat čujuhusat politihkalaš ja hálddahaslaš doaimmabušehtii kapihttaliin 14 ja 15. Kapihttalat 11 ja 12 leat eará váikkuhangaskaomit ja doaimmabijut mat eai leat njuolga juolludusat dahje ohcanvuđot ortnegat. Kapihttalis 13 válddallojuvvo sámeálbmotfoanda. Kapihttalis 16 válddallojuvvojit dasto hástalusat.

Váikkuhangaskaomiid geavaheapmi lea okta strategiijain ulbmiliid juksamis. Buot váikkuhangaskaopmeortnegat válddallojuvvojit dan vuogi mielde movt dat bohtet ovdan bušehtas. Ovttaskas váikkuhangaskaopmeortnegiidda leat mearriduvvon sierra mihttomearit ja vuoruheamit.

Sámedikki 2009 rehketdoallu lea jahkedieđáhusa mielddusin.

2.2 Juolludus Sámediggái oktiibuot jahkái 2009

Tabealla 2.1 Departemenntaid juolludusat

		(1000 ru)					
Kap. Poasta	Čilgehus	RR 2007	Buš- 2008	RevBuš- 08	Buš- 2009	+/- 09- Rev 08	Erohus %
680.50	Bargo- ja searvadahttindepartemeanta – BSD	164 100	191 400	191 400	203 735	12 335	6,4 %
206.50	Máhttodepartemeanta – MD	30 572	31 887	31 887	33 290	1 403	4,4 %
226.21	Máhttodepartemeanta – MD	4 000	4 000	4 000	4 300	300	7,5 %
231.50	Máhttodepartemeanta – MD	11 870	12 380	12 380	12 925	545	4,4 %
1429.50	Birasdepartemeanta – BD	2000	3 000	3 000	3 000	0	0,0 %
320.53	Kultur- ja girkodepartementa – KGD	47 405	53 543	53 543	61 993	8 450	15,8 %
326.78	Kultur- ja girkodepartementa – KGD	519	0	0	0	0	–
724.21	Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta DFD	5 900	6 100	6 200	6 400	200	3,2 %
1147.50	Eanadoallodepartemeanta – ED	4 000	2 000	2 000	2 000	0	0,0 %
1147.50	Eanadoallodepartemeanta – ED	0	2 000	2 000	2 000	0	0,0 %
Juolluduvvon oktiibuot I		270 366	306 310	306 410	329 643	23 233	7,6 %

2.3 Sámedikki ekonomalaš rámmajuolludus jahkái 2009

Tabealla 2.2 Buohkanastabealla – Sámedikki boadut ja golut buohkanassii

(1000 ru)

	Rehket- doallu-07	Buš- 08	RevBuš- 08	Buš- 09	Avvik	i %
Doaibmagolut						
Departemeanttaid juolludusat	270 366	306 310	306 410	329 643	23 233	7,6 %
Sámeálbmotfoandda reanttut	0	10 000	10 000	16 000	6 000	60,0 %
Eará doaibmaboadut	0	0	2 721	0	-2 721	-100,0 %
Doaibmaboaduid submi	270 366	316 310	319 131	345 643	26 512	8,3 %
Váikkuhangaskaoamit						
Váikkuhangaskaoamit	178 881	204 121	204 871	220 608	15 737	7,7 %
Sámeálbmotfoandda ¹	0	10 000	10 000	14 200	4 200	42,0 %
Váikkuhangaskaomiid submi	178 881	214 121	214 871	234 808	19 937	9,3 %
Doaibmab. submi – váikku- hangaskaoamit	91 485	102 189	104 260	110 835	6 575	6,3 %
Doaibmagolut						
Politihkalaš dási doaibma	20 169	20 721	20 921	20 575	-346	-1,7 %
Hálddahusa doaibma ¹	61 666	74 318	75 518	81 210	5 692	7,5 %
Erenoamáš doaibmagolut	6 929	7 150	7 821	9 050	1 229	15,7 %
Doaibmagoluid submi	88 764	102 189	104 260	110 835	6 575	6,3 %
Jahkeboadus	2 721	0	0	0	0	11 376,0 %

¹ Áššis 25/08 lea várrejuvnonr 16 000 000 ru Sámeálbmotfondii 2009:s. Das lea 1 800 000 ru sirdojuvnon hálddahussii hálddašan dihtii Sámeálbmotfoandda reanttuid

2.4 Váikkuhangaskaoamit jagis 2009

Sámediggi jugii váikkuhangaskaomiid váldopoast-
taid čuovvovaččat 2009:s

Tabealla 2.3 Buohkanastabealla – Váikkuhangaskaoamit

(1000 ru)

Čilgehus	RR 2007	Buš 2008	Rev 2008	Buš 2009	+/- 09- Rev 08	Erohus %
Njuolggadoarjagat	88 674	100 963	101 413	109 295	7 882	7,8 %
Ohcanvudot doarjja	67 629	76 048	80 098	70 493	-9 605	-12,0 %
Tiltak for å styrke læremiddelproduksjon	0	0	0	6 000	6 000	-
Árvoháhkkanprográmma	0	4 875	4 875	6 000	1 125	23,1 %
Šiehtadusat	13 082	13 110	9 110	14 360	5 250	57,6 %
Eará váikkuhangaskaoamit	6 786	7 475	7 725	9 960	2 235	28,9 %
Sámeálbmotfoandda	0	10 000	10 000	14 200	4 200	42,0 %
Eará doaibmabijjut	2 710	1 650	1 650	4 500	2 850	172,7 %
Submi	178 881	214 121	214 871	234 808	19 937	9,3 %

Tabealla 2.4 Buohkanastabealla váikkuhangaskaoamit – Váldosuorggit

	Rehket- doallu-08	Buš- 08	RevBuš- 08	Buš- 2009	Juog %	09- Rev 08	Erohus %
Váikkuhangaskaoamit							
Oahpahus	27 533	28 653	31 153	31 330	13,3 %	177	0,6 %
Giella	46 268	51 460	51 460	53 960	23,0 %	2 500	4,9 %
Kultuvra	63 819	72 449	73 649	77 007	32,8 %	3 358	4,6 %
Ealáhus	24 505	30 575	27 275	34 200	14,6 %	6 925	25,4 %
Birasgáhtten ja kultur- suodjalus	543	3 452	3 452	2 000	0,9 %	-1 452	-42,1 %
Dearvašvuoda- ja sosiálaáŋgiruššan	3 908	4 300	4 400	3 250	1,4 %	-1 150	-26,1 %
Sámi organisašuvnnat	2 809	4 107	4 107	4 401	1,9 %	294	7,2 %
Eará váikkuhangaskaoamit	6 786	7 475	7 725	9 960	4,2 %	2 235	28,9 %
Sámeálbmotfoandda	0	10 000	10 000	14 200	6,0 %	4 200	42,0 %
Eará doaibmajut	2 710	1 650	1 650	4 500	1,9 %	2 850	172,7 %
Váikkuhangaskaomiid submi	178 881	214 121	214 871	234 808	100,0 %	19 937	9,3 %

2.5 Oahpahus

2.5.1 Váldomihttomearri

Sámi álbmogis galgá leat máhtolašvuolta, gelb-bolašvuolta ja gálggat mat dárbbášuvvojit sámi servodaga ovddideamis.

2.5.2 Oassemihttomearri

- Nannet ja ovddidit sámi mánáid ja nuoraid giella, kultuvrra ja identitehta
- Sámi álbmogis galgá leat duohta vuoigatvuolta oahpahussii sámegeielas ja sámegillii

2.5.3 Strategijjat

- Gulahallama bokte guovddáš, guovllulaš ja báikkálaš eiseválddiiguin sihkkarastit buriid rámmaeavttuid sámi mánáidgárddiid, vuoddoohpahas, alit oahpu ja dutkama vástte
- Váikkuhangaskaomiid aktiivvalaš geavaheami bokte nannet máhtolašvuoda ja gelb-bolašvuoda sámi servodagas
- Váikkuhit hutkás sámi oahpponeavvobuvttadeapmái
- Sámi oahpponeavvoguovddáša, Sámi oahpponeahta ja ohcanvejolaš oahppouskkádaga bokte addit ja buktit olámuddui dieđuid

- Addit dárbbášlaš dieđuid ja bagadusa sámi oahpahasu birra mánáidgárddiin ja vuoddoohpahas
- Álggahit terminologijaprošeavttaid vuoruhuvvon fágain

2.5.4 Mánáidgárddit

2.5.4.1 Diehtujuohkin ja bagadallan

Sámediggi vuoruha diehtujuohkima ja bagadallama mánáidgárdesuorggis. Váhnemat, mánáidgárddit ja suohkanat leat ožžon bagadallama doarjagiid ja fálaldagaid birra sámi mánáide mánáidgárddiin. Lassin lea Sámediggi ráhkadan diehtujuohkingihppaga sámi mánáid mánáidgárdefálaldagaid birra, ja almmuhan guokte «Stullán» mánáidgárdeáigečállaga.

Sámediggi lea doallan 4 iešguđetlágan fierpmádatčoahkkimiid gos lea diehtujuohkin, gelb-bolašvuodalokten, bagadallan ja fierpmádathuksen. Mii leat doallan fierpmádatčoahkkimiid jodiheddjiide, giellabargiide, dievdoolbmuide ja mánáidgárddiide gos leat lullisámi mánát. Dat maŋemus namuhuvvon fierpmádat álggahuvvui 2009:s.

2.5.4.2 Ovttasbargu guovddáš eiseválddiiguin

Sámediggi ja Máhtdepartemeanta leat čadahan konsultašuvnnaid Sturadiggedieđáhusa birra mii guoskkaha mánáidgárddi kvalitehta. Sámediggi

oaivvildii ahte stuoradiggedieđáhusa evttohus ii vuhtiiváldán sámi perspektiivva doarvái bures. Konsultašuvnnas šihttojuvvui ahte departemeanta namuha sámi mánáidgárddiid dieđáhusas. Muđui digaštalle konsultašuvnnain earret eará nationála váhnenlávdegotti birra, dutkama ja mánáidgárddiid sámegeiela birra. Sámediggi nagodii oázžut lohpadussii ahte maiddái dát fáttát váldojit mielde stuoradiggedieđáhussii.

Sámediggi ja Máhttodepartemeanta leat ovttasbargočoahkkimiin digaštallan iešgudetlágan fáttáid mat gusket sámi mánáid mánáidgárdefálaldaga kvalitehtii.

Jahkásaš čoahkkimis Mánáidáittardeddiin lea Sámediggi digaštallan áššiid dego oahpponeavvut, mánáidsuodjalus, giliskuvllat ja áittardeaddji gelbbolašvuota sámegeielas ja sámi kultuvrras.

Sámediggi lea buktán cealkámušaid «Brennautvalgetii» (Brennalávdegodái) mii galgá geahčadit buot ovdaskuvlamánáid pedagogalaš fálaldaga. Cealkámušas Sámediggi čujuhii váilevaš sámegeielat bargiid olu mánáidgárddiin, suohkaniid ovddasvástádusa ja bargiid gelbbolašvuoda sámi árbedieđu birra.

2.5.4.3 Ovttasbargu earáiguin

Sámediggi ovttasbargá sámi mánáid mánáidgárdefálaldaga birra guoskevaš fylkamániiguin. Sámediggi bagadallá ja rávve sámi mánáidgárddiid doarjjaohcciid, ja mii leat doallan čoahkkimiid suohkaniiguin mat leat ožžon dán doarjaga.

2.5.4.4 Oahpponeavvut mánáidgárddi vástá

Geahča teakstabihtá oahpponeavvut vuodđooahpáhusa vuolde.

2.5.5 Vuodđooahpahus

2.5.5.1 Oahpponeavvut

Sámediggi čatná iežas oahpponeavvobarggu mearriduvvon strategiijaide mat leat Sámedikki oahpponeavvoráhkadeami strategalaš plánas 2009–2012.

Okta strategiijain oahpponeavvoráhkadeami strategalaš plánas lea čielggadit beaktilis organiserema boahhteáiggi oahpponeavvoráhkadeamis. Máhttodepartemeanta bealis leat fas bidjan oktan strategiijan St.dieđáhusas nr. 28 (2007–2008) Sámepolitihkka, ovttasrádiid Sámedikkiin ásaht viidát čohkkejuvvon bargojoavkku mii galgá ráhkadit sámi oahpponeavvoráhkadeami plána vuodđooahpáhussii.

Sámediggi vuolgáhii oktiiheiveheami departemeantta plánain ásaht bargojoavkku ja Sámedikki

čielggademiin beaktilis oahpponeavvoráhkadeami ektui. Máhttodepartemeanta miedai dasa ja oktasaš bargojoavkku mandáhtta ja čohkken mearriduvvui ovttasrádiid.

Bargojoavkkus mas leat áirasat Máhttodepartemeanttas, Oahpahusdirektoráhtas ja Sámedikkis, lea čuovvovaš mandáhtta:

- Árvvoštallat sámi oahpponeavvuid dálá ovdáneami ja buvttadeami
- Dán árvvoštallama vuodul evttohit rievdasaid mat beavttálmahttet oahpponeavvoráhkadeami Mánáidgárddi rámmaplána ja Máhttolokten – Sámi mielde
- Árvvoštallat makkár ekonomalaš váikkuhusaid rievdadusat mielddisetbuktet

Bargojoavku galgá gulahallat iešgudetlágan aktevrraiguin ja viežžat dieđuid sullasaš diliid birra eará riikkain. Raporta galgá gárvvistuvvot ovdal 31.10.10.

Resursaskuvllaid ásaheapmi oahpponeavvoráhkadeami várás sihke davvi-, julev- ja lullisámi guovllus lea maiddá muhtun strategiija mii čuovvoluvvo bušeahta sajušteamis. 2008:s juolludii Sámediggi doarjaga Divttasvuona suohkana ovdaprošektii ráhkadit plána mot čadahit ovddasmanniprošeavtta oahpponeavvoráhkadeami vástá Ájluovtta skuvllas. Maiddá 2009:s sajuštuvvui ruhta dan prošektii. Ovddasmanniprošeavtta vásáhusaid vuodul galgá árvvoštallat eanet resursaskuvllaid. Sámediggi ja Divttasvuona suohkan leat ovttas mearridan plána ovddasmanniprošeavtta čadaheapmái.

Strategalaš plána vuodul lea Sámediggi, ovttas Utdanning.no:in čadahan ovdaprošeavtta mas váldoulbmil lei lagabut geahččat makkár vejolašvuodat gávdnojit ja čielggadit dárbbuid ohcanvejolaš oahpponeavvovouskkádaga várás. De lea áigumuš čadahit proševtta golmma jagis ovttas Máhttodepartemeanttain ovddidit oahpponeavvovouskkádaga, digitála oahpponeavvuid ja pedagogalaš lonohallanarena.

2.5.5.2 Oahppoplánat

Sámediggi lea dohkkehan oahppoplána Boazodoallofágii Jo3/oahpahus fitnodagas ja dárkkistan boazodoalu Jo2 oktasaš prográmmafága dohkkehuvon oahppoplána.

Sámediggi lea nammadan vihtta oahppoplána-joavkku mat ráhkadit oahppoplánaid viđa duodjefágii; siste- ja náhkkeuduodjefágii, tekstiiladuodjefágii, čuoldin- ja gođđinduodjefágii, muorraduodjefágii ja čoarve-, dákte- ja metalladuodjefágii, Jo3 oahpáhusa várás fitnodagas. Fágaid namat eai leat vel loa-

hpalaččat mearriduvvon. Oahppoplánaevttohusat galget plána mielde sáddejuvvot gulaskuddamii oddajagimánu 2010.

2.5.5.3 Refušuvdnaortnet oahpahusa ovddas sámegielas ja sámegillii

Sámediggi lea jahkebeallásaš konsultašunčoahkki miid oktavuodas Bargo- ja searvadahttindepartemeanttain lokten áššin daid hástalusaid maid mánnga suohkana vásihit oahpahussuorggis. Sámediggi lea čilgen departementii ahte sámegielloahpahas lea beare heajos ruhtadeapmi dan sivas go diibmomáksomearri lea beare vuollin. Leat čoahkkinastán Kommunenes Sentralforbund/Suohkaniid guovddášservviin gos digaštalle suohkaniid hástalusaid guovttegielalašvuoda ektui ja oahpahusdili ohppiin geain lea sámegiella fágan.

2.5.5.4 Priváhtaskuvlalága lánkaásahusa rievdeapmi – gáibádusat oahppoplánii ja luvven oahpahas

Sámediggi lea konsulteren Máhttodepartemeanttain priváhtaskuvlalága lánkaásahusa rievdeamiid birra, oahppoplána gáibádusaid birra ja oahpahasluvvema birra. Sámediggi oaččui dohkkehuvvot ahte Máhttolokten ja Máhttolokten – Sámi šaddet ovtadássasážžan, nu ahte go geavahit doahpaga Máhttolokten, de galgá maiddá doaba Máhttolokten – Sámi geavahuvvot buohtalaga.

2.5.5.5 Oahpahaslága lánkaásahusa rievdeamit – gielalaš buohtalasalmmuhusa gáibádus ja árvoštallan

Sámediggi lea konsulteren Máhttodepartemeanttain oahpahaslága lánkaásahusa rievdeamiid birra. Sámediggi ii nagodan oazžut dohkkehuvvot ahte gielalaš buohtalasalmmuhus maiddá galgá guoskat sámegiela oahpponeavvuide. Máhttodepartemeanta oaivvilda ahte dálá lánka dušše addá vejolašvuoda buktit lánkaásahusa girjedárogiela ja oddadárogiela ektui, danne go sámegiella ii namuhuvvo lánkateavsttas.

Sámediggi ii ožžon miediheami bisuhit sátnádeami «*Opplæring i norsk sidemål*» (Oahpahas dárogiela siidogiela) mii lea rievdeapmi dánin; «*Opplæring i skriftlig sidemål*» (Oahpahas čálalaš siidogiela). Dárogiela oahppoplánas eai leat siidogiela sierra gelbbašvuodamihttomearit. Rievdeapmi mielddisbuktá ahte oahppit geain lea sámegiella fágan duohtamáilmmis, eai leat luvvejuvvon siidogiela oahpahas ja árvoštallamis. Rievdeapmi

mielddisbuktá váikkuhusaid fága- ja diibmojuohkimi.

2.5.5.6 Fága- ja diibmojuohkin

Sámediggi lea mánngii ovddidan Máhttodepartementii fága- ja diibmojuohkinčuolmma mii váikkuha ohppiide geain lea sámegiella fágan. Sámediggi ja Máhttodepartemeanta ásahedje dan vuodul bargojoavkku mas leat mielde áirasat departemeanttas, Oahpahasdirektoráhtas ja Sámedikkis. Bargojoavku galgá geahččat ollislaččat čađa, ja vejolaččat evttohit rievdadit, fága- ja diibmojuohkima ohppiin geain lea sámegiella fágan.

2.5.5.7 Od.prp. nr. 87 (2008–2009) Lov om voksenopplæring (Rávisolbmuidoahpahas lánka)

Odđa lánka rávisolbmuidoahpahas birra lea leamaš konsultašuvnna. Sámediggi ja Máhttodepartemeanta bohte ovttaoavili dehálaš rievdeapmiid birra mat buoridit sámi oahpposervviid rámmaevttuid; unnimus oahppodoaimma 2000 jahke diimmu, ii leat gáibádus ahte galget doaimmat miehtá riikka, unnimus oasseváldi lohku ii gusto ja vuoddodoarjaga meroštallan lea juhkkokuovvon njealji ceahkkái. Lassin sáhttet sápmelaš rávisolbmot geain ii leat nu buorre álgoohppu, beassat sisa heivehandoarjaga njuolggadusa bokte go lea duodaštuvvon dárbu. Árbedieđu gaskkusteapmi váldui maiddá mielde dehálaš ulbmilin sámi oahpposervviide. Miedihuvvui maiddá čadahit konsultašuvnnaid ovdal go lánkaásahusa sáddejuvvot gulaskuddamii, ja ovdal go lánkaásahus loahpalaččat mearriduvvo. Sámedikkiin galgá lassin konsulteret ovdal go loahpalaččat mearridit juolludannjuolggadusaid sámi oahpposervviide.

2.5.5.8 Dutkkus eamiálbmogiid oahppogazzanvuogatvuodaid birra

ON eamiálbmotrivttiid áššedovdimekanismma jodiheadji bovdii Sámedikki buktit cealkámuša Áššedovdimekanismma dutkosii eamiálbmogiid oahppogazzanvuogatvuodaid birra. Sámediggi lea buktán cealkámušaid dutkosii čuovvovaš váldofátáin; dárbu viidasit ovdánahttit proseassaid gaskal stáhtalaš eiseváldiid ja Sámedikki álbmotrivtti vuodul, siskkáldas riekti ja konsultašuvdnašiehtadus, vuogatvuoha oazžut oahpahas sámegiela ja sámegillii ii leat doarvái bures vuhtiváldojuvvon, sámegillii ja sámegiela oahpahas doarjjaortnet ii leat doarvái buorre, ja hástalusat máhtto- ja ása-

husovdáneami ektui sámi servodagas hárvu namuhuvvo Ráđđehusas gos dát livččii lunddolaš.

2.5.6 Alit oahppu

2.5.6.1 *Ođđa oahpaheaddjeoahpu rámmaplánalávdegoddi*

Sámediggi beasai diehtit ođđa oahpaheaddjeoahpu rámmaplánalávdegotti nammadeami birra kopijja bokte Máhttodepartemeantta reivves lávdegotti oassálastiide. Sámediggi bivddii lávdegotti jodiheaddjis dieđu mot rámmaplánalávdegoddi áigu vuhtiiváldit vuoddoskuvllaid dárbbu vuodđogelbbolašvuhtii oahpahusa birra Máhttolokten-sámi mielde ja Máhttoloktema sámi sisdoalu mielde. Lávdegotti jodiheaddjis bođii ovdan ahte lávdegoddi áigu digaštallat daid beliid, ja ahte Sámi allaskuvllas nammaduvvon olmmoš lávdegodda ja servodatfága fágajovkui. Sámediggi ja Máhttodepartemeanta galget konsulteret ođđa rámmaplána lánkaásahusa birra. Sámediggi ii lean álgoálggus gulaskuddaninstánsa. Manjel go Sámediggi lea leamaš dialogas Máhttodepartemeanttain de leat ožžon miedihuvvot ahte galgá konsulterevuvvot fágaid nátionála njuolggadusevttohsaid birra.

Sámediggi lea leamaš observatoran ođđa sámi oahpaheaddjeoahpu rámmaplánalávdegottis. Dalle go Máhttodepartemeanta jearai Sámedikkis boahit observatoran, de lei lávdegoddi juo bargagoahtán. Máhttodepartemeanta rievdadii rámmaplánalávdegotti rámmaplána lánkaásahusevttohusa ovdal go sáddejuvvui gulaskuddamii. Gáibádusa vuodul rámmaplánalávdegottis ja Sámedikkis de váldui rámmaplánalávdegotti evttohus mielde gulaskuddandokumentii. Ášši lea dál gulaskuddamis.

2.5.6.2 *Rekrutteren*

Finnmárkku Fylkamánni, Sámi allaskuvla ja Finnmarkku allaskuvla leat čadahan prošeavtta Gollevirgi/Drømmejobben, mii galggai váikkuhit studeanttaid rekrutteremii dábalášoahpaheaddji- ja ovdaskuvlaoahpaheaddjiohppui Finnmarkku guovtti allaskuvlii. Prošeakta lea bures lihkestuvvan go rekrutteren dábalášoahpaheaddji- ja ovdaskuvlaoahpaheaddjioahpuide lei arvat buoret 2009:s go lea leamaš guhkit áigái. Prošeavtta galget čuovolit 2010:s.

Máhttodepartemeanta lea bivdán Sámi allaskuvlla ráhkadit nátionála rekrutterenstrategiija sámi alit ohppui, vuostazettiin oahpaheaddjeohppui ja sámeგილოhppui. Nátionála rekrutterenbar-

gojoavku sámi alit oahpu várás lea hálddahaslaččat čohkkejuvnon ja das leat mielde áirasat Bådådđjo ja Davvi-Trøndelaga allaskuvllain, Romssa Universitehtas ja Sámi allaskuvllas. Sámediggi ja Máhttodepartemeanta leat mielde bargojoavkkus observatoran. Bargu galgá loahpahuuvvot cuoŋománu loahpas 2010.

2.5.6.3 *Od.prp. nr. 71 (2008–2009) Om lov om endringer i lov om universiteter og høyskoler (lánka universitehtaid ja allaskuvllaid lága rievdademiid birra)*

Sámediggi sáddii gulaskuddancealkámuša universitehta- ja allaskuvllalága rievadanevttohusa birra. Sámediggi lea mielas daidda rievdadusaide maid Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (Nátionála orgána oahpahuskvalitehta várás) evttohit, muhto deattuha ahte Nátionála orgánas oahpahuskvalitehta várás ferte leat gelbbolašvuolta sámegeiela ja sámi kultuvrra ja servodaga birra, jus galgá soahpat dárkkistit ja veahkehit kvalitehtaovdánahttinbarggus sámi oahpuid várás. Máhttodepartemeanta evttoha lágas nannet ahte universitehtain ja allaskuvllain lea ovddasvástádus áimmahuššat ja ovddidit dárogeiela fágageiela, ja Sámediggi oaihvilda ahte maiddaí sámegeiela fágageiela ektui ferte diekkár lánkanannen. Gulaskuddanreivves bivddii Sámediggi oazžut buot dieđuid ášši viidasit ovdáneamis ja dieđihii ahte čilgejuvnon gáibádusat áššis soitet boahit konsultašuvnnaide. Od.prp. nr. 71 ovddiduvvui dieđitkeahttá Sámediggái.

2.5.6.4 *Ovttasbargu allaskuvllaiguin ja universitehtain*

Sámediggi lea ođđa Romssa Universitehta ovdánahttima oktavuodas deattuhan universitehtii ahte ovttastuhttin gaskal Romssa allaskuvlla ja universitehta lea dakkár dáhpáhus mii addá vejolašvuoda ođđahutkamii ja ovdánahttimii dutkan- ja oahpahussuorggis mat gusket álgoálbmogiidda oppalaččat ja sámi diliide earenoamážit. Sámediggi háliida ahte universitehta ovdánahttojuvvo universitehtan maiddaí álgoálbmogiid várás, gos sámi studeanttaid lohku lassánivččii ja gos studeanttat geain lea sámegeiel- ja sámi kulturduogáš maiddaí fáttmastuvvojit. Universitehta ferte ovdánahttit ja fállat oahpuid mat vástidit sámi servodaga dárbbuide, ja álgoálbmot- ja sámi perspektiiva galggašii leat oassin buot fágain sihke oahpahas ja dutkamis, ja árbediehtu galggašii leat vuodđun ođđa máhtuid ovdánahttimis.

2.5.7 Dutkan

2.5.7.1 *St.died. nr. 30 (2008–2009) Klima for forskning (Klimáhtta dutkamii)*

Mii leat čadahan konsultašuvnnaid ja bohtán ovttamielalašvuhtii dutkandiedáhusa doaimmaid birra. Diedáhusas bohtá ovdan ahte Ráddehus áigu, maŋnel konsultašuvnnaid Sámedikkiin, nammadit lávdegotti mii galgá čielggadit sámi dutkama ja álgoálbmotdutkan ovdánandovdomearkkaid, dárbbuid ja mihttomeriid, das maiddá strategalaš ovttasbarggu, ášahus- ja fierpmádathuksema rámmaid. Dát lea njuolgačuovvoleapmi Sámedikki ášahusdiedáhusa vuoruhuvvon doaimmain.

2.5.7.2 *Regiovnnaš dutkanfoanda*

Konsultašuvnnaid gaskal Sámedikki ja Máhttodepartemeantta šiehttojuvvui ahte Sámediggi galgá evttohit ovttá miellahtu juohke regiovnnaš dutkanfoandda stivrii Davvi-Norggas ja Gaska-Norggas. Šiehttojuvvui maiddá ahte Davvi-Norgga, Gaska-Norgga ja Hedemárkku ja Opplándda regiovnnaš dutkanfoanddaid njuolggadusain galgá ulbmiliin dárkilit čilgejuvvot ahte sámi dutkanberoštusat ja dárbbut galget vuhtiiváldjuvvot. Sámediggi lea nammadan ovttá lahtu goappátge válgalávdegoddái Davvi-Norgga ja Gaska-Norgga dutkanfoanddaid stivraide.

2.5.8 Váikkuhangaskaoamit – Oahpahus, ohcanvuodot

2.5.8.1 *Dábálaš oahpponeavvut vuoddoahpahussii*

Doarjjaortnega ulbmil:

- Ovddidit sámi oahpponeavvuid gustovaš oahpoplánabuktosa vuodul

Vuoruheamit 2009:s:

- Máttasámegeiella vuosttašgiellan 3.–4. jahkecehkiide
- Máttasámegeiella nubbingiellan mánáiddási vuosttaš ja nuppi ceahkis
- Osku, eallinoaidnu ja etihkka (OEE) – Fáddá-gihpa 5.–7. Jahkecehkiide davvisámegeilli váldoosiide
  - Sirkumpolára álgoálbmotoskkuid várás (vuoddoateaksta)
  - Juvddálašvuolta, isláma, hinduisma, buddhisma ja eallinoaidnu (vejolaš jorgaleapmi ja heiveheapmi)
  - Filosofii ja etihkka (vejolaš jorgaleapmi ja heiveheapmi)

- Osku, eallinoaidnu ja etihkka (OEE) – Fáddá-gihpa 8.–10. Jahkecehkiide davvisámegeilli
  - Filosofii ja etihkka (vejolaš jorgaleapmi ja heiveheapmi)
  - Risttalašvuolta ja eallinoaidnu
- Oddásisprenten, fierpmádatbáikkiid bisuheapmi, odasmahttin, áigequovdilastin ja dáláš oahpponeavvuid heiveheapmi

2009 bušehtas lei 8 975 000 ru várrejuvvon dábálaš oahpponeavvuid ráhkadeapmái. Mii juolludeimmet 9 111 000 ru 31 prošehtii mearriduvvon vuoruhemiid siskkovalde. Buot prošehtat leat biddjon johtui 2009:s. Bušehta rájibadjelgeavaheami sivva lea ahte dát váikkuhangaskaoapmeortnet lei vuoruhuvvon suorgi, ja dat lea gokčojuvvon geavatkeahces ja ruovttoluotta gessojuvvon doarjalohpádusain mat eai leat geavahuvvon.

2009 juolludemiin leat 2 prošehtta gárvásat. Ovdalaš juolluduvvon doarjagiin dábálaš oahpponeavvuide, gárvádedje 2009:s 49 prošehtta.

2.5.8.2 *Earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut*

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit sámi earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvuid mánáide, nuoraide ja ollesolbmuid davvi-, julev- ja máttasámegeilli.

Vuoruheamit 2009:s:

- Oahpponeavvut diedihuvvon, individuála dárbbuid vuodul
- Oahpponeavvut daidda geain leat oaidnin-, gullan- ja lohkan/čállinváttisvuodát
- Kárten- ja bagadanávdnasat

2009 bušehtas lei 1 900 000 ru várrejuvvon earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvuid ráhkadeapmái. Mii juolludeimmet 1 743 000 ru 11 prošehtii mearriduvvon vuoruhansurggiid siskkovalde. Buot dát prošehtat leat álggahuvvon 2009:s.

Ovdalaš juolluduvvon doarjagiin earenoamážit heivehuvvon oahpponeavvuide, gárvádedje 6 prošehtta 2009:s.

2.5.8.3 *Oahpponeavvut mánáidgárddiide*

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit oahpponeavvuid ja fágagirjjálašvuoda gustovaš mánáidgárddiid rámmaplána vuodul

Vuoruheamit 2009:s:

- Oahpponeavvut ja fágagirjjálašvuolta mii gokčá rámmaplána čuovvovaš fágasurggiid:

- Gulahallan, giella ja teaksta
- Lohku, latnja ja hápmi

2009 bušehtas lei 1 000 000 ru várrejuvvon oahpponeavvoráhkadeapmái mánáidgárddiid várás. Mii juolludeimmet 1 004 000 ru guovtti prošeaktii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde. Goappašat proševttat leat álggahuvvon 2009:s.

Ovdalaš juolluduvvon doarjagiin mánáidgárde-oahpponeavvuide, gárvánedje 4 proševtta 2009:s.

2.5.8.4 Čoahkkáigeassu oahpponeavvut, ohcanvuđot

2009 bušehtas lei oktiibuot 11 875 000 ru várrejuvvon oahpponeavvoráhkadeapmái. Sámediggái bohte 85 ohcama oktiibuot 39 200 000 ru ovddas. Daid gaskkas ožžo 44 ohcama doarjaga oktiibuot 11 858 000 ru ovddas vuoruhuvvon surggiid siskkobealde.

2.5.8.5 Oahpponeavvuid oastin

Sámedikki 2009 dárkkistuvvon bušehtas várrejuvvi 1 000 000 ru oastit almmuhuvvon oahpponeavvuid. Golahus lei 3 845 608 ru. Bušehta rájibadjelgeavaheapmi gokčojuvvui ruovttoluotta gessojuvvon doarjalohpádusaiguin mat eai leat geavahuvvon. Ostojuvvon ovdalaš almmuhuvvon

oahpponeavvut leat juhkkajuovvon nuvttá vuoddoskuvllaide ja mánáidgárddiide.

2.5.9 Gelbbolašvuodabajideapmi

2.5.9.1 Stipeanda ohppiide geain lea sámegiella joatkkaskuvlla fágasuorggis

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Oažžut eanet ohppiid joatkkaskuvllain válljet sámegiela vuosttašgiellan earenoamážit ja oahpahusa sámegielas ja oppalaččat

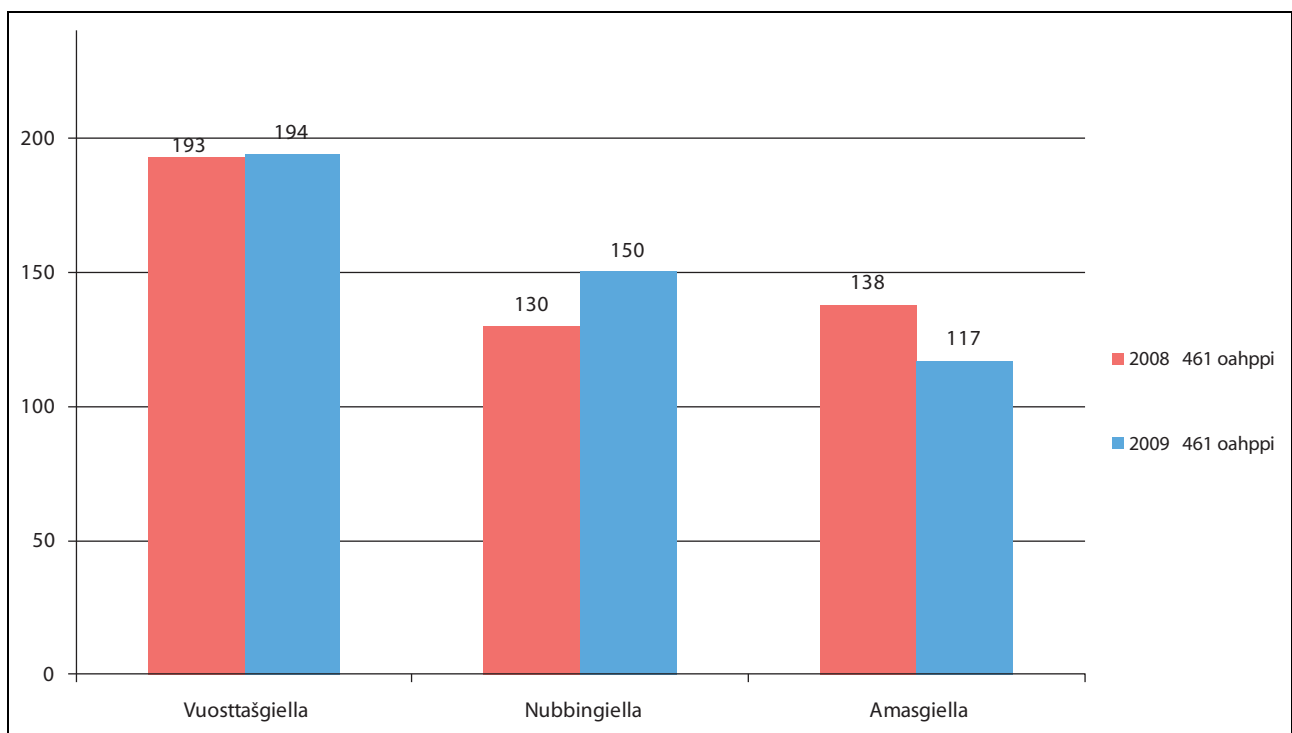
Stipeanda juhkkajuovvo goralaččat joatkkaskuvllaid ollesáiggeohppiid gaskkas geat lohket sámegiela vuosttašgiellan, nubbingiellan ja amasgiellan.

2009 bušehtas lei várrejuvvon ja lea juolluduvvon 2 400 000 ru ovddas stipeanda ohppiide geain lea sámegiella fágan joatkkaskuvllas. 461 oahppi ožžo stipeandda 2009:s. Dat lea seamma lohku go 2008:s. Govus dás vuolábealde čájeha mot stipeanda lea juolluduvvon iešgudetge oahppijovkui 2008:s ja 2009:s.

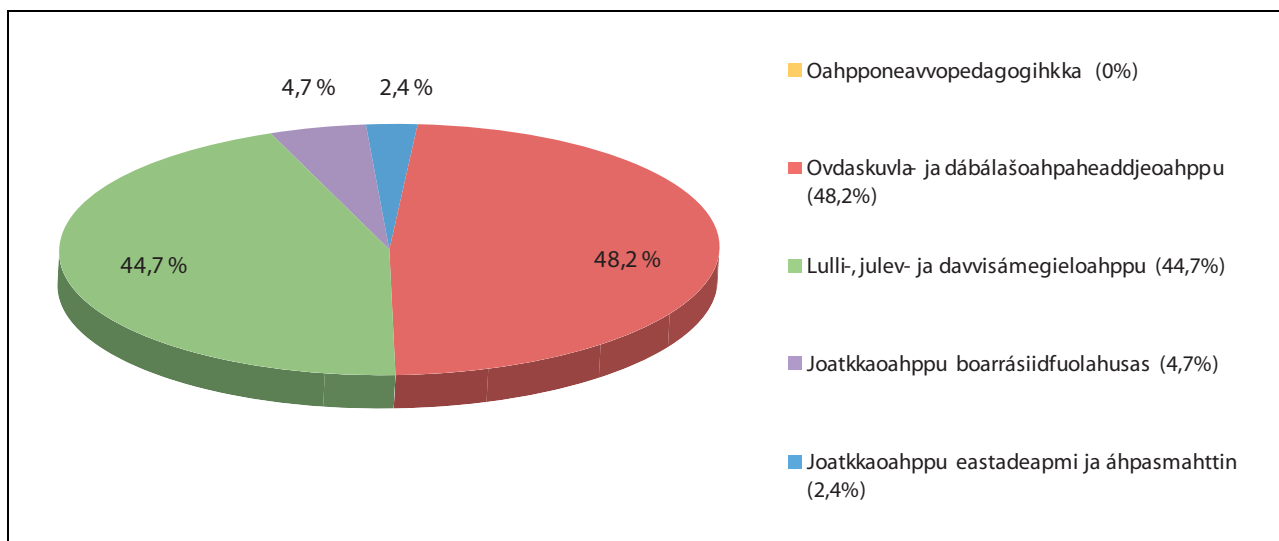
2.5.9.2 Fágalaš gelbbolašvuoda bajideapmi

Doarjjaortnega mihttomearri

- Buoret gelbbolašvuodta gáiddusoahpahusa birra vuoddooahpahasas, allaskuvllain ja universitehtain sámegiela dahje sámi fága oahpahusa várás

Govus 2.1 Stipeanda oahppiide geain lea sámegiella fágan joatkkaskuvllas.

Govus 2.2 Jagi 2009 stipeandajuolludemiid juohkáseapmi iešgudet vuoruhuvvon stipeandaortnegiidda.

Vuoruheamit 2009:s:

- Gáiddusoahpahusgelbbošvuoda bajidandoaimbajut doarjjaortnega olahusjoavkku bargiide

2009 bušehtas lei 800 000 ru várrejuvnon fágalaš gelbbošvuodaloktemii. Dušše ovttá prošeaktii leat juolludan doarjaga, 149 000 ru. Eará ohcamušat eai lean mearriduvvon vuoruhemiid siskkoabealde.

2.5.9.3 Stipeanda alit ohppui

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámegeielat fágaolbmuid rekrutteren iešgudet fágasurggiid siskkoabealde

Vuoruheamit 2009:s:

- Alit oahppu sámi oahpponeavvopedagogihkas
- Ovdaskuvla- ja dábálašoahpaheaddjestudentat geain lea sámegeiella fágasuorggis
- Alit oahppu máttá-, julev dahje davvisámegielas. Máttasámegiella ja julevsámegiella vuoruhuvvojit ovddemussii
- Joatkkaoahppu boarrásiidfuolahusas
- Joatkkaoahppu psykososiála váttuid eastadeami ja áhpásmahttima siskkoabealde go guoská sámi mánáide ja nuoraide

2009 dárkkistuvvon bušehtas lei 1 350 000 ru várrejuvnon alit oahpu stipeanddaide. Juolludeimmet 56 stipeandda oktiibuot 2 550 000 ru ovddas mearriduvvon vuoruhansurggiid siskkoabealde, earret oahpponeavvopedagogihkkasuorggis, ja sивvan dasa lei ahte ii lean oahppofálaldat. Bušehta ráji-

badjelgeavaheami sивva lei ahte ovdaskuvla- ja dábálašoahpaheaddjeoahpu ja sámegeielloahpu stipeanddaid vuoruheapmi jotkojuvvui. Dat lea gokčojuvnon geavatkeahces ja ruovttoluotta gessojuvnon doarjjalohpádusaiguin mat eai leat geavahuvvon. Govus dás vuolábealde čájeha mot 2009 stipeandajuolludeamit leat juhkkujuvnon iešgudet vuoruhuvvon stipeandaortnegiidda.

2.5.9.4 Doarjja sámi mánáidgárddiide

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sihkkarastit sámi mánáide mánáidgárdefálaldaga sámi giela ja kultuvrra vuodul

Vuoruheamit 2009:s:

- Sámi mánáidgárddit
- Sámegeiella oahpahuš sámi mánáide norgalaš mánáidgárddiin
- Doarjja prošeavttaide ja ovddidanbargguide sámi giellaoahpahuš siskkoabealde

2009 bušehtas lei 9 205 000 ru várrejuvnon sámi mánáidgárddi doarjagiidda. Das lea 7 839 700 ru juolluduvvon sámi mánáidgárddiide. Sámi mánáidgárddiid lohku mat gokčot Sámedikki juolludaneavttuid, lea njiedjan 41 mánáidgárddis 2008:s, 37 mánáidgárdái 2009:s. Sámegeielloahpahuš sámi mánáide geat leat dáčča mánáidgárddiin lea juolluduvvon 1 513 750 ru. Sámi mánáid lohku geat ožžot sámegeielloahpahuš dáčča mánáidgárddiin lea loktanan 35 mánás 2008:s, 94 mánái 2009:s. Sивva sámi mánáidgárddiid logu njiedjamii, ja dat mii

muhtun muddui lea dagahan ahte mánáid lohku geat ožžot sámegeieloahpahusa lea loktanán, lea ahte mánáidgárddiid lohku mat olahit eavttuid dohkkehuvvot sámi mánáidgárdin, lea njiedjan. Dat mánáidgárddit ožžot dál doarjaga sámegeieloahpahussii dáčča mánáidgárddiin. Lassin lea juolluduvvon 925 500 ru 8 prošeaktii ja ovdánahttinbargui sámi giellaoahpahusa siskkobealde.

Bušehta rájibadjelgeavaheami sivva lea go dát váikkuhangaskaopmeortnet vuoruhuvvui ja dat lea gokčojuvvon geavatkeahces ja ruovttoluotta gessojuvvon doarjjalohpádusaiguin mat eai leat geavahuvvon, ja geavatkeahces ruđaiguin sámi mánáidgárddi kvalitehtaovdáneami poasttas.

2.5.10 Doaimmabijut oahpponeavvovráhkadeami nannemii

2.5.10.1 *Matematihka oahppogirjjiid jorgaleapmi ja heiveheapmi*

Sámediggi vuoruhii čuovvovaš doaimmabijuid 2009:s.

- Matematihkkagirjjiid 5.–7. Jahkecehkiide, jorgaleapmi davvisámegillii ja heiveheapmi sámi diliide
- Matematihkkagirjjiid 8. Jahkeceahkkái, jorgaleapmi davvisámegillii ja heiveheapmi sámi diliide
- Matematihka tearpmaid ovddideapmi julev- ja lullisámegillii

2009 bušehtas lei 4 000 000 ru várrejuvvon matematihkkagirjjiid jorgaleapmái ja heiveheapmái. Matematihkkagirjjiid jorgalan- ja heivehanbarggut ledje almmuhuvvon Doffinii. Muhto fáladatgilvu fertii bissehuvvot formálalaš boasttuvuodaid geažil. Barggut almmuhuvvojit oddasit oddajagimánus 2010 čuovvovaš kategoriijaiguin;

1.–10. jahkecehkiide davvisámegillii ja 1.–4. jahkecehkiide julev- ja lullisámegillii. Matematihkkatearpmaid ovddideapmi julev- ja lullisámegillii álggahuvvojit sierra prošeaktan.

2.5.10.2 *Ovddasmanniprošeakta – resursaskuvla julevsámi guovllus*

2009 bušehtas lei 2 000 000 ru várrejuvvon ovddasmanniprošeaktii – resursaskuvla julevsámi guovllus. Prošeavtta ulbmil lea nannet julevsámi oahpponeavvovráhkadeapmi. Divttasvuona suohkan lea doarjjaoažžu. Prošeakta jotkojuvvo 2010:s.

2.6 Giella

2.6.1 Váldomihttomearri

- Buktit oidnosii ja nannet sámegeiela

2.6.2 Oassemihttomearit

- Bisuhit ja viidáset ovddidit dálá arenaid, ja ása-hit odđa arenaid sámegeiela váste.
- Ealáskuhttit sámegeiela dain guovlluin gos giella lea rašis dilis
- Ovddidit ja nannet sámegeielgeavaheami guovlluin gos sámegeiella lea beaivválaš giella

2.6.3 Strategiiat

- Váikkuhangaskaomiid aktiivvalaš geavaheami bokte ovdánahttit sámegeiela geavaheami
- Háhkát daid buoremus rámmaeavttuid sámegeiela váste gulahallama bokte báikkálaš, regi-onála ja guovddáš eiseválddiiguin ja eará guoskevaš aktevrraiguin
- Nannet ja ovddidit sámegeiela sámi tearbmabarggu bokte
- Nannet, suodjalit ja buktit oidnosii sámegeiela sámi báikenammabarggu bokte
- Ovttasbargat Bargo- ja searvadahttindepartemeanttain sámegeiela doaimmaplána čađaheamiin

2.6.3.1 *Bargu sámegeielain*

Sámi giellalávdegoddi lea sámedikkiid oktasaš orgána barggus sámegeielain, ja lea organisatuvralaččat Sámi parlamentáralaš rádi vuollásaš. Sámediggi lea ovttasráđiid Sámi giellalávdegottiin ovdánahttan ovttasbargovugiid, ja dieinna lágiin buoridan tearbmabarggu čađaheami.

Sámedikkis lea oktavuoha sierra aktevrraiguin sámegeiela nannenbarggus, maiddá riikkaidgaskasaččat. Sámediggi lea ovdamearkka dihte čoahkkimis European Charter for Regional or Minority Languages, mitalan sámegeialid dili birra Norggas. Čoahkkima vuodđun ledje raporttat: «Committee of Experts' 3rd Evaluation Report on Norway», «Text of the Charter» ja «Fourth Report of the Norwegian Government».

Gielddat ja sámi giellaguovddážit leat hui deatalaš aktevrrat sámegeiela suodjalan- ja ovddidanbarggus. Danne gulahallá Sámediggi dáid aktevrraiguin jeavddalaččat earret eará čoahkkimiid, semináraid ja konferánssaid bokte

Sámediggi lea váldán Kultur- ja girkodepartemeanttain ovdan ášši sámegeiela geavaheami birra

norgga stáht girkus. Dán duogázin lea reive maid Kultur- ja girkodepartemeanta lea sádden Davvi-Hálogalánda bismii jagi 1848 mearrádusaid čilgema birra. Departemeanta áddejumi mielde eai geatnegahte boares girkolaš mearrádusat geavahit sámegiela ipmilbálvalusain sámegiela hálddašanguovllus. Departemeanta oaivvilda ahte bismagotti duohken dat lea mearridit sámegiela máhtolašvuoda dárbu báhpaid virgádeamiid oktavuodas. Sámedikki oaivila mielde galget ipmilbálvalusat, erenoamážit sámegiela hálddašanguovllus, dollojuvot sámegillii dahje guovtti gillii.

Sámediggi lea čadahán giellaiskkadeami sámegiela geavaheami birra välljejuvnon ásašusain ja ossodagain sámegiela hálddašanguovllus, ja muhtun välljejuvnon gielddain olggobealde dán guovllu. Dasa lassin lea Sámediggi iskan makkár beroštupmi skuvllain ja mánáidgárddiin Norggas lea välljet sámegiela. Giellaiskkadeapmi čadahuvvo juohke njealjáj jagi. Iskkadeapmi čájeha ahte eai leat suorra rievdadusat sámegiela geavaheames dain guovlluin gos iskkadeapmi lea dahkkojuvnon jagi 2004 iskkadeami ektui. Go iskkadeapmi lei gáržžiduvvon, de dat ii čájjet ollislaš gova sámegiela dilis Norggas. Danne lea Sámediggi mearridan ahte čadahuvvo stuorát iskkadeapmi 2010:s.

Sámediggi lea evalueren guovttegielat ruđaid geavaheami mat addojuvvojit sámegiela hálddašanguovllu gielddaide ja fylkkagielddaide. Dál mearriduvvo njuolggodarjja gielddaide ja fylkkagielddaide Sámedikki jahkásaš bušehtain almmá meroštallannjuolggadusaid haga. Evalueren galgá geavahuvvot vuodđun earret eará árvoštallat dan ahte galgetgo guovttegielatdoarjagii biddjojuvot meroštallannjuolggadusat ja movt dat vejolaččat galggašedje doaibmat. Evalueren čájeha ahte doarjja lea váikkuhan sámegiela geavaheami ovdánahttima. Doarjja lea deatalaš, ja ollu oktavuodain mearrideaddji dasa vai gielddat sáhttet fállat guovttegielat bálvalusaid. Dasto čájeha raporta ahte gielddat váillahtit lavgadet čuovoleami ja gulahallama Sámedikkiin ja čielgaset njuolggadusaid ruđaid geavaheapmái. Raporttas problematiserejuvvo dulkon movt guovttegielat ruđat galget geavahuvvot, ja das daddjojuvvo ahte jos sámeláhka dulkojuvvo čavgadit, de galget guovttegielat ruđat geavahuvvot ollašuttit gáibadusaid mat leat sámelágas. Ruđaid geavaheapmi sihke Sámedikki bealis ja gielddaid/fylkkagielddaid beales lea ovdánan nu ahte sámegiela nannen baicce biddjojuvvo guovddáži.

2.6.3.2 Tearbmabargu

Sámediggi addá beaivválaččat rávvagiid priváhta ja almmolaš aktevrraide sámegiela sániid, tearpmaid, ásašusnamaid ja namahasaid geavaheames.

Dohkkehuvvon tearpmat

Sámediggi ráhkada tearbmalisttaid sisabohtán ávdnasiid vuodul maid sierra tearbmaprošeavttat buktet ja maid Sámediggi lea ruhtadan. Dan manjá dohkkehit Sámi giellalávdegotti tearbmajoavkkut tearbmalisttaid. Čuovvovaš tearbmalisttat leat dohkkehuvvon 2009:s: «Matematihkkatearpmat»-matematikktermer, «Luonddufágatearpmat»-naturfagtermer, «Muhtin jurdihkalaš tearpmat» – noen juridiske termer ja «Mediatearpmat» – medietermer ja «Gielddaid ja fylkkagielddaid bálvalustearpmaid» – gielddaid ja fylkkagielddaid hálddašantearpmat.

Njuolggadusat tearbmabarggu várás

Sámediggi lea revideren tearbmabarggu njuolggadusaid. Njuolggadusat leat ráhkaduvvon tearbmaprošeavttaid geavahussii, ja leat oktan eaktun ruđaid juolludeapmái dán lágan prošeavttaide.

Risten.no

Sámediggi bargá Risten.no tearbmabánkku ovddemiin viidáseappot. Muhtumin leat teknihkalaš hástalusat tearbmabánkkus ájihan dohkkehuvvon tearbmalisttaid registrerenbarggu.

2.6.3.3 Sámi báikenamat

Sámediggi láve rávvet sámi báikenamaid geavaheami birra journalisttaide, gielddaide ja earáide. Journalisttaide ja gielddaide addojuvvojit dieđut mearrádusaid birra movt galgá čállit almmolaš čujhusaid ja čoahkkebáikkiid, gilážiid, gielddalaš geainnuid, gáhtaid ja sullasaččaid namaid. Ovdamearkka dihte leat 2009:s addojuvnon Ránu ja Hápmira suohkaniidda dán lágan rávvagat gielddaid sámegiela nama hárrái ja geaidnomaide Deanu gielddas. Rávvagat addojuvvojit ovttagaslaččat. Gielddat mearridit geaidno- ja gilinaimaid, ja luonddunamaid mearrida fas Stáhta kártadoaimmahat. Buot rávvagat bohtet olámuddui dalle go dat leat mearriduvvon ja biddjojuvnon Stáhta kártadoaimmahaga kárttaide sihke nehtas ja báberkárttaide.

Sámediggi lea revideren njuolggadusaid čohkejuvnon báikenamaid várás. Njuolggadusat galget

geavahuvvot báikenamaid čohkkema oktavuodas ja leat oktan eaktun ruđaid juolludeapmái báikenammaprošeavttaide.

2.6.3.4 Rádđehusa sámegeiela doaibmaplána

Rádđehusa sámegeiela doaibmaplána ovddiduvvui 2009:s, konsultašuvnnaid maŋŋá Sámedikkiin plána doaibmabijuid hárrái. Doaibmaplána doaibmaáigodat lea 5 jagi. Ođasmahttin-, hálddahus- ja searvadahttindepartemeanta oktiordne plána čuovvoleami plánaáigodagas. Departemeanttas ja Sámedikkis lea jeavddalaš gulahallan doaibmaplána čuovvolanbarggu birra. Dasa lassin lea Sámedikkis ovttasbargu eará departemeanttaiguin ja direktoráhttaiguin doaibmaplána čuovvoleami birra.

2.6.4 Váikkuhangaskaoamit – giella, njuolgg doarjagat

2.6.4.1 Guovttegielalašvuodadoarjja gielddaide

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Almmolašvuohta galgá bálvalit sámegeiela hálddašanguovllu sámi álbmoga sámegillii čálalaččat ja njálmmálaččat

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 37 650 000 ru guovttegielatdoarjjan sámegeiela hálddašanguovllu gielddaide. Hálddašanguovlu viiddiduvvui 01.10.09 rájes nu ahte Loabága giella šattai mielde, ja 31.12.09 muttus gullet 9 gieldda hálddašanguovlui.

Gielddat galget maŋimuštá 01.08.10 leat raportereren movt doarjja lea geavahuvvon 2009:s. Jagi 2008 ektui diedihedje gielddat ahte guovttegielat ruđat leat geavahuvvon earret eará njuolga bálvalusaidd addimii, bargiid oahpaheapmái, jorgaleapmái, galbemii ja sámegeiela oainnusmahttimii visuálalaččat. Sámediggi lea álgán guovttegielatdoarjaga reviderenbargguin, ja das galget earret eará árvvoštallojuvvo meroštallannjuolggadusat ja raporterengáibádusat gielddaide. Oassin árvvoštallanbarggus ja ortnega vejolaš rievdeamis lea Sámediggi doallan čeahkimiid buot gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin mat gullet sámegeiela hálddašanguovlui.

2.6.4.2 Guovttegielalašvuodadoarjja fylkkagielddaide

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Almmolašvuohta galgá bálvalit sámegeiela hálddašanguovllu sámi álbmoga sámegillii čálalaččat ja njálmmálaččat.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámegeiela hálddašanguovllu fylkkagielddat, sámelága giellanjuolggadusaid vuodul.

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 5 100 000 ru guovttegielalašvuodadoarjjan dan 4 fylkkagieldii main leat gielddat mat gullet sámegeiela hálddašanguovlui.

Fylkkagielddat galget maŋimuštá 01.08.10 leat diedihan movt doarjja lea geavahuvvon 2009:s. Jagi 2008 ektui almmuhedje fylkkagielddat ahte dat doarjja lea geavahuvvon earret eará bargiid oahpaheapmái, jorgaleapmái ja sámegeiela oainnusmahttimii visuálalaččat. Muhtun fylkkagielddat leat maiddái juolludan ruđaid olggobealde boahntán prošeavttaide ohcama mielde. Geahča muđui kapihtala guovttegielalašvuodadoarjja gielddaide.

2.6.4.3 Sámi giellaguovddážit

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Nannet ja ovddidit ásaheavvon sámi giellaguovddážiid doaimmaid

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 5 200 000 ru 10 sámi giellaguovddáži. Sámi giellaguovddážit leat gielddain Rørosa rájes máddin Unjárgga rádjai davvin.

Giellaguovddážit galget maŋimuštá 01.08.10 leat raportereren movt doarjja 2009:s lea geavahuvvon. Jagi 2008 ektui diedihedje giellaguovddážit ahte dat leat geavahan doarjaga earret eará sáme-gielkurssaide ja arenaid ásaheapmái sámegeiela várás. Ollu giellaguovddážit leat lágidan mánggalá-gan doaluid gos oasseváldit leat beassan deaivvadit eará sámegeielagiiguin. Fálaldat lea maiddái leamaš mánáid ja nuoraid várás.

2.6.5 Váikkuhangaskaoamit – giella, ohcavuđot

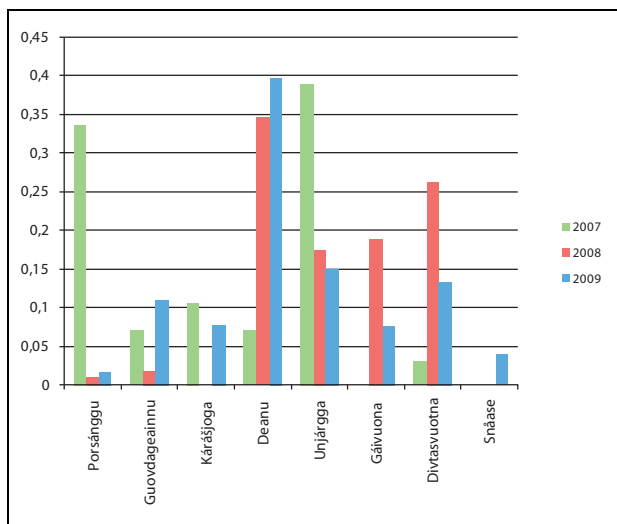
2.6.5.1 Giellaprošeavttat sámegeiela hálddašanguovllus

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet sámegeielgeavaheaddjit

Vuoruheamit 2009:s:

- Prošeavttat mat movttiidahttet sámegeiela geavaheami duhkoraddangiellan
- Prošeavttat mat nannejit sámegeiela geavaheami gulahallangiellan skuvlaastoáiggeortnegis
- Prošeavttat mat nannejit sámegeiela geavaheami gulahallangiellan joavkkuin ja servviin

Govus 2.3 Juolluduvvon prošektadoarjagiid juohkásepmi guđage gildii sámegiela hálddašanguovllus.

- Prošeavttat mat movttiidahttet sámegiela geavaheami juohkebeaivválaš eallimis
- Prošeavttat mat ovddidit sámegielseavaheami eanet ja odđa giellaarenain
- Prošeavttat mat váikkuhit sámegiela ealáskahtima guovlluin gos sámegiella lea heajus dilis
- Gielladikšundoaimmat mat nannejit sámegiela guovlluin gos sámegiella geavahuvvo beaivválaččat
- Oktasašprošeavttat sámi – kveana báikenamaid čohkkema ja duodašteami várás Porsáŋgu gielddas

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 2 200 000 ru giellaprošeavttaide sámegiela hálddašanguovllus. 2 952 000 ru juolluduvvui 18 prošektii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde. Dáid gaskkas leat 14 proševtta álggahuvvon 2009:s. Eanet geavahepmi bohtá das go dát váikkuhangaskaopmeortnet lea vuoruhuvvon, ja ruhta lea vižžojuvvon maid dái juolludusain giellaprošeavttaide sámegiela hálddašanguovllu olggobealde, go daidda lea unnit geavahuvvon.

Ovdal juolluduvvon doarjagiin giellaprošeavttaide leat 4 proševtta gárvvistuvvon 2009:s.

Govus vuolábealde čájeha movt doarjagat proševttaide juohkásit gielddaid gaskka sámegiela hálddašanguovllus siskkobealde, 2007–2009.

2.6.5.2 Giellaprošeavttat olggobealde sámegiela hálddašanguovllu

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet sámegielseavaheaddjit

Vuoruheamit 2009:s:

- Prošeavttat mat movttiidahttet sámegiela geavaheami duhkoraddangiellan
- Prošeavttat mat nannejit sámegiela geavaheami gulahallangiellan skuvlaastoáiggeortnegis
- Prošeavttat mat nannejit sámegiela geavaheami gulahallangiellan joavkkuin ja servviin
- Prošeavttat main lea ulbmilin nannet giellafievrrideami buolvvaid gaskkas
- Prošeavttat mat movttiidahttet sámegiela geavaheami juohkebeaivválaš eallimis
- Prošeavttat mat ovddidit sámegielseavaheami eanet ja odđa giellaarenain
- Gielladikšundoaimmat mat nannejit sámegiela guovlluin gos sámegiella geavahuvvo beaivválaččat
- Báikenammaprošeavttat Helgelánddas Nordlándda fylkkas
- Báikenammaprošeavttat Davvi-Trøndelaga fylkkas
- Báikenammaprošeavttat Lulli-Trøndelaga ja Hedemárkku fylkkain
- Oktasašprošeavttat sámi-kveana báikenamaid čohkkemii ja duodašteapmái Omasvuona suohkanis

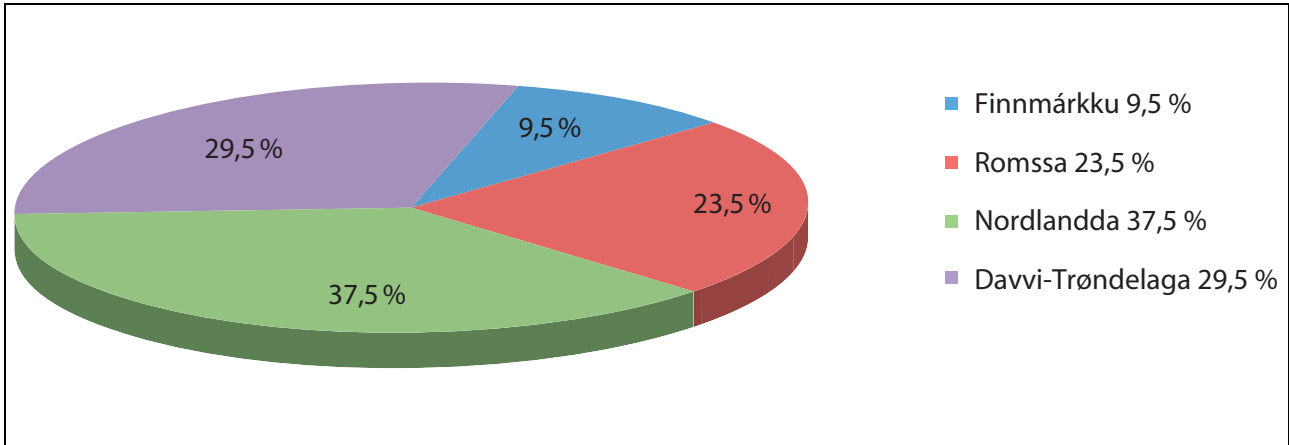
Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 3 810 000 ru giellaprošeavttaide sámegiela hálddašanguovllu siskkobealde. 3 158 000 ru juolluduvvui 21 prošektii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde. Dáid gaskkas leat 17 proševtta álggahuvvon 2009:s.

Ovdal juolluduvvon doarjagiin giellaprošeavttaide leat 3 proševtta gárvvistuvvon 2009:s.

Diagrámma vuolábealde čájeha movt doarjagat proševttaide juohkásit fylkkagielddaid gaskka sámegiela hálddašanguovllu olggobealde, 2007–2009.

2.6.5.3 Čohkkáigeassu giellaprošeavttat, ohcanvuđot

Jagi 2009 bušehtas lei oktiibuot várrejuvvon 6 010 000 ru giellaprošeavttaide. Sámediggái bohte 46 ohcama oktiibuot 8 000 000 ru ovddas. Dáid gaskkas juolluduvvui 39 prošektii oktiibuot 6 110 000 ru vuoruhemiid siskkobealde.

Govus 2.4 Juolluduvvon prošeaktadoarjagiid juohkáseapmi guđage fylkii mat leat sámejiela hálddašanguovllu olggobealde.

2.7 Kultuvra

2.7.1 Váldomihttomearri

- Ealli ja mánggabealat sámi dáidda- ja kultureallin

2.7.2 Oassemihttomearri

- Sámi kulturásahusaid ja museaid bisuheapmi ja viidáset ovddideapmi
- Sámi dáiddalaš ovdanbuktimiid girjáivuoda ovddideapmi ja daid gaskkusteami sihkkarastin
- Movttiidahttit ja ovddidit valáštallandoaimmaid sámi álbmogii
- Sihkkarastit ja ovddidit musihkka-, girjjálašvuohta-, filbma- ja revy- ja teáhterdoaimmaid
- Viiddes kulturdoaimmafálaldat sámi mánáide ja nuoraide
- Buorre bibliotekafálaldat sámi geavaheddjiide
- Sihkkarastit ahte sámi museat besset oassálas-
tit museaodastusas

2.7.3 Strategiijat

- Váikkuhit sámi dáidda- ja kultureallima bisuheami ja viidáset ovddideami aktiivvaláš váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte
- Váikkuhangaskaomiid aktiivvaláš geavaheami bokte ovddidit oktasaš sámi-kveana kulturdoaimmaid
- Nannet ja ovddidit ovttasbarggu aktevrraiguin mat barget sámi kulturovddidemiin

- Bisuhit ja ovddidit dialoga guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen dihte sámi kulturovdáneami rámmaeavttuid
- Sámedikki ja fylkkagielladaid gaskasaš ovttasbargošiehtadusaid bokte vel eanet geatnegahttit ovttas ovddidit sámi dáidda- ja kultureallima
- Dáiddáršiehtadusa bokte lámhit dili sámi dáidaga dahkamii ja gaskkusteapmái
- Veahkkin ásahtit sámi dáiddamusea
- Bargat dan badjelii ahte duohtandahkat odđa teáhtervistti Beaivváš Sámi Teáhterii
- Bargat vuoruhuvvon sámi kulturviesuid stuoridemiin
- Váikkuhit ahte sámi museat ožžot buriid rámmaeavttuid doaibmamii ja fágalaš ovddideapmái

2.7.4 Ovttasbargu iešguđetlágan aktevrraiguin

Sámediggi oaidná dárbbu dialogii guovddáš ja báikkálaš eiseválddiiguin barggus sealluhit ja nannet sámi kultuvrra.

Sámedikkis leat juohke jahkebeali okta-
vuodačoahkkimat Kulturdepartemeanttain, gos váldojuvvojit bušeahta ja eará áige-
guovdilis áššit guorahallamii. Ovdamearkka áššiin maid 2009 leat guorahallan lea Girjerádjosiid stuoradiggedieđáhus, mas Sámediggi lei mielde kvalitehtasihkkarastime loguid ja teavstta dieđáhusas. Leat leamaš konsultašuvnnat doaibmabijuid birra mat biddjojuvvojit johtui stuoradiggedieđáhusa vuodul.

Ráđđehus lea Stuoradiggedieđáhusas (2007–2008) no. 28 sámediggi birra evttohan ahte váldonjuolggadussan váldojuvvo viessoláigoruhtadanortnet atnui gos stáhta ruhtada odđa kulturvie-

suid huksema. Sámediggi galgá vuoruhit ođđa kulturviesuid. Evttohus guoská buot ođđa huksenprošeavttaide maid Sámediggi mearrida. Sámediggi lea oppalohkáí ovttamielas atnit dákkár viessoláigoruhtadeami ruhtadanmállen. Kulturdepartemeanta lea diedihhan Sámediggái ahte bohtet dollojuvvot konsultašuvnnat viessoláigoruhtadanortnega birra.

Sámedikkis leat dássidiid oktavuodačoahkkimat sámi kulturásahusaiguin ja -organisašuvnnain mat ožžot doarjaga Sámedikki bušehta bokte. Čoahkkimat leat arena gos lea goabbat guvlui diehtujuohkin ja fágalaš digaštallan, gos fáttát leat bušehta ja diehtujuohkin ja digaštallan áigeguovdilis áššiin.

2.7.5 Sámi kulturviesut

Várdobáiki lea čoahkkimisttis Sámedikkiin buktán ovdan dieđu ahte sii leat válbmasat álggahit ođđasisorganiserenproseassa čuoovvoleapmin Sámedikki ásaahusdiedáhusa. Várdobáikki mielas lea ođđasisorganiseren eaktun dasa ahte bargu hukset kulturviesu sáhtta álggahuvvot nu go plánejuvvon ásaahusdiedáhusas. Proseassa galgá čadahuvvot buori áiggis ovdal ásaahusvisti prošekterema mii ásaahusdiedáhusas lea biddjon áigodahkii 2011–2012. Sámediggi lea addán dieđu Várdobáikái ahte lea sávahahtti ahte viessoláigoruhtadeapmi biddjo vuodđun huksemii.

Sámediggi lea okta osolaččain easka álggahuvvon searvvis Senter for Nordlige folk AS, Davvi-riikkaid Álbmoga Guovddáš OS. Searvvi doaimma lea Ájas, Gáivuona suohkanis. Searvvi mihttu lea buktit lassie dieđuid ja beroštumi iešgudetlágan álbmogiid birra davviguovlluin. Fokus galgá leat davviguovlluid olbmuid, ja de erenoamážit mearrasámi kultuvrii. Eará osolaččat leat Romssa fylkkasuohkan, Riddu Riddu Searvi, Gáivuona suohkan ja ovddeš osolaččat.

Áltta Siida sávvá kulturviessostahtusa Sámedikki bušehtas. Sámediggi lea dása bidjan eaktun ahte oktii organiserejit iežaset Áltta sámi giellaguovddážiin, ja ahte organisašuvdnahápmi lea vuodđudus mas Sámediggi lea okta eaiggádiin dahje vuodđudeddjiin. Áltta Siida bargá ođđaorganiseremiin.

2.7.6 Sámi festiválat

Márkomeanus leat eanas leamaš eaktodáhtolaš bargit, ja lea dál proseassas veardádallame festivála boahhteáiggi. Festivála lea šaddan nu stuoris ahte lea dárbu ovttá buvttadeaddjivirgái. Sámediggi lea ávžžuhan lagat ovttasbarggu gaskkal Várdobáikki

ja Márkomeanu, dása lea Márkomeannu miedihan. Sámediggi áigu ovttasbargat Romssa ja Nordlándda fylkkasuohkaniiguin ruhtadit ovttá buvttadeaddjivirggi 2010 festiválii.

2.7.7 Sámi valáštallan

Sámediggi lea 2009:s álgán bargguin gos geahččalit oažžut eambbogiid searvat sámi valáštallanlihkadussii. Sámediggi lea nannen sámi nissonspábbačiekčama go lea juolludan ruđaid sámi nissoniid spábbačiekčanjovkui. Maŋŋil dialoga ođđa heargevuodjinserviin, Sámi Heargevuodjinsarvi, lea dát searvi váldojuvvon mielde oažžut fásta doaimmadoarjaga 2010:s.

Sámediggi lea juolludan Sámi valáštallanlihttu – Norga spealloruđaid sámi valáštallamii. Ulbmil doarjagiin lea doarjut bisuheami ja ovdánahttima erenoamáš sámi valáštallandoaimmain mat leat oassin árbevirolaš sámi kultuvrras. Okta mihttomearri lea maid ahte ruđat galget váikkuhit dasa ahte olbmuid valáštallan ja lihkadeapmi lassána, erenoamážit mánáid ja nuoraid gaskkas. Sámi valáštallanlihttu lea geavahan ruđaid earret eará rekrutteret heargegilvovuodjimii guovlluin olgobealde Finnmarkku, ja láchit čuoigamiid maid ovttastahtta njoarostemiin.

2.7.8 Sámi teáhterat

Sámedikki mielas lea dehálaš ahte sámi teáhteriin galget leat doarvái ekonomalaš rámmaeavttut, ja lea dáinna bargan dialogas teáhteriiguin. Sámediggi lea bovdén Kulturdepartemeantta čoahkkimii politihkalaš dásis, gosa maid Beaivváš Sámi Teáhter lea bovdenuvvon. Sámediggi ii nagot addit teáhterii seamma buriid ovdánahttineavttuid go mat eará teáhteriin leat maid regionálalaš ja stáhtalaš eiseválddit hálddašit. Lassin dasa ahte Beaivváš Sámi Našunálateáhteris ja Áarjelhsaemien Teatere:s ráhkaduvvojit teáhterat sámiin sámiid várás, de sii maid ovdánahttet sámi giela iežaset dáiddalaš doaimmas.

Lea guhkit áigge čada bargujuvvon ásaht sierra teáhtervisti Guovdageidnui Beaivváš Sámi Našunálateáhterii. Teáhter láigoha čájálmaslanjaid, kantuvrraid ja eará lanjaid kulturviesus Guovdageainnu suohkanis. Teáhtera lanjat muđui eai leat doarvái buorit otná standárdda ja dárbbuid ektui. Sámediggi doarju jurdaga ásaht ođđa teáhtervisti ja juogada teáhtera sávaldagaid oažžut dán ollašuvvat ovdal manná beare guhkes áigi.

Áarjelhsaemien Teatere lea mearridan ođđasisorganiseret ja álggahit vuodđudusa, ja dát proseassa lea álggahuvvon.

2.7.9 Sámi museat

Sámedikki oasseguorahallama čuovvleapmi sámi museadoaimmain Davit- Nordlánddas ja Romssas lea čadahuvvon. Árran Julevsámi guovddáš lea geigen Plána museadoaimmaid ásahepmái Bihtánsámi guovllus, Várdobáiki sámi guovddáš lea geigen Plána museadoaimmaid ásahepmái Várdobáiki sámi guovddázis- museadoaimmat márkosámi guovllus ja Lofuohtas ja Viestterállasis, ja Ája sámi guovddáš lea geigen Plána sámi museadoaimmain davit Gaska- Romssas ja Davvi- Romssas. Ája sámi musea 2010–2015. Guovddážat leat ožžon doarjaga ásaht museasiiddaid nu go oasseguorahallamis bohtá ovdan. Álggahanáigodagas leat Sámediggi ja Nordlándda ja Romssa fylkkasuohkanat ruhtadan proševttaid. Dat golbma odđa museaovttadaga leat mielde Sámedikki bušehtas sámi museaid oasis 2010 rájis. Lea biddjon johtui proseassa vai Nordlándda ja Romssa fylkkasuohkanat juolludit doaibmadoarjaga museaovttadagaide, nu go lea Finnmárkku sámi museain.

Vuodđudus Deanu ja Várjjat museasiida lea álggahuvvome. Vuodđudus lea doaibmaovttastupmi Várjjat Sámi Musea, Deanu musea, Saviomusea ja Nuortasámi musea/Á'vv – Saa'mi mu'zei gaskka. Siida galgá plána mielde eaiggádit Á'vv, mii rahppo 2010 čavčča.

Sámediggi lea sádden reivve Statsbyggii barggu birra hukset sámi dáiddamusea gitta RiddoDuottarMuseai. Sámediggi bivdá Statsbyggga plánet odđa vistti ja dárbašlaš divodemiid ja heivehemiid Sámi Vuorká- Dávviid visttis mii juo gávdno. Sámediggi lea juolludan 850 000 ru ovdaprošekteremii. Dán ruda sáhtá Statsbygg geavahit. Statsbyggas lea oktavuoha RiddoDuottarMuseain.

Álttá- Guovdageainnu ášši lea guovddáš sámi historjjás. Áššis ii leat goasse čadahuvvon plánejuvvon duodaštanbargu. Sámediggi lea 2009 reviderejuvvon bušehtas juolludan ovdaprošeaktarudaid RiddoDuottarMuseai ásaht duodaštusguovddáža Álttá- Guovdageainnu ášši várás.

Saemien Sijte lea álgime hukset odđa vistti ásahepmái. Dan sivas lea dát leamaš fáddán gulahallamis gaskal Sámedikki ja Saemien sijte, lassin Saemien sijte ruhtadillái ja ovdánahttinplánaide bohteáiggis.

Primus lea museačoakkáldagaid hálldašeami vuogádat mii giedahallá iešguđet lágan museadáviriid seamma vuogádagas. Ollu museat geavahit Primus- nammasaš katalogiserenreaiddu. Hástalus sámi museaide lea go Primus ii hálldaš sámegiellabustávid. Sámediggi, ABM- utvikling ja KulturIT

leat nammadan bargujoavkku mii galgá oččodit sámegiellabustávid Primusii 2010 jagi mielde.

Gaskkal Norgga Álbmotmusea ja Sámedikki lea álggahuvvon proseassa gos geahčadit vejolašvuodaid máhcahit ruovttoluotta sámi museadáviriid ovttaháje eanet sámi museaide. Duogážin dán álggahuvvon prosessii lea álbmotmusea stivramearráduš mii guoská máhcahepmái. Okta bargujoavku lea nammaduvvon mii galgá bargat viidáseappot dáinna čuolbmačilgehusain. Joavkkus leat ovddasteaddjit Sámedikkis, Norgga Álbmotmuseas ja Sámi museasearvvis.

2.7.10 UNESCO konvenšuvnna čuovvleapmi ávnnaskeahces kulturárbbi gáhttemis

Stáhta arkiivva-, girjerádjosa- ja museaguovddáš lea ožžon bargun Kulturdepartemeanttas hábmet gova johtuiddamis ávnnaskeahces kulturárbbi gáhttema konvenšuvnnain ja lea dán hábmema oktavuodas bivdán vejolaš ovttasbarggu Sámedikkiin. Ollislaš visogovva galgá geigejuvvot departementii 2010 čavčča. Okta referánsajoavku lea nammaduvvon mii galgá čuovvut barggu. RiddoDuottarMuseat lea referánsajoavkkus mielde.

2.7.11 Girjjálašvuoha

Sámi Girječálliidsearvvi 30 jagi ávvudeami oktavuodas bovdii Sámediggi, Sámi Girječálliidsearvi ja Davvi- Norgga Girjebeaivvit girjjálašvuoda riemuide Sámedikkis.

Sámediggi lea ovttasbarggus dáiddárorganisašuvnnaiguin guorahallan sisaoastinortnega sámi čáppagirjjálašvuhtii ja musihkkii/luhtái. Sámediggi lea mearridan ahte sisaoastinortnet sámi čáppagirjjálašvuhtii ja musihkkii/luhtái biddjojuvvo johtui geahččalanortnegiin mii bistá 3 jagi. Bargu hábmet njuolggadusaid dán ortnegii álggahuvvo 2010, ja sáddejuvvo gulaskuddamii dáiddárorganisašuvnnaide.

2.7.12 Govvadáidda ja dáiddaduodji

Sámi Dáiddárčehpiid Searvi lea nammadan golbma árasa Sámedikki sisaoastinkomiteai dálááiggi dáidagii ja dáiddaduodjái. Sisaoastinkomitea doaibmá olggos 2011.

2.7.13 Dáiddáršiehtadus

Dáiddáršiehtadus masa Sámediggi searvvai 2004:s lea ovttasbargošiehtadus Sámi Dáiddárráđiin (SDR). Sámediggi ja Sámi Dáiddárráđdi šiehtaiga

ekonomalaš rámma juolludemiide Sámedikki bušehta bokte 2010 Dáiddáršiehtadussii mii lea 5 515 000 ru. Dát miellidibuktá ahte lea lassáneapmi 365 000 ru mearriduvvon 2009 dáiddáršiehtadusa ektui.

2.7.14 Sámi filbma

Riikkaidgaskasaš sámi filbmaguovddáš Guovdageainnus lea ožžon doarjaga álggaheapmái Sámedikkis, Finnmárkku fylkkasuohkanis, Guovdageainnu suohkanis ja Kultur- ja Girkodepartemeanttas. Sámediggi háliida ahte dát guovddázis galgá leat nu go eará buohtastahtti guovddážiin lea, almolaš eaiggádat ja huksejuvvot almmolaš ruhtadeimiin. Riikkaidgaskasaš sámi filbmaguovddáš lea álgán dáinna bargguin ja bargguin ordnet formálalaš beliid filbmafoandda álggaheamis.

2.7.15 Musihkka

Sámediggi ja Finnmárkku fylkkasuohkan leaba ruhtadan ovdaprošeavtta álggahit etnomusihkka-guovddáza Kárášjohkii. Prošeavtta álggaheadji lea Kárášjoga gieldda mii maid lea ekonomalaččat dorjon dán prošeavtta.

2.7.16 Lullisámi mediafálaldat

Sámediggi álggahii 2009:s barggu čielggadit lullisámegiela mediafálaldaga dárbbu. Ulbmil lei earret eará čájehit lullisámegiela dálá mediafálaldaga ja evttohit doaibmabijuid buoridan dihte dán fálaldaga.

2.7.17 Sámi girkoáššit

Sámediggi oassálasttii konferánssas Parliament of World Religion's Australias, oassin ovttasbargoprošeavttas Sámi girkoráđiin, mas *Sámi ráđđi Ruota Girkus* lea mielde. Prošeavtta ulbmil lea váikkuhit prosessii árbevirolaš vuoiñjalaš árvvuid rolla birra dálá Sámis. Earret eará guoská dát dasa movt miššuvdna, dáruiduhttin, odasmahttin ja globaliseren leat váikkuhan vuoiñjalaš árvvuid sadjai sámi servodagas.

2.7.18 Váikkuhangaskaoamit – Kultuvra, njuolgo doarjagat

2.7.18.1 Sámi kulturviesut

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit ja ovddidit doaimma dálás sámi kulturviesuin

2009 reviderejuvvon bušehtas lei várrejuvvon 8 912 000 ru 12 sámi kulturviesui. Sámi kulturviesut mat ožžot juolluduvvot ruđa Sámedikki bušehta bokte leat norgga bealde Sámi suohkaniin ja Oslos.

Kulturviesut galget geiget raportta ovdal borgemánu 1. b. 2010, mas oidno jagi 2009 doarjagiid geavaheapmi. 2008 jahkái raporterejit sámi kulturviesut ahte sii leat dehálaš arenan báikkálaš sámi kultuvrra ovdáneapmái ja gaskkusteapmái, ja ahte sii doibmet deaivvadanbáikin álbmogii. Kursat main lea báikkálaš kultuvrralaš sisdoallu leat dan sivas oassin sámi kulturviesuid aktivitehtain.

2.7.18.2 Sámi festiválat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit ja ovddidit dálá sámi festiválaid doaimma

2009 bušehtas lei várrejuvvon 2 882 000 ru 6 sámi festiválii. Sámi festiválat mat ožžot doarjaga

Sámedikki bušehta bokte leat báikkáduvvon Gáivuona, Evenáši, Guovdageainnu ja Kárášjoga suohkaniidda.

Festiválat galget ovdal borgemánu 1. b. 2010, raporteret 2009 doarjagiid geavaheami birra. 2008 jahkái raporterejit sámi festiválat ahte sii doibmet scenan sámi musihkkii ja eará kulturilbmadeapmái. Festiválat leat maid dehálaš deaivvadanbáikkid olbmuid ieš guđet agiin. Festiválat maid diedihit posiitivvaš rievdamiid guottuin sámi kultuvrra vuostá guovllus.

2.7.18.3 Sámi valáštallan

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit ja eanedit daid valáštallandoaimmaid maid Sámiid Valáštallanlihttu/Samenes idrettsforbund (SVL) ja Sámi Spábbačiekčanlihttu/Samisk fotballforbund (SSL) organiserejit

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámiid Valáštallanlihttu/Samenes idrettsforbund (SVL) guovllusearvvit main leat doaimmat Norgga bealde. Dat leat Sámiid Valáštallanlihttu-Norga/Samenes idrettsforbund-Norge (SVL-N) ja Sámi Spábbačiekčanlihttu/Samisk fotballforbund (SSL)

2009 reviderejuvvon bušehtas lei várrejuvvon 1 629 000 ru sámi valáštallamii.

SVL-N ja SSL galgaba ovdal borgemánu 1. b. 2010, raporteret 2009 doarjagiid geavaheami,. 2008 jahkái raporterejit sámi valáštallanorganisašuvnnat

ahte sii addet identitehtahuksejeddji astoáigge-fálaldaga mángga sámi guovllus, erenoamážit nuorra sápmelaččaide. Valáštallanorganisašuvnnat deattuhit viidáset ahte sámi valáštallan lea dehálaš kulturgaskkusteaddji riikkarájáid rastá.

2.7.18.4 Sámi teáhter

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit ja ovddidit ásahuvvon sámi teáhteriid doaimma

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Beaivváš Sámi Teáhter ja Áarjelhsaemien Teattere

2009 bušeahtas lei várrejuvvon 16 519 000 ru sámi teáhteriidda.

Teáhterat galget ovdal borgemánu 1. b. 2010, raporteret 2009 doarjagiid geavaheami. 2008 jahkái raporterejit sámi teáhterat ahte sii leat arenan kulturvásihusaide ja kulturgaskkusteapmái, ja dan mávssolašvuodas mii sis dan sivas lea sámi giela čalmmustahttimii ja geavaheapmái.

2.7.18.5 Sámi prentosat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit ja ovddidit sámi prentosiid šláddjivuoda

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi prentosat Gába, Nuorttanaste ja Š

2009 bušeahtas lei várrejuvvon 2 571 000 ru sámi prentosiidda.

Prentosat galget ovdal borgemánu 1. b. 2010, raporteret 2009 doarjagiid geavaheami. 2008 jahkái raporterejit sámi prentosat čuovvovaččat almmuhemiid birra: Gába lea almmuhan 4 nummára, dain leat guokte duppalmummarat main leat badjel 84 siiddu, Nuorttanastes leat leamaš 11 almmuheami, main viđa nummáris leat leamaš 12 siiddu, njealji nummáris leat leamaš 8 siiddu ja guovtti nummáris leat leamaš 16 siiddu. Nuoraidbláđđi Š lea almmuhuvvon 5 gearddi, main guovtti nummáris leat leamaš 36 siiddu ja golmma nummáris leat leamaš 32 siiddu.

2.7.18.6 Girjebusset

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sihkkarastit buriid bibliotehkafálaldagaid maiguin sámi geavaheaddjit ja earát álkít sáhttet ávkkástallat

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi girjebusset eaggádat ja doaimmaheaddjit

2009 bušeahtas lei várrejuvvon 6 145 000 ru guđa sámi girjebusset.

Girjebusset eaggádat galget ovdal borgemánu 1. b. 2010, raporteret 2009 doarjagiid geavaheami. 2008 jahkái raporterejit sámi girjebusset čuovvovaš doaimmaid lassin dábalaš bibliotehkadoaimmaid; Galledeapmi girječálliid luhtte, čájálmasat ja lohkanilvvut.

2.7.18.7 Museat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit ja ovddidit doaimma dálá sámi museain

2009 reviderejuvvon bušeahtas lei várrejuvvon 20 798 000 ru 5 sámi museai. Várrejuvvi sisttisdoallá maid 1 800 000 ru mii galgá geavahuvvot museareforbma čuovvoleapmái.

Museat galget ovdal borgemánu 1. b. 2010, raporteret 2009 doarjagiid geavaheami. 2008 jahkái raporterejit sámi museat mearkkašumi sápmelaččaid iežaset vuoigatvuodas beassat dokumenteret, vára váldit ja gaskkustit iežaset historjja ja dálá áiggi. Museat raporterejit viidáset movt dát bargu čuovvoluvvo, ja ahte dárbu ja beroštupmi lassána sámi kultuvrra ja historjja máhttui ja dieđuid háhkamii.

2.7.19 Váikkuhangaskaoamit – kultuvra, ohcanvuodot doarjagat

2.7.19.1 Kulturovddideapmi

2.7.19.1.1 Girjjálašvuoha

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Lasihit sámi girjjálašvuoda almmuhemiid meari

Vuoruheamit 2009:s:

- Fágagirjjálašvuoha man originálamánus lea sámegillii
- Fágagirjjálašvuoha mii lea jorgaluvvon sámegillii

2009 bušeahtas lei várrejuvvon 2 586 000 ru girjjálašvuhtii. 2 074 000 ru juolluduvvui 8 prošehtii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobeaalde.

2009:s leat 6 proševtta almmuhuvvon ruđaiguin mat ovdal leat juolluduvvon girjjálašvuhtii.

2.7.19.1.2 Musihkkaalmmuheamit

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Eanet doaibmabijut sámi musihka ovdanbuktimá várás

Vuoruheamit 2009:s:

- CD- almmuheamit musihkain mánáid várás
- CD- almmuheamit máttasámi musihkas
- CD- almmuheamit árbevirolaš juoigamiin
- CD- almmuheamit oskkolaš teavsttaiguin

2009 reviderejuvvon bušehtas lei várrejuvvon 2 150 000 ru musihkkaalmmuhemiide. 2 075 000 ru lea juolluduvvon 18 prošeaktii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde. Okta dáin lea válmma-sin dahkkon 2009:s.

2009:s leat 6 prošeavtta almmuhuvvon ruđaiguin mat ovdal leat juolluduvvon musihkkaalmmuhemiide.

2.7.19.1.3 Kulturdoaibmabijut mánáid ja nuoraid várás

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit ja ovddidit iešguđetlágan kulturdoaimmaid mánáid ja nuoraid várás

Vuoruheamit 2009:s:

- Dáidda- ja duodjedoaibmabijut main mánát ja nuorat oassálastet árjjalaččat
- Sámi teáhterdoaibmabijut main mánát ja nuorat oassálastet árjjalaččat
- Prošeavttat mat leat ovddideamen sámi mánáid ja nuoraid deaivvadansajiid
- Doaibmabijut ja prošeavttat mat ovddidit mánáid bajásšaddaneavttuid báikkálaččat sámi guovlluin
- Musihkkafálaldagat mas mánát ja nuorat leat mielde
- Spáppastallangárddážat julev- ja máttasámi guovllus

2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 900 000 ru doaibmabijuide mánáid ja nuoraid várás. 1 793 000 ru juolluduvvui 22 prošeaktii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde.

2.7.19.1.4 Eará kulturdoaibmabijut

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit ja ovddidit mánggalágan sámi kulturdoaimmaid

Vuoruheamit 2009:s:

- Sámi kulturdoalut sámi álbmotbeaivvi guovvamánu 6. b. čalmmustuhttima oktavuodas
- Filmbabuvttadusaid sámi diliid birra oasse-ruhtadeapmi
- Heargegilvohallamiid lágideapmi
- Sámi govadáidda- ja duodječájáhusat Norggas, oktan katalogaiguin ja plakáhtaiguin
- Sámi amatevrateáhter ja revydoaimmat
- Doaibmabijut dahje prošeavttat mat ovddidit sámi girjjálašvuoda Nordlándda fylkka skuvla- ja álbmotgirjerájuid geavaheddjiid várás
- Artistahonorárat sámi artisttaide
- Gierdomátkedoarjja Norggas sámi artisttaide
- Girkolaš álgoálbmotovttasbarggu oassálastin
- Oktasaš sámi- kveana kulturlágideamit

2009 reviderejuvvon bušehtas lei várrejuvvon 3 093 000 ru eará kulturdoaimmaide. 4 169 100 ru juolluduvvui 64 prošeaktii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde.

2009 juolludemiin leat 21 prošeavtta čadahuvvon.

2.7.19.2 Sámegielat govvasárggusráiddut

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámegielat govvasárggusráidduid almmuheamit

Vuoruheamit 2009:s:

- Sámegielat govvasárggusráiddut
- Paraleallaalmmuheamit mátta-, julev- ja davvisámegillii

2009 bušehtas lei várrejuvvon 460 000 ru sámegielat govvasárggusráidduide. 560 000 ru juolluduvvui 3 prošeaktii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde. Dát prošeavttat álggahuvvo 2009:s. Vuoruheamit váikkuhangaskaoapmeortnegis leat sivvan liigegeavaheapmái, ja lea gokčojuvvon eará sajis unnit geavaheami bokte ja go geavatkeahes doarjjalohpádusat leat ruovttoluotta máhcahuvvon.

Ovdal juolluduvvon Doarjagiiguin sámegielat govvasárggusráidduide leat 2 prošeavtta válbmejuvvon 2009:s

2.7.19.3 Čeahkkáigeassu, kulturovdánahttin, ohcanvuđot

Reviderejuvvon 2009 bušehtas lei oktiibuot várrejuvvon 10 189 000 ru kulturovdánahttimii. Sámediggái bohte 255 ohcama, 28 550 000 ru ovddas, dáin ožžo 115 ohcama juolluduvvot doarjaga, oktiibuot 10 671 300 ru ovddas vuoruhemiid siskkobealde. Kulturovdánahttima vuoruheapmi

lea leamaš sivvan liigegeavaheapmái, ja lea gokčojuvvon eará sajis unnit geavaheami bokte ja go geavatkeahkes doarjjalohpádusat leat ruovttoluotta máhcahuvvon.

Vuolábealde govvošis čájehuvvo movt kulturovdánahttima doarjagat leat juolluduvvon fylkkaid mielde. Stoyalpu mii čájeha ollislaš doarjjajuolludeami čájeha ahte Finnmárku lea ožžon ollu dain doarjagiin. Dása lea sivvan earret eará dat go Finnmárkkus leat mánga lágádusa ja eará olggosaddit main lea iežas fitnodat, mat ožžot girjjálašvuodamusihkkaalmmuheami- ja sámegielat govvasárggusráidduid doarjagiid. Stoyalpu mas oaidnit dušše doarjagiid eará kulturdoaimmaide ja kulturdoaimmaide mánáid ja nuoraid várás, čájeha fas eará gova.

2.7.20 Sámi lágádusat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit ja ovddidit sámi lágádusaid doaimma

Vuoruheamit 2009:s:

- Ásahuvvon sámi lágádusat mat ollašuttet juolludaneavttuid

2009 bušeahtas lei várrejuvvon 2 682 000 ru sámi lágádusaid. 2 682 000 ru juolluduvvui 6 lágádussii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobeaalde.

2.7.21 Sámi deaivvadansajit

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit ja ovddidit sámi deaivvadansajiid doaimma

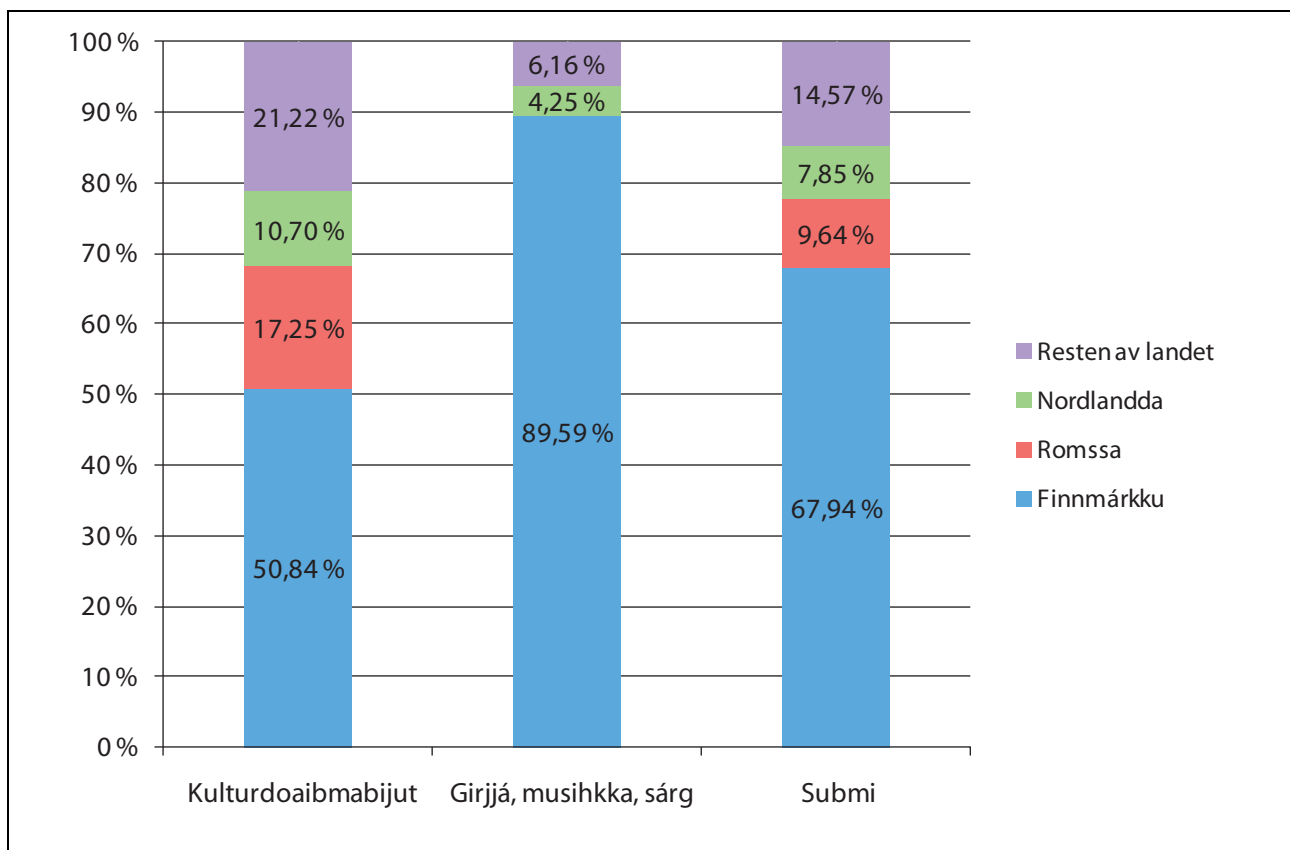
Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Doaimmat mat leat definerejuvvon sámi deaivvadansadjin, ja oktasaš duodjebajit Reais(a)-vuonas Máttá- Várjjagis, Billávuona duodjedállu Porsáנגgus, Duojáríid dállu Unjárggas ja Sturornjarga Sámiid Duodji Skániin, sámedigerádi dieđáhusas sámi ášahusovddideami birra.

2009 bušeahtas lei várrejuvvon 700 000 ru sámi deaivvadansajiide. 700 000 ru juolluduvvui 4 deaivvadansadjái.

2.7.22 Sámi dáiddáršiehtadus

Borgemánu 19. b. 2004-mannosaš Dáiddáršiehtadusa válđošiehtadusa vuodul leaba Sámediggi ja

Govus 2.5 Juolluduvvon ruhtadoarjagat kulturovddideapmái fylkkaid mielde.

Sámi dáiddárráđdi šiehtadallan jagi 2009 dáiddáršiehtadusa. Sámediggi ja Sámi dáiddárráđdi leat soahpan 5 150 000 ruvdnosaš juolludemiid ekonomalaš rámma Sámedikki bušehta bokte jagi 2009 dáiddáršiehtadussii. Dát mearkkaša 800 000 ruvdnosaš lassáneami jagi 2008 dohkkehuvvon dáiddáršiehtadusa ektui.

Šiehtadussii gullet čuovvovaš doaimmat:

- Dáiddárfoanda 700 000 ru.
- Stipeanda sámi dáiddáriidda 2 100 000 ru.
- Doaibmadoarjja sámi dáiddárorganisašuvnnaide ja Sámi Dáiddárráđái 1 750 000 ru.
- Sisaoastinortnet sámi govvaáidagii ja dáiddaduodjái 350 000 ru.
- Fágalaš bagadeapmi 250 000 ru.

Sámi dáiddárráđdi hálddaša šiehtadusa várrejuumiid earret sisaoastinortnega ruđaid govvaáidagiidda ja dáiddaduodjái. Dáid ruđaid hálddaša Riddo-DuottarMuseat.

2.8 Ealáhusat

2.8.1 Váldomihttomearri

- Nana ja ealli servodagat stabiila ássamiin ja juohkelágan ealáhusaiguin

2.8.2 Oassemihttomearrit

- Bisuhit ja ovddidit ealáhuseallima sámi guovlluin
- Suodjalit ja ovddidit mariidnaealáhusaid ávnnaslaš vuodđun ássamii ja barggolašvuhtii sámi guovlluin
- Bisuhit eanadoalu deatlaš kulturguoddin ja barggaheaddjin sámi guovlluin
- Ovddidit ealáhuslaš duoji mas lea gánnáhahtti-vohta ja mii vuovdá iešráhkaduvvon gálvvuid
- Ekologalaččat, ekonomalaččat ja kultuvralaččat ceavzilis boazodoallu

2.8.3 Strategijjat

- Váikkuhangaskaomiid aktiivvalaš geavaheami bokte váikkuhit juohkelágan ealáhusaid ja doarjjaruđaid buori juohkima sohkabeleiddi gaskka
- Váikkuhangaskaomiid aktiivvalaš geavaheami bokte addit nuorra ásaheddjiide vejolašvuoda álggahit iežaset doaimma
- Oktiortnet váikkuhangaskaomiid ovttrasráđiid báikkálaš ja regionála eiseválddiiguin
- Bisuhit ja viidáset ovddidit gulahallama guovddáš ja regionála eiseválddiiguin nannen

dihte rámmaeavttuid sámi ealáhusovddideapmái

- Láhčit gelbbolašvuodaovddideami ja innovašuvnna ovttasbarggu bokte gelbbolašvuoda- ja máhtolašvuodabirrasiguin
- Ovttasbarggu bokte relevánta beliiguin váikkuhit dan ahte ealáhusovddidanbargu šaddá eanet boahteáiggiváikkuheaddjin ja ahte vuodđudeaddjit čuovvovuvvojit buorebut

2.8.4 Ovttasbargu sierranas oassálastiiguin

Sámediggi gullahallá sierranas oassálastiiguin nannen dihtii ealáhusovddideami rámmaid sámi guovlluin. Ealáhusorganisašuvnnat gullet daidda oassálastiide geaiguin Sámediggi vuoruha gulahallat.

Lassin formálalaš čoahkkimiid sierranas oassálastiiguin lea Sámediggi maiddái lágidan ja áigu lágidit álbmotčoahkkimiid main sáhttet boahit ovdan evttohusat ja komeanttat. Ovdamearkka dihtii leat álbmotčoahkkimat oassin Riddoguoalástuslávdegotti evttohusa čuovvoleamis.

Sámediggi lea árvalusaid oktavuodas eanandoallošiehtadussii ja boazodoallošiehtadussii dovddahan ahte Sámediggi galgá sáhttit konsulteret šiehtadusaid birra ovdalgo dat sáddejuvvojit šiehtadalliide. Dan birra leat álggahuvvon ságastallamat Eanandoallo- ja biebmodepartemeanttain.

2.8.5 Doaibmabidjoplána sámi giliid suddjema ja ovddideami várás

Sámediggi lea meannudan sámi giliid suddjema ja ovddideami ášši ságaškuššanáššin dievasčoahkkimis. Ollu oasálaččain lea ovddasvástádus giliovddideamis; stáhtas, fylkkain, gielddain ja maidd Sámedikkis.

Áššis deattuhuvvui dárbu nannet sámegeiela, eaktodáhtolaš organisašuvdnabarggu ovddidanvejolašvuodat, buriid ja oadjebas eallineavttuid sihkarastin sámi árvvuid vuodul, báikkálaš ealáhuseallima nannen ja ovttasbargu eará ovddidanoasálaččaiguin. Konkrehta evttohusan mearridii Sámediggi lágidit jurdda- ja oaivadanseminára giliovddideami várás sámi guovlluin. Sámediggi deattuhii ahte sámi gilit leat iešguđetláganat ja ahte lea dárbu heivehit doaibmabijuid viidáset ovddideapmái.

2.8.6 Mariidna ealáhusat

2.8.6.1 Riddoguoalástuslávdegotti

Sámediggi vuoruha mearrasámi vuoigatvuodaid dohkkeheami ja nannema, ja bargá danne árijalaččat čuovvolemiin Riddoguoalástuslávdegotti

evttohusa finnmárkkuguolástusláhkan. Sámediggi ja Guolástus- ja riddodepartemeanta leat šiehtadan ovttasbarggu ráhkkanan dihtii konsultašuvnnaide. Sámediggi atná deatalažžan gávdnat čovdosa mii lágalaččat dohkkeha guolástusvuoigatvuoda eahpitkeahces álbmotrievttálaš rámmaid siskkobealde. Dakkár vuoigatvuoda sisdoallu ferte viidáseappot konkretiserejuvvot, ja boahhtevaš hálddašanortnet ferte sihkkarastit sámi mielmearideami resursahálddašeamis.

2.8.6.2 Luossahálddašeapmi

Sámedikki mihttomearri lea ahte sámi mearraluossabivdu galgá bisuhuvvot nu mo dat lea dál vai mearraluossabivdiid vuoigatvuodat bisuhuvvot. Danne lea Sámediggi bargan dan ala ahte ii čadahuvvo Birasgáhttendepartemeantta ásahan konsešuvdnaortnet mearraluossabivddu várás, ja ahte mearraluossabivddu mudden rievdaduvvo ruovttoluotta 2007 ortnegii. Sámedikkis leat leamaš konsultašuvnnat jagi 2009 mearraluossabivddu muddema birra Luondduhálddašandirektoráhtain ja Birasgáhttendepartemeanttain. Mudemat mat ledje mearriduvvon 2008 várás, jatkuvvojedje 2009:s.

Luondduhálddašandirektoráhta lea mearridan njuolggadusaid anadroma luossabivddu muddemii áigodahkii 2010–2014. Njuolggadusat leat mearriduvvon konsulterekeahhtá Sámedikkiin. Sámediggi lea reivves Luondduhálddašandirektoráhtii čujuhan dan.

Luondduhálddašandirektoráhta lea konsulteren Sámedikki ovdalگو mearraluossabivddu mudenevttohus áigodahkii 2010–2014 sáddejuvvui gulaskuddamii. Lea čielggaduvvon ahte birasgáhtteneiseválddit galget konsulteret muddemiid mearrideami birra maŋŋá gulaskuddama, ja direktoráhtas galget leat sierra čoahkkimat sámi mearraluossabivdoorganisašuvnnaiguin ovdal mearrideami.

2.8.6.3 Guolásteami muddemat jagi 2009 várás

Sámedikki evttohusa vuodđun jagi 2009 guolástusmuddema oktavuodas lei mihttomearri ahte buoridit resursadili sápmelaččaide ja earáide geat bivde riddo- ja vuotnaguovlluin. Mearridettiin jagi 2009 muddemiid lea Guolástus- ja riddodepartemeanta muhtun čuoggáin miedihán Sámediggái. Ovdamearkan dasa lea ahte uhcimus fatnasat mat bivdet dorski, leat sihkkarastojuvvon stuorát badjelmuddenproseantta, friija bivdima uhcimus fatnasiidda, mat bivdet divssu ja sáiddi giddejuvvon joavkkus,

ahte fierbmečalbmeturrodat ii bajiduvvo dorskebivddus siskkobealde vuotnalinjá ja ahte snoranuohhti gildojuvvot vuotnalinjáid siskkobealde.

Sámediggi atná negatiivan rahpat šákšabivddu 2009:s Finnmárkku vuonain ja rittus go dál eat dieđe doarvá dan birra maid šákša mearkkaša biepmusráidui mariidna ekologalaš vuogádagas. Sámediggi lea viidáseappot evttohan ahte gonagasreabbá hálddašuvvo lagašvuoda ja sorjavašvuoda prinsihpa vuodul.

2.8.6.4 Dorskebiebman

Sámediggi lea addán celkámuša Omasvuona suohkaniid dorskebiebmanrusttega birra. Sámedikki cealkámušas čujuhuvvo Omasvuona, Ivgu ja Gáivuona suohkaniid bargui oktasaš riddoavádatplánain. Sámedikki oainnu mielde ii berre ášši meannuduvvot ovdalگو plána lea dohkkehuvvon. Sámediggi oavvilda viidáseappot ahte ášši lei berret meannudit plánaáššin go das leat mearkkašahtti váikkuhusat birrasii ja servodahkii. Omasvuona plána- ja doaimmastivra rávvii gielddastivrra ahte ii galgan dohkkehit rusttega. Gielddastivra lea mearridan ohcama ja addán Storfjord Torsk lobi hukset dorskebiebmanrusttega. Lohpi lea ráddjejuvvon 3 jahkái. Sámedikki vuosteákkat eai leat vuhtiiváldojuvvon suohkanstivrra mearrádusas. Ii ge Sámediggi leat ožžon dieđu mearrádusa birra.

2.8.7 Eanandoallu

2.8.7.1 Eanadoallošiehtadallamat

Sámediggi lea buktán árvalusaid Eanandoallo- ja biebmodepartementii eanadoallošiehtadusaid oktavuodas, ja lea muhtun muddui ožžon miedihuvvot miljon lihtera sturrosaš mielkeearlassáneami. Lassánan mielkeearri lea dattetge ráddjejuvvon Finnmárkku. Šiehtadallit leat ovttamielalaččat das ahte Finnmárkkus galgá leat seamma doarjjamáksomearri areálaide mat leat badjel 200 dekára go vuollel 200 dekára. Dálá máksomearri olggobealde Finnmárkku lea uhcit areálaide mat leat badjel 200 dekára. Sámediggi ii leat duhtavaš dainna ahte ortnegiidda Finnmárkku várás ii gula sámi eanadoallu Romssas ja Nordlánddas, ja áigu bargat dan ala ahte dát guokte fylkka galget gullat daidda ortnegiidda maid Sámediggi lea ožžon miedihuvvot 2010 várás. Sámediggi háliidii konsultašuvnnaid eanadoallošiehtadusa birra ovdalگو fálaldat sáddejuvvui eanadoalloorganisašuvnnaide. Eanandoallodepartemeanta lea hilgon dán gáibadusa sihke reivve bokte ja čoahkkimis.

2.8.7.2 *Dáluid bisuheapmi*

Sámediggi lea ovttasbarggus Innovasjon Norge:in ja Finnmárkku fylkkamánni eanadoalloossodagain plánen proševtta man áigumuš lea sihkkarastit eanadoalu Porsáנגgus, Kárášjogas ja Guovdageainnus. Dilli guovllus lea balahahti ja ollu dálut leat heaittihuvvon. Gielddat bovdejuvvojit searvat 2010 ovddasmanniprošektii. Proševtta vásáhusat sáhttet várra eará sámi guovlluide ge boahitit ávkin.

2.8.7.3 *Eanadoalu ja boazodoalu gaskasaš riiddut*

Sámedikkis lea leamaš čoahkkkin Finnmark bodelag:ain dan ealáhusriiddu birra Álttás mii lea gaskal eanadoalu ja boazodoalu. Sámediggi lea deattuhan ahte dát ii leat čearddalaš riidu, muhto ealáhusriidu masa sáhtta gávdnat dakkár čovdosiid maid bealit sáhttet dohkkehit.

2.8.7.4 *Ráđđehusa eanadoallopolitihkka*

Soria Moria-julggastusas boahitá ovdan ahte galgá ráhkaduvvot stuorradiggediedáhus norgga eanadoallopolitihka birra. Sámedikkis galgá leat árjjalaš rolla dán diedáhusa ráhkadeamis. Eanandoallodepartemeanta lea diedihan ruovttoluotta ahte Sámediggi galgá beassat searvat dán bargui.

2.8.8 **Duodji**

2.8.8.1 *Duoji ealáhusšiehtadus*

Sámediggi ja duodjeorganisašuvnnat šiehtadallet jahkásačcat ealáhusšiehtadusa duoji várás. Čakčamánu 2009:s boatkanedje ealáhusšiehtadallamat jagi 2010 várás. Danne lea Sámediggi mearridan duodjedoaibmajuid ekonomalaš rámma jahkásaš bušeahntas. Organisašuvnnaid gáibádušat lei stuorát go dat ekonomalaš rámmat mat ledje biddjojuvvon ealáhusšiehtadussii.

2.8.8.2 *Doaibmadoarjjaortnet duojáridda*

Sámediggi lea árvoštallagoahtán duoji doaibmadoarjjaortnega. Árvoštallojuvvo galget doaibmadoarjjaeavttut, doaibmadoarjjaortnega beaktu ja áššemeannudeapmi ja áššejohtu. Raporta galgá leat gárvvis mañimusat njukčamánu 1. b. 2010.

2.8.8.3 *Duoji fidnoahppiortnet*

Fidnoahppiortnet doajis lea álggahuvvon, ja guhtta ohcci leat ožžon fáldadaga álgit fidnoahppin. Golmmas sis leat álggahan oahppoáigodaga. Ođđa fidnoahppit váldojuvvojit sisa go jagi 2010

skuvlajahki álgá. Sámediggi lea ožžon Boazodoalu ja duoji oahppokantuvrra organiseret ortnega. Fidnoahppiortnet lea oassi lotnolasealáhusaid árvoháhkkanprogrammas.

2.8.9 **Boazodoallu**

2.8.9.1 *Sámedikki diedáhus sámi boazodoalu birra*

Sámedikki dievasčoahkkkin meannudii 2009:s sámi boazodoallo diedáhusa. Sámi boazodoallo diedáhus ráhkaduvvui earret eará ságaškuššanášši vuodul boazodoallopolitihka birra maid Sámediggi meannudii, čoahkkimiid vuodul buot Norgga orohagaiguin ja čoahkkima vuodul Norgga boazosápmelaččaid riikkaservviin.

Boazodoallopolitihkalaš barggu bajimus mihttomearri lea váikkuhit dasa ahte boazodoallu jotkojuvvo ceavzilis sámi ealáhusan, ja fuolahit ja sihkkarastit kultuvrra, giela, boares vieruid ja árbejuvvon vuogatuodaid deatalaš fáktorin hálddašeamis ja lánkaaddimis. Mihttomearri mearkkaša boazodoalu árbevirolaš mihtilmasvuoda deattuheami bearašealáhusan, ja sihkkarastit boazodoalu areálaid.

Diedáhusas diedihuvvo earret eará ođđa politihkalaš mihttomeriid birra ja Sámedikki vuordámušaid birra boazodoalu hálddašeami ektui, ja Sámedikki iežas rolla ja ovddasvástádusa birra boazoealáhusa ovddideami ektui. Diedáhus árvala iešguđet politihkalaš strategijaid dainna ulbmiliin ahte sihkkarastit boazodoalu rámmaeavttuid. Sámediggi oaidná dakkár ovddideami mii mearkkaša stuorát válddi guovddáš sámi servodatsurggiin. Duohta jahkásaš bušeahntašiehtadallamat ovddidivččii Sámedikki rolla politihkkaovddideaddjin ja ovddasvástádusdoaimmaheaddjin. Dakkár ovddideami háliidus guoská maiddái boazodollui politihkka- ja váldesuorgin Sámediggái.

2.8.9.2 *Boazodoallošiehtadus*

Sámediggi lea dárkojeaddji stáhta bealis boazodoallošiehtadallamiin. Sámediggi lea evttohusastis boazodoallošiehtadussii earret eará evttohan ahte orohatdoarjja orohagaide maid boazolohku lea menddo stuuris, ii galgga oaniduvvot. Boazodoalloláhka geatnegahtta orohagaid fuolahit oktasašresurssaid, ja doarjjaeaktun lea ahte orohagat galget geahpedit boazologu jus dat lea menddo stuuris dáid areálaid ektui maid sáhtta geavahit. Dát mearkkaša ahte orohagaid ferte atnit boazodoalu ovddasteaddji orgánan mii galgá fuolahit ávnnaslaš vuđđosa ovttaskas boazodoalli bealis.

Sámediggi oaivvilda ahte dat vuohki mo stáhta lea giedahallan orohatdoarjaga, ii ollašuite álgoálbmotrievtti mii eaktuda ahte stáhta galgá fuolahit dan ahte álgoálbmot ovddasteaddji orgána sáhtta fuolahit iežas ávnnaslaš vuddosa. Sámedikki oainnu mielde ii leat riehta ahte orohatdoarjaga oanideapmi galgá čuohcat buot orohaga boazodoalliide go okta dahje eanebut orohagas eai doahttal dohkálaš boazologu.

2.8.9.3 132 kV fápmolinjá huksen Máttá-Helgelánddas

Sámediggi lea konsulteremin Oljo- ja energijadepartemeanttain fápmolinjá huksema birra Máttá-Helgelánddas. Fápmolinjá lea plánejuvvon Vevelstad suohkanis Brønnøy suohkanii. Válljejuvvon spáittusmolssaektu lea hálbimus molssaektu, muhto šaddá vuostálagaid guohtuneatnamiiguin ja mángga johtolat-, vuojehan- ja johtingeainnuiguin guoskevaš orohagas Jillen-Njaarke. Spáittus šaddá maiddái vuostálagaid sámi kulturmuittuiguin.

2.8.9.4 Konsultašuvnnat consešuvnnaid birra Forsanvatnet fápmorusttega muddeman ja fápmohuksema birra

Oljo- ja energijadepartemeanta lea addán Nord-Salten Kraftlag AL:ii consešuvnna muddet Forsanvatn ja Forsanvatn fápmorusttega Stáiggus ja Hápmira suohkaniin Nordlánddas. Sámedikki ledje konsultašuvnnat Oljo- ja energijadepartemeanttain dán áššis. Guokte čielggadusa ráhkaduvvojedje muddema vejolaš váikkuhusaid birra boazodollui. Raporta deattuha iešgudetláhkai váikkuhusaid johtingeainnuide. Konsultašuvnnain ii čielga man muddui lea ovttamielalášvuoha departemeantta ja Sámedikki gaskkas das ahte sáhttet go muddemat dagahit ahte johtolatgeaidnu giddejuvvo. Ii ge Sámediggi beassan konsulteret vejolaš consešuvdnaeavttuid guovllu boazodoalu ektui. Konsultašuvnnat eai čađahuvvon buori jáhkus dainna ulbmiliin ahte juksat ovttamielalášvuoda nu mo konsultašuvdnašiehtadus gáibida. Departemeanta loahpahii konsultašuvnnaid ovttabeallásaččat vaikke vel Sámedikkis ii leat leamaš vejolašvuoha árvvoštallat lea go vejolaš juksat ovttamielalášvuoda. Eai ge konsultašuvnnat čuovvoluvvon njuolgga guoskkahuvvon orohagaid ektui.

2.8.9.5 Muhtun guovlluid ráfáiduhttin boazoguohtuma vuostá Finnmárkkus

Sámediggi ja Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta leaba barggu oktavuodas revideret lánkaásahusa

mii guoská muhtun Finnmárkku guovlluid ráfáiduhttimii boazoguohtuma vuostá, álggahan konsultašuvdnaproseassa. Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta galgá maiddái konsulteret eará njuolgga guoskkahuvvon sámi beroštusaid. Konsultašuvnnaid rámmat lei rievttálaš vuolggasadji, historihkka, áššeprošeassa, juridihkalaš čuolbmačilgehusat ja vejolaš molssaektosaš čovdosat. Sámediggi ja Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta eaba juksan ovttamielalášvuoda.

2.8.9.6 Geaidnu Njeareveadjái

2008:s attii Sámediggi 400 000 ruvdnosaš lohpadusa Njeareveaji geaidnosearvái bargat prošeavttain «Vei til Nervei». Sámediggi háliid deaivvadit Njeareveaji geaidnoserviin ja dainna orohagain, mii lea dolvon Njeareveaji-ášši riektái, vai gulahallama bokte sáhtáši čovdit ášši. Orohat ii háliidan searvat. Sámediggi lea doallan čoačkima Njeareveaji geaidnoserviin, ja lea čuovvola ášši ságaškuššamiiguin Finnmárkkuopmodagain ja Finnmárkku fylkkagiielddain. Lea dahkkojuvvon bággolonistanmearrádus mii earret eará mearkkaša ahte buhtadusmeroštallamat boazodollui mearriduvvojit rievttis. Oasit geainnus leat leamaš huksejuvvomin 2009 golggotmánu rájes Johtolatdepartemeantta rudaiguin, muhto lea ain guhki dassážiigo geaidnu adnojuvvo leat gárvvis. Ášši galgá várra meannuduvvot Finnmárkku fylkkadikkis 2010 dálvvi.

2.8.10 Lotnolas- ja meahcceeáláhusat

2.8.10.1 Lotnolasealáhusaid árvoháhkkanprográmma ja sámi mátkealáhusat

Lotnolasealáhusaid árvoháhkkanprográmma prográmmačilgehus ja sámi mátkealáhus árvvoštallojuvvojit jeavddalaččat heivehan dihtii ealáhuseallima ovddideapmái, ja Stuorradikki ja Sámedikki bušeahtamearrádusaide. Sámediggi čađaha dan lassin muddemiid muhtun doaibmabijuid várás oččodan dihtii dakkár váikkuhangaskaoapmeortnega mii deaivá nu bures go vejolaš. Prográmma bokte lea leamaš vejolaš ruhtadit bagadusbálvalusa duojs mas Duodjeinstituhtta lea ožžon ovddasvástádusa. Leat maid álggahuvvon doaibmabijut mat uhcidivčče njurjomáddodaga muhtun vuonain. Mánnga investerendoaibmabiju leat ruhtaduvvon prográmma bokte. Eanaš oassi ruđain lea juolluduvvon mátkealáhusulbmiliidda.

2.8.10.2 Meahcceealáhusat

Sámediggi lea Sámi bivdo- ja meahcástanservviin ja Guovdageainnu suohkaniin ságaškuššan meahcceealáhusaid ovdáneami erenoamáš deattuinn sáivaguolásteapmái Guovdageainnus. Storra hástalusat leat álggahit odđa doaimmaid meahcceealáhusas. Sámediggi hálddaša váikkuhangaskaomiid mat dárbbášuvvojit doaimbajuid ruhtadeapmái, muhto ealáhus ieš dat ferte álggahit odđa doaimbajuid. Sámediggi lea juolludan doarjaga dasa ahte árvvoštallat lea go vuoddu sáivaguliid vuostáiváldimii Guovdageainnus.

2.8.10.3 Gárdun

Sámediggi lea addán cealkámuša Finnmárkkuopmodaga evttohussii ahte muddet gárduma. Sámediggi deattuhii ahte ferte deattuhuvvot ahte rievssahiid gárdumis lea dakkár vuoddu sámi kultuvrras ja ealáhusdoaimmaheamis, mas lea doarjja finnmárkkulága ulbmilparagrafas. Sámediggi lea viidáseappot dovddahan ahte ii dárbbáš muddet gárduma vai ceavzilis rievssatmáddodat sihkkarastuvvo, danne go dat rievssathivvodat mii bivdujuvvo gárdumis ii okto áitte rievssatmáddodaga, ja danne go gárdun viehka guhkás mudde iežas. Finnmárkkuopmodaga stivra mearridii dattetge ahte áshuvvo áigodatearri gárdumii go resursadeasta dan dahká dárbbášlažžan. Gárdunáigodahkii 2009–2010 áshuvvo dakkár áigodatearri, ahte gárdumiin beassá bivdit eanemusat 50 rievssaha juohke áigodagas.

2.8.11 Boraspiret

Sámediggi nammada áirasiid boraspirenammagottiide Hedmárkkus davás. Birasgáhttentdepartemeanta gáibida boraspireláhkaásahusa vuodul ahte Sámedikki áirasat boraspirelávdegottiin galget lea áirrasin dahje várreáirrasin Sámedikkis. Sámediggi mielas dát gáibádus lea eahpegovttolaš, ja lea bivdán Birasgáhttentdepartemeantta rievdat boraspireláhkaásahusa nu ahte Sámediggi friija sáhtá nammadit lahtuidis boraspirenammagottiide. Birasgáhttentdepartemeanta lea miedihan Sámedikki gáibádussii ja sis lea leamaš láhkaásahusa rievdadusevttohus gulaskuddamis 2009 čavčča. Láhkaásahusrievdadus lea nu ahte ii šat gáibiduvvo ahte Sámedikki lahtut regionála boraspirenammagottiin galget leat áirrasin dahje várreáirrasin Sámedikkis. Dat gáibádus gal bisuhuvvo ahte galgá leat báikkálaš gullelašvuolta.

2.9 Váikkuhangaskaomit – ealáhusat – njuolgg doarjagat

2.9.1 Duodjeásahusat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit aktivitehta Duodjeinstituhtas ovddidan dihte duodjeealáhusa viidáseappot

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 2 509 000 ru duodjeásahusaide, 2 009 500 ru lea doaimbadoarjja Duodjeinstituhtii, ja 500 000 ru doarjja bagadallanvirggiide duojsis maid Duodjeinstituhtta hálddaša.

Duodjeinstituhtta galgá manimusat 01.08.10 raporteret jagi 2009 doarjjageavaheami.

Bargojoavku masa sihke Sámediggi ja Duodjeinstituhtta oassálastet, lea áshuvvon árvvoštallat daid mihttomeriid mat leat mearriduvvon instituhtii, ja dan bargui maid instituhtta čadaha. Bargojoavku galgá maddái árvvoštallat instituhtta ekonomalaš beliid. Proseassa lea álggahuvvon ja bargu loahpahuvo 2010:s.

2.10 Váikkuhangaskaomit – ealáhusat – ohcanvuđot doarjagat

2.10.1 Ealáhusovddideapmi

2.10.1.1 Juohkelágan ealáhusat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit aktivitehta Duodjeinstituhtas ovddidan dihte duodjeealáhusa viidáseappot

Vuoruheamit 2009:s:

- Gelbbolašvuoda bajideapmi ja buvttavddideapmi
- Investeremat mat váikkuhit ollu fitnodatovddideapmái
- Buvttavddideapmi ja investeremat boazodolliid lasseealáhusain
- Buvtta- ja márkanovddideapmi mátkeealáhusaid siskkobealde

2009 reviderejuvvon bušehtas lei várrejuvvon 6 017 000 ru juohkelágan ealáhusaide. Juolluduvui 7 452 000 ru 53 prošketti mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde. Rájibadjelgeavaheami sivvan lea juohkelágan ealáhusaid vuoruheapmi, ja lea gokčojuvvon daid bušehterejuvvon rudaiguin mat eai leat geavahuvvon, ja geavatkeattes lohpadusaiquin mat leat gessojuvvon ruovttoluotta.

Meahcceealáhusat

2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 000 000 ru meahcceealáhusaide, poasta geavahuvvui juohkelágan ealáhusaide reviderejuvvon bušehtas.

Duodji ealáhusšiehtadusa olggobealde

2009 reviderejuvvon bušehtas lei várrejuvvon 500 000 duodjái ealáhusšiehtadusa olggobealde. Juolluduvvui 291 700 ru 2 oasussearvi doaimma- doarjagii..

2.10.1.2 Mariidnaealáhusat

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ovddideapmi ja stuorat barggolašvuohta mariidnaealáhusaid siskkobealde

Vuoruheamit 2009:s:

- Doarjja bivdofatnasiid oastimii mat leat vuolle 25 jagi.
- Doarjja vuostáiváldinrusttegiid viidáset ovddideapmái ja odasmahttimii
- Ođđa buktagiid ásaheamiide, ovddideapmái ja/dahje viidáset náláštuhttimii mariidnaealáhusaid siskkobealde

2009 bušehtas lei várrejuvvon 4 165 000 ru mariidna ealáhusaide. Juolluduvvui 4 224 000 ru 26 prošehtii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde.

2.10.1.3 Eanandoallu

Doarjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit barggolašvuođa ja doallostruktuvrra dálá dásis

Vuoruheamit 2009:s:

- Ođđahuksemat ja doaimmavisttiid viidát earáhuhttin
- Eanadoallomašinnat ja -reaidut reaidoservviide. Nissonolbmot ja nuorat mat leat vuolle 35 jagi, sáhttet ohcat doarjaga bođumašinnaide- ja reaiduide

2009 bušehtas lei várrejuvvon 4 799 000 til jordbruk. Juolluduvvui 4 790 200 ru 32 prošehtii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde. Dan lassin juolluduvvui 313 900 ruvdnosaš doarjja oastit mielkeeriid 14 mielkedollui. Rájjibadjelgeavaheami sivan lea vuoruheapmi jordbruk, ja lea gokčojuvvon daid bušehterejuvvon ruđaiguin mat eai leat geava-

huvvon, ja geavatkeahces lohpadusaiguin mat leat gessojuvvon ruovttoluotta.

2.10.1.4 Álggahanstipeanddat

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ođđa gávpejurtagiid ovddideapmi ja ođđa doaimmaid ásaheapmi

Vuoruheamit 2009:s:

- Smávtilágan biebmobuvttadeapmi
- Álggaheaddjit geat álggahit meahcceealáhusdoaimmaid ja mátkeealáhusdoaimmaid lotnolagaid eará ealáhusaiguin

2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 500 000 ru álggahanstipeanddaide. Juolluduvvui 1 500 000 ru 11 stipeandii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde.

2.10.2 Lotnolasealáhusaid árvohákanprográmma*2.10.2.1 Lotnolasealáhusat*

Doarjaortnega mihttomearri:

- Ceavzilis lotnolasealáhusdoaimmat

Vuoruheamit 2009:s:

- Buvttaovddideapmi ja meahccebuktagiid kvalitehta sihkkarastin
- Vuovdin- ja márkandoaimmabijut meahcceealáhusaid siskkobealde
- Sáivačáhceguliid biebmán
- Vásihusvuđot mátkeealáhusdoaimmaid ovddideapmi
- Smávtilágan biebmobuvttadeapmi
- Meahccebuktagiid vuostáiváldinrusttegat
- Gelbbolašvuođa buorideapmi meahcceealáhusaid siskkobealde

2009 bušehtas lei várrejuvvon 3 150 000 ru lotnolasealáhusaide. Jagi 2008 jahkeloahpaheamis sirdojuvvui 1 904 000 ru jahkái 2009. Juolluduvvui 4 529 000 ru 34 prošehtii mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde.

2.10.2.2 Duodji – fidnoahppiortnet

Doarjaortnega mihttomearri:

- Rekrutterema sihkkarastin duodjeealáhussii

2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 500 000 til lærlingeordning for duodji.

2009:s dahkkojuvvojedje 3 fidnoahppešiehtadusa.

2.10.2.3 Čielggadanprošeavttat ja eará doaimbajut árvohákanprográmmas

2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 350 000 ru čielggadanprošeavttaide ja eará doaimbajuide lotnola-sealáhusaid árvohákanprográmmas. Juolluduvvui 1 327 050 ru vuolábealde doaimbajuide.

Sámediggi juolludii ruđaid álggahankursii Finnmárkkus mii álggahuvvui 2008:s ja loahpahuvvui 2009:s. Dain 18.s geat čadahedje, ledje njealjis Gáivuona suohkanis. Kurssa vásáhusat čájeht ahte lea dárbu loktet gelbbolašvuoda, ja ahte lea deatlaš vuoruhit sin, geain leat konkreta gávpejurdat.

Sámediggi lea čielggadan dárbbu gelbbolašvuodaguovddáži meahccealáhusaid várás. Čielggadusas lea evttohuvvon gelbbolašvuodafierpmádat vuodđuduvvon ásahusaid gaskkas masa earret eará Bioforsk, sámi guovddážit ja Sámi allaskuvla/Sami University College servet. Čielggadeaddji ii evttot iehčanas gelbbolašvuodaguovddáža. Sámediggi ii leat meannudan čielggadusa.

Sámediggi lea ovttas Mearrasámi Diehtoguovddážiin Billávuonas álggahan golmmajagáš prošeavtta, Njuorju báikkálaš kultuvrras ja vuotnavuovddideamis, lasihan dihtii njuorjobivddu Porsáŋggu-, Láges- ja Deanuvuonas. Prošeavtta mihttomearri lea uhcidit vahágiid vuonaid guliide ja buoridit daid kvalitehta, áimmahuššat ja ovddidit odđa dieđuid geavaheamis njurjobierggu borramuššan ja viidásetbuvttadit njurjoávdnasiid duodjebuvttadeamis.

Gáŋgaviikka gieldda oáččui doarjaga mearrasámi duodaštanprošektii oainnusin dahkat gieldda mearrasámi kultuvrra, ja dakko bokte láchit dilálašvuoda mearrasámi vásihanturismii mas eaktivuohta ja jáhkehahttivuohta leat guovddážiis.

2.10.3 Duoju ealáhusšiehtadus

Sámedikki mihttomearri lea láchit vejolašvuoda ovddidit nannoset ealáhusvudot duoju dakko bokte ahte buoridit duodjeealáhusa rámmaeavttuid. Sámediggi ja duodjiorganisašuvnnat Duojáriid ealáhussearvi ja Riikasearvi Sámiid Duodji leat soahpan válđošiehtadusa mii vuolláičállojuvui 2005:s. Šiehtadus deattasta ahte bealit galget šiehtadallat oktilis ealáhusšiehtadusa duodjai dakár doaimbajuiiguin maid áigumuš lea ovddidit ealáhusa politihkalaš mihttomeriid ja ealáhusnuolggadusaid vuodul.

Jagi 2009 rámma lei buohkanassii 9 210 000 ru. Duodjesiehtadusa mihttomearri lea ovddidit dakár

ealáhusvudot duoju mii lea eanet gánnáhahtti ja mas vuvdojuvvojit gálvvut maid ieža leat ráhkadan.

2.10.3.1 Duoju doaimbadoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Iešráhkaduvvon gálvvuide buoret johtu

Oarjjaortnega olahusjoavku:

- Ovttaolbmofitnodagat mat devdet doaimbadoarjaga oazžuneavttuid

2009 bušehtas lei várrejuvvon 3 300 000 ru doaimbadoarjagiidda duojuis. Juolluduvvui 3 650 900 ru 57 doaimbadoarjagii. Doaimbadoarjagiid lohku duojuis lea lassán njeljiin 2008 rájes.

2.10.3.2 Investeren- ja ovddidandoarjja

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Ovddidit duodjefitnodagaid

Vuoruheamit 2009:s:

- Gelbbolašvuoda bajideami doaimbajut álggaheaddjiid ja ásavuvvon doaimmaheaddjiid várás
- Investeremat ja doaimbajut mat váikkuhit fitnodatovddideapmái
- Ovddidanprošeavttat duodjeealáhusa várás
- Mearkagálvovddideami joatkin
- Vuovdin- ja vuovdalandoaimbajut
- 100 000 ru várrejuvvo duodjestipeandan daidda oahppiide geat váldet joatkkaoahpu

2009 bušehtas lei várrejuvvon 3 100 000 ru investeren- ja ovddidandoarjjan duojáriidda. Juolluduvvui 3 024 000 ru 28 doaimbajui vuoruhemiid siskkoalbealde. Dan lassán lea juolluduvvon 100 000 ru 19 duodjestipendii daid joatkkaskuvlla oahppiide geain lea duoju fágasuorggis.

2.10.3.3 Doaimbadoarjagiid árvvoštallan

2009 bušehtas lei várrejuvvon 300 000 ru árvvoštallat doaimbadoarjjaortnega duoju ealáhusšiehtaduss.

Árvvoštallam lea álggahuvvon ja gárvvistuvvo plána mielde ovdal 01.03.10.

2.10.3.4 Duoju čálgoortnegat

Doarjjaortnega mihttomearri

- Bisuhit bargonávccalaš duojáriid čálgoortnegiid

2009 bušehtas lei várrejuvvon 200 000 ru duojáriid čálgoortnegiidda. Juolluduvvui 43 974 ru 4 duojárii.

2.10.3.5 Fága- ja ekonomiijalávdegoddi

2009 bušehtas lei várrejuvvon 200 000 ru dan fága- ja ekonomiijalávdegoddái, mii mearrida ohcamušaid beassat mielde duodjeregistarii, ja mii meroštallá duodjeealáhusa ekonomalaš vuodu. Bargovuohki ráhkadit raportta duodjeealáhusa ekonomalaš vuodu birra, lea rievdaduvvon, ja danne ii ráhkaduvvon raporta 2009:s.

2.10.3.6 Sámi duodjegávppi organisašuvvnat

2009 bušehtas lei várrejuvvon 550 000 ru sámi gávpeorganisašuvvnaide dahje fitnodagaide mat vuvdet duoji. Juolluduvvui 550 000 ru 4 duodjevuodimii.

2.10.3.7 Duodjeorganisašuvvnat – njuolggá doarjagat – duoji ealáhusšiehtadus

Doarjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit Duojáriid Ealáhussearvi ja Sámiid Duodji OS doaimmaid

2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 560 000 ru duodjeorganisašuvvnaide.

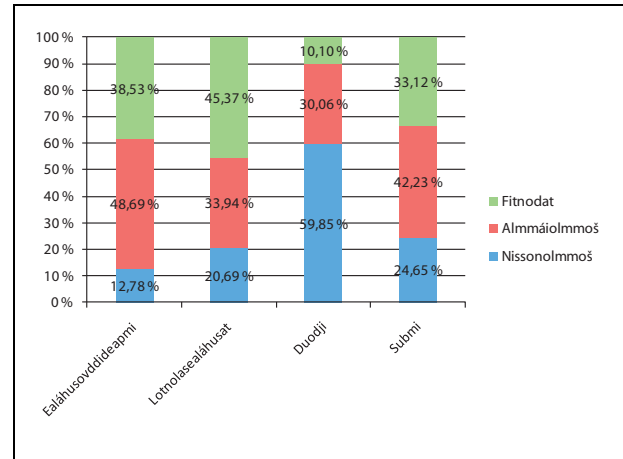
Duojáriid Ealáhus Searvi ja Sámiid Duodji OS galget mañimusat 01.08.10 raporteret 2009 doarjageavaheami.

2.10.4 Čoahkkáigeassu ealáhus, ohcanvuđot

2009 reviderejuvvon bušehtas lei várrejuvvon buohkanassii 26 661 000 ru ealáhusaid ohcanvuđot ortnegiidda. Sámediggi oačču 475 ohcama 50 387 294 ru ovddas, 262 ohccái juolluduvvui buohkanassii 29 875 700 ru vuoruhuvvon surggiid siskkobelde. Rájibadjelgeavaheami sivvan lea vuoruheapmi ealáhusovddideapmái, ja lea gokčojuvvon daid bušehterejuvvon ruđaiguin mat eai leat geavaheavvon, ja geavatkeahces lohpadusaiguin mat leat gessojuvvon ruovttoluotta.

Vuolábealde govodat čájeha nisssonolbmuid, almmáiolbmuid ja fitnodagaide oassi dain doarjagiin mat leat juolluduvvon ealáhusovddideamis, lotnolasealáhuseain ja duodješiehtadusas, ja ortnegiin ollislaččat.

Kárta boahhte siiddus čájeha juolluduvvon doarjagiid juogadeami gielddaid mielde ealáhusa ohcanvuđot ortnegiidda.

Govus 2.6 Juolluduvvon ruhtadoarjagat ealáhusovddideapmái, lotnolas ealáhusaide ja duodješiehtadussii gulli doaimmaide.

2.11 Birasgáhtten ja kultursuodjalus

2.11.1 Váldomihttomearri

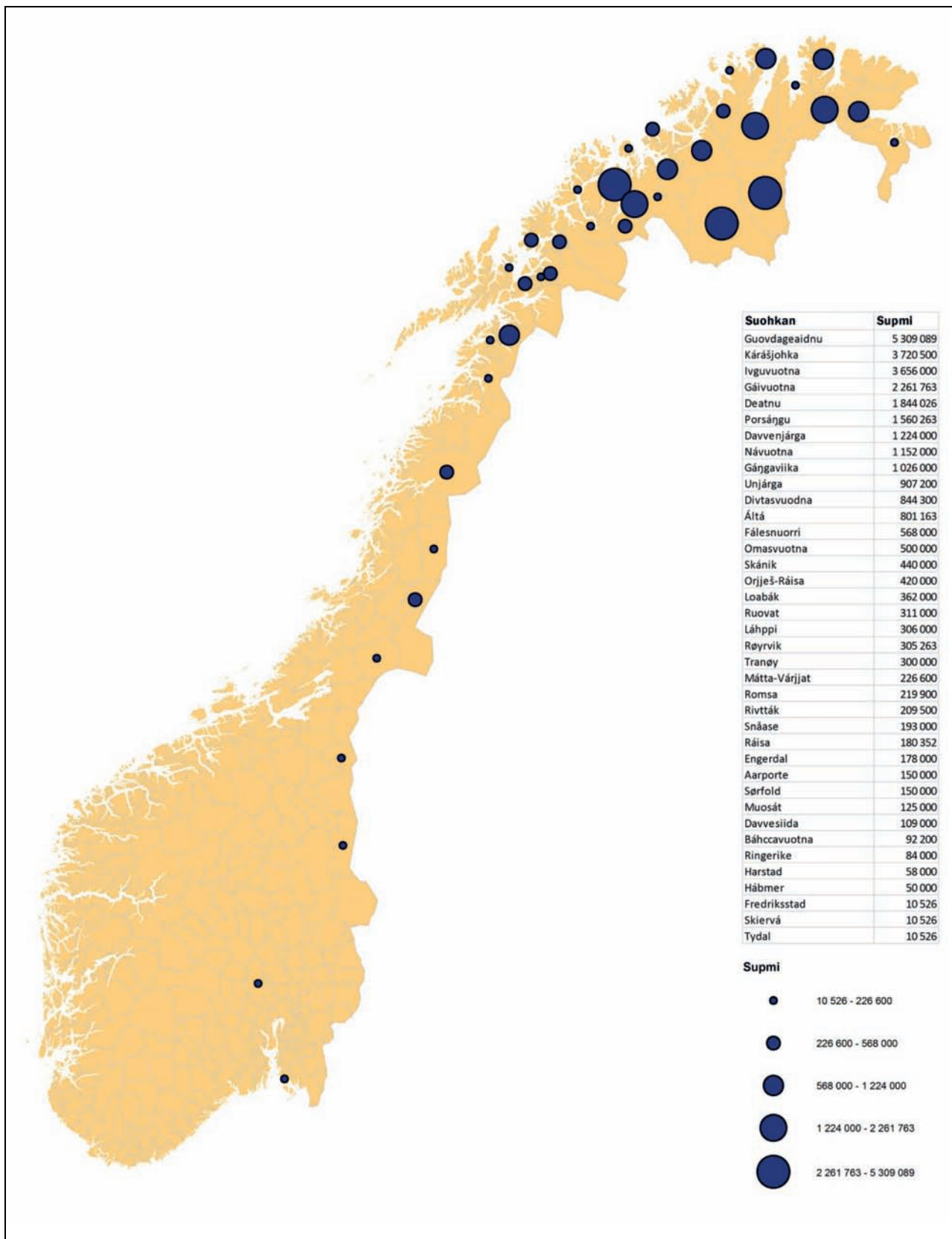
- Sihkkarastit sámi kultuvrra luondduvuđdosa ja suodjalit sámi kulturmuittuid ja kulturbirrašiid

2.11.2 Oassemihttomearit

- Duodaštít ja gaskkustit sámi kulturmuittuid ja kulturbirrašiid
- Oainnusin dahkat sámi árbedieđu

2.11.3 Strategiiijat

- Árjjalaš váikkuhangaskaoapmegeavaheami bokte nannet sámi árbedieđuid ja sámi kulturmuittuid fuolaheami ja suodjaleami vuđdosa
- Bisuhit ja viidáseappot ovddidit gulahallama ja ovttasbarggu guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin ja eará oassálastiiguin, nannen dihtii sámi kultur- ja birasgáhttema rámmaeavttuid
- Ovttasbargošiehtadusaid bokte fylkkagielddaiiguin nannet sámi kulturmuittosuodjalusa
- Fuolahit sámi beroštusaid lagaš gulahallama ja ovttasbarggu bokte gielddaiguin kulturmuittolága, plána- ja huksenlága ja eará guoskevaš mearrádusaid vuodul
- Gulahallama bokte allaskuvllaiguin, dutkanáhusaiguin ja universitehtaiguin bargat dan ala ahte buoridit sámi kulturmuittosuodjalusa ja árbedieđuid dutkama
- Sierra biras- ja dálkkádatdiedáhusain čalmustuhttit sámi árbevirolaš geavaheami hástalusaid

Govus 2.7 Jagi 2009 doarjagat ealáhusáigumušaide.

2.11.4 Kulturmitosuođjalus

2.11.4.1 *Statistihkka mii čájeha doaimmaid*

Sámedikki hálddašánváldi sámi kulturmuittuid ektui mielddisbukta ollu doaimmaid, maid maidái jagi 2009 kulturmitosuođjalusa doaibmastatistihkka čájeha: 6820 dokumeanttat vuostáiváldojuvvon ja 2912 dokumeantta sáddejuvvon, 186 báikediđoštallama, 6 vuosttadeami, 19 luvvejuvvon kulturmuittu ja 630 odđa kulturmitologahallama lassin daid rievdadusaid 1082 bođu kulturmuittus, mat leat logahallojuvvon kulturmitodiehtovuđđui Askeladden.

2.11.4.2 *Riikkarevišuvnna iskkadeapmi das mo Birasgáhttendepartemeanta lea fuolahan ovddasvástádusa ráfáidahttojuvvon ja suodjalanveara visttiin*

Riikkarevišuvdna lea čadahan hálddašaniskkkadeami das mo Birasgáhttendepartemeanta lea fuolahan nátionála ovddasvástádusa ráfáidahttojuvvon ja suodjalanveara visttiin. Riikkarevišuvnna raporta deattasta ahte Birasgáhttendepartemeanttas eai leat doarvá stivrendieđut vistesuođjalussuorggis. Sámediggi lea addán cealkámuša sihke gaskabodasaš raportii ja Riikkarevišuvnna mearkkašumiide. Sámedikki cealkámuš lea almmuhuvvon ollásit loahpparaporttas. Sámediggi lea erenoamážit čujuhan ahte ii leat ožžon lassi hálddahusresurssaid sámi kulturmitohálddašeapmái 1999 rájes, ja ahte Sámedikki hálddašánváldi sámi kulturmuittuid ektui ferte šaddat bistevaš ortnegin.

2.11.4.3 *Ovttasbargu Riikkaantikvárain*

Sámediggi ja Riikkaantikvára gulahallaba jeavddalaččat áigejuovdilis áššiid birra. Sámediggi lea maidái ovttas Riikkaantikvárain leamaš mielde evttoheamen ja juohkimin 2 000 000 ruvnu sámi kulturdoaibmabijuide Ráđđehusa doaibmabidjopáhkas.

Sámediggi lea ávžžuhan Riikkaantikvára bargat dan ala ahte sámegeilat geavaheaddjit sáhttet geavahit kulturmitodiehtovuodu Askeladden sámegeilli.

2.11.4.4 *Ovttasbargu eará oassálastiiguin*

Sámediggi gulahallá jeavddalaččat guoskevaš fylkkagielddaiguin kulturmitohálddašeami oktavuodas. Sámediggi oassálastá fylkkagielddaid areálaplánaforumii, ja ovttasbargá maidái beaiválaš áššemeannudemiin ja báikediđoštemiiguin.

Sámedikkis lea muđui jeavddalaš oktavuodas ja gulahallan gielddaiguin ja doaibmabiddjiiguin ovttaskas olmmožin, priváhta ja almmolaš fitnodagaiguin ja áhahusaiguin. Dát oktavuodas dáhpáhuvvá erenoamáš dávjá didoštallanáigodagas.

Sámediggi veahkeha muđui sihke Norgga kulturmitofoandda ohcciid ja foandda áššemeannudit ohcamiid sámi kulturmuittuid oktavuodas.

2.11.4.5 *Ovttasbargošiehtadus Opplándda fylkkasuohkaniin*

Opplándda fylkkasuohkan ja Sámediggi leat dahkan ovttasbargošiehtadusa kulturmitohálddašeami birra. Šiehtadus lea čuovvoluvvon dakkár ássanguovllu roggamiin Rensrennis Oarjijt Slidre suohkanis, maid mii navdit máttasámi ássamin. Oslo kulturhistorijálaš musea lea plánen ja čadahan roggama, Opplándda fylkkasuohkana ja Sámedikki ruđaiguin. Sámediggi juolludii dasa 100 000 ru.

2.11.4.6 *Regionálaplána kulturmuittuid ja kulturbirrasiid várás*

Finnmárkki fylkkagielda ja Sámediggi gaskasaš šiehtadusas bohtá ovdan ahte beliin galgá leat oktasaš kulturmito- ja kulturbirasplána. Regionála plána kulturmuittuid ja kulturbirrasa várás Finnmarkus lea odđahutkanbargu. Beliin lea ovttamielalašvuodas das ahte bargu kulturmitosuođjalusas galgá juogaduvvot buorebut fágalaš fáttáid vuodul ja ahte galgá ráhkaduvvot oktasaš kulturmitoplána Finnmarkui. Plánabargu álggahuvvui politihkalaš stivrenjoavkku áhahemiin ja plánaprográmma dohkkehemiin. Sihke fylkkadiggi ja Sámediggi galget dohkkehit plána.

2.11.4.7 *Nuortalašsiida*

Sámediggi lea oastán gohttensaji Nuortalašsiiddas Njávdamis ja lea dál dan eaiggát. Gohttenbarttat leat gaikojuvvon. Ássanvisti gal čuožžu ja galgá divoduvvot bálvalusvistin báhpaide mat dollet ipmilbálvalusaid ja galledit searvegotti, ja orrun-sadjin ja vuorkán eanadatdikšuma ja kulturbirrasa dikšuma oktavuodas. Jahkasaš dikšuma čadaha Nuortasámi musea šiehtadusa vuodul.

Odđasis hávdádeami oktavuodas lea Riikkaantikvára juolludan Sámediggái ruđaid Nuortalašsiidda hávdesaji ovdaiskkadeapmái. Iskkadeapmi čadahuuvvui ovttas Norsk institutt for kulturminneforskning, earret eará geavahettiin georá-dara/giedderádara mainna duodašta hávddiid logu

ja hávdesajit viidodaga. Areálaplána suodjalanguovllu várás lea ráhkaduvvomin.

Sámediggi lea doallan álbmotčoahkkima Njávdamis gos lei diehtjouhkin ođđasis hávdádeami birra Nuortalašsiiddas.

2.11.4.8 *Ceavccegeađgi-Mortensnes UNESCOs máilmmiárbelistus*

Sámediggi lea guhkit áiggi oččodan Ceavccegeađgi-Mortensnes UNESCO máilmmiárbelistui. Sámediggi lea bargagohtán dan badjelii ahte ása-huvvo bargajoavku mas Riikkaantikvára, Unjárgga gielda ja Sámediggi barget viidáseappot plánain vai ášši ovdána. Kulturmuittoguoovllu jahkásaš dikšuma čadahá Várjjat sámi musea šiehtadusa vuodul.

2.11.4.9 *Báikedidoštallamat*

Sámediggi lea hálddašaneiseváldin geatnegahttojuvvon ollašuttit iskkadangeatnegasvuoda. Sámediggi árvvoštallá áššemeannudeamistis hui vuđolaččat didoštallandárbbu. Go dattetge välljejuvvo čadahit didoštallama, de lea sivvan dasa ahte ii leat ovdal didoštallojuvvon plána- ja huksenguovllus, dahje ahte ovddeš didoštallamat árvvoštallojuvvojit leat váilevaččat odđa dieđuid vuodul sámi kulturmuittuid birra. Didoštallamiid áigumuš livččii maiddái daid sámi kulturmuittuid logahallamiid kvalitehtasihkkarastin, mat leat čadahuvvon ovddeš didoštallamiin. Sámedikkis lea buorre ovttasbargu Sámedikki hálddašanguovllu fylkka-giieldaiguin didoštallamiid juogadeami dáfus. Dát ii guoskka davit Nordlándda hálddašanguovlui gos ovttasbargu didoštemiid juogadeapmi ii oro doaibmamin nu bures go lei berret.

Dá leat ovdamearkkat makkár didoštallamat leat čadahuvvon jagis 2009:

Avinor lea áššáskuhttojuvvon leat rihkkon mearrádusaid mat gildet duohtadeamis kulturmuittuid Čáhcesullo girđišiljus. Sámediggi lea ovttas Finnmárkku fylkkasuohkaniin, Romssa musean ja Čáhcesullo politijain didoštallan guovllu ja gávnnahan ahte earret eará lea sámi hávdesadji gávcciin hávdđiin duohtaduvvon njuolgga ja golmma bođu hávdđi sihkkarastinavádat lea rihkkojuvvon. Fágalaš árvvoštallan ii mielddisbuktán roggangáibádusa go hávdđit iešalddiset eai leat billahuvvan, muhto gáibiduvvui čorget luonddu hávdđiid birra.

Sámediggi lea čadahá báikedidoštallama dan oktavuodas go Meavkki báhčinguovlu galgá čielgaduovvot kulturmuittuid ektui. Ledje juo ovdal registrerejuvvon ollu kulturmuittut guovllus, ja 25 odđa kulturmuittu fuomášuvvojedje. Odđa gávdnosat ledje eanaš árranat, muhto maiddái registrere-

juvvojedje golbma geađgerieggá, maid doaibma ii leat oahpis.

Sámediggi lea ráhkadan dikšunplána seailluhit áidnalunddot guovžahávdečoahkkáldaga Návuona suohkanis. Johtolat lea áittan guovžahávddiide. Guovllus leat maid registrerejuvvon muhtun odđa kulturmuittut.

Ráddehus lea 2008:s čujuhan 20 välljejuvvon kultureanadaga eanadoalus mat galget oazžut sierra dikšuma ja hálddašeami. Mearrasámi gilli Skárfvággi Gáivuonas lea välljejuvvon Romssa fylkka nationála eanadoalloeanadahkan. Gilli ovddasta árbevirolaš mearrasámi ássama ja eallinvuogi. Sámediggi bargá ovttas Romssa fylkkamániin ja Gáivuona suohkaniin dáinna prošeavttain. Sullii 20 arkeologalaš kulturmuittu (goahte- ja návetsajit, áidesajit, sieiddit), 11 suodjalanveara oapmegoađi ja láđut ja 19 návsttu, mearravistti, mearaduvdaga ja guollejielli. Sámediggi lea jearahallan ja didoštallan ovttas eanaeaggádiiguin, mat árijalaččat gáhttejit eanadoalloeanadaga. Nordlánddas lea Kjelvik-Engan/Ørnes guovlu Sørfoldda suohkanis mii lea välljejuvvon. Dás lea earret eará Kjelvik-nammasaš sámi láigodállu, mas leat auteanttalaš visttít nugo barta, návet, dollastohpu, bádji ja visti gosa vurkejedje biergguid ja guliid. Mearragáttis leat maiddái návsto- ja mearravistesajit.

Sierra hálddašanplána ráhkadeami oktavuodas Rogo álbmotmeahci várás Sørfoldda suohkanis Nordlándda fylkkas lea Sámediggi čadahá didoštallama álbmotmeahcis. Buohkanassii registrerejuvvojedje 52 kulturmuittobáikki. Dát leat árranat/lávvosajit, goahtesajit, mearkkat muorain, manáid kulturmuittut, sieiddit ja bakteloamut.

Riikkaantikvára lea addán Sámediggái doarjaga ráhkadit sierra dikšunplána rokkahaga várás mii lea Skorvkjosenis Divttasvuona suohkanis eastadit ahte dat billašuvvet ain eanet. Registrerenbargu lea addán Sámediggái dárbbaslaš visogova kulturmuittuid viidodagas, daid dilis ja dikšundárbbus. Registrerejuvvon kulturmuittut leat rašis kulturmuittut, ja dárbu rokkahaga eanet duodaštít ja dikšut lea stuoris.

2.11.4.10 *Vistesuodjalus*

Sámediggi lea 2009:s čadahá didoštallamiid sámi vistesuodjalusa oktavuodas Finnmárkkus, Romsas ja Davit Nordlánddas. Dan lassin lea Sámediggi bargan iešguđet plána- ja ovddeštanáššiguin. Ovdamearkan sáhttet leat dakkár áššit go Sandeggen girkogárdi Gáivuona suohkanis, välljejuvvon kultureanadagat Skárfvákkiis Romssas ja

Máhkkanjárggas Finnmárkkus ja kulturmuitoiskadeamit Uhca Liidnavuonažis, Finnmárkkus.

Sámediggi bargá ovttas Deanu gielddain ja Sirmá giliserviin mángga jagáš vistesuodjalanprošeavttain Sirmás. Prošeavtta mihttomearri lea háhkat vásáhusaid sámi vistesuodjalusas ja oahpahit ovddeštanduojaríid. Prošeavtta oktavuodas lágiduvvui fágaseminára árvvoštallat bohtosiid dán rádjai.

2.11.4.11 Vuosttaldeamit

Sámediggi lea kulturmuioiseváldin ovddidan vuosttaldeami Hámmanoaivvi bieggafápmorustega muddenplánii Báhcavuona gielddas. Vuosttaldeapmi lea ovddiduvvon daid kulturmuioitodidoštallamiid vuodul, mat lea čadahuovon guoskevaš guovllus. 147 eankil kulturmuittu leat registrerejuvvon, mat juohkásit 82 kulturmuioitobáikái. Dás lea sáhka čilain, urain, vuorkkain, borain, dáktevurkkain ja vejolaš hávdđiin.

Plánaguovllu gaskkamus oassi šaddá vuostálaga mángga registrerejuvvon kulturmuittuin, main lea oktavuoha sápmelašvuhtii ja lohkojuvvojit automáhtalaččat ráfáiduhthuvvon. Dáin kulturmuittuin árvvoštallojuvvojit mángasis leat viehka guhkes áigeolli ja dat duođaštit oktilisvuoda guovllu sámi geavaheamis, dat mearkkaša bivdoservodaga rájes boazodoalu rádjai. Viidáseappot čatnasit várra muhtun kulturmuittut boares sámi oskui ja árbevurui. Vásáhusárvu árvvoštallojuvvo stuorisin.

Ohccojuvvon doaibmabidju sáhtá Sámedikki árvvoštallama mielde duššadit, vahágahttit ja vuortnuheamit heahppáshuhtit sámi kulturmuittuid, ja danne dat rihkku kulturmuioitolága. Sámediggi oaivvilda ahte osiid guovllus ferte váldit eret muddenplánas. Dat mii vel báhcá plánaevttohusas váikkuha ain visuálalaččat registrerejuvvon kulturmuittuide, muhto arealahálddašepmi ii rihko kulturmuioitolága.

2.11.4.12 Gaskkusteapmi

Gaskkustanbealli lea oassi kulturmuioitobarggus, ja Sámediggi lea earret eará ofelastán jahkásaš Golleverremárssas Deanu gielddas. Fáddán lei historjjálaččat dovddus bivdoássanbáiki mii gullá Gollevári viiddes bivdorusttegi.

2.11.5 Birasgáhtten

2.11.5.1 Sámedikki biras- ja areáladiedáhus

Sámedikki dievasčoahkkin meannudii 2009:s Sámedikki biras- ja areáladiedáhusa, *Eallit riikkas*

dan dábiid mielde. Diedáhus bidjá ovdan Sámedikki biras- ja areálapolitihka, sihke riikkalaš ja riikkaidgaskasaš dásis. Dása gullet sihke áššesurrggit main Sámedikkis lea duohta háldenvejolašvuoha, ja suorggit main Sámediggi ovttas earáiguin sáhtá hábmet biraspolitihka.

Sámedikki biras- ja areáladiedáhusa váldomihttomearrin lea sihkkarastit ceavzilis ovddideami buot areála- ja resursahálddašemiin sámi ássanguovlluin. Heahttas biraspolitihka čuvvosat čuhcet erenoamážit álgoálbmogiidda. Sámediggi deattuha dárbbu searvat riikkaidgaskasaš deaivvadanbáikkiide vai álgoálbmogiid oaidnu sihkkarastojuvvo bajimus biraspolitihkkii.

Čuolbmačilgehusat mat čatnasit birrasii ja areálii leat viidát ja fátmastit hui iešgudetlágan áššesurrggiid. Diedáhusas čujuha Sámediggi hástalusaide mat čatnasit sámeaguovlluid ássamii ja veahkadatovddideapmái, areálaid ja resursaid geavaheapmái ja suodjaleapmái, oppamáilmálaš birashástalusaide, ja lágaide vuoigatvuodaid, máhtu ja gelbolašvuoda birra. Diedáhus bidjá maid ovdan deatalaš surggiid vuoruhuvvon doaibmabijuid.

2.11.5.2 Dálkkádat

ONa álgoálbmotáššiid Bistevaš Forum doalai čoahkkima Kárášjogas. Čoahkkin lei ovdačoahkkin Bistevaš Foruma sešuvdnii New Yorkas. Dálkkádatrievdamat ja álgoálbmogat lei okta mángga fáttas mat ságaškuššojuvvojedje čoahkkimis. Sámedikkiin ja Ruošša bealde sámiid ovddasteaddjiin ledje sierra čoahkkimat lahtuiguin. Dan lassin lei rabas čoahkkin sámi organisašuvnnaiguin ja áhahusaiguin. Máilmimibánku bodii váseidin Kárášjohkii divaštallat dálkkádatdoaibmabijuid Bistevaš Foruma lahtuiguin rabas čoahkkimis.

Sámediggi ja Sámiráddi oassálaste riikkaidgaskasaš álgoálbmotčoahkkimii dálkkádatrievdamiid birra Anchorages Alaskas. Vásáhusat, gulahallanoktavuodát, ja raporta ja julggaštus Anchoragečoahkkimis, leat deatalaččat oazžumis álgoálbmotpošisuvnnaid mielde Københavna dálkkádatkonvenšuvnna njunusčoahkkimii. Sámediggi lea ráhkadan bajimus pošisuvnnaid dálkkádatrievdamiid birra. Sámediggi oassálasttii Norgga sáttagoddái bajimusčoahkkimis dálkkádaga birra ja gaskašiehtadallamiin dan ovddabealde.

Dat, mo Norga čuovvola Ártkalaš rádi dálkkádatprošeavtta «Arctic Climate Impact Assessment», galgá oassečielggadeami bokte leat mielde ovddideamen, buhtastahttimin ja gaskkusteamen máhtu dálkkádatrievdamiid birra – váikkuhusaid ja heivehemiid – Norgga bealde Ártkisas. Sámediggi

oassálastá fáddájovkui dálkkádatrieddamiid heivehemiid birra ja váidudeaddji doaimbajuid birra, ja lea maid mielde fáddájoavkkus álbmogiid ja servodagaid birra.

2.11.5.3 *Biologalaš šláddjivuodakonvenšuvdna*

Sámediggi lea oassálastán Norgga sáttagoddái čihččet ja gávccát bargojoavkočoahkkimii genaresurssaid birra biologalaš šláddjivuodakonvenšuvnas. Šiehtadallamat riikkaidgaskasaš ráđđenvuogi birra genaresurssaid geavaheami ja vuoiggalaš juogadeami oktavuodas leat gáibideaddjit. Váldofáttát maid birra šiehtaduvvui ledje ráđđenvuogi ulbmil ja doaimmaguovlu, mihtilmasvuolta, doahttaleapmi, vuotojuogadeapmi ja genaresurssaid oažžunvejolašvuolta, ja kapasitehtahuksen ja árbedieđut genaresurssaid oktavuodas. Proseassa oassálastit leat ain guhkkálagaid.

Sámediggi lea maid oassálastán Norgga sáttagoddái gudát bargojoavkočoahkkimis artihkal 8 (j) oktavuodas álgoálbmogiid árbedieđu, odasmahtima ja doaimmaheami birra mii guoská biologalaš šláddjivuoda gáhttemii ja ceavzilis geavaheapmái. Álgoálbmotjoavku lei duhtavaš bargojoavkočoahkkima bohtosiin álgoálbmogiidda guoskevaš áššiiguin ja árbedieđuin, ja oaivvilda ahte dat addá buori vuodu konstruktiivva mearrádusaide beliid čoahkkimis biologalaš šláddjivuodakonvenšuvna čoahkkimis 2010:s. Dát guoská erenoamážit lassánan fokusii dasa mo álgoálbmogat leat ávkástallan biologalaš šláddjivuodain dološ vieruiduvvan ja ceavzilis geavaheami vuodul. Viidáseappot lei posiitiiva ovdáneapmi barggus etihkalaš kodaid, indikáhtoriid ja dološ vieruiduvvanrievtti ovttaiduhhtima oktavuodas ovddideamis vuogádagaid mat galget suodjalit álgoálbmogiid árbedieđuid.

2.11.6 **Areálat**

2.11.6.1 *Finnmárkkkuopmodat*

Sámediggi, Finnmarkku fylkkagiella ja Finnmarkkuopmodat dollet gulahallančoahkkimiid juohke jahkebealis. Čoahkkimat dollojuvvojit Sámedikki ja Finnmarkku fylkkagiella gaskasaš ovttsbargošiehtadusa vuodul, mas daddjojuvvo ahte bealit galget «láhcit dilálašvuoda buori ovttsdoaimmii Finnmarkkuopmodagain». Čoahkkimiid fáddán lea earret eará leamaš Finnmarkkuopmodaga beaggin ja Finnmarkkuopmodaga boahttevaš badjebáhcaha hálldašepmi.

2.11.6.2 *Sámi vuoigatvuodálávdegoddi II – viidáset čuovvoleapmi*

Sámediggi lea Sámi vuoigatvuodálávdegotti II barggu oktavuodas doallan álbmotčoahkkima guoskevaš guovlluin háhkan dihtii evttohusaid ja oaiviliid, ja vai lea beassan oahpásmahttit Sámedikki politihkkii.

2.11.6.3 *Suodjaleapmi*

2010 Stáhtabušeahas biddjojuvvojit ovdan álbmotmehciid ja eará stuorra suodjalanguovlluid odđa hálldašanmálla. Sisdoallu ja teaksta dávista Sámedikki ja Birasgáhttendepartemeantta gaskasaš proseassa konsultašuvdnabohtosii. Dála ja odđa álbmotmehciid hálldašepmi galgá dáhpáhuvvat gielddaidgaskasaš álbmotmeahcestivrra/suodjalanguovlostivrra bokte. Álbmotmeahcestivrrain galget leat sihke guoskevaš gielddaid ja fylkkagiella álbmotválljen áirasat. Dakkár guovlluin gos leat sámi beroštusat, galgá dan lassin Sámediggi nammadit áirasiid. Sámedikkis ja Birasgáhttendepartemeanttas leat vuorohálesteamit dan birra guđe málliid galgá välljet báikkálaš ja sámi oassálastimii suodjalanguovlluid hálldašeamis. Dan birra čadahuvvojit konsultašuvnnat.

Sámedikkis ja Birasgáhttendepartemeanttas lea ovttamielalašvuolta vuvddiid suodjaleami suodjalanláhkaásahusaid hárrái. Ovddeš ovttamielalašvuolta suodjalanplánaid birra sámi guovlluin jotkojuvui suodjalanláhkaásahusas Holmvassdalen luonddumeahci várás Grane suohkanis Nordlándda fylkkas, ja Trostenelva luonddumeahci várás Roan suohkanis Mátta-Trøndelága fylkkas. Mølmansdalslia, Dragåsvollen, Samsjøen ja Nålboen luonddumehciid vuovdeguovlluid várás sámi boazoguohtunguovlluid olggobealde lea boahtán teaksta láhkaásahussii mii váldá vuhtii ahte boazodoallu dattetge sáhtta doaimmat guovlluin johttima, guohtuma ja bođu bohccuid ohcama oktavuodas.

Davvi-Trøndelága fylkkamánni lea Sámediggái dieđihan ahte plánejuvvo álggahuvvot plánaproseassa Dáapma álbmotmeahci hárrái Nord-Fosen suohkanis Namdalseidis ja Verranis Davvi-Trøndelágas, ja Áfjord, Osen ja Roan suohkaniin Mátta-Trøndelágas. Evttohus boahtá guoskevaš suohkaniin hálestemiid vuodul Fosen/Njaarke orohagain. Evttohus boahtá olggobealde suorradiggedieđáhusa álbmotmehciid riikkaplána birra, ja galgá gehččojuvvon vuostecealkkan daidda ollu bieggafápmo- ja fápmojodasprošeaktaplánaide Fosenis. Sámediggi lea gáibidan ahte ferte

Dáapma álbmotmeahci suodjalanbargui ášahuvvot bargolávdegoddi mas leat guoskevaš sámi beroštusaid áirasat, dás maiddái Fosen/Njaarke orohagas.

Sámediggi ja Birasgáhttendepartemeanta leaba konsultašuvnnaid bokte soabadan suodjalanláhkaásahusaid ja sisdoalu Lomsdal-Visten álbmotmeahci/Njaarcken vaarjelimmiedajve, ja Strauman suodjemeahci ja Sjunkehatten álbmotmeahci várás Nordlánddas. Ovddeš soabadeapmi suodjalanplánaid oktavuodas sámi guovlluin lea jotkojuvvon, ja mielde leat bohtán odđa mearrádusat dan birra ahte suodjalus ii galgga hehttet ávkkástallama luondduávdnasiiguin mat čatnasit sámi kultuvrii. Sámediggi lea čoahkkimis Nordlándda fylkkamánniin ja guoskevaš gielddaiguin soabadan dan bargujoavkku čoahkádusa, mii galgá ráhkadit hálddašánplána for Lomsdal-Visten álbmotmeahci ja Sjunkehatten álbmotmeahci várás . Dát lea maid čielggaduvvon guoskevaš orohagaiguin.

Romssa fylkkamánni lea váikkuhusčielggadusaid ja gulaskuddancealkámušaid vuodul rávven Luondduhálddašandirektoráhtii ahte ášahuvvo álbmotmeahcci Beardui namain Rohkunborri álbmotmeahcci. Romssa fylkkamánni ii čadahán konsultašuvnnaid Sámedikkiin ja eare guoskevaš sámi beroštusaiguin, vaikke vel Sámediggi bivddii dakár konsultašuvnnaid dollojuvvot. Sámediggi áigu čielggadit Luondduhálddašandirektoráhtain ja Birasgáhttendepartemeanttain mo konsultašuvnnat galget čadahuvvot viidáset áššemeannudeamis. Sámediggi atná sihke Gielas ja Hjerttind/Altevatn/Fagerfjell orohagaid, ja Talma čearu Ruotas, njuolggá guoskevaš sámi beroštussan maid stáhta eiseválddit fertetit konsulteret lassín Sámedikki.

2.11.6.4 Minerálat

Stuorradiggi dohkkehii 2009:s minerálalága. Mearriduvvon lánka ii váldde vuhtii Sámedikki oainnu mii earret eará deattuha ahte sámi beroštusat Finnmárkku olggobealde galget fuolahuvvot. Dat mearkkaša ahte stáhta sáhtta addit sihke iskan- ja rogganlobiid Finnmárkku olggobealde almmá dieđitkeahtá Sámediggái. Doppe eai árvvoštallojuvvo sámi deasttat eai ge dat deattuhuvvo, ja Sámediggi ii konsulterevu. Sámedikki oaidnu lea ahte dát lea čielgasit álbmotrievtti riikkun.

Sámediggi lea addán cealkámuš Finnmárkkuopmodaga njuolggadusevttohussii mo geavahit eanaeaiggáda minerálaid dan eatnamis maid Finnmárkkuopmodat stivre ja hálddaša. Sámediggi deattuha ahte eanaeaiggádiid minerálaid iskkadeapmi ja roggan sáhtta dušše dáhpáhuvvat šiehtadusa vuodul eanaeaiggádiin dahje bággolonisteami

vuodul. Sámedikki árvalus lea muhtumassii mielde eanaeaiggáda minerálahálddašannjuolggadusain. Áššiin rievdaduvvon meahceávkkestallama birra lea Sámedikki oaidnu dat ahte Finnmárkkuopmodat galgá iehčanassii árvvoštallat rievdadusaid mearkkašumi sámi kultuvrii, boazodollui, meahceávkkestallamii, ealáhusdoaimmaheapmái ja servodateallimii. Dát guoská maid daidda lobiide minerálalága vuodul, maid minerálahálddašandirektoráhta lea árvvoštallan finnmárkkulága vuodul.

Sámediggi lea addán celkámuša Baktehovdii Sydvaranger Gruve ASa ohcamii oázžut mihtiduvvot, ja rogganlobi, oktiibuot 15 guovllu Máttá-Várjjaga gielddas. Mihtidanguovllut leat sihke siskko-bealde ja olggobealde Sydvaranger Gruve konsešuvdnaguovllu. Sámedikkis eai leat mearkkašumit daidda mihtidanguovlluide mat leat ollásit konsešuvdnaguovllus. Dát lea dieđihuvvon ovdal, dainna eavttuin ahte roggama joatkin ii mielddisbuvttet odđa sisabahkkemiid ja rievdaduvvon muddemiid. Sámediggi lea baicce vuosttildan ahte addojuvvo rogganlophi dain guovlluin mat leat konsešuvdnaguovllu olggobealde. Ággan lea geavahuvvon ahte Baktehoavda ii leat árvvoštallan rogganlohpeohcama finnmárkkulága ja Sámedikki rievdaduvvon meahceávkkestallama njuolggadusaid vuodul. Sámediggi lea bivdán ahte čadahuvvojit konsultašuvnnat gaskal stáhta eiseválddiid ja Sámedikki jus árvvoštallojuvvo addit rogganlobi dain guovlluin mat leat konsešuvdnaguovllu olggobealde. Sámediggi ii leat dán rádjai ožžon vástadusa jearaldahkii ahte čadahit konsultašuvnnaid.

2.11.6.5 Mohtorjohtalus meahcis

Sámediggi lea miedihan rievdadussii mohtorjohtalusláhkii mii nanne meahceávkkestallama vejolašvuodaid. Lea aiddostahttojuvvon ahte rievdadus ii gáržžit eará vuodjindárbbuid. Birasgáhttendepartemeanta áigu konsulteret Sámedikki dan oktavuodas go sii leat dieđihan ahte mohtorjohtaluslága guorahallan galgá loahpahuvvot.

2.11.6.6 Šiehtadus Norgga čázádat- ja energijadirektoráhtain

Sámediggi ja Norgga čázádat- ja energijadirektoráhta leaba soabadan čadahit konsultašuvnnaid energijaaššiin. Direktoráhta lea Oljo- ja energijadepartemeantta vuollasaš ja ráhkkanahhtá ja meannuda buot konsešuvdnaáššiid mat gusket huksemiidna energijalága vuodul. Danne deaivvada Sámediggi dávjá direktoráhtain huksen- ja areálaáššiin, ja stáhta eiseváldin lea Norgga čázá-

dat- ja energijadirektoráhta geatnegahttojuvvo čadahit konsultašuvnnaid Sámedikki ja stáhta eiseválddiid gaskasaš bajimus konsultašuvdnašiehtadusa vuodul. Ovttasbargošiehtadus lea Sámedikki ja stáhta eiseválddiid gaskasaš bajimus konsultašuvdnašiehtadusa aiddostahttin.

2.11.6.7 *Konsultašuvnnat bieggamillopárkkaid birra*

Varanger kraft AS lea ohcan consešuvnna beassat hukset bieggamilluid Rákkočerrui Beralvágis. Sámedikkis leat leamaš konsultašuvnnat Norgga čázádat- ja energijadirektoráhtain consešuvdnaohcama birra. Sámediggi deattuhii hástalusaid guovtti dili ektui, namalassii sámi kulturmuittuid ja boazodoalu. Konsultašuvnnat leat loahpahuuvon ja Sámediggi ii leat duhtavaš dainna ahte ii Rákkočearu huksenplánaid oktavuodas ge mieđit direktoráhta dasa ahte berre čadahit iskkademiid kulturmuittolága vuodul ovdalگو consešuvdnaohcan meannuduvvo. Guoskevaš orohat ja doaibma-biddjit lea soahpan ráddjehusaid plánaguovllus ja heivehemiid boazodollui. Sámediggi sáhtii dáid proseassaid vuodul miehtat dasa ahte Rákkočearu bieggamilluid huksemis eai leat mearkkašahtti hehttehusat guovllu boazodollui.

Sámediggi lea ožžon dieđu oktan váikkusielggadusprográmmain Kalvatnan bieggafápmorusttega huksema birra Bindal suohkanis Nordlánddas. Plánejuvvo huksen guoská sihke luonddu- ja kulturbirrasii. Huksemis sáhttet leat negatiivva váikkuhusat sihke guovllu sámi kulturmuittuide ja boazodollui. Sámediggi ja Norgga čázádat- ja energijadirektoráhta leat čadahan konsultašuvnnaid váikkusielggadusprográmma birra. Boazodoalu oktavuodas anii Sámediggi erenoamáš deatalažžan ahte ovdalis čadahuvvon ja odđa plánejuvvo sisabahkkemat galge biddjojvot vuodđun čielggadeapmái. Sámediggi válddii vuhtii ahte ii leat vejolaš soabadit Norgga čázádat- ja energijadirektoráhtain buot mearkkašumiid ektui mat ledje čielggadanprográmmii. Sámediggi áigu váldit ovdan dárbbu eanet konsultašuvnnaide go vejolaš consešuvdnaohcan oktan váikkusielggademiiguin biddjojuvvo ovdan.

Norgga čázádat- ja energijadirektoráhta lea vuoruhan njeallje bieggafápmoprošeavtta Fosenis loahppameannudeami oktavuodas. Suohkanat maidda dat guoská leat Roan, Åfjord, Bjugn ja Osen Máttá-Trøndelágas ja Flatanger Davvi-Trøndelágas. Orohat masa dat guoská, lea Fosen orohat. 4 bieggafápmoprošeavtta leat mañiduvvon. Norgga čázádat- ja energijadirektoráhta rávve viidáseappot ahte vel 11 bieggafápmoprošeavtta plánen loa-

hpahuuvvo ja ahte prošeavttat formálalaččat gessojuvvojit ruovttoluotta gulaskuddancealkámušaid geažil. Dalle ii oro bieggafápmorusttegiid huksen šaddat nu viiddis go álggos orui šaddamin. Dán oaidná Sámediggi positiivan sámiid bealis. Muhto ain leat muhtun prošeavttat main sáhttet leat negatiiva váikkuhusat sámi beroštusaide ja sámi kultuvrii. Dáid plánejuvvo prošeavttaid geažil leat Sámedikkis konsultašuvnnat Norgga čázádat- ja energijadirektoráhtain.

2.11.6.8 *Mearraenergijaláhka*

Sámediggi ja Oljo- ja energijadepartemeanta leaba konsultašuvnnain juksan ovttamielalašvuoda mearraenergiija hárrái. Láhka gusto ávkkástallamii odasmuvvi energijaresurssaiguin vuodđolinjá olggobealde ja áigumuššan lea deattuhit deastta sámi kultuvrii go addojuvvo areála- ja consešuvdnaohcanlohpi.

2.11.6.9 *Goliat-fealtta huksen ja doaibma Barentsábis*

Sámedikkis leat leamaš konsultašuvnnat Oljo- ja energijadepartemeanttain Goliat-fealtta birra. Bealit gávnnaheđe ahte ii lean vuoddu juksat ovttamielalašvuoda áššis. Bealit eai juksan ovttamielalašvuoda álgoálbmotfoandda hárrái petroleumadoaimma oktavuodas dahje livčče go sámiin sierra vuoigatvuodas petroleumaresurssaide. Dan vuodul go ii leat ovttamielalašvuodta lea Sámedikki árvvoštallama mielde nu ahte ii leat doarvái buorre vuoddu guorrasit huksemii ja doibmii Goliat-fealttas. Sámedikki oainnut bohtet rivttes láhkai ovdan Stuorradiggeproposišuvnnas.

2.11.7 **Váikkuhangaskaoamit – birasgáhtten ja kulturmuittosudjalus – Njuolgo doarjagat**

2.11.7.1 *Dutkan ja duodašteapmi*

2.11.7.1.1 *Dutkan ja duodašteapmi Divttasvuona rádjelovssaid birra*

2009 reviderejuvvo bušehta lei várrejuvvo 1 000 000 ru Divttasvuona rádjelovssaid dutkan- ja duodaštandoibmii. Prošeakta lea loahpahuuvomin ja gárvvistuvvo 2010:s.

Divttasvuona rádjelovssaid dutkan- ja duodaštandoaimma mihttomearri lea čuvget ja duodaštít sámi álbmoga árjja 2. máilmmisoađi áiggi ja Divttasvuona rádjelovssaid árjja erenoamážit. Sámediggi ja Árran Julevsáme guovdásj/Lulesamisk senter soabaiga 2007:s čadahit golmmajagás

duktan- ja duodaštanprošeavtta 2. máilmmisoađi rádjelovssajohtolaga birra.

2.11.8 Váikkuhangaskaoamit – birasgáhtten ja kulturmuittosuođjalus – Ohcanvuđot doarjagat

2.11.8.1 Kulturmuittosuođjalus

Doarjaortnega mihttomearri:

- Suođjalit, fuolahit ja čalmmustuhttit sámi kulturmuittuid ja -birrasiid

Vuoruheamit 2009:s:

- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvo sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid registreren
- Rašis ja áitojuvvo sámi kulturmuittuid sihkkarastin ja ođasteapmi
- Vuoruhansurggiid siskkobealde vuoruhuvvojit prošeavttat máin lea dihtomielalaš sohka-bealperspektiiva, ovdde mužžii.

2009 bušeahas lei várrejuvvo 2 000 000 ru kulturmuittosuođjaleapmái. 1 968 000 ru juolluduvvui 24 prošeaktii mearriduvvo vuoruhemiid siskkobealde. Dáin leat 17 prošeavtta álggahuvvo 2009:s.

2009 juolludemiin leat 2 prošeavtta gárvvistuvvon. Ovdalis juolluduvvo doarjagiin kulturmuittosuođjaleapmái gárvvistuvvojedje 2009:s 19 prošeavtta.

Dan lassin juolludii Riikkaantikvára 2 000 000 ru Sámediggá ráfáidduhttojuvvo ja suođjalanveara visttiid suođjaleapmái. 2 000 000 ru juolluduvvui 7 prošeaktii.

2.12 Dearvvašvuoha ja sosiála

2.12.1 Váldomihttomearri

Dássásaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat sámi álbmogii, nugo muđui álbmogis leat

2.12.2 Oassemihttomearri

- Dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalus mas lea vuoddu sámi giella ja kultuvra
- Sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoha dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš bargiin buot dásiin

2.12.3 Strategijjat

- Gulahallamiin ja ovttasbargguin guovddáš eiseválddiiguin ja gullelaš oassálastiiguin sihkkarastit Sámediggái váikkuhanfámu sámi álb-

moga dearvvašvuoda- ja sosiálabálvaldaga hábmemis ja čadaheamis

- Váikkuhangaskaomiid aktiivvalaš geavaheami bokte veahkin heivehit dakkár dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusa mii lea vuodduuvvon sámi giella- ja kulturáddejupmái buot dásiin

2.12.4 Ovttasbargu sierra aktevrraiguin

Sámediggi gulahallá sierra aktevrraiguin ovddidan dihte buoret dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusa sámi álbmoga várás.

2.12.5 Sámi mánáid vuoigatvuodát

2009:s lei gollan 20 jagi das go ON mánáidvuoigatvuoda konvenšuvdna mearriduvvui. Dan oktavuođas lágidi Sámediggi seminára mánáidkonvenšuvdna birra Sámedikki áirasiidda. Mánáidkonvenšuvdna lea deatalaš gaskaoapmi Sámedikki barggus sámi mánáid ja nuoraid vuoigatvuodaiguin. Sámediggi lea maiddái dorjon Gáldu Čála almmuheami – Mánáidkonvenšuvdna ja sámi mánát Norggas.

2.12.5.1 Sámi mánáid bearráigeahčču mánáidsuođjalusa fuolahusas

Sámediggi lea álggahan konsultašuvnnaid Mánáid-, dáseárvo- ja searvadahttindepartemeanttain sámi mánáid bearráigeahččanortnega hárrái mánáidsuođjalusa fuolahusas. Konsultašuvnna duogázin lea sámi mánáid gielalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuodaid goziheapmi olggobealde vanhemiid ruovttu. Sámedikki ulbmilin lea ahte sámi mánáid gielalaš ja kultuvrralaš vuoigatvuodát maid konvenšuvnnat ja nationála lágat stivrejít, galget heivehuvvot lánkaásahusaide mánáidsuođjalusa bearráigeahču birra.

2.12.5.2 Mánáidviessu

Sámediggi konsultere Justiisa- ja politiijadepartemeanttain sámi mánáid vuoigatvuodaid goziheami ja dárbbu organiserema hárrái Mánáidviessus. Mánáidviessu lea ođđa gažadanmálla mánáide geat leat gillán vearredaguid ja ulbmilin lea čohkket buot gelbbolašvuoda ja instánsasaid ovttá sadjái fysálaččat. Sámedikki mihttomearriin lea ahte sámi mánát geat gillájit vearredaguid galget oažžut kultuvrralaččat ja gielalaččat heivehuvvo fáldaga go deaivvadit dikšunapparáhtain, politiijaiguin ja riektedoaimmahagain.

2.12.6 Ovttasdoaimmanodastus

Sámedikkis leat leamaš gulahallančoahkkimat Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain ovttasdoaimmanodastusa barggu birra. Ovttasdoaimmanodastusa ulbmilin lea oččodit buoret ovttasdoaimma vuoddo- ja spesialistadearvvašvuodabálvalusaid gaskka. Sámediggi lea diedihan ahte ovttasdoaimmanodastusas leat váikkuhusat buot sámiide, ja danne ferte nationála dásis bidjat guovddáži sámi perspektiivva barggus bajimuš dásis. Sámediggi lei bovden sámi fágabirrašiid čoahkkimii Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain. Stuorradiggediedáhus ovttasdoaimmanodastusa birra lea geigejuvvon Stuorradiggái. Sámediggi áigu čuovvolit viidáseappot sámi pasieanttaid dearvvašvuodafálaldaga goziheami Ovttasdoaimmanodastusas.

2.12.7 Spesialistadearvvašvuodabálvalusat

Sámediggi lea ovttasrádiid Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain ovttamielalaš das ahte álgahuvvo prošeakta ráhkadan dihte doaimbajiid dan várás vai sámi pasieanttat besset geavahit iežaset giela oktavuodas spesialistadearvvašvuodabálvalusain.

2.12.8 Sámi nationála gelbbolašvuodaguovddáš oahppama ja máhttima várás

Lea ásahuvvon oahppan- ja máhttinguovddážat miehtá riikka mat galget gozihit pasieanttaid ja oapmahaččaid oahpaheami. Sámi pasieanttat leat unnán geavahan daid fálaldagaid maid oahppan- ja máhttinguovddážat dál fáallet eaige dat doaimma dohkálaččat. Danne doarju Sámediggi sierra oahppan- ja máhttinguovddáža ásaheami sámi pasieanttaid várás, mii váldá vuolggasaji sámi gielas ja kultuvrras. Fálaldat galgá leat nationála dásis ja galgá bálvalit olles sámi álbmoga Norggas. Sámediggi lea váldán dán ovdan Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain, ja leaba ovttamielalaččat das ahte dát galgá čuovvoluvvot regionála dearvvašvuodadoaimmahagaid bargodoaimmadokumeanttain.

2.12.9 Regionála dearvvašvuodadoaimmahagaid bargodoaimmadokumeanttat

Sámediggi lea čadahan konsultašuvnnaid Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanttain sámi pasieanttaid dárbbuid ja vuoigatvuodaid goziheami

birra regionála dearvvašvuodadoaimmahagaid 2010 bargodoaimmadokumeanttain. Konsultašuvnnaid boadusin lea earret eará ahte čuovvovaš teaksta válđojuvvui mielde buot regionála dearvvašvuodadoaimmahagaid bargodoaimmadokumeanttaide:

«Sámi pasieanttaid vuoigatvuohta ja dárbu oážžut láhččojuvvon fálaldagaid galgá ohcaluvvot ja oainnusmahttojuvvo plánemis, čielggadusain ja go mearrádusat dahkkojuvvojit.»

2.12.10 NAV

Sámedikkis lea beroštupmi sihkarastit dan ahte sámi geavaheaddjit NAV-vuogádagas ožžot fálaldagaid sámi giella- ja kultur máhtolašvuoda vuodul, ja dieđuid vuodul sámi servodatdiliid birra. Danne lea Sámediggi joatkán barggu mii guoská sámi bálvalusdárbbasjedjiid vuoigatvuođaide ja dárbbuide odastusas, ja lea mángii váldán dán ovdan čoahkkinin Bargo- ja searvadahttindepartemeanttain.

2.12.11 Heatediedihambálvalus

Sámediggi lea álggahan konsultašuvnnaid Justiisa- ja politiijadepartemeanttain sámi giella ja kultur máhtolašvuoda goziheami birra heatediedihambálvalusain. Dál váilu heatediedihanguovddážiin sámi giella ja kultur gelbbolašvuoda, man geažil sáhtta šaddat nu ahte sámi geavaheaddjit eai oaččo ge veahki doarvái johtilit. Konsultašuvnnaid lea Sámediggi váldán vuolggasaji das ahte sámi geavahedjiin lea vuoigatvuohta geavahit sáme giella go lea oktavuoda heatediedihanguovddáži. Dát ferte čuovvoluvvot barggus odđa digitála heatedierpmádagain dainna lágiin ahte čovdosiin mat vállejuvvojit gozihuvvojit sámi geavahedjiid dárbbut. Bargguin odđa riikaviidosas digitála heatedierpmádagain leat mannonan. Sámediggi áigu leat mielde plánaproseassas viidáseappot danne vai sámi giella ja kultuvra gozihuvvo dohkálaš vugiin.

2.12.12 Váikkuhangaskaomiid evalueren dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgiruššamiidda

Sámedikki áŋgiruššamiid váldoulbmilin dearvvašvuoda- ja sosiálasuorggis lea dat ahte sámi álbmogii ovddiduvvojit dásseárvosaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat nugo muđui leat álbmogis. Sámediggi lea 2009:s evalueren váikkuhangaskaomiid geavaheami áigodagas 2001–2007. Evalueremis bohtá ovdan ahte prošeavttain maid Sámediggi lea dorjon leamaš nana váikkuhus sámi kultuvra ja giella máh-

tolašvuhtii ja áddejupmái dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusas, ja erenoamážit boarrásiidfuolahusas.

Prošeavttat eai leat buvttihan stuorát áddejumi das ahte ovddidit dearvvašvuodafálaldagaid main sámi giella ja kultuvra vuhtii váldojuvvo julev- ja lullisámi guovlluin. Prošeavttat maid eai leat duođi eanet dagahan dan ahte sámi pasieanttaid dárbbut livčče biddjojuvvon eanet guovddážii ovddasvástideaddjiid gaskkas bajimuš dásis.

Evalueren čájeha ahte doarjagiin lea ávki. Hástalussan leat vátna resurssat, iešgudege prošeavttaid bohtosiid gaskkusteapmi ja viidáset bargu áddejumi buoridemiin ovddasvástideaddji dearvvašvuodaeseválddiid gaskkas daid dárbbuid ektui mat leat erenoamážit julesámi ja máttasámi guovlluin

2.12.13 Váikkuhangaskaoamit – dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgiruššamat – ohcanvuđot doarjagat

2.12.13.1 Dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Buoret láhččojuvvon dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalus sámi geavaheddjiide

Vuoruheamit 2009:s:

- Prošeavttat mat ovddidit sámi giella- ja kultur máhtolašvuoda dálá dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusain
- Metodaovddidanprošeavttat
- Prošeavttat main leat konkrehta doaibmabijut bistevaš láhčima várás
- Prošeavttat mat ovddidit buriid reaidduid maiguin mihtidit ja sihkkarastit kvalitehta sámi álbmoga dearvvašvuoda- ja sosiálafálaldagain
- Ráhkadit buohcciide heivehuvvon dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš girjjálašvuoda mii lea vuodduduvvon sámi gillii ja kultuvrii. Girjjálašvuoda dahje gihppagiid jorgalahttin sámegillii ii leat vuoruhuvvon.
- Ovdaprošeavttat dutkanideaid ja prošeaktavttohusaid ovddideapmái
- Bajábeale namuhuvvon prošeavttat main leat máŋga ruhtadeaddji, vuoruhuvvojit

Jagi 2009 bušeahtas lei várrejuvvon 3 250 000 ru dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide. 2 894 000 ru juolluduvvui 17 prošehtii siskkoabealde mearriduvvon vuoruhemiid. Dáid gaskkas leat 16 prošeavtta álggahuvvon 2009:s.

16 prošeavtta ovdal juolluduvvon doarjagiin dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaide gárvvistuvvojedje 2009:s.

2.13 Sámi organisašuvnnat

2.13.1 Váldomihttomearri

- Girjás sámi organisašuvdnaeallima bisuheapmi

2.13.2 Váikkuhangaskaoamit – sámi organisašuvnnat – ohcanvuđot doarjagat

2.13.2.1 Sámi organisašuvnnat

2.13.2.1.1 Sámi váldoorganisašuvnnat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi váldoorganisašuvnnaid bisuheapmi

Jagi 2009 bušeahtas várrejuvvoi 2 451 000 ru sámi váldoorganisašuvnnaide. Guovtti organisašuvnii juolluduvvui 2 452 000 ru.

2.13.2.1.2 Sámi politihkalaš bellodagat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sáme politihkalaš bellodagaid ásaheapmi

Jagi 2009 bušeahtas várrejuvvoi 250 000 ru sámi politihkalaš bellodagaide. Ovtta bellodahkii juolluduvvui 250 000 ru.

2.13.2.1.3 Sámi rájárasttideaddji organisašuvnnat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi rájáidrasttideaddji organisašuvnnaid bisuheapmi

Jagi 2009 bušeahtas várrejuvvoi 350 000 ru sámi rájárasttideaddji organisašuvnnaide. Ovtta organisašuvnii juolluduvvui 350 000 ru.

2.13.2.1.4 Sámi kulturorganisašuvnnat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi kulturorganisašuvnnaid bisuheapmi

Jagi 2009 bušeahtas várrejuvvoi 350 000 ru sámi kulturorganisašuvnnaide. 4 organisašuvnii juolluduvvui 350 000 ru.

2.13.2.1.5 Sámi ealáhusorganisašuvnnat

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi ealáhusorganisašuvnnaid bisuheapmi

Jagi 2009 bušehtas várrejuvvui 500 000 ru sámi ealáhusorganisašuvnnaide. 5 organisašuvdnii juolluduvvui 500 338 ru.

2.13.2.1.6 Sámi dásseárvoorganisašuvnnaid

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Sámi dásseárvoorganisašuvnnaid bisuheapmi

Jagi 2009 bušehtas várrejuvvui 300 000 ru sámi dásseárvoorganisašuvnnaide. Guovtti organisašuvdnii juolluduvvui 301 000 ru.

2.13.2.1.7 Sámi organisašuvnnaid mat barget nuppi máilmmes soađi geažil oahpu massán olbmuid áššiiguin

Doarjjaortnega mihttomearri:

- Bisuhit sámi organisašuvnnaid mat barget nuppi máilmmes soađi geažil oahpu massán olbmuid áššiiguin

Jagi 2009 bušehtas várrejuvvui 200 000 ru sámi organisašuvnnaide mat barget nuppi máilmmes soađi geažil oahpu massán olbmuid áššiiguin. Golmma organisašuvdnii juolluduvvui 199 000 ru.

2.14 Eará váikkuhangaskaomit

2.14.1 Váikkuhangaskaomit sámediggeráđi geavahusas

2.14.1.1 Regionála ovddideapmi

Jagi 2009 reviderejuvvon bušehtas várrejuvvui 3 800 000 ru ovttasbargošiehtadusaid čuovvoleapmái, maid Sámediggi lea dahkan Finnmárkkku, Romssa, Norlánda, Davvi-Trøndelága, Mátta-Trøndelága ja Hedmárkkku fylkkagiieldaiguin. Šiehtadusaid ulbmilin lea nannet ja buktit oidnosii sámi giela, kultuvrra ja servodateallima ovttasbarguin fylkkagiieldaiguin.

Jagis 2009 dagai Sámediggi ovttasbargošiehtadusa sámi kulturmuitosuođjaleamis Opplánda fylkkagiieldain. Sámedikki ulbmilin lea oažžut ovttasbargošiehtadusa maidái Oslo giieldain. Jahkásaččat diedihuvvo fylkkadikkiide ja Sámediggái doaimmaid ja ovdáneami birra. Vuoddu raportaid ráhkadeapmái biddjo jahkásaš čoaččumiin politihkalaš dásis guoskevaš fylkkagiieldain. Ovttasbargošiehtadusat odastuvvojit jeavddalaččat. Ovttasbargošiehtadus Sámedikki ja máttasámi guovllu fylkkagiieldaid gaska lea odasmahttojuvvon 2009:s.

Ovttasbargošiehtadusain leat oktasaš doaimmabijut ollu servodatsurggiin ja ruđat regionála ovddideapmái mannet doaimmabijuide ja proševttaide mat ruhtaduvvojit ovttasráđiid fylkkagiieldaiguin.

Jagis 2009 juolluduvvui 5 217 500 ru 27 prošektii. Liigegeavaheami sivvan lea doaimmabijuid vuoruheapmi fylkkagiieldaid ovttasbargošiehtadusain, ja dat ruđat leat vižžojuvvon unnit geavahuvvon poasttain ja geavatkeahkes juolludusaid ruovttoluotta geassimiin.

2.14.2 Friija váikkuhangaskaomit

Jagi 2009 bušehtas várrejuvvui 550 000 ru friija váikkuhangaskaomiide maid sámediggeráđi geavaha doaimmabijuide maid muđui ii gávdno ruhta Sámedikki váikkuhangaskaomiin.

Jagis 2009 juolluduvvui 777 700 ru 15 prošektii. Liigegeavaheami sivvan lea doaimmabijuid vuoruheapmi friija ruđain, ja dasa lea váldojuvvon poasttain main lea báhčan ruhta ja geavatkeahkes juolludusaid ruovttoluottageassimiin.

2.14.3 Riikkaidgaskaš doaimmabijut

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 100 000 ru riikkaidgaskaš doaimmabijuide maid sámediggeráđi geavaha doaimmabijuide maid muđui ii leat ruhta Sámedikki váikkuhangaskaomiin. Ollislaš rámmas juolluduvvui 250 000 ru Barents álgoálbmotkantuvrii Lujárvvis, ja 700 000 ru Interreg 2007 – 2013 Oasseprográmma Sápmi sámi regionála prošektaruhadeapmái. Dát ruđat leat juhkkujuvvon 4 prošektii 2009:s. Dasa lassin lea addojuvvon 50 000 ruvdnosaš doarjja Mama Sara Education Foundation for Maasai School Children/Youth, ja doarjja álgoálbmotráđdeaddi oasseruhtadeapmái Barents International Čállingottis 100 000 ru mii lea šiehtaduvvon Olgoriikadepartemeanttain.

2.14.3.1 Rámmašiehtadus

Olgoriikadepartemeanttain

Sámediggi ja Olgoriikadepartemeanta leat 2009:s vuolláičállán rámmašiehtadusa doarjaga hárrái Sámedikki riikkaidgaskaš bargui. Olgoriikadepartemeanta láve jahkásaččat addit 1 000 000 ru Sámedikki riikkaidgaskaš bargui. Dát doarjja addojuvvo Sámediggái go galgá ovddastit sámi álbmoga. Rámmas várrejuvvo 650 000 ru Sámedikki riikkaidgaskaš bargui álgoálbmotáššiiguin ON ja eará multilaterála organisašuvnnaid siskkobeaide, ja bilaterála bargui regionála organisašuvnnaid

siskkobealde mat barget álgoálbmotáššiiguin. ON-vuogádagas guoská dát earret eará Álgoálbmotáššiid bissovaš forumii searvamii ja álgoálbmotbargui ON siskkobealde. Dasa lassin galgá doarjja geavahuvvot goluide mat šaddet das go Sámediggi searvá álbmotgaskasaš organisašuvnnaide olggobealde ON-vuogádaga ja bilaterála bargui organisašuvnnaid guovdu Asias, Afrihkás ja Latin-Amerihkás mat barget álgoálbmotvuoigatvuođiguin. Sámedikki searvamii Barentsráddái ja Árktalaš ráddái lei várrejuvvon 350 000 ru 2009:s.

2.14.3.2 Sámedikki riikkaidgaskasaš bargu

Riikkaidgaskasaš ovttasbargu álgoálbmotsearvamis lea čoavdda go galgá sihkkarastit nana ceavzilis ovdáneami mainna sihkkarastojuvvo álgoálbmotgiid birgejupmi. Dát lea erenoamáš mávssolaš go guoská dálkkádatrievdamiidda main čovdosiid ferte gávdnat riikkaidgaskasaš šiehtadusaid dahkama bokte ja daid aktiivvalaš čuovvoleami bokte nátionála dásis.

Sámedikki searvan riikkaidgaskasaš bargui vuoruhuvvo čavgadit vátna resurssaid geažil. Dasto bohtet dadistaga vuordámušat iešgudege dáfus, maiddá stáhtaid bealis, ahte Sámediggi galggašii searvat ja ángirusšat riikkaidgaskasaš arenas.

Ollu riikkaidgaskasaš aktevrat leat čájehan beroštumi Sámediggái ja Sámedikki doibmii 2009:s. Mánngat olgoriikkalaš delegašuvnnat leat galledan Sámedikki.

2.14.3.3 Sámi parlamentáralaš ráddi

Sámi parlamentáralaš ráddi lea parlamentáralaš ovttasbargoorgána Suoma, Norgga ja Ruota sámedikkiid gaskka. Ruošša beale sámit leat bissovaš searvit rádis. Sámi parlamentáralaš ráddi galgá gozihit sámi beroštusaid riikkarájáid rastá ja doaimmat sámi jietnan riikkaidgaskasaččat. Sámediggi lea juolludan 500 000 ru Sámi parlamentáralaš ráddái stáhtabušehta bokte. Juolludus manná dan sámediggái mii doaimmá rádi čállingoddin. Juohkehaš sámediggi máksá ieš goluid sáttagottiid searvama ovddas čoahkkimiidda ja eará ovddastemiide.

Jodiheaddjidoaimma Sámi parlamentáralaš rádis juogaduvvo golmma sámedikki gaskka vuoruid mielde. 29.10.08 rájes lea dat leamaš Ruota beale sámedikkis ja gitta 16 mánu áigodaga. Ráddi lea mearridan sierra doaimmaplána áigodahkii skábmamánu 2008 rájes juovlamánu 2010 rádjai. Plánas válddahaljojuvvojit earret eará sámi giella, oahpahuš/oahppu, nuoraidáššit, sámi universi-

tehta, davviriikkalaš sámekonvenšuvdna, resursa-geavaheapmi ja biras, riikkaidgaskasaš ángirusšamat ja dásseárvu. Doaimmaplána lea hál-denlinján rádi bargui.

2.14.3.4 Davviriikkalaš sámekonvenšuvdna

Jahkásaš čoahkkin Suoma, Norgga ja Ruota sámeministariid ja sámedikkiid presideanttaid gaskka mii livččii galgan dollojuvvo skábmamánu 2009, mañiduvvui ođđajagimánu 2010. Sivvan mañideapmái lei dat go ain lea eahpesihkarvuohta erenoamážit Suoma beale Sámedikkis sierra bealasašrolla ja sierra šiehtadallanrievtti ektui šiehtadallamiin davviriikkalaš sámekonvenšuvnnas. Norgga ráđdehus lea fállan lágidity mañiduvvon čoahkkima, mii dollojuvvo Ruota ovdagodeáigodagas.

2.14.3.5 ON álgoálbmotjulggaštus

ON álgoálbmotjulggaštusas lea biddjojuvvon eaktun ahte ovttaskas riikkat galget dieđihit movt julggaštus heivehuvvo sin álgoálbmotpolitihkkii. Dán dieđiheami birra lea sággastallojuvvon davviriikkalaš ovttasbarggus sámi áššiid hárrái Nordisk ämbetsmansorgan for samiska frågor nammasaš orgána siskkobealde. Dán virgeolbmuidorgánas leat mielde Suoma, Norgga ja Ruota ráđdehusaid ovddasteaddjit ja sámedikkid hálldahusa dásis.

2.14.3.6 ON Álgoálbmotáššiid Bissovaš Forum

ON Álgoálbmotáššiid Bissovaš Forum doalai gávccát sešuvnna New Yorkas miessemánu. Sámediggi searvvai norgga sáttagotti mielde. Fáddán jagi 2009 sešuvnnas ledje earret eará ON Álgoálbmotjulggaštus ja dálkkádatrievdamat Árkttis.

2.14.3.7 Álgoálbmotvuoigatvuođaid áššedovdimekanisma

Sámediggi searvvai Álgoálbmotvuoigatvuođaid áššedovdimekanisma nuppi sešuvdnii Genevas. Sešuvnna fáddán lei álgoálbmotvuoigatvuođaid heiveheapmái ohppui/oahpahussii, ja álgoálbmotjulggaštus. Áššedovdimekanisma lea buktán rávvagiiddis «advice»-rávvagiid hámis. Jos dát áshuvvo bissovaš geavahussan, de šaddet áššedovdi mekanismaid rávvagat dadistaga geahčastahkan álgoálbmotrievtti ovdáneamis ja áshuvvon álbmotrievttálaš instrumeanttaid dulkomis go guoská álgoálbmotvuoigatvuođaide. Sámediggi searvvai Olmmošvuoigatvuođarádi sešuvdnii čakčamánu

dalle go áššedovdimekanisemma raporttat dan guovtti vuosttamuš sešuvnnas meannuduvvojedje. Áššedovdimekanisemma rávvagat ja evttohus ođđa čielggadusmandáhtan dohkkehuvvui Olmmošvuoigatvuodarádis. Áššedovdimekanisema oáčču mandáhtan čielggadit álgoálbmotrievtti mielde mearrideami hárrái áššiin mat gusket daidda. Gaskaboddosaš raporta ovddiduvvo sešuvnnas 2010:s ja loahpalaš raporta ovddiduvvo 2011:s.

2.14.3.8 *Universal periodic review*

Sámediggi searvvai Norgga sáttagotti mielde dán jagi Universal periodic review gulaskuddamis Genevas. Sámediggi válddi ovdan dan positiivvalaš ovdáneami maid sámít Norggas vásihit, muhto čujuhit maiddái makkár hástalusat sámiiin leat ovddabealde. Mánnga stáhta ovddidedje gažaldagaid ja rávvagiid mat guske sámiiide, earret eará sámí vuoigatvuodaid goziheami birra oppalaččat dan olis go sámít lea álgoálbmot ja álgoálbmotjulggaštusa beaktilis heiveheami birra.

2.14.3.9 *Árktalaš ráđdi*

Árktalaš rádi ministerčoahkkinn dollojuvvui Romsas 2009:s. Sámediggi searvvai norgga sáttagotti mielde. Sámediggi deattuhii sáhkavuorustis searvevuoda perspektiivva stáhtaid ja álgoálbmogiid gaskka, ja deattuhii ahte searvevuolta ferte leat mielde čavga politihkas, láhkadahkosiin ja geavahusas. Guđa álgoálbmotororganisašuvnnas lea stáhtus bissovaš searvin Árktalaš rádis, daid searvvis lea Sámiráđdi.

Árktalaš ovttasbargui gullá maiddái ovttasbargu parlamentáralaš čoahkkimiid gaskka, árktalaš parlamentáralaš konferánsas, árktalaš riikkain. Čoahkkádus čájeha Árktalaš rádi čoahkkádusa. Álgoálbmogiin lea ovddastus bissovaš searvin ja Sámi parlamentáralaš ráđdi ovddasta sámiiid dán ovttasbarggus. 2009:s lei Ruota beale sámediggi Sámi parlamentáralaš rádi ovddasteaddjin. Árktalaš parlamentáralaš konferánsa dollojuvvo juohke nuppi jagi. Beaivválaš doaimmas fuolaha Parlamentáralaš árktalaš ovttasbargokomitea.

2.14.3.10 *Barentsovttasbargu*

Sámít, nenetsat ja vepsálaččat leat dat álgoálbmotgat mat servet Barentsovttasbargui. Álgoálbmogiin lea okta oktasaš ovddasteaddji Barents Guovllurádis ja Guovllukomiteas. 2009:s lei Suoma beale sámedikkis álgoálbmogiid ovddasteaddji Guov-

llurádis ja Norgga beale sámedikkis lei fas ovddasteaddji Guovllukomiteas. Bissovaš dásis lea ása-huvvon álgoálbmot bargjoavku. Álgoálbmot bargjoavkkus lea ráđdeaddi stáhtus Guovllurádis ja Barentsrádis. Álgoálbmogiin ii leat ovddasteaddji Barentsrádis. Sámi parlamentáralaš ráđdi nam-mada sámiiid ovddasteaddjiid Barentsovttasbarggu orgánaide. Álgoálbmogiin lea ovddasteaddji ekonomalaš dili mielde. Álgoálbmogiin eai leat iežaset ekonomalaš várit geavahusas, ja leat sorjavaččat guoskevaš nátionálastáhtaid ekonomalaš doarj-gis.

Norgga beale Sámediggi ruhtada Barents Indigenous Peoples'Office doaimma Lujávrris Ruošša bealde. Sámediggi ja Olgoriikadepartemeanta leat ovttamielalaččat das ahte ovttas ruhtadit álgoálbmotbargi virggi Riikkaidgaskasaš Barentsčállingottis Girkonjárdgas. Ulbmilin lea oččodit buoret oktavuoda ja ovttasbarggu álgoálbmogiid gaskka Barentsguovllus.

2.14.3.11 *Eurohpapolitihkalaš áššit*

Sámediggi bargá eurohpapolitihkalaš áššiiguin Sámi parlamentáralaš rádi bokte ja Sámedikki okta-vuoda bokte guovddáš, guovlulaš ja báikkálaš eise-válldiiguin Norggas. Sámedikkis leat guokte ovddasteaddji Eurohpapolitihkalaš Forumis guovddáš, guovlulaš ja báikkálaš eiseválldiid hárrái.

2.14.3.12 *Sámedikki ja Olgoriikadepartemeantta gaskasaš konsultašuvnnat juohke jahkebealis*

Sámediggi ja Olgoriikadepartemeanta leat doallan guokte konsultašuvdnačoahkkima jahkái. Earret eará ságastallojuvvui áššiid birra nugo davviriikkalaš sámekonvenšuvdna, Barentsovttasbargu, Árktalaš ráđdi, Dálkkádat- ja birasguovddáš Romssas, álgoálbmotvuoigatvuodaid áššedovdi mekanisema, Bissovaš forum, doahpaga «free prior and informed consent», áddejupmi, šiehtadallamat WTO-soahpamuša hárrái, nuortasámít ja Gáldu álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuodaguovddáš.

2.14.4 **Doarjja vuovdaleapmái ja fierpmádathuksemii sámí mátkealáhusaid siskkobeaalde**

Jagi 2009 bušeahtas lei várrejuvnon 300 000 ru doarjjan vuovdaleapmái ja fierpmádathuksemii sámí mátkealáhusaid siskkobeaalde. 300 000 ru juolluduvvui ovtta prošektii.

2.14.5 Ásahusdieđáhusa čuovvoleapmi

Jagi 2009 reviderejuvvon bušehtas lei várrejuvvon 1 000 000 ru ásahusdieđáhusa čuovvoleapmái. Geavaheapmi 1 308 000 ru lea Sámedikki oassi oasuskapitalas vuodđudusas Senter for nordlige folk AS. Liigegeavaheapmái lea válđojuvvon ruhta doppe gos lea unnit geavahuvvon ja geavatkeahtes juolludusaid ruovttoluotta geassimis.

2.14.6 Váikkuhangaskaoamit čoahkkinjodihangotti geavahussii

2.14.6.1 Sámedikki politihkalaš joavkkut

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 872 000 ru doarjjan Sámedikki 11 politihkalaš jovkui.

2.14.6.2 Opposišuvnna bargoeavttut

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 988 000 ru opposišuvnna bargoeavttuid várás, dan 10 politihkalaš jovkui.

2.14.6.3 Sámediggeválgga 2009 listtat

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 2 000 000 ru sámediggeválggaid listtaide. Oktiibuot juolluduvvui 1 999 998 ru 54 dohkkehuvvon listii.

2.15 Eará doaimbajut mat eai leat váikkuhangaskaoamit

2.15.1 Konferánsat Sámedikki oktavuodas

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 150 000 ru konferánssaide Sámedikki oktavuodas.

2009:s dollojuvvojedje čuovvovaš konferánsat:

2.15.1.1 Mánáidgárde- ja skuvlakonferánssa

Sámediggi lea ovttas Finnmárkku, Romssa ja Norelándda Fylkamanniiguin ja Sámi allaskuvllain doallan mánáidgárde- ja skuvlakonferánssa Álttás. Konferánssa fáddán lei sámegeiella mas giela ealáskuhttin lei guovddázis. Miehtá riikka ledje bohtán birrasii 250 oasseváldi, mánáidgárddiin, vuoddoskuvllain, joatkkaskuvllain, studeanttat ja hálddahaslaš bargit sierra ásahusain.

2.15.1.2 Sámedikki nuoraidkonferánssa

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi lei mielde lágideamen Sámedikki nuoraidkon-

feránssa. Konferánssa dollojuvvoi Troanddimis ja birrasii 50 nuora serve. Válđofáddán ledje oahppu, gelbbolašvuoda dárbu Sámis ja ON mánáidkonvenšuvdna. Nuoraidkonferánssa resolušuvnnas válldahallojuvvojedje earret eará Sámi allaskuvla visotsámi skuvlan gos oahpahus ja ávdnasat leat buot sámegeielaide, sámegeiela nannen ja kultur-gelbbolašvuolta oahpaheaddjioahpus ja oahpoplánain ja media rolla ovdagáttuid bisuheamis sámiid ektui, mii lea vuostá ON mánáidkonvenšuvnna.

2.15.1.3 Konferánssa gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin

Sámediggi lea doallan konferánssa gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin mas fáddán lei finánsaroassu ja dan váikkuhus sámi guovlluide. Ealáhusaid, dutkama, departemeanttaid ja eará almmolaš ásahusaid ovddasteaddjit dolle sáhkavuoruid. Konferánsii ledje bohtán birrasii 35 olbmo.

2.15.1.4 Bibliotehkakonferánssa

Norgga bibliotehkasearvi guovlu Davvi-Norga lágida juohke nuppi jagi Davvinorgga bibliotehkakonferánssa. Dát konferánssa lágiduvvui 2009:s Romssas, man Sámediggi lei mielde lágideamen. Konferánsii ledje bohtán 160 oasseváldi ja das lei viiddis prográmma.

2.15.1.5 Dearvvašvuoda- ja sosiálakonferánssa

Dearvvašvuoda- ja sosiálakonferánssa lágiduvvui dievasčoahkkínsemináran Sámedikki áirasiidda mas ON mánáidkonvenšuvdna lei fáddán.

2.15.2 Báلكkašumiid ja stipeanddaid juohkin

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 200 000 ru báلكkašumiid ja stipeanddaid várás.

Sámedikki valástallanstipeandda ulbmilin lea movttiidahttit nuorra valástalliid ángiruššat valástallamiin, ja dat addojuvvui dán jagi beanavuođđái Aila Emilie Sarre ja luoduvalástallái Martin Hanssen Lillevik.

Sámedikki giellamovttiidahttin báلكkašupmi addojuvvui Sagka Stángberg:ii eret Deardnás su ángiruššamiid ovddas máttasámegeiela ovddideamiin.

2.15.3 Ruđat dutkamii ja ovddideapmái, čielggadusaide ja duođaštanprošeavttaide

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 2 650 000 ru dutkamii ja ovddideapmái, čielggadusaide ja duođaštanprošeavttaide.

- Čielggadusprošeakta ovttasrádiid Máhttodepartemeanttain movt boahhteáiggis organiseret oahpponeavvobuvttadeami. Bargojoavkku raportta galggašii plána mielde leat gárvvis ovdal oddajagimánu 2010 loahpa.
- Tearbmaprošeakta mii lea vuolgahuvvon Sámedikki strategalaš oahpponeavvoplána čuovvoleami olis: matematihkkatearpmat julev- ja máttasámegillii.
- Prošeavttat maid ulbmilin lei ovddidit kvalitehtasihkkarastin vuogádagaid mat leat heivehuvvon sámi vuoddoahpahussii: Sámedikki, máhttodepartemeantta ja Oahpahusdirektoráhta ovddasteddjiid gaska lea áshuvvon oktasaš bargojoavku. Dat galgá árvvoštallat fága- ja diibmojuohkima Sámi máhttoloktema mielde. Árvvoštallan galgá geavahuvvot vuoddu fága- ja diibmojuohkima vejolaš rievadusaide ja oahppoplánaid oktiordnemii ja heiveheapmái. Bargojoavku galgá leat geargan bargguinis gidat 2010.
- Dárbu lea háhkat eanet dieduid sámi álbmoga dearvvašvuoda birra ja makkár erenoamáš hástalusat sámi álbmogis leat go guoská buori álbmotdearvvašvuhit. Sámediggi lea álggan barggu 2009:s ja bargguin jotkojuvvo 2010:s.

2.15.4 Evalueremat

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 500 000 ru Sámedikki váikkuhangaskaoapmeortnegiid evalueremii.

Bargu kulturovddidandoarjaga evalueremiin lea álggahuvvon 2009:s, ja dat gárvvistuvvo čakčat 2010.

2.16 Sámeálbmotfoanda

Stuorradiggi lea sámeálbmotfoanddas várren 75 miljon ru sámi álbmogii dáruiduhttinpolitihka dagahan vaháigiid ja eahperievtti oktasaš buhtadus. Sámediggi hálddaša foandda reanttuid. Sámeálbmotfoandda foandastivran lea Sámedikki dievasčoahkkin.

Jahkásaš reanttut leat sullii 4 600 000 ru. Dan rájes go Stuorradiggi áshii sámeálbmotfoandda ja

dan rájes go Sámediggi dan geavahišgodii 2008:s, leat jahkásaš reanttut biddjojuvvon fondii. Čoggon reanttut ledje veaháš badjelaš 30 000 000 ru dalle go foanda válđojuvvui atnui. Oasit dain čoggon reanttuin ja foandda jahkásaš buvttadus geavahuvvo Sámedikki jahkásaš bušehtas. Sámediggi mearrida bušehtamearrádusainis movt sámeálbmotfoandda reanttut geavahuvvojit, daid vuoruhemiid ja ángiruššansurggiid mielde maid lea mearridan válgaáigodahkii. Vejolaš badjel- dahje vuollebáza biddjojuvvo ruovttoluotta fondii rehketdoallojagi loahpas.

2.16.1 Ohcanvuđot doarjagat – Sámeálbmotfoanda

2.16.1.1 Giellaovddideapmi

Doarjjaortnega ulbmil:

- Oažžut eambbogiid geavahit sámeagiela

Vuoruhemmit 2009:s

- Leairaskuvla sámeagillii, movttiidahttit sámeagiela geavaheami ja oainnusmahttit sámi kultuvrra girjáivuoda
- Giellalávgunprošeavttat mánáide, nuoraide ja rávesolbmuide
- Sámi tearpmaid ovddideapmi (fágaterminologija ja fágadoahpagat):
  - Julev- ja máttasámegiella: servodatfágatearpmat
  - Davvisámegiella: luondufágatearpmat
- Báikenammaprošeavttat julev- ja davvisámi guovlluin
- Giellaealáskuhttinprošeavttat

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 4 000 000 ru giellaovddideapmái sámeálbmotfoanddas. 14 prošeaktii juolluduvvui oktiibuot 4 049 000 ru mearriduvvon vuoruhemiid siskkobealde.

2.16.2 Árbediehtu – duođašteapmi ja gaskkusteapmi

Doarjjaortnega ulbmil:

- Árbedieduid duođašteapmi ja gaskkusteapmi luondu suodjaleami ja geavaheami oktavuođas

Vuoruhemmit 2009:s

- Prošeavttat mat kártejit árbedieduid luonduresurssaiguin ávkkástallama oktavuođas
- Prošeavttat mat váikkuhit sámi álbmotmedisiinna duođašteami ja bisuheami

- Prošeavttat mat duodaštit sámi meahccegeavaheami ja ealáhusbarggu historjjálaš perspektiivvas
- Prošeavttat mat duodaštit movt nissonolbmot geavahedje ja gaskkustedje árbedieuid luonddu ráhkadanávdnasiid muohkadeami oktavuodas

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 600 000 ru árbedieuid duodaštan- ja gaskkustan-prošeavttaide, sámeálbmotfoanddas. 16 prošeaktii juolluduvvui oktiibuot 2 222 000 ru mearriduvvon vuoruhemiid siskkobeaide.

2.16.3 Girjjálašvuohta

Doarjaortnega ulbmil:

- Lasihit sámi girjjálašvuođa almmuhanlogu

Vuoruheamit 2009:s

- Čáppagirjjálašvuohta mas vuoddománus lea sámegillii
- Čáppagirjjálašvuohta jorgaluvvon sámegillii
- Jietnagirjjit sámegillii

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 4 000 000 ru girjjálašvuhtii, sámeálbmotfoanddas. 24 prošeaktii juolluduvvui oktiibuot 4 668 000 ru mearriduvvon vuoruhemiid siskkobeaide.

2.17 Eará doaimbajut mat eai leat ohcanvuđot

2.17.1 Giellaprográmma

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 3 000 000 ru giellaprográmmii.

Sámegeiela ealáskuhttin ja nannen lea okta dain stuorámus hástalusain mii sámi servodagas lea ovddabealde. Ulbmilin lea ahte 5 jagi giellaprográmma bokte álggahit doaimbajuid maid boadusin sáhttet leat eanet aktiivvalaš sámegeiela geavaheadjit. Okta doaimbajuin lea oahpahusfálaldat sámi rávisolbmuide geat eai máhte sámegeiela. Dát doaimbajidju galgá čadahuvvot lávga ovtasbargguin báikkálaš giellaguovddážiiguin ja giellabirrašiiguin. Sámediggi bargá ovtas Sámi allaskuvllain giellaprográmma oktavuodas, ja gulahallá jeavddalaččat allaskuvllain prográmma stáhtusa birra.

2009:s lea čadahuvvon giellakurssa maid Sámi allaskuvla ovtasrádiid Álttá, Gáivuona, Loabága ja Porsáŋgu giellaguovddážiiguin leat lágidan. Giellaguovddážit leat geavahan Sámi allaskuvlla dohkehan kursaplánaid. Dát lea addán giellakursaohp-

piide vejolašvuođa váldit eksámena ja oažžut oahppočuoggáid kurssain. Allaskuvla lea doallan logaldalliid ja veahkehan eksámeniid čadaheamis. Oktiibuot leat sullii 50 studeantta čadahán sámegeiela álgokurssa 1 ja/dahje 2 ja váldán eksámena.

2.17.2 Ovddasmanni prošeakta Árbediehtu, kárten, suodjaleapmi ja geavaheapmi

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 650 000 ru Ovddasmanni prošeaktii Árbediehtu, kárten, suodjaleapmi ja geavaheapmi. Prošeakta maid Sámi allaskuvla čadaha, čadahuvvo reviderejuvvon prošeaktaplána mielde. Earret eará leat dollojuvvon seminárat ja álbmotčoahkkimat ja mánga oaseraportta leat ráhkaduvvon. Ovddasmanni prošeakta galgá gárvvistuvvot 2010:s.

2.17.3 Registara ovddideapmi árbedieuid hálddašeami várás

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 950 000 ru Registara ovddideapmái árbedieuid hálddašeami várás.

Bargu dán registara ovddidemiin álggahuvvui 2008:s raportta dingojumi bokte Sámi allaskuvllas mii galgá leat vuoddu árbedieuid hálddašeapmái. Raporta gárvvistuvvui 2009:s ja čájeha ahte lea dárbu oažžut eanet árvoštallamiid ja čilgehuseid ovdal go konkrehta ovddidanbarggu sáhttá álggahit. Danne ii leat ruhta váldojuvvon geavahussii ja doaimbajidju maid ii leat gaskkustuvvon viidáseappot jagi 2010 bušehtas.

2.18 Politihkalaš dási doaimmagolut

2.18.1 Sámedikki dievasčoahkkinn

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 9 300 000 ru Sámedikki dievasčoahkkima várás.

Válgga geažil 2009:s lassin dievasčoahkkimii mii dollojuvvoi odđa Sámedikki rahpama oktavuodas, leat dollojuvvon 3 dábálaš dievasčoahkkima. Buot dán golmma dievasčoahkkima ovddabealde leat maiddái dollojuvvon lávdegoddečoahkkimat.

Gonagaslaš Majestehta Gonagas Harald rabai guđat sámedikki golgotmánu 13. b. 2009.

2.18.2 Sámedikki čoahkkinjodihangoddi

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 200 000 ru Sámedikki čoahkkinjodihangoddi.

Dasa lassin go gohčču lávdegoddečoahkkimidda ja dievasčoahkkimidda áššelisttain, čoahkkinn-

plánain, sárdnunlisttain jna meannuda čoahkinjodihangoddi válđoáššis čuovvovaš áššiid: permišuvdnaohcamiid dahje luohhtámušdoaimmas luvvemiid, joavko- ja opposišuvdnaruđaid hálddašemi, bargoortnega reviderema, vuoddonjuolggadusaid ja čoahkinortnega, ja lávdegoddečoahkkimiid ja dievasčoahkkimiid čoahkinplánaid.

Čoahkinjodihangotti jodiheaddji, dievasčoahkinjodiheaddji, lea ollesáiggepolitihkar ja sus lea kantuvra Sámedikkis Kárášjogas.

2.18.3 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 200 000 ru Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi.

2.18.4 Sámi parlamentáralaš ráđđi

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 500 000 ru Sámi parlamentáralaš ráđđái mii lea Suoma, Norgga ja Ruota beale sámedikkiid ovtasbargoorána.

2.18.5 Sámedikki doarjjastivra

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 000 000 ru Sámedikki doarjjastivrii, mii juolluda ruđaid Sámedikki váikkuhangaskaoapmeortnegiin daid mihttomeriid ja vuoruhemiid ektui mat bohtet ovdan Sámedikki jahkásaš bušehtamearrádu-sain. Sámedikki doarjjastivrras leat 7 lahtu.

2.18.6 Sámediggeráđđi

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 7 200 000 ru sámediggeráđđái mii stivre beaivválaš politihkalaš doaimma. Sámedikki dievasčoahkkinn lea välljen Sámediggeráđi vihtta lahtu Sámedikki dievasčoahkkima áirasiid gaskkas. Sámediggeráđi lahtut ja 2 politihkalaš ráđdeaddi leat 2009:s leamaš ollesáiggepolitihkkarat.

2.18.7 Sámedikki giellastivra

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 350 000 ru Sámedikki giellastivrii, maid sámediggeráđđi láve nammadit.

Sámedikki giellastivra lea giellaáššiid fágaorána, ja das leat 5 lahtu davvi-, julev- ja máttasámi guovlluin.

2.18.8 Sámi giellalávdegoddi

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 500 000 ru Sámi giellalávdegoddi. Dát juolludus ovttas dai-guin rudaiguin maid Suoma ja Ruota beale sámedikkít juolludit, mannet Sámi giellalávdegotti doaibmagoluide.

2.18.9 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 325 000 ru Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi. Dán lávdegottis leat 5 lahtu davvi-, julev- ja máttasámi guovlluin.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi lea 2009:s addán diehtujuohkima sámi nuoraide Oslos, Troanddimis ja Romssas. Lávdegottis leat earret eará leamaš čoahkkimat Bargo- ja searvadahttindepartemeanta stáhtačállin ja Mánáidáittardegoddiin. Mánáidáittardeaddji searvvai maiddái álbmotčoahkkimii maid Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi lágidii Kárášjogas 2009:s. Álbmotčoahkkima válđofáddán lei givssideapmi. Álbmotčoahkkimii ledje boahtán lagabui 300 olbmo, ja givssidanproblematihkka oáččui ollu mediaberoštumi. Dasa lassin lea lávdegoddi doallan sáhkavuoruid sierra seminárain ja konferánsain.

Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi lea searvan bargojovkui odđa sámi nuoraidorganisašuvnna Noereh vuodđudančoahkkima oktavuodas.

Giella- ja guovlodepartemeanta lea juolludan lávdegoddi doarjaga diehtujuohkindoaimmabijuide 2009 válgga oktavuodas. Doarjja geavahuvvui kampánjii mii čadahuvvui guovtti oasis ja mas guovddázis lei oážžut eanet nuoraid Sámedikki jienastuslohkui ja dasto buoridit válgasearvama nuoraid gaskkas.

Maŋŋá válggaid nammadii Sámediggeráđđi odđa nuoraidpolitihkalaš lávdegotti áigodahkii 2010–2011.

2.19 Hálldahuslaš dási doaimmagolut

Sámedikki bušehttarámma lea lassánan 140 miljon ru guda maŋimus jagis. Bušehttarámma 2003:s lei 206 miljon ru ja 2009:s fas 346 miljon ru. Dát čájeha ahte Sámedikki doaimmat leat lassánan sakka. Strategijiat 2009 bušehtas addet gova doaimmaid birra sierra politihkka- ja hálddašansurggiin. Strategijiat konkretiserejuvvojit hálldahusa bargoplánain. Bargu politihkkaovddidemiin ja politihkalaš áššiid čuovvolemiin,

Tabealla 2.5

	31.12.2007		31.12.2008		31.12.2009	
	Jodiheaddjit	Buot bargit	Jodiheaddjit	Buot bargit	Jodiheaddjit	Buot bargit
Nissonat	8	78	7	75	6	83
Albmát	3	42	4	42	6	43
Oktiibuot	11	120	11	117	12	126
Nissoniid proseantalohku	72,7	65,0	63,6	64,1	50	65,9
Albmáid proseantalohku	27,3	35,0	36,4	35,9	50	34,1

eamet hálldašandoaimmat ja servodaga vuordámušat gáibidit kapasitehta ja alla fágalaš gelbbolašvuoda ollu surggiin. Reviderejuvnon 2009 bušehtas lei várrejuvnon 81 660 000 ru hálldašuslaš dási doaimmagoluide.

31.12.09 nammii ledje Sámedikki hálldahusas 124,56 jahkedoaimma. Ovdáneapmi tabeallas vuolábealde čájeha ahte nissonoassi bargiid gaskkas stuorru, go fas jodiheddjiid gaskkas njiedjá nissonlohku.

Bealit Sámedikkis, bargoaddi ja bargiidorganisašuvnnat, leat ovttrasrádiid ásahan Sámedikki bargiid- ja bálkápolitihka, mii earret eará guoská beliid gaskasaš ovttasdoaimmami. Báikkálaš bálkášiehtadallamiid bokte leat bealit ilbmadan ja jevden bálkáerohusaid nissonolbmuid ja almmáiolbmuid gaskka sierra virgejoavkkuid siskkobelde.

Sámediggi lea Čáhkki Bargoeallin-fitnodat ja čuovvu mearrádusaid mat leat mearriduvvon šiehtadusas čáhkki bargoeallima hárrái. Bargit geain lea dárbu oázžut sierra láhčima bargosajis ja bargodoaimmaid ektui ožžot fálaldaga das. Lokálain maid Sámediggi geavaha galget vuhtii váldojuvvot olbmot geain leat hedjonan doaimmanávcat.

Bargiidpolitihkalaš mihttomearrin lea juksat dássedettolaš ahke- ja sohka-bealjuogu, ja dasto rekrutteret olbmuid geain lea minoritehta- ja álgoálbmotduogáš. Dát váldojuvvo vuhtii álohii almmuhemiin ja olbmuid rekrutteremis.

Sámedikki hálldahusas leat 4 ossodaga, ja dan lassin vel dievasčoahkkinstába. 2009:s áshuvvui gulahallanossodat. Gulahallanossodagas lea ovddasvástádus gulahallamis ja diehtujoahkimas siskkáldasat ja olggos guvlui, ja galgá geavatláčat láhčit sámediggerádi čoahkkimiid ja mátkkiid. Ossodagas lea maidáid ovddasvástádus Sámedikki girjerádjosa doaimmas, man bargun lea nannet ja

ovddidit girjerádjofálaldaga sámi álbmoga várás. Girjerádjua doaimma sámi girjijalašvuoda ja sámi girjerádjobálvalusaid gelbbolašvuodabibliotehka. Sámedikki girjerádjua áshii 2009:s sierra neahttasiddu man bokte sáhtta ohcat sámi girjijalašvuoda ja girjiid sámi diliid birra.

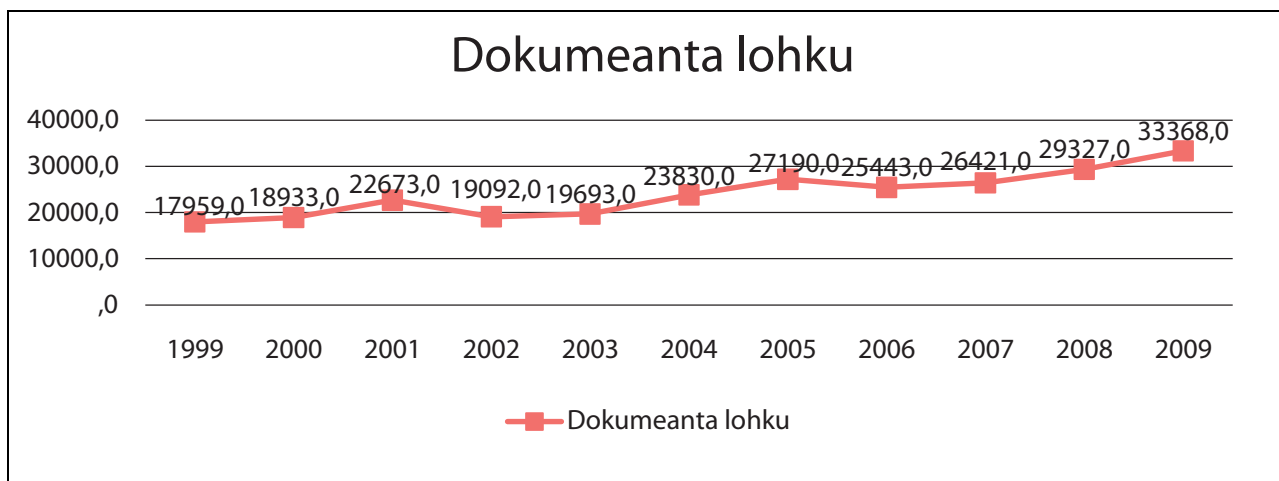
Dievasčoahkkinstába lea Sámedikki hálldahusa oassi, muhto politihkalaččat lea dat dievasčoahkkinjodiheddji vuollásaš iige sámediggerádi. Dievasčoahkkinstábas lea hálldahuslaš ovddasvástádus Sámedikki parlamentáralaš doaimmas, nugo lávdegodde- ja dievasčoahkkimiid plánen ja čadaheapmi. Dievasčoahkkinstábas leat golbma bargi ja danne ferte lávdegodde- ja dievasčoahkkimiid áigge oázžut veahki čállinbálvalussodagas, jorgalanbálvalusain jna. Maidáid sámediggeválgga ráhkkaneapmái ja čadaheapmái ja ođđa sámedikki rahpama čadaheapmái 2009:s, oáččui dievasčoahkkinstába veahki ossodagain.

Sámedikkis leat kantuvrrat Snoasas, Ájluovttas, Evenášsis, Olmmáivákkis, Guovdageainnus; Kárašjogas ja Vuotnabađas Unjárggas.

Áššemearmi Sámedikkis lea lassánan jagis jahkái. Dasa lassin go dokumeanttaid lohku duohtavuodas lea lassánan, de lea Sámediggi mañimuš jagiin gártan meannudit mealgat eamet dakkár áššiid main lea stuorát viidodat ja kompleksitehta. Govvosis vuolábealde sáhtta oaidnit man ollu dokumeanttat leat lassánan jahkásaččat mat meannuduvvojit Sámedikki journálavuogádagas. Jagis 2009 bohte Sámediggái 18 399 dokumeantta, oktiibuot 33 368 dokumeantta gaskkas. 2008:s bohte Sámediggái 15 122 dokumeantta. Mii mearkkaša dan ahte 2009:s bohte 3 217 dokumeantta eamet go 2008:s, mii vástida 21,3 % lassáneami.

Dokumeantalogu lassáneapmi oktiibuot 2008 rájes 2009 rádjai čájeha ahte dokumeanttat leat lassánan 4 041 dahje 13,8 %. Vástesaš lohku mañimuš

Govus 2.8 Daid dokumeanttaid logu ovdáneapmi mat gieđahallojuvvojit Sámedikki journálavuogádagas.

10 jagis, 1999 rájes 2009 rádjai, čájeha lassáneami mii lea 85,8 %.

2.20 Bargu áššiiguin mat eai gula kapihttaliidda ovddabealde

2.20.1 Raporteren ON siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid konvenšuvnna hárrái

Norggas lei áigemearrin 01.10.09 buktit guđat raporttas ON olmmošvuoigatvuodakomiteai dan hárrái movt Norga ollašuhttá geatnegasvuodaidis ON siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid konvenšuvnna mielde. Raporttas galgá konvenšuvnna juohke artihkkaliid ektui válddahallat deatalaš prinsihpalaš rievdadusaid relevánta lánkaaddimis ja hálddašan- ja riektegeavahusas ovddit rapporta ektui mii addojuvvui 2004:s. Sáhtta maiddái leat mávssolaš válddahallat deatalaš dáhpáhusaid ja ságastallamiid.

Sámediggi ii sádden makkárga suoivvanraportta ovddit áigodatlaš reporterema oktavuodas 2004:s. Sámediggi lea áigodagas 2004–2009 ráhkadan suoivvanraporttas, mii lea sáddejuvvon ON:ii ja kopijja das departemeanttaide. Raporttas válddahallojuvvojit eanaš dat seamma áššit maid Sámediggi válddahalai suoivvanraporttastis ILO-konvenšuvnna nr. 169 hárrái. Sámedikki raporttas válddahallojuvvojit iešmearridan vuoigatvuodta, stáhta eiseválddiid geatnegasvuodta suodjalit sámi giela, kultuvrra ja servodateallima, earret eará finnmárkkulága, minerállága, guolástusaid, mearraluossabivddu, nuortasámiid, skuvlaheaittíhemiid sámi guovlluin, sámi boarrásiid dili ektui ja nati-onála orgána váiluma ektui mii sáhtášii bearráigeahčat olmmošvuoigatvuoda rihkkumiid sámiid guovdu.

2.20.2 Divvun II – sámegeiela divvunprográmma

Jahkeloahpaheamis 2008:s várrejuvvui 5 192 600 ru sámegeiela divvunprográmmii – Divvun. Prošeakta bargá dál máttasámegeiela divvunprográmmain, ja das leat vihtta bargi.

Sámediggi lea bargamin oážžut bissovaš doaimmaorganiserema Divvunprográmmii ja áigu ásaht sierra ovtadaga Romssa universitehtii Sámi guovddáža giellateknologiija oktavuhtii. Divvun prográmma bissovaš joatkin galgá sihkkarastit ahte prográmmat mat leat ovddiduvvon prošeavttas bajásdollojuvvojit ja beaiváduvvojit teknihkalaččat ja gielalaččat.

2.20.3 Geográfalaš diehtujuohkinvuogádagat

Ovttasbargoprošeakta geográfalaš diehtujuohkinvuogádagaid atnui váldimis, Sámedikki ja Finnmárkku fylkkagieldda gaskka lea loahpahuuvon. Bealit barget dattetge ain ovttas vuogádagaid geavaheami ektui organisašuvnnain. Sámedigge válgga čadaheami oktavuodas geavahuuvui geográfalaš diehtujuohkinvuogádat diehtujuohkimis váлгаortnega birra, kártta geavahemiin.

Sámediggi doaimmaha neahttabálvalusa Nordatlas ovttasrádiid Finnmárkku fylkkagielddain ja Finnmárkku fylkkamánniin. Nordatlas:is lea kárta mas leat sierra fáttát, earret eará sámi kulturmuittut Norggas.

Sámediggi lea 2009:s searvan plána- ja fáddálávdegoddái Finnmárkkus. Lávdegotti jodiha Stáhta kártadoaimmahat ja dat doaimma arenan diehtujuohkima oktiordnemis ja plána- ja fáddádieđuid olámuđdui buktimis.

2.20.4 Statistihkka

2009:s dahkkojuvvui ođđa rámmasoahpamuš Statistihkalaš guovddášdoaimmahagain sámi guoski statistihka almmuheamis juohke nuppi jagi. «Sámi logut mitalit» almmuhuvvo várra boahhte háve guovvamánus 2010.

2.21 Erenoamáš prošeavttat

2.21.1 Buoret bálvalus geavaheddjiide

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 000 000 ru geavaheaddjibálvalusaid buorideapmái.

Sámedikki neahttasiiddu ođasmahttin lea álggahuvvon ja dainna jotkojuvvo 2010:s. Maiddái bargu doarjjaohcamiid elektrovnnalaččat vuostávdidma ektui lea álggahuvvon.

2.21.2 Kvalitehta ovddideapmi vuodđooahpahas – oahppoplána

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 2 200 000 ru ovddideapmái vuodđooahpahas. Viđa oahppoplána buvttadeapmi duojs joatkkaoahpahas váste lea álggahuvvon, ja árvalusat oahppoplánaide leat sáddejuvvon gulaskuddamii.

2.21.3 Vistesuodjalanprošeavttat

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 300 000 ru vistesuodjalanprošeavttaide. Dát ruhta lea várrejuvvon vistesuodjalanprošeaktii Sirpmás. Prošeakta ii leat vel gárvvistuvvon.

2.21.4 Árvoháhkkanprográmma

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 150 000 ru árvoháhkkanprográmma ovddidanforumii ja fágalaš forumii. Oktasaš čoahkkin lotnolasealáhusaid árvoháhkkanprográmma ovddidanforuma ja fágalaš foruma gaskka lea dollojuvvon. Čoahkkimis ságastallojuvvui earret eará ođđa doaibmabijuid birra 2009:s.

2.21.5 Njávdáma ortodoksa hávdesadji nuortalašgilis

Jagi 2009 reviderejuvvon bušehtas lei várrejuvvon 2 220 000 ru Njávdáma ortodoksa hávdesadji várás nuortalašgilis. Rudat leat geavahuvvon gohttensaji oastimii nuortalaš gilis. Dasa lassin juolludii Barga searvadahttindepartemeanta 1 500 000 ru dán ulbmilii. Dát juolludus lea fievrriduvvon sisaboahnutun ja lea máksojuvvon.

2.21.6 Kvalitehta ovddideapmi sámi mánáidgárddiin

Jagi 2009 bušehtas lei várrejuvvon 1 000 000 ru kvalitehta ovddideapmái sámi mánáidgárddiin. Rudat leat geavahuvvon eará láhkai, ja dat leat addojuvvon doarjjan sámi mánáidgárddiide, ja juogaduvvon ovddidanprošeavttaide sámi mánáidgárddiin ja sámi giellaprográmmii sámi mánáidvárás norgalaš mánáidgárddiin.

2.21.7 Sámediggeválggat 2009

Jagi 2009 reviderejuvvon bušehtas lei várrejuvvon 3 162 962 ru jagi 2009 válggaid várás.

Sámedikkis lea leamaš ovddasvástádus 2009 sámediggeválggaid hálddahaslaš čadaheamis. Válgaortnet rievdaduvvui hui viidát 2009:s. Dáid rievdadusaid geažil šadde stuorra hástalusat, erenoamážit go guoská diehtjuohkimii gielddaide ja jienasteddjiide dan ođđa váлгаortnega birra.

Gidđat 2009 čadahii Sámediggi kampánnja oččodit eambbogiid čálihit iežaset jienastuslohkui. Dan oktavuodas ledje golbma sierra almmuhusa áviissain miehtá sámi ja Dagbladet nammasaš áviissas. 2009 sámediggeválggas ledje 13 890 olbmo Sámedikki jienastuslogus. Lassáneapmi 2005 válgga rájes lei 1 352 olbmo.

2.22 Hástalusat

Norgga stáhtas lea earenoamáš ovddasvástádus sámegeala, sámi kultuvrra ja servodateallima ovddideapmái. Dát ovddasvástádus lea nannejuvvon vuodđolágas.

Lágat, láhkaásahusat ja guovddáš stivrendokumeanttat, nugo stáhtabušehtta, bidjet rámmaid sámi servodatovdáneapmái. Konsultašuvdnašiehtadusa bokte gaskal Sámedikki ja stáhtalaš eiseválddiid lea Sámedikkis vejolašvuohta váikkuhit stivrendokumeanttaid sisdoalu, ja sáhtta dainna lágiin gozihit sámi perspektiivva earret eará lágain ja láhkaásahusain. Jus Sámediggi ii beasa árrat mielde sihkkarastit ahte sámi álbmot vuhtiiváldojuvvo, de sáhtta váikkuhit nu ahte sámi servodaga ovdáneapmi ii mana rivttes guvlui. Danne lea Sámediggái dehálaš atnit čalmmis ráđdehusa barggu.

Lágaid, láhkaásahusaid ja eará stivrendokumeanttaid hábmenproseassa čájeha konkreettalaččat dan guhkes perspektiivva Sámedikki politihkalaš barggus. Sámedikki ja eará sámi politihkkáriid iniatiiva iešguđetlágan áššiid birra ja konsultašuvnat gaskal Sámedikki ja ráđdehusa, leat mielddis-

buktán ahte ráđdehus buorebut vuhtiiváldá sámi perspektiivva.

Nuppi dáfus eai atte konsultašuvnnat doarvái váikkuhanfámu Sámediggái dain proseassain mat mielddisbuktet juolludemiid sámi ulbmiliidda stáhtabušehta bokte. Dálá bušehttabargovuogit eai ollašuite dan rievtti mii sámiin lea ieš mearridit iežaset ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ovdáneami. Danne ferte Sámediggi beassat duohta šiehtadallanposišuvdnii bajitdási ekonomalaš rámmaid birra sámi servodaga várás.

Sámi servodaga vejolašvuohta nannet ja ovdánahttit iežaset giela, kultuvrra ja servodateallima, vuolgá gelbbolašvuodas ja kapasitehtas. Jus galgat jodihit politihka mii nanne ja ovdánahtta sámi servodaga, de fertet ovttasbargat eará belliiguin, sihke riikkaidgaskasaš, našuvnnalaš ja regionálalaš dásiin. Konsultašuvdnašiehtadus ja ovttasbargošiehtadus fylkasuohkaniiguin leat ovttasbargoovdamearokat maid berre nannet ja ovddidit.

Sámediggi lea áiggi mielde ožžon eanet barguid ja nannoseabbo rolla almmolaš mearridanproseassain, ja mis leat stuora hástalusat mángga servodat- ja politihkkasuorggis. Dat gáibida eanet ja eanet fágalaš deattu ja politihkalaš váikkuheami.

Deháleamos hástalusat sámegeiela, sámi kultuvrra ja servodateallima nannemis ja ovddideamis, leat čadnon čuovvovaš golmma oktavuodaide: buorit politihkalaš stivrenreaidut, doarvái buorit ekonomalaš rámmat ja dárbbalaš gelbbolašvuohta ja kapasitehta.

Buorit politihkalaš stivrenreaidut leat lágat, lánkaásahusat, bagadusat ja eará dokumeanttaid dahje šiehtadusat maid vuodul Sámedikkis lea vejolašvuohta bidjat eavttuid dehálaš politihkalaš mearrádusain. Sámediggái lea hástalusat sihkkarastit sámi perspektiivva odđa stivrendokumeanttaide, ja čuovvolit daid mearriduvvon lágain, lánkaásahusain dahje plánain. Dán ovddasvástádusa čuovvolit gáibida dan muttos ollu kapasitehta mii sámi servodagas akto ii leat, iige dáidde

šaddat dan lagamus boahhteáiggis. Danne leat mis dál dakkár hástalusat go nannet ja ovdánahttit daid ovttasbargovejolašvuodaide mat leat juo lánččojuvvon gustovaš šiehtadusain, ja ovdánahttit odđa ovttasbargoarenaid. Maiddá riikkaidgaskasaš álgoálbmotovttasbarggu oktavuodas leat Sámedikkis stuora hástalusat bidjat doarvái resurssaid ja kapasitehta solidáralaš oassálastimii.

Oassi Sámedikki váldohástalusain lea nannet ja ovdánahttit sámegeiela ja sámi kultuvrra. Dat gáibida gelbbolašvuođa ja kapasitehta, sihke fágalaččat ja ekonomalaččat, ja dat gáibida buori ovttasbarggu našunála ja báikkálaš eiseválddiiguin. Sámegeiela ovdánahttin gáibida almmolaš arenaid gos giela beassá geavahit. Buorre oahpahuš sámegeielas ja sámegeilli buot dásiin skuvllas, oahpan fágaolbmot, buorit oahpahušmodeallat ja sámegeiela oahpponeavvut leat mearrideaddji eavttut giellabarggu lihkestuvvamii. Ráhkadit ja heivehit teknologalaš reaidduid mat nannejit sámegeiela ja sámegeiela geavaheami leat dehálaš eavttut dán barggu lihkestuvvamii.

Ceavzi servodat- ja ealáhusovdáneami sihkkarastin sámi guovlluide gáibida árbevirolaš ealáhusaid nannema ja odđa ealáhusaid ovddideami. Ealáhusat fertejit oazžut oadjebas rámmaid, earret eará areálaid sihkkarastima bokte. Ja sámi servodagat fertejit oazžut sihkkarastojuvvot sin iežaset oasi resursaváldimis sin ássanguovlluin.

Oadjebas ja bistevaš ássan- ja ealáhusovdáneapmi sámi giliin gáibida ahte goappaš sohkaeliide sihkkarastojuvvo ovttárvosaš vejolašvuohta barguin ja muđui servodagas. Sámi giliide ferte sihkkarastit vuoddostruktuovrra, bargosajiid ja kulturásahusaid mat várjalit ja ovddidit sámi historjjá ja kultuvrra, ja seammás sihkkarastet ássama.

Buorit politihkalaš mearrádusat hábmejtit vuodu buori boahhteáigái sámi álbmogii. Dakkár mearrádusat fertejit vuolggahuvvot nanu gelbbolašvuođa vuodul, gos maiddá sámi árbediehtu lea mielde.

3 Ráđdehus bargu sámepolitihkalaš áššiiguin ja Sámedikki jahkediedáhusa čuovvoleapmi

3.1 Sámediggi

3.1.1 Sámedikki ja ráđdehusa gaskasaš bušeahttabargovuogit

Ráđdehus ja Sámediggi gulahallet odda bušeahttabargovuogiid birra. Ášši válđojuvvui ovdan jahkebeallásaš politihkalaš ráđdádallančoahkkimis juovlamánus 2009, ja dat lei maid fáddán dan jahkásaš čoahkkimis maid Sámediggi, Finánsadepartemeanta ja Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta dollet ovdal jagi vuosttaš bušeahttakonferánssa. Sámediggi sáddii njukčamánu 2010 notáhta departementii mas dat evttoha mo bušeahttabargovuogiid bargu galggašii čadahuvvot ovddasguvlui. Departemeanta áigu digaštallat árvalusa Sámedikkiin oktan áššáigullelaš departemeanttaiguin.

3.1.2 Ekonomijastivren ja raporteren

Jahkásaš bušeahttaproposišuvnnain Stuorradiggái leat oasis juolludusárvalusain Sámediggái čadnojuvvon juohke jagi konkrehta láidagiidda. Muhto dattetge sáhtá leat váttis čatnat dáid láidagiid ráporteremii Sámedikki jahkediedáhusas ja rehketdoalus.

Dakkár ovdamearkan čujuha Birasgáhttendepartemeanta dasa ahte dokumeanttas Prop. 1 S (2009–2010) leat čuovvovaš láidagat addojuvvon ruhtageavaheapmái kapihttalis 1429, poasttas 50 Doarjagat sámi kulturmuittobargui: «Doarjjaortnet galgá fuolahit bajimus deasttaid kulturmuittofálaš barggus sámi kulturmuittuiguin ja kulturbirasiiguin. Ruđat galget eanaš geavahuvvot stuorát ortnegisdoallan- ja ovddeštanbargguide ja dikšumiidda, ja addojuvvojit Sámedikki hálldašeapmái.»

Jagi 2009 rehketdoalus lea čujuhuvvon dasa ahte 3 milj. ruvnnos mat leat addojuvvon Sámedikki hálldašeapmái, leat 2 milj. ruvnno várrejuvvon

ohcanvuđot doarjjan. Sáhtá jearrat ahte lea go raporteren dáikko dán áššis dohkálaš, Prop. 1 S láidagiid ektui.

Sámediggi diedihii jagi 2008 jahkediedáhusastis ahte jagi 2009 rájes čadahuvvojit nuppástusat jahkediedáhusas. Ákkastuvvo ahte lea dárbu čadahit nuppástusaid Sámedikki bušeahta ja jahkediedáhusa lagat oktavuoda geažil. Nu lea jahkediedáhus šaddat visogovaleabbon.

Jagi 2010 juolludusreivves Sámediggái dáhttu Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta ahte Sámedikki jagi 2010 diedáhusastis dat galgá válldahallat masa juolluduvvon ruđat leat geavahuvvon, mat bohtosiid leat juksojuvvon ja mo dilli lea guđege suorggis. Sámedikki jahkeraporta sáhtá dan láchkai leat buoret vuoddu departemeanttaide ja daid bargui jahkásaš bušeahttaproposišuvnnaid hábmemiin. Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta áigu ráđdádallat Sámedikkiin das mo Sámedikki jahkediedáhus sáhtá šaddat buoret vuoddu departemeanttaid bušeahttabargui.

3.1.3 Visogovva das mat ráđdádallamiid leat čadahuvvon Sámedikkiin

Vuolábealde lea visogovva dain ráđdádallamiin mat leat čadahuvvon jagi 2009 dahje galget čadahuvvot miessemánu 1. b. 2010 rádjai stáhtaeiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš ráđdádallansoahpamuša vuodul. Oktiibuot leat čadahuvvon dán dásis 35 ráđdádallama main 3 áššis ii leat juksojuvvon ovtta-mielalašvuolta ja 3 áššis lea juksojuvvon ovtta-mielalašvuolta muhtun muddui. Eará áššiin lea juksojuvvon ovtta-mielalašvuolta. Sámediggi čadaha bissovaš dialogačoahkkimiid ge departemeanttaiguin go lea dárbbu ráđdádallat bođu áššiin.

Bođu áššiid dáfus čuožžu viidáseappot ahte konsultašuvnnat lea válbmašat ja leat go soahpan áššis vai eai.

Tabealla 3.1 Čadahuvvon ráđđádallamat Sámedikkiin

Departemeanta	Fáddá	Áigemuddu	Válbmašat/eai válbmašat	Ovttamielalašvuohta / sierramielalašvuohta
Eambbo go okta departem.	Doaibmabijut sámegeielaiddoaibmaplána, hálddahuslaš konsultašuvdna	31.03.2009	Válmmaš	Ovttamielalašvuohta
Eambbo go okta departem.	Doaibmabijut sámegeielaiddoaibmaplána, politihkalaš konsultašuvdna	17.04.2009	Válmmaš	Ovttamielalašvuohta
BSD	Sámedikki ja Bargo- ja searvadahttin-departemeantta jahkebealláš politihkalaš konsultašuvdnačoahkkin	11.08.2009	Bissovaš čoahkkin	Bissovaš čoahkkin
BSD	Sámi áššiid oktiiveivhallan-lávdegotti ja Sámedikki ráđđádallančoahkkin	27.10.2009	Bissovaš oahkkin	Bissovaš oahkkin
GHD	Sámedikki ja Oasmahttin- ja hálddahusdepartemeantta jahkebealláš politihkalaš konsultašuvdnaoahkkin	15.12.2009	Bissovaš čoahkkin	Bissovaš čoahkkin
MDD	Sámedikki dásseárvoplána	Guovvam. 09	Válmmaš	Ovttamielalašvuohta
GRD	Politiikalaš konsultašuvdna Riddoguoelástuslávdegotti evttohusa čuovvoleami birra	20.03.2009	Ii válmmaš	Jotkojuvvo
GRD	Hálddahuslaš konsultašuvdna gonagasreappá 2009–2010 bivddu vástesaš lálkaásahusa birra	23.03.2009	Válmmaš	Ovttamielalašvuohta
GRD	Hálddahuslaš konsultašuvdna Riddoguoelástuslávdegotti evttohusa čuovvoleami birra	16.04.2009	Ii válmmaš	Jotkojuvvo
GRD	Riddoguoelástuslávdegotti evttohusa čuovvoleami birra	22.03.2010	Ii válmmaš	Jotkojuvvo
DFD	Regionála dearvvasvuoda-fitnodagaid jagi 2010 doaibmamušdokumeanta	08.12.2009	Válmmaš	Ovttamielalašvuohta
JD	Sámegeiela fuolaheapmi heahtheadiehanbálvalusas	25.08.2009	Ii válmmaš	Ovttamielalašvuohta dán rádjai, muhto ášši ii leat vel mearriduvvon
MD	Odelproposišuvnna álgoárvalus nupástusaidd birra oahpahušlágas (suoidnemánu 17. b. 1998 mannosáš lágas nr 61) ja priváhtaskuvlálágas (suoidnemánu 4. b. 2003 mannosáš lágas nr 84). Odđa lága gulaskuddanevttohus oahpu birra formála oahpahušvuogádaga olggobealde. Oahppoplána historjjás, joatkka.	11. 02.2009 ja 13.03. 2009	Válmmaš	Ovttamielalašvuohta
MD	Std.died. nr. 30 (2008–2009) Klima for forskning (Dálkkádat dutkama várás)	31. 03. 2009	Válmmaš	Ovttamielalašvuohta
MD	Std.died. nr. 41 (2008–2009) Kvalitehta mánáidgárddis		Válmmaš	Ovttamielalašvuohta
MD	Sámegeielaiddoaibmaplána	17.04.2009	Válmmaš	Ovttamielalašvuohta
MD	Odeldiggeproposišuvnna álgoevttohus odđa lága birra rávesolbmuid oahpu birra formála oahpahušvuogádaga olggobealde	24. 04. 2009	Válmmaš	Ovttamielalašvuohta
MD	Rávvgat LK06-S:ii	24.06. 2009	Ii válmmaš	Jotkojuvvo

Tabealla 3.1 Čadahuvvon ráđđádallamat Sámedikkiin

Departemeanta	Fáddá	Áigemuddu	Válbmašat/eai válbmašat	Ovttamielalašvuohta / sierramielalašvuohta
MD	Árvvoštallanláhkaásahusa nup-pástuhttin		Ii válbmaš	Jotkojuvvo
MD	Láhkaásahusa nup-pástuhttin oahpahuslága kapihttalii 17 – gáibádusat almmustahttit seamma girjjiid moatti gillii (paraleallaalmmuhusat)		Válbmaš	Sierramielalašvuohta
MD	Regionála dutkanfoanddat	15.-22.07.2009 ja 06.08.200	Válbmaš	Ovttamielalašvuohta
MD	Sámi vuodđoskuvlaoahpaheaddji-oahpahus	22.02.2010	Válbmaš	Ovttamielalašvuohta
KGD	Guokte gulahallančoahkkima hálddahuslaš dásis	Miessem. ja juovlam. 2009	Bissovaš čoahkkimat	Bissovaš čoahkkimat
EBD	Norgga –Ruoa boazoguohtunkonvenšuvdna	20.04.2009	Ii válbmaš	
EBD	Láhkaásahus ráfáiduhttima birra bohccuid guođohit muhtun Finnmárkku guovlluin	25.04.2009	Válbmaš	Ovttamielalašvuohta
EBD	Mearraluossabivddu muddemat	28.04.2009		Sierramielalašvuohta
BD	Mearraluossabivddu muddemat	11.05.2009 ja 27.05.2010	Válbmaš	Sierramielalašvuohta muhtun muddui
BD	Odđa hálddašanortnega ásaheapmi suodjalanguovlluid várás luondudugáhttenlága/luonddu-šládđii-vuodálaga vuodul	Čoahkkin 19.03.2009 čuovvole-miin	Válbmaš	Ovttamielalašvuohta
BD	Mearraluossabivdu	11. ja 27.05.2010	Válbmaš	Ovttamielalašvuohta muhtun muddui
OED	Finnmárkkuopmodaga diládat industriijakonsešuvdnalága vuodul	12.03.2009	Válbmaš	Sierramielalašvuohta
OED	Goliat-ruktádaga huksen ja doaibma	17.04.2009	Válbmaš	Sierramielalašvuohta
OED	132 kV fápmojodas Lulli-Helgelándas, váiddaášši	09.06.2009	Ii válbmaš	
OED	Láhkaevttohus odasmuvvi energijabuvttadeami birra mearas (Mearraenergiijaláhka)	09.06.2009 ja 18.09.2009	Válbmaš	Ovttamielalašvuohta
OD	Jahkebeallásaš gulahallančoahkkimat politihkalaš dásis	30.03.2009 ja 18.12.2009	Bissovaš čoahkkimat	Bissovaš čoahkkimat

3.1.4 Sámediggeválgga jagi 2009 – odđa váлгаortnet

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediedáhusa kapihttalii 15 Erenoamáš prošeavttat.

Jagi 2009 sámediggeválgii ledje 13 890 olbmo čálihuvvon Sámedikki jienastuslohkui. Dáin ledje 53,1 pst albmat ja 46,9 pst nissonat. Jienastuslohkui girjejuvvon olbmuid lohku lei lassánan 1 352 olbmui (10.8 pst) ovddit válgga rájes. Jagi 2009 váлга čadahuvvui odđa váлгаortnega mielde mii lei mearriduvvon sámelága nup-pástuhttimiid vuodul ja láhkaásahusa vuodul sámediggeválgga birra. Válgabiirejuohku lea rievdaduvvon nu ahte 13

biirre leat ovtastuvvon 7 biiren. Dássenmandáhtortnet lea loahpahuuvvon, ja mandáhtaid lohku dikkis lea fas 39. Ulbmil váлгаortnega nup-pástuhttimiin lei lassáneaddji jienasteaddjit, johtilat ja álkit váлгаčadaheapmi ja stuorat legitimitehta Sámediggeái, earret eará mandáhtajuogu ja jienastagaid okti-ihievvolašvuohta.

Sámediggi, Gielda- ja guovlodepartemeanta ja Bargo- ja searvadahttindepartemeanta dolle ráđđádallamiid nup-pástuhttimiid birra jagi 2008.

Jagi 2009 válgga maŋŋá čájehii Sámedikki áira-siid sohka-beallejuohku 19 nissona ja 20 albma.

Váлгаortnega guovdilis nup-pástuhttin jagi 2009 válgga rájes lea daid gielddaid erohus main unnit

go 30 olbmo leat čálihan iežaset Sámedikki jienastuslohkui ja main 30 olbmo dahje eanebut leat girjejuvvon jienastuslohkui. Gielddain main leat unnit go 30 olbmo čálihuvvon jienastuslohkui, lea jienasteaddjiin dušše vuoigatvuohta jienastit ovddalgihtii sámediggeválggas. Sámedikki jienastuslohku mii geavahuvvui ovddit válggas, dat mearrida mat gielddaid galget sáhttit vuostáiváldit dušše ovddalgihtii jienastagaid válggas, ja mat gielddaid fas besset sihke ráhkkanit jienasteapmái válgadikkis ja vuostáiváldit ovddalgihtii jienastagaid. Jienasteaddjit riikka 47 gielddas, eanaš davimus válgabiirriin, jienastedje válgadikkis válgabeavvi, ja jienasteaddjit eará gielddain dušše besse addit ovddalgihtii jienastagaid jagi 2009 sámediggeválggas. Buot gielddat ledje geatnegasat váldit vuostái ovddalgihtii jienastagaid sihke sámediggeválggas ja stuorradiggeválggas.

Daid oassi geat jienastedje, lei 69,3 proseantta oppa riikkas jagi 2009 válggas. Dat lei 3,3 proseantta unnit go jagi 2005 válggas. Válgabohtosat čájehit stuorra rievddaldemiid jienasteaddjiidlogus sierranas válgabiirriin ja ovddit válgga ektui. Jienasteaddjiidlohku lea njiedjan eanemusat lulimus válgabiirriin Lulli-Norggas, Áarjel-Saepmie veeljemegievlie (Trøndelágafylkkain) ja Viestarmera válggabijrra (Lulli-Romssa, Davvi-Nordlándda ja Gaska-Nordlándda suohkaniin). Odda váлгаortnega mielde han dáid válgabiirriin hui unnán suohkaniin lei jienasteapmi válgadikkis válgabeavvi, dat mearkkaša ahte daid válgabiirriid eanaš suohkaniid ássit fertejedje jienastit ovddalgihtii.

Sámediggeválggaid eai leat válgadutkit dásásáži dutkan systemáhtalaččat. Sámi dutkanprográmma Dutkanrádis lea addán doarjaga mánggajahkásaš Sámi válgadutkanprográmmii. Prográmma galgá čohkket ja lágídit olámuddui dieđuid ovddit sámediggeválggain, čadahit jienasteaddjiidiskadallama jagi 2009 válggas ja čadahit ráddjejuvvon temáhtalaš dutkamiid mat čatnasit jagi 2009 válgii, ja erenoamážit iskat makkár čuovvumušat leat leamaš odda váлгаortnegis. Prográmma lea maiddá ožžon doarjaga Bargu- ja searvadahttindepartemeanttas ja Odasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanttas.

Jagi 2009 juolluduvvui 2,9 milj. ruvno Sámediggái jagi 2009 válgga ráhkkanepmái ja čadaheapmái.

3.2 Dásseárvu ja vealaheami vuostálastin

Čujuhuvvo sámedikki jahkedieđáhusa kapihttalii 2.10.2.1.6.

Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta (MD) geatnegahtii iežas Std. diedáhusas nr. 28

(2007–2008) Sámedipolitiikka addit fágalaš ja ekonomalaš doarjaga Sámedikki dásseárvu doaimmaplána čuovvoleapmái. Dán doarjaga dehálaš oassi lea virggi ásaheapmi Gáldui – álgoálbmotvuoigatvuođaid gelbbolašvuođaguovddáži. Virggi ruhtadit Sámediggi ja Odasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta. Virgi čadnojuvvo prošektii «Dásseárvu ja šláddjiivuohta sámi servodagas». Doarjja váldoprošektii addojuvvo golmmajagi áigodahkii 2010–2012.

Prošeakta ulbmáda nannet máhtu ja gelbbolašvuođa ovtadássásašvuođa ja vealaheami vuostálasti bargui sámi servodagas. Vurdojuvvo ahte virgi váikkuha viidát sámi álbmogii ja ovddida eambo didolašvuođa dán surggiin. Prošeakta lea vuolán ráđdehusa buohkanas ángiruššamis dásseárvuun ja vealaheami vuostálastimiin, earret eará geahčadettiin eanet vealahansivaid gittalagaid.

Dehálaš lea ahte Sámediggi searvada dásseárvu- ja vealaheami vuostálasti barggu doaimbassis, ja árijalaččat ovddida eambo olámuddovuoda ja universála hábmema odda lágaid ja riikkalaš ulbmiliid mielde.

3.2.1 Doaimmaplána ovddidan dihtii ovtadássásašvuođa ja eastadan dihtii čearddalaš vealaheami áigodahkii 2009–2012

Jagi 2009 MDD almmuhii *Doaimmaplána ovddidan dihtii dásseárvu ja eastadan dihtii čearddalaš vealaheami áigodahkii 2009–2012*. Sámediggi lea mielde plána referánsajoavkkus. Mánaga doaimbabiija plánas leat sámi álbmoga várás, earret eará doaimbabiidju mii galgá kártet mo sámedipolitiikka vuhtiiváldojuvvo báikkálaš ja guvllolaš dásis (Odasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta) ja doaimbabiidju mii galgá dutkat mo studeanttaid lea vejolaš oáčohit sámi oahpahussii (Máhttodepartemeanta).

MDDa gohččuma mielde lea FAFO jagi 2009 ráhkadahttan raportta «*Lesbalaččat ja homofiillat Sámis. Narratiiva eallindilleiskadeapmi.*» Iskadallan čatnasa ráđdehusa doaimmapláni «*Buoret eallinkvalitehta lesbalaččaide, homofiillaide ja tránsalaččaide áigodahkii 2009–2014*». Dán plána čuovvoleami oassin juolluduvvojede jagi 2009 rudat Lesbalaččaid, homofiillaid ja tránsalaččaid riikkasearvá juohkin dihtii dieđuid sámegilli.

3.3 Sámi statistihkka

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttali 2.15.4.

Statistihka fágalaš analysajoavku ášahuvvu ovttrasáidnii Sámedikkiin jagi 2006 ja ulbmil lei nannet dieđuid árvvoštallama ja mearrideami vuodđun erenoamážit stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš ráđđádallamiid oktavuodas. Joavkku doaimamearráduš lea juohke jagi almmuhit raportta mas leat guovdilis ovdánandovdomearkkaid visogovva ja analysa sámi servodagas. Raporta biddjovuvvo ráđđádallamiid vuodđun. Joavkku nuppi raportta «Sámi logut mitalit 2» (2009) bohtosat čájehit čuovvovačča:

- Eai leat gávnnavuvvon čielga erohusaid sápmelaččaid dearvvašvuodas ja dáža ássiid dearvvašvuodas, nu go lea dieđihuvvon muhtun eará álgoálbmogiid hárrái. Muduid leat sámit eambo duhtameahtumat dearvvašvuodálagádussii go dážat.
- Bargiid lohku lea njiedjan vuodđoealáhusain boazodoalus, eanadoalus ja guolástusas sámi ássanguovlluin mañimus logijagiid.
- Áigodaga 2006 – 2009 njiejai 593 oahppiin daid vuodđoskuvlaoahppiid lohku geat ožžo oahpu Sámegeielas nubbigiellan, dat mearkkaša ahte fága massii 29 pst oahppiin mañimus golmma jagis.
- Oahppodási olbmuin gaskal 24 ja 65 jagi geat ássat SOF-guovllus (Guovllus mas Sámediggi addá doarjagiid sámi ealáhusdoaimmaide) čájeha ahte leat eanebut geat eai čadat joatkka-oahpu go dat geat riikka gaskamearalaččat eai čadat joatkka-oahpu. Nuppe dáfus lea dán guovllus daid nissoniid lohku geat leat čadahan universitehta- ja allaskuvlaoahpu, viehka allat. Lohku lea alit go riikka gaskamearri guovllu boaittobeliin, muhto dat lea veahás unnit go riikka gaskamearri čoahkkebáikkiin. Albmáid oassi guđiin lea universitehta- ja allaskuvlaoahpu dán guovllus lea unnit go riikka gaskamearri, erenoamážit čoahkkebáikkiin.

Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta doarju jahkásaččat Sámi statistihka fágalaš analysajoavkku barggu ja Statistihkalaš guovddášdoaimmahaga barggu sámi statistihkalaš jahkegirjji ráhkadeamis mii ilbmá juohke nuppi jagi.

3.4 Regionálapolitihkka

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttali 2.7.

Ráđdehus atná boaittobealle- ja regionálapolitihkalaš ovdáneami hui dehálažžan, ja atná viehka buorin ahte Sámediggi nu sakka berošta sámi báikegottiid sihkkarastimis ja ovddideamis.

Sámi statistihkka čájeha ahte bargiid lohku vuodđoealáhusain boazodoalus, eanadoalus ja guolástusas sámi ássanguovlluin lea unnon mañimus logijagiid. Jahkedoaimmaid lohku lea njiedjan sámi boazodoalus, ja guolásteaddjiid lohku lea geahppánan ja šibitdáluid lohku eanaš gielddain main sámit orrot, lea unnon (gč. Sámi logut mitalit II). Dán ferte buohtastahttit dieđuiguin mat mitalit olmmošlogu njiedjama birra, ja erenoamážit dieđuiguin mat mitalit olbmuid eretfárrema birra.

Nu go Sámediggi čujuha jahkedieđáhusastis, de lea báikegottiid ovddideami ovddasvástáduš mángga bealis, sihke stáhtas, fylkkas, gielddain ja Sámedikkis. Surggiid gaskasaš lassáneaddji ovtasbargu, regionála ja stáhtalaš doaimmiid lassáneaddji ovtasbargu ja ealáhusaid oasalaččaid eanebut njuolga «lágiduvvon» oktasaš veahkeheapmi, čájehit ahte lea dáhttu ekonomalaččat ángiruššat ja gulahallat ealáhusovddideami birra ja ángiruššat báikegottiid ovddidemiin.

Dehálaš ulbmil boaittobealle- ja regionálapolitihkas lea ahte buohkain galgá leat duohta friddjavuohta ásaiduvvat gosa sii háliidit. Ráđdehusas lea ge nu čielga ulbmilat ovddidit báikegottiid ja ovddidit geasuheadji báikkálaš servodagaid. Das leat Sámedikki ovtasbargošiehtadusat daiguin fylkka-gielddaiguin main sámit orrot, dehálaččat, ja dat ge bargu maid Sámediggi dahká doarjaortnegiiguin ja ealáhusšiehtadusaiguin, ja Lotnolas ealáhusaid ja mátkeealáhusaid árvoháhkoprográmma ektui.

Ráđdehusa ángiruššan entreprenevravuodain lea dehálaš vuohki váikkuhit ovdáneapmái sámi giliin ja báikegottiin. Servodatovdáneapmi doppe orru leamen nu ahte olmmoš eambo go ovdal ferte oaččohit áigái iežas bargosaji jus háliida doppe ássat. Std. dieđ. nr 30 (2008–2009) «Klima for forskning» (Dálkkádat dutkama várás) deattasta dehálažžan ásaht ealáhusaid ja entreprenevravuoda sámi servodagaide. Dutkan, gelb-bolašvuodahuksen ja entreprenevravuoda čalmusteammi oahpahas leat guovdilis oasit go áigumuš lea ollašuttit Ráđdehusa entreprenevravuoda ángiruššama ulbmiliid. Ealáhuspolitihkalaš ja regionálapolitihkalaš viidodagat ge leat dehálaččat. Skuvllat ovddidit lážáldagaid mat láh-cet buriid dilálašvuodaid entreprenevravuhtii, ja deattuhit ovtasbarggu báikkálaš servodagain dehálažžan (doaimmaguoibmevuoda soahpamušaid). Ealáhuspolitihkalaš viidodat siskkilda ahte lea dárbu ovddidit hutkáivuoda ja entrepre-

nevravuoda dan láhkai ahte báikegottiid ovdamunit váldojuvvojat atnui. Dat sisttisdoallá ahte ferteláhkčit vejolašvuodaid hutkáivuhtii ja entreprenevravuhtii buot hálddahusdásiin. (Gč. Std.dieđ. nr. 25 (2008–2009) boaittoealle- ja regionálapolitihka birra, ja Std.dieđ. nr. 7 (2008–2009) Hutkás ja ceavzilis Norga.). Ráđdehus lea ovddidan Doaibmaplána entreprenevravuoda várás oahpahusas sihkkarastin dihtii fágabirrasiid mat sáhttet fuolahit entreprenevravuoda ja hutkáivuoda buot oahpahusdásiin. Erenoamáš ángiruššan Davvi-Norggas lea maiddá mielde Doaibmaplánas. Sierra entreprenevravuoda fierpmádat maid lea vuodduvuvon sámi guovlluin.

3.5 Riikkaidgaskasaš politihka

3.5.1 Davviguovllut

Strategiijadokumeanta *Ođđa huksegeadggit davvin – Boahte lávki ráđdehusa davviguovlostrategiijas* almmuhuvvui njukčamánu 2009. Konkrehta ángiruššamat mat leat namahuvvon strategiijadokumeanttas, leat jurddašuvvon 10–15 jagi áigeguhkkodahkii. Doaibmabijuid vuoruheapmi, daid álgaheami vuorroortnet ja čadahanleaktu galget dađistaga oktalaččat árvoštallojuvvot ja boahit ovdan ráđdehusa jahkasaš bušeahhtaovddidemiin Stuorradiggái. Nu go boahťa oidnosii Ođđa huksegeadggit davvin-dokumeanttas, de fertel doaibmabijuid čadaheapmi davviguovlluin heivehuvvot ráđdehusa eará ángiruššansurggiide ja bušeahťajagi ekonomalaš doaibmanvejolašvuhtii.

Ráđdehus lea ásahan jeavddalaš oktavuoda ja gulahallama Sámedikkiin davviguovlogažaldagaid birra ja lea váldán ovdan álgoálbmotáššiid guovtteriikagaskasaš ovttasbarggus Ruoššain ja dakkár regionála ovttasbargoortnegiid oktavuodas go Barentsovttasbarggus ja Árkťalaš rádis. Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanttas lea oktilis oktavuoha ja gulahallan eará departemeanttaiguin ráđdehusa davviguovlostrategiija oktavuodas ja dan ángiruššama oktavuodas mii guoská davi álgoálbmotgiidda. Ođđa dálkkádaga ja birrasa guovddázis Romssa gávpogis lea maiddá fokus álgoálbmotgiidda guoski čuolbmačilgehusaide. Sihke sámi dutkanásahusat ja Sámedikki čállingoddi besset searvat dan prosessii mas guovddáš galgá hábmejuvvot fágalaččat ja hálddahuslaččat.

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta lea jagi 2009 addán doarjaga prošehtii Nuortalaš kultuvrra rájaid rastá – ráđjarastideaddji prošeakta man eanaš leat ruhtadan Interreg Sápmi ja masa Suopma ja Norga leat addán riikkalaš ruhtadoarjagiid. Dasto lea departemeanta addán doarjaga

SamiNorth-bargui – Sámi ásahusaid davviguovlofierpmádahkii, Davviálbmotgiid guovddázii mii áigu ráhkadit čájáhusa davviálbmotgiid birra, Riikkaidgaskasaš boazodoalloguovddázii gelbbolašvuodaovddideapmái. Ulbmil lea ahte boazodollui guoski diehtujuohkima galgá leat vejolaš oázžut engelasgillii, ruoššagillii ja sámegillii boazodoalloguskádaga bokte. Departemeanta lea maiddá addán doarjaga Sámi allaskuvlii vai dat beassá joatkit CEAVVI-prošeavtta mii lea riikkaidgaskasaš dálkkádaprošeavtta EALÁHA oassi. Dutkanráđdi lea dorjon EALÁT-prošeavtta. EALÁT lea mángga árkťalaš riikka moaddelot dutki ja dutkanbirrasa ovttasbargu.

Kultur- ja girkodepartemeanta lea jagi 2009 dorjon riikkaidgaskasaš sámi filbmaguovddázia ásaheami Guovdageidnui mii galgá ovddidit sámi filmma ja filmadahkama Norggas, Ruotas, Suomas ja Ruoššas. Dan lassin lea Sámediggi juolludan ruđa filbmaguovddázii.

Olgoriikadepartemeanta lea addán doarjaga Sámiráđđái mii áigu nannet báikkálaš sámi servodagaid ja gielaid Davvioarje-Ruoššas, ja mii maid áigu nannet ráđjarastideaddji ovttasbarggu ja diehtujuohkima sámi mediaid bokte. Departemeanta lea dasto juolludan ruđaid Kárášjoga gildii mii háliida buoridit máhtu ja gelbbolašvuoda riikkaidgaskasaš gávppešeamis fitnodagain ja gielddalaš ealáhusovddideaddji doaibmiin 15 ráđjagielddas Suomas, Norggas, Ruoššas ja Ruotas. Ulbmil lea ovddidit fierpmádatovttasbarggu man erenoamáš ulbmil lea ráđjaheaduštemiid jávkadeapmi.

Barentsovttasbarggu válddahallama ektui jahkedieđáhusa kapihttalis 2.11.3.10 Olgoriikadepartemeanta mearkkaša ahte Norga ja Ruotta leat addán ruđalaš doarjaga álgoálbmotgiid oassálastimii álgoálbmotgiid bargojovkui (WGIPii) ja eará bargojovkui. Norgga Barentsčállingottis Girkonjarggas lea álgoálbmotmielbargi virgáduvvon bissovaččat gii bargá prošeavttaiguin ja gii seammas lea álgoálbmotjoavkku čállii. Lea lagaš ovttasbargu riikkaidgaskasaš Barentsčállingottiin (IBCain), mas lea álgoálbmotmielbargi man Sámediggi ja Olgoriikadepartemeanta ruhtadit..

Ráđdehus almmuhii čakčamánu 2009 *Vejolašvuodaid riikkaoassi — Doaibmaplána kultuvrra várás Davviguovlluin*, mii siskkilda arvat doaibmabijuid mat galget leat mielde oainnosmahttimin, sihkkarastimin ja nannemin kultureallima ja kultursuorggi ovddideami Davviguovlluin, dás maiddá sámi kultuvrra. Doaibmaplána sisttisdoallá doaibmabijuid mat galget nannet Davvi-Norgga kultursuorggi, mat galget nannet Norgga ja Ruošša gaskasaš kulturovttasbarggu ja mat galget nannet ja ovddidit eará riikkaidgaskasaš kul-

turovttasbarggu Davviguovlluin. Doaibmaplána mielde Kulturdepartemeanta áigu eambbo bargat nannen dihtii sámi kultuvrra ja nationála unnitloguid. Ráhkaduvvon lea golmmajahkásaš ovttasbargoprográmma mii galgá leat oassi norgalaš-ruoššalaš kulturovttasbarggu nanosmahttimis. Das lea sámi kultuvra ja álgoálbmotkultuvra čalmustahttojuvvon okta viđa ángiruššansuorggis prográmmaáigodagas (2010–2012). Kulturdepartemeanta lea váikkuhan sáme kultuvrra vuđot ealahusovddideapmái go dat lea juolludan ruđaid Hermetikken næringshage nammasaš prošehtii man ulbmil lea válmmaštit ja čadahit prográmma sámi kulturealahusdoaimmaheaddjiide Barentsguovllus.

3.6 Areála ja biraspolitihkka

3.6.1 Luonddušládjiivuođaláhka

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhusa čuoggái 2.8.4.17 suodjaleami birra. Ođđa *Láhka luonddušládjiivuođa hálddašeami birra* (luonddušládjiivuođaláhka) fámudivvai suoidnemánu 1. b. 2009. Láhka atná vuodđunis ahte sámi kultuvra ja eallinvuohki álot leat leamaš gittalagaid luondduin. Dát bohtá oidnosii earret eará lága ulbmilis (§ 1) ja mearrádus máhttovuođu birra (§ 8). § 14, nubbi lađas dadjá ahte sámi luondduvuođu galgá doarvái deattuhuvvot go mearrádus dahkkojuvvo luonddušládjiilágas dahje dan vuodul, ja dat čuovvu maiddái konvenšuvnnas siviila ja politihkalaš vuogatvuodaid birra artihkkalis 27. Dát lea vuostamuš geardde oainnomahhttojuvvon go Sjunkehattena álbmotmeahci ulbmilparagrafas daddjojuvvo: Ulbmil siskkilda maiddái sámi luondduvuođu seailluheami». Dasto lea válđojuvvon mielde mearrádus láhkii álgoálbmogiid ja báikkálaš olbmuid beroštusaid birra go luonddu genehtalaš resurssaid ávki juogaduvvo. Muđuid čujuhuvvo Ot.proposišuvdnii nr. 52 (2008–2009).

Leat leamaš mánga ráđđádallanvuoru Sámedikkiin suodjalusáššiin luonddusuodjaluslagaid vuodul. Sámedikki ja Birasgáhttendepartemeanta gaskasaš ráđđádallamat leat leamaš sihke dahje jogo konkrehta árvaladdančoahkkimat ja/dahje oktavuodát dávjá konkrehta teakstaevttohusaid e-poastalonuhallamin hálddahušlaš dásis. Leat maiddái leamaš ráđđádallančoahkkimat gaskal Sámedikki ja áššáigullevaš fylkkamánne/Luonddugáhtendirektoráhta. Čoahkkimat leat dollojuvvon sihke suodjalusáššiid birra ja barggu birra hálddahušplánaiguin. Ráđđádallamat leat čadahuvvon rabas ja oskkáldas rápma siskkobeaalde, ja ovttamielalašvuohka lea juksojuvvon buot áššiin.

Sámediggi lea ollu bođu áššiin doaibman almolaš birasgáhtteneiseválddi ja iešgudetlágan sámiid beroštumiid konstruktiiiva gaskaladasin. Ráđdehusa ulbmil lea ahte álbmotmeahcceplána (Std. dieđ. nr. 62 áigodahkii 1991–92) galgá leat válmmaš jagi 2010 mielde. Guovlluin main leat sámi beroštumit, váilot vel dát plánat: Finnmárkus: Bajit Anárjoga álbmotmeahci viiddideami suodjalanplána ja Goahteluobbala álbmotmeahci suodjalanplána. Romssa fylkkas: Rohkunbori álbmotmeahci suodjalanplána ja Návuođa/Návovuomi suodjalanplána. Nordlánddas: Sundsfjordfjella suodjalanplána. Dan lassin váilu jekkiid ja nješšiid suodjalanplána Finnmárkkus. Sihkkarastin dihtii ahte báhcán suodjalanáššit ovdánit golmma davimus fylkkas, de lea Birasgáhttendepartemeanta jahkái 2010 juolludan miljón ruvno Sámedigái vai bargonákca nannejuvvo suodjalanáššiin sámi guovlluin.

Ráđdehusas lea áigumuš ovddidit Rohkunbori álbmotmeahci suodjalanplána ovdal geasi 2009. Luondduhálddašandirektoráhta lea ráđđádallan Sámedikkiin ja Hjertind/Altevatn/Fagerfjell ja Gielas orohagaiguin, ja vel Dálmmá čearuin čakčamánu 28. ja 29. beivviid 2009. Birasgáhttendepartemeanta lea doallan čoahkkima Dálmmá čearuin njukčamánu 2010 Gironis. Girona čoahkkimis oassálaste maiddái Sámedikki, direktoráhta ja fylkkamánne ovddasteaddjit. Miessemánu 1. b. 2010 ii leat ráđđádallanvuorru dás vel loahpahuovon.

Álbmotmehciid ja eará stuorra suodjalanguovlluid hálddašanmálla galgá dadistaga čadahuvvot jagi 2010 mielde. Guovlluin main leat sámi beroštumit, galgá earret eará Sámediggi nammadit ovddasteaddjiid suodjalanguovlostivraide.

Gieskat lea álggahuvvon plánaproseassa Dáapma álbmotmeahci várás mii lea Davvi-Fosenis Lulli-Trøndelágas. Ásahuvvot galgá bargojuogus suodjalanbarggu várás Davvi-Trøndelága fylkkamánne olis. Guoskkahuvvon sámi beroštumiid ovddasteaddjit, dás maiddái Fosen/Njaarke orohat, bovdejuvvojit searvat bargojuhkossii.

Ovttasráđiid Sámedikkiin lea Divtasvuona/Vuodnabadá suodjalanplána bargu Nordlánddas vuos bissehuvvon. Gažaldat galgá go dat fas álggahuvvot jagi 2011, galgá mearriduvvot.

3.7 Kulturmuitosuodjaleapmi

Go Stuorradikkis meannuduvvui ášši Riiikarevišuvnna iskama birra mo Birasgáhttendepartemeanta fuolaha iežas ovddasvástádusa ráfáidahttojuvvon ja suodjalanárvosas visttiin, de biras-

ovddádusministtar dajai ahte son lea ovttaoavilis dárkkástus- ja konstitušuvdnalávdegottiin ahte lea dárbblaš álggahit mánggalágan doaimbajuid sihkkarastin dihtii buori ulbmiljuksama ovdal jagi 2020, ja viidáseappot ahte departemeanta manná máhccá Stuorradiggái lagat lážaldagain mii galgá čuovvolit Riikkarevišuvnna raportta.

3.8 Kultuvra

3.8.1 Sámi kultuvra

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttalii 6 Kultuvra.

Jagi 2002 rájes lea hálddašnovddasvástádus arvat kulturášahusain ja -doaimbajuiin sirdojuvvon Sámediggái. Sámediggi hálddaša rápmajuolludusa kulturulbmiliidda mii lea stáhtabušehta kapihttalii 320 Dábálaš kulturulbmilat, poasttas 53 Sámi kulturulbmilat. Lea Sámedikki ovddasvástádus vuoruhit dán ráma siste ja fuolahit ahte ruđat geavahuvvojit nu bures go vejolaš nannet ja sealluhit sámi kultuvrra.

Juolludus galgá gokčat čuovvovaš ulbmiliid: sámi musihkkafestiváldaid, sámi dáiddárstipeandaid ja stipeandalávdegottiid mávssuid, čájáhusmávssuid sámi dáiddaásahusaide, Beaivváš Sámi Nášonálateáhtera, áigečállaga Nuorttanaste,

báikenammabálvalusa ja sámi giellalága čuovvoleami, Sámedikki bibliotehka, mobiila bibliotekabálvalusa ja sámi dávvirvuorkkáid. Muđuid Sámediggi juogada ruđaid iežas vuoruhemiid mielde.

Juolludus sámi kulturulbmiliidda kapihttalii 320, poasttas 53 lea jahkái 2010 sullii 65,4 milj.

ruvno, mii lea 3,3 milj. ruvno eanet go jagi ovdal. Jagi 2005 rájes lea juolludus dán poasttas lassánan eambbo go 33 milj. ruvnnuin. Ulbmil lasihemiin lea buoridit Sámedikki vejolašvuoda jodihit aktiiva kulturpolitihka, daid áigumušaid vuodul mat leat Soria Moria-

juolggastusas ja Kulturloktemis.

Jagi 2009 fárrii Sámi arkiiva ođđa Sámi dieđavissui (Diehtosiidii) mii lea Guovdageainnus. Dan oktavuodas juolludeapmi Sámi arkiivii, mii gullá stáhtalaš Arkiivalágádussii, lasihuvvui 2,2 milj. ruvnnuin jagi 2010 stáhtabušehtas. Dan lassin juolluduvvui 1,1 milj. ruvno investeremiidda.

Stáhtabušehta kapihttalii 323 Musihkkaulbmilat, poasttas 72 Guovddášášahusat lea jahkái 2010 juolluduvvon 1,5 milj. ruvno Riddu-Riddu Festiválii. Festivála lea ožžon guovddáš árvodási jagi 2009 rájes.

Čujuhemiin Std.dieđáhussii nr. 32 (2007–2008)

Bak kulissene, evttohuvvui Proposišuvnnas 1 S

(2009–2010) sirdit stáhta 40 000 ruvdnosaš oasusoasi Beaivváš Sámi Nášonálateáhteris buhtadusa haga Sámediggái jagi 2010. Stuorradiggi dohkkehii árvalusa juovlamánu 15. b. 2009 jagi 2010 stáhtabušehta meannudeami oktavuodas.

Kulturdepartemeanta áigu jagi 2010 sirdit stáhta 40 000 ruvdnosaš oasusoasi Beaivváš Sámi Nášonálateáhteris buhtadusa haga Sámediggái, gč. Kultur- ja girkodepartemeantta mearrádusa VII, Prop. 1S (2009–2010).

3.8.1.1 Kulturviesut

Stáhtabušehta kapihttalii 320 Dábálaš kulturulbmilat, poasttas 73 Nášonála kulturviesut, attii Kulturdepartemeanta 2,5 milj. ruvno jahkái 2009 doarjjan gárvvistit čájáhusaid ođđa Nuortasámi dávvirvuorkkás /Å'vv nuortalaš musea ja 5,2 milj. Åja Sámi guovddáza viidásat prošekteremii. Statsbygg lea guktuid proševttaid hukseheaddji.

Ádjaga viiddideapmi galgá čadahuvvot jagi 2010. Čájáhus ráhkaduvvo jagi 2011 vuosttas jahkebeali, ja viiddiduvvon oasi museadoaimmat ja girjeráđu rahppojuvvojit álbmoga geavaheapmái geasset jagi 2011.

Statsbygg lea jagi 2009 čadahán arkitektagilvuvu Saemien Sijte ođđa viesuid huksemii Snoasas Davvi-Trøndelágas. Prošeaktagoluid gokčá Statsbygg viessoláigoortnega sikkobealde. Viessoláigu gokčojuvvo jahkásaš juolludusaiguin mat leat stáhtabušehta kapihttalii 320, poasttas 53 Sámi kulturulbmilat maid Sámediggi hálddaša.

3.8.1.2 Preassadoarjja sámi aviissaide

Preassadoarjja sámi aviissaide lasihuvvui meakkašahtti láhkai jagiid 2008 ja 2009 dainna áigumušain ahte galge sáhttit almmuhit sámi beiveaviissaid. Jagi 2008 čavčča rájes ilbme sihke Ávvir ja Ságat beiveaviisan, namalassii vida geardde vahkkui.

Sámegiellaid doaimmaplána čuovvoleami oassin lea Kulturdepartemeanta ovttasrádiid Mediabearráigeahčuinn čielggadan mo sámi aviissaid doarjjaortnet sáhttá váikkuhit dasa ahte buot sámegiellat ain eambbo geavahuvvojit čálalaččat. Čielggadeapmi sáddejuvvui gulaskuddamii borgemánu 25. b. 2009.

Gulaskuddamis dáhtui Sámediggi ráddádallamiid ášši viidásat meannudeamis.

Kulturdepartemeanta áigu dan sávaldaga čuovvolit gustojeaddji ráddádallansoahpamuša vuodul mii lea stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki gaskas.

3.8.1.3 UNESCO konvenšuvdna vuoiŋnalaš kulturárbbi suodjaleami birra

Norga vuolláičálii UNESCO konvenšuvnna vuoiŋnalaš kulturárbbi suodjaleami birra jagi 2007. Kulturdepartemeanta lea bivdán Stáhta guovddáža arkiivva, bibliotehka ja musea várás (ABM-ovdáneami) ráhkadit visogova guovdilis fágabirrasii ja kulturárbeguovlluin maid konvenšuvdna gokčá Norggas. Viiddis čielggadeapmi galgá ráhkaduvvot mii earret eará maiddái galgá addit visogova surggiin mat eai gokčojuvvo, historjjálaččat ja dálááiggis, main lea dárbu čadahit erenoamáš doaimbajuid. Čielggadeapmi galgá ráhkaduvvot ovtasrádiid fágaolbmuiguin, fágabirrasiguin, organisašuvnnaiguin ja earáiguin. Čielggadeapmái lea maiddái nammaduvvon referánsajoavku ja maŋŋá go Sámediggi evttohii RiddoDuottarMuseaid, de dat lea ovddastuvvon referánsajoavkkus.

Norgga UNESCO-kommišuvdna ja ABM-ovdáneapmi leat dán barggu oassin maiddái ráhkadahtán analysa konvenšuvnna, vai beasašeimmet diehtit makkár mearkkašupmi konvenšuvnna lea geavtlaš politihkkii báikkálaš ja riikkálaš dásis.

3.9 Sámeielat

3.9.1 Doaimbaplána sámeielaid várás

Sámeielaid doaimbaplána almmuhuvvui miessemánu 29. b. 2009. Doaimbaplána galgá doaimmat vihtta jagi.

Bajimus ulbmil doaimbaplánain lea láchit dorvvolaš boahhteáiggi sámeielaide Norggas. Dehálaš ulbmil lea oáčohit eanebuid geavahit sámeielaid. Golbma sámeielaid davvisámeielaid, julevsámeielaid ja oarjelsámeielaid galget oázžut seamma buriid ovdánavejolašvuodaid. Julevsámeielaid ja oarjelsámeielaid leat unnitlohkogiela vel sámi oktavuodas ge. Danne doaimbaplánas lea erenoamáš fokus julevsámeielaid ja oarjelsámeielaid, ja dat boahťa maiddái oidnosii plána čadaheamis.

Doaimbaplána čuovvoleapmin leat maŋga departemeanta juolludusreivviineaset stáhtalaš etáhtaide deattuhan etáhta ovddasvástádusa nanne sámi giella- ja kulturmáhtu iežaset doaimmas, ja lasihit diehtujuokkima sámeielaid sápmelaš geavaheaddjiide.

Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta oktiiheivehallá doaimbaplána čuovvoleami, ja galgá ráhkadit jahkásaš stáhtusraporttaid ovtasrádiid áššáiguoskevaš departemeantaiguin ja gulahaladettiinis Sámedikkiin. Vuosttaš stáhtusraportta galgá lea válmmaš jagi 2010 čavčča mielde.

3.9.2 Sámelága giellanjuolggadusat

Sámelága giellanjuolggadusaid hálldášanguovlu viiddiduvvui jagi 2009 Loabága suohkaniin. Eanet suohkanat árvvoštallet galget go geahččalit beassat hálldášanguovlui. Ráđdehus oavvilda ahte lea dehálaš ásahtit guovttegielat servodagaid dohko gosa lea vejolaš dan dahkat, ja dat lea mielas viiddidit hálldášanguovllu ain eambo.

Sámelága giellanjuolggadusat árvvoštallojuvvojedje jagi 2007. Sámi instituhtta čadahii árvvoštallama Kultur- ja girkodepartemeanta ovddas. Árvvoštallanraportta čájeha ahte almmolaš orgánat madda sámelága giellanjuolggadusat gusket, eai ollásit ollašuite lága gáibádusaid. Váldosivvan orru dat leamen ahte almmolaš etáhtain váilot bargit geain lea sámeielmaid. Daid čuolbmačilgehusaid vuodul mat bohtet ovdan sámelága giellanjuolggadusaid árvvoštallamis ja dannego sámelága giellanjuolggadusaid hálldášanguovlu dál lea viiddiduvvon nu ahte dat siskkilda sihke davvisámeielaid, julevsámeielaid ja oarjelsámeielaid, de lea Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta ovtasrádiid guovdilis departemeantaiguin ja Sámedikkiin geahčadišgohtán sámelága giellanjuolggadusaid. Gažaldat das gokčat go sámelága giellanjuolggadusat doarvái bures Norgga riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid gáibádusaid giela ektui, galgá árvvoštallojuvvoht dán oktavuodas. Sámelága giellanjuolggadusaid vejolaš nuppástuhtin galgá árvvoštallojuvvoht.

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhusa čuoggái 2.5.3.1. Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta oaidná dárbbu nanosmahttit sámeielaid geavaheami girkus. Gažaldat galgá go sámeielgeavaheapmi ipmilbálvalusas muddejuvvoht gohččosiin sámelágas, galgá árvvoštallojuvvoht go sámelága odđasis árvvoštallet.

3.9.3 Mánngagiela guovddáš Sturruvutnii (Omasvutnii)

Maŋga báikegotti Romssas ja Finnmárkkus leat árbevirolaččat leamaš golmmagiela servodagat – dárogielagat, sámeielagat ja kvenagiela. Ollu sogain leat sihke dáža, kvenalaš ja sápmelaš duogáš. Sturruvuona suohkan lea bargamin proševuttain *Mangfold styrker (Šláddjiivuohtananne)* ovddidan dihtii suohkana golmmagiela suohkanin. Okta doaimbajui lea golmmagiela giellaguovddáš dárogiela, sámeielaid ja kvenagiela/suomagiela várás. Giellaguovddáš rahppojuvvoht guovvamánu 15. b. 2010. Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta lea ovtas

Stuorravuona suohkaniin, Romssa fylkkasuohkaniin ja Sámedikkiin ruhtadan dán guovddáža.

3.9.4 Heahtedieđihanbálvalus ja sámegiella

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttali 2.9.11.

Justiisadepartemeanta lea go das lea ovddasvástádus oktiiheivehit heahtetáhtaid politiija, dollačáskadeaddjiid ja dearvvašvuoda doaimmaid, jodihan barggu mii galggai čielggadit oktasaš heahtenummira ja oktasaš heahteguovddážiid dan golmma heahtetáhtii. Čielggadeapmi almmuhuvvui geassemánu 15. b. 2009 ja rávve ahte buot heahtedieđáhusat mannet čieža dahje gávccii oktasaš heahteguovddáži, eai ge nu go odne 69 guovddáži. Go leat mearkkašahhti unnit guovddážit mat maiddái leat oktasaččat golmma heahtetáhtii, čielggadeamis árvoštallojuvvo ahte dalle lea eanet čadahahtti gávdat sámegiela bargiid. Čielggadeapmi lea leamaš viiddis gulaskuddamis.

Sámediggi dáhtui gidđat 2009 Justiisadepartemeanttain ráddádallamiid sámegiela fuolaheami birra heahtedieđihanbálvalusas. Vuosttaš ráddádallančoahkkin dollojuvui borgemánu 25. b. 2009, mas Bargo- ja searvadahttindepertemeanta ja Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepertemeanta ge oasálaste. Guokte ášši váldojuvvojede ovdan:

- Sámiid vejolašvuodát oažžut bálvalusaid sámegillii dálá heahtedieđihanbálvalusain
- Mo lea vejolaš lámhit dilálašvuodaid nu ahte sámi giella ja kultuvra vuhtii váldojuvvojit jus heahtedieđihanbálvalus nuppástahttojuvvo ovdalis namahuvvon čielggadeami mielde

Servodatsihkarvuoda ja válmmu direktoráhta lea dan maŋŋá bearráigeahččan mo heahtedieđáhusat sámegillii vástiduvvojit ja giedahallojuvvojit 110-guovddážiis Hámmarfeasttas ja dain Finnmarkku gielddain mat gullet sámegiela hálldašanguvlui.

Reivves buot gielddaide sámegiela hálldašanguovllus Finnmarkkus lea čujuhuvvon boasttuvuohtan ahte gielddat eai náke vuostáiváldit ja giedahallat heahtedieđáhusaid sámegillii dohkálaččat. Gielddat leat ožžon borgemánu 15. b. áigemearrin buktit doaibmaplána mii čájeha mo dat áigot čoavdit ášši.

Eambo čoahkkimat galget dollojuvvo Sámedikkiin ortnega birra.

3.10 Mánáidgárddit

Sámediggi lea ráhkadahttan diehtjuohkingihppaga sámi mánáid mánáidgárdefálaldagaid birra. Máhtodepartemeanta lea prentehan ja gilván gihppaga. Dát lea okta mángga doaibmabijus man hárrái Sámediggi ja Máhtodepartemeanta barget ovttas buoridan dihtii diehtjuohkima gielddaide ja eará doaibmiide mánáidgárdefálaldaga ásaheami birra sámi mánáid várás.

Mii guoská mánáidgárdesuorggi ovddideapmái, de lea Sámediggi jahkái 2009 ožžon ruhtadoarjagiid sámi mánáidgárddiide Máhtodepartemeanta bušehttakapihttalis 231, poasttas 50. Sámediggi hálldaša doarjagiid sámi mánáidgárddiide, doarjagiid gielladoaibmabijuide dárogielat mánáidgárddiin main leat sámi mánát, doarjagiid pedagogalaš ávdnasiid ráhkadeapmái ja ruđaid diehtjuohkin-, ovddidan- ja rávvenbargui.

Std.dieđáhusa nr. 28 (2007 – 2008) Sámeopolitihkka čuovvoleapmin leat Máhtodepartemeantta Mánáidgárdeossodat ja Sámediggi jagi 2008 rájes čadahan guovtti jahkásaš hálldahuslaš ovttasbargočoahkkima sámi mánáidgárdesuorggi hástalusaid ja doaibmabijuid birra. Jagi 2009 soabai Sámediggi dan lassin Máhtodepartemeanttain ahte galget dollojuvvo njeallje ovttasbargočoahkkima jahkái. Go Mánáidgárdeossodagas leat áshuvvon sierra čoahkkimat, de guoská ortnet Máhtodepartemeantta Dutkanossodahkii, Universitehta- ja allaskuvlaossodahkii ja Oahpahusossodahkii. Ráddádallančoahkkimat dollojuvvojit dárbbu mielde.

Sámediggi ja Máhtodepartemeanta leat ovttas bargan dakkár doaibmabijuid hárrái departemeantta strategiijain mat galget lasihit gelbolašvuoda mánáidgárddiin ja oáčohit ovdaskuvlaoahpaheaddjiid mánáidgárddiide áigodagas 2007 – 2011. Sámegielaid doaibmaplána čuovvoleapmi lea maiddái gehččojuvvon dán oktavuodas, ja dan lassin lea earret eará Oahpahusdirektoráhta bivdujuvvon čuovvolišgoahhtit mánga dain doaibmabijuin mat gullet vuoddoahpahussii.

Máhtodepartemeanta áigu jagi 2010 vuoruhit guovdilis dokumeanttaid nu mo johtočállagiid ja rávagirjjážiid jorgaleami buot golmma sámegillii.

3.11 Sámigiel oahpponeavvut

Dálá oahpponeavvut davvi-, julev- ja lullisámegillii mat leat ráhkaduvvon Máhttoloktema – Sámi vuodul, leat kártejuvvon, ja guđe oahpponeavvut váilot iesgudet fágain/fáttáin ja cehkiin. Kárten čájeha ahte ain dárbbasuovvojit ollu sámegiela

oahpponeavvut mat leat heivehuvvon Máhttoloktemii – Sámi.

Sámedikki, Máhttodepartemeanta ja Oahpahusdirektoráhta gaskasaš bargojoavku lea árvvoštallan mo beavttálmahttit boahktevaš sámi oahpponeavvoráhkadeami organiserema. Bargojoavku lea gulahallan guoskevaš oassálastiiguin ja háhkan dieduid buohtastahtti dilálašvuodaid birra riikkaidgaskasaččat.

Bargojoavku geigii 2010 guovvamánu gaskamuttus raporttas sámi oahpponeavvuid beaktilet ráhkadeami ja buvttadeami birra. Máhttodepartemeanta lea meannudan rapporta.

3.12 Vuodđooahpahus

Čujuhuvvo čuoggái 2.4.5.5 Oahpahuslága lánkaásahusa rievdadeami birra – gáibádusat seamma girjiid almmuhit mángga gillii ja árvvoštallan.

Máhttodepartemeanta háliida mearkkašit ahte oahpahuslága § 9–4 vuosttaš ladas mearrida ahte eará fágat go dárogiella dušše sáhttet geavahit oahpponeavvuid mat leat girjedárrui ja oddadárrui seamma áiggi ja seamma haddái. Oahpahuslága § 9–4 viđat ladas addá vuoigatvuoda mearridit lánkaásahusa das makkár oahpponeavvuide § 9–4 vuosttaš ladas galgá guoskat. Go § 9–4 vuosttaš ladas ii namat sámegeiela, de ii leat departemeantas lánkavuoddu mearridit dakkár lánkaásahusmearrádusa maid Sámediggi háliida.

Ráđdehus lea muđuid Proposišuvnnas 95 L (2009–2010) ovddidan mánga rievdadanevttohusa mat gusket giellanorbmi jna. oahpahuslága §:s 9–4. Mearrádusa vuosttaš ladas paraleallaalmmuhusaid birra ii evttohuvojuvvon rievdaduvvot, muhto dattetge aiddostahttojuvui mearrádusa manimus laddasis ahte mearrádus paraleallaalmmuhusaid gáibádusa birra ii guoskka sámegeielat oahpponeavvuide. Máhttodepartemeanttas lei gulahallan Sámedikkiin nuppástusaid birra. Sámedikkis eai lean mearkkašumit ii ge dat háliidan formála ráđđadallama áššis.

Sámi allaskuvla ásahii 2007 Sámegeiel oahpahusa guovddáža. 2010 rájes ruhtadit earret eará Sámediggi, Máhttodepartemeanta ja Odasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanta guovddáža. Guovddáš galgá ovddidit vuodđogálggaid lohkaamis, čállimis ja njálmmálaš ovdanbuktimis buot golmma sámegeillii, ja dan ulbmil lea álggahit dutkama ja searvat dutkamii. Guovddáš jođihuvvo prošeavttaid vuodul.

3.13 Alit oahpahus

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediedáhusa kapihttalii 2.4.6.

Sámi allaskuvla, Sámediggi, Gielddaid guovddášlihtu Finnmárkku ossodat, Finnmárkku fylkkamáne álggahedje jagi 2009 kampánja háhkan dihtii eambo studeanttaid fylkka guovtti oahpaheadjiskuvlii (Drømmejobben/Gollevirgi). Máhttodepartemeanta doarjjui kampánja ruđalaččat. Sámi allaskuvlla ovdaskuvlaohppui lassánii ohcciidlohku skuvlajahká 2009/2010, ja kampánja sáhtta leat váikkuhan njuolgga dasa. Ohcciidlohku dábálašoahpaheadjiohppui maid lassánii kampánja geažil.

Studeanttaid háhkan sámi oahpuide lea viehka stuorra hástalus. Danne Máhttodepartemeanta ruhtada rekruterestrategiija ráhkadeami.

Máhttodepartemeanta nammadii lándegotti ráhkadan dihtii lánkaásahusevttohusa rámmaplána birra sámi vuodđooahpahusa várás ja dan dat dagai Sturradikki meannudan Std. diedáhusa nr. 11 (2008–2009) *Oahpaheaddji – rolla ja oahpahus* sámi oasi čuovvoleapmin. Sámediggi čuovui lándegotti barggu guldaleaddjin. Lándegoddi geigii iežas lánkaásahusárvalusa skábmamánu loahpas 2009. Departemeanta sáddii gula-skuddamii lánkaásahusárvalusa sámi vuodđskuvlaoahpaheadjioahpahusa birra mii earránii rámmaplánalándegotti evttohusas muhtun čuoggáin. Ráđđadallan Sámedikkiin lánkaásahusa birra čadahuvvui guovvamánu 2010.

Vai Sámi allaskuvllas lea dárbbášlaš dávggasvuohta, de dat ii dárbbáš čuovvut boahktevaš nationála rámmaplána iežas vuodđoskuvlaoahpaheadjioahpahusas. Sámi allaskuvla lea ráhkadan rámmaplána odđa oahpaheadjioahpahusa struktuvrra ja ráhkadusa várás sámegeillii. Departemeanta lea addán bajit dási nationála mearrádusaid (lánkaásahusa) sámi vuodđoskuvlaoahpaheadjioahpahusa ráhkadusa guhkkodaga ja válđoosiid birra.

Departemeanta lea mearridan sámi oahpaheadjioahpahusa lánkaásahusa njukčamánu 1. b. 2010 ja dat gusto seamma jagi alit ohppui sisaváldima rájes. Rámmaplána galgá doaimmat nationála lánkaásahussan.

3.14 Árbediehtu

Čujuhuvvo Sámedikki jahkediedáhusa kapihttalii 2.13.6.

Std. died. Nr. 28 (2007–2008) Sámegeieláhkka válđdahallá Ráđdehusa eavttuid ángiruššat sámi

árbedieđuin ja -máhtuin. Rádđehus lea ovttrasráđiid Sámedikkiin juolludan ruđaid Sámi allaskuvlii jagi 2008 rájes golmmajahkásaš pilohttaprošektii mas lea ulbmil čohkket vásáhusaid prošeaktabarggus sámi guovlluin. Jahkái 2010 lea juolluduvvon 1,4 milj. ruvnno prošektii.

Ulbmil lea leamaš čadáhut prošeavtta ovttas sámi báikegottiiguin. Sámi allaskuvla lea oaččohan áigái ovttasbarggu doaibmiiguin báikegottiin oarjelsámi, davvisámi ja julevsámi álbmogiin. Dakár prošeaktaguovllut leat válljejuvvon gos báikkálaš sámi ášahus sáhtta doaibmat prošeavtta doaibmaguoibmeásahussan, ja nu váikkuhit dasa ahte báikegottit sáhttet searvat, váikkuhit ja veahkehit dieđuiguin pilohttaprošeavtta čadahepmái. Dan láhkai lea vejolaš juksat ulbmila ahte sámiiid árbedieđuid ja -máhtuid čohkkejuvvon duodašteami sáhtta dat báikegoddi hálddašit ja geavahit mii lea duodaštan dieđuid.

Dutkanásahusaid, báikkálaš ášahusaid, báikegottiid ja árbediehtiid gaskasaš *doaibmaguoibmevuodadutkama* málle lea riikkaidgaskasaš álgoálbmotdutkama váikkuheapmi, ja dat lea bures doaibman eará álgoálbmotguovlluin. Dáinna bargovugiin háliida Sámi allaskuvla erenoamážit deattuhit didolašvuoda dain dutkanetihkalaš čuolbmačilgehusain mat čatnasit árbedieđu seailuheapmái ja geavaheapmái sámi báikegottiin. Árbediehtu-prošeakta galgá:

- Ovddidit metodologiija duodaštit, seailuhit, suodjalit ja vurket árbedieđuid. Earret eará galgá ráhkaduvvot metodagirji, diedalaš čoakáldat, *tool-kit* (reaidokássa) gulahallama várás báikegottiiguin, ja vel etihkalaš láidagat duodaštanbarggu várás. Buot doaibmaguoimmit, dutkit, eará áššedovdit ja árbediehtit galget ovttrasráđiid buvttadit dáid ávdnasiid. Prošeavttas galget oktasaš čoavdagat ja gáibadusaiddostahttimat árvoštallojuvvot dieđuid vurkema várás.
- Ovddidit máhtu ja návcca árbedieđuid duodašteapmái ja seailuheapmái. Bargu galgá addit stuorat didolašvuoda ja máhtu bargat sámi árbedieđuiguin.
- Evttohit oppasámi prográmma man vuodus leat vásáhusat prošeavttas, teorehtalaš proseassaid ja vásáhusaid guorahallan ja vuđolaš analisa, geavtlaš oahppu eará guovlluin álgoálbmotmáilmmis, ja vel metodat mat ovddiduvvojit ja geahččaluvvojit suorggis.

Prošeavtta doaibmaguoimmit leat Sámi allaskuvla, Saemien Sijte, RiddoDuottarMuseat, Árran ja Mearrasámi gelbbolašvuodaguovddáš. Oktavuoha lea maid ášahuvvon Romssa universitehta

Fávllis nammasaš dutkanfierpmádagain ja Gálduin, álgoálbmotvuoigatvuodaid gelbbolašvuodaguovddážiin Guovdageainnus. Prošeavtta ruovttusiidu, www.arbediehtu.no, geavahuvvo árjjalaččat juohkin dihtii dieđuid prošeavtta doaimmaid birra ja gaskkustan dihtii gaskaboddasaš bohtosiid. Ruovttusiiddus lea maiddá intraneahhta maid doaibmaguoibmeásahusat geavahit gulahallan dihtii gaskaneaset.

3.15 Ealáhusat

3.15.1 Eanadoallu

Rádđehus lea Soria Moria-julggaštusastis cealkán ahte dat háliida sihkkarastit eanadoalu doaimmaheaddjiide dakkár sisaboahtovdáneami ja sosiála eavttuid mat eará joavkkuin ge leat. Dasto lea rádđehus julggaštusastis deattuhan ahte dat áigu sihkkarastit eanadollui mánggalágan doallostruktuvrra miehtá riikka. Earret eará jahkásaš eanadoallošiehtadusain lea rádđehus deattuhan dehálažžan ovddidit sisaboaid eanadoalu fitnodagaide, doaibmabijuid boaittobeallásaš eanadoalu várás ja nannet struktuvraprofiilla.

Dáinna ángiruššamiin rádđehus addá sámi eanadollui ge buoret rápmaveavttuid. Doaibmabijut sámi eanadoalu várás čadahuvvojit ollislaš eanadoallopoltihtkas. Dat ii guoskka dušše ekonomalaš váikkuhangaskaomiide, muhto maiddá biras- ja resursapolitiikkii, biebmopolitiikkalaš doaibmabijuid deattasteapmái, ealáhusovddideami ángiruššamii ja eanadoallo- ja ássanpolitiikkii. Dát doaibmabijut váikkuhit dasa ahte dat váldoulbmil mii Sámedikkis lea ealáhusain, ollašuttuojuvvo, namalassii «*nana ja ealli sámi servodagat main lea bissovaš ássan ja mánggalágan ealáhusat*». Dábalaš váikkuhangaskaomiid geavaheapmi mat leat boaittobeliid ja struktuvrra várás, soahpá Sámedikki oasseulbmilii eanadoaluin «*bisuhit ja ovddidit ealáhusaid sámi guovlluin*».

Davvi-Norgga eanadoallu ferte birget váttas luonddudiliin go buvttadeapmi lea nu biedgguid ja go guhkes gaskkaid ferte fievrridit dárbašiid ja eanadoallobuktagiid. Movttiidahttin dihtii árjjalaš eanadollui riikkaoasis, ja nu movttiidahttojuvvo sámi eanadoallu ge, de leat roavvafuodarvuđot šibitbuvttadeamit lágiduvvon Davvi-Norgii ja buhtaduvvojit maiddá buvttadangolut mánggalágan boaittobeliid earuheaddji váikkuhangaskaomiiguin. Ii addojuvvo doarjja dušše ekonomalaš váikkuhangaskaopmin main lea njuolggá siso-boahtováikkuhus eanadoallofitnodagaide, muhto ángiruššet maiddá eará ortnegiiguin nu go fievrrádušdoarjagiiguin buot deháleamos buvttademiid

várás eanadoalus, main lea stuorra mearkkašupmi Davvi-Norgga gielddaide.

Doarjjaortnegiid lassin vuoruhuvvo riikkaoasi eanadoallu eará doaimbajuiguin ge. Eanadoallošiehtadusain sihke jagi 2006 ja jagi 2009 ovdamearkka dihtii mearriduvvui várret 1 miljon lihtter mielkeari eará guovlluin mii galggai oddasis juogadeapmái Finnmárkui. Jagi 2009 eanadoallošiehtadusain Finnmárkku mielkebuvtadeami struktuvrralaš diliid geažil mearriduvvui maiddái lasihit areáladoarjaga roavvafuođđara várás Finnmárkui ja Davvi-Romssa osiide. Dát doaimbajut leat leamaš mielde dain árvalusain maid Sámediggi lea addán Eanadoallo- ja biebmodepartementii ovdalaš jahkásaš eanadoallošiehtadusaid.

Nu go boazodoallošiehtadus ge de várrejuvvojit ruđat eanadoallošiehtadusa bokte Sámedikki doarjjaortnegiid mat leat ealáhusovddideami/SNT várás. Dat lea veahkki buoridit sámi eanadoalu. Sihke Sámediggi ja departemeanta leat deattastan dehálažžan ahte Sámediggi, Innovašuvdna Norga ja fylkkamáne eanadoalloosodat bures gulahallet go ráhkadit strategijaid investerenruđaid várás.

Movtiidahttin dihtii eanadoalu ja eanadollui guoski ealáhusovddideapmái de leat maiddái mánga ekonomalaš váikkuhangaskaoami fidnemassii riikkalaš ortnegiin. Dat leat dakkár ortnegat main sámi eanadoallofitnodagat ge sáhttet ohat doarjaga. Daidda gullet earret eará fylkkaid gili-ovddidanruđat Eanadoalu ovddidanfoanddas ja leat jurddašuvvon geavahuvvot láhčit dilálašvuodaid dakkár ealáhusovddideapmái mii addá vuodu guhkesáigásaš, gánnáhahti árvohákkamii ja leavahuvvon ássamii eanadoalu resursaid ektui oppalohkái ja eanadoallopmođaga ektui erenomážit. Ruđat hálddašuvvojit guvllolaččat. Dan lassin leat eanet ortnegat nu go Biebmobuvtadeami árvohákkaprográmma ja Sáivaguollebivddu ovddidanprográmma.

Sámediggi háliida dadjamuša Norgga ealáhuspolitihka hábmemis, dannego ealáhusovddideapmi sámi guovlluin hui ollu lea gitta guovddášiseváldiid politihkas. Sámediggi lea dovddahan ahte háliida ráđđádallanproseassa eanadoallošiehtadusaid oktavuodas. Muhto dat ii sáhte čadahuvvot dannego eanadoallošiehtadallamat leat guovtti beali soahpama vuoddu, stáhta ja eanadoalu, man ovddas Norgga eanadoalliidsearvi ja Norgga eanadoalliid ja smávvalolaččaid searvi šiehtadallet. Mo šiehtadallamat čadahuvvojit, lea mearriduvvon «*Váldošiehtadus eanadoalu várás*», man vuollái stáhta ja eanadoalu organisašuvnnat čället. Šiehtadallamiid stuorra oassi leat maiddái bušeahtta-

dilálašvuodat mat eai gula ráđđádallanvuogádhkii.

Sámediggi ja Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta leat dattetge ásahan dehálaš proseassa bissovaš čoačkimiid bokte ovdalaš eanadoallošiehtadusaid, ja dasa gullá viehka ollu čállosiid sádden departementii. Dát gulahallan Sámedikkiin čuovvoluvvui jagi 2009 ge.

3.15.2 Boazodoallu

Boazodoallopolitihka ulbmil lea oaččohit áigái boazodoalu mii lea ekonomalaččat, ekologalaččat ja kultuvrralaččat ceavzil. Jus boazodoallu boahteáiggi galgá leat sámi kultuvrra vuoddu, de dat ferte váldojuvvot vuhtii ja hálddašuvvot dakkár ealáhussan mas lea ekonomalaš árvobuvtadeapmi ja bevttolaš buvtadeapmi.

Guokte guovdilis váikkuhangaskaoami boazodoallopolitihkalaš ulbmiliid juksamis leat boazodoaloláhka ja boazodoallošiehtadus.

Odđa boazodoaloláhka fámudivvai suidnemánu 1. b. 2007. Ain leat čadaheamen odđa lága. Lága vuoddu lea ahte boazodoallu lea gitta guohtuneatnamiid biologalaš resurssain, ja ahte dat leat ja geavahuvvojit ceavzilit guhkibu vuollai. Dohkkehuvvon doallonjuolggadusat leat resursahálddašemi vuoddu ovddas guvlui, ja fertejit leat eaktun dasa ahte lága arvat mearrádušat galget sáhttit geavahuvvot. Orohatstivrrat leat odđa lága vuodul ožžon ovddasvástádusa ráhkadit doallonjuolggadusaid. Doallonjuolggadusat galget sisttisetdoallat juolggadusaid earret eará guohtuneatnamiid geavaheami birra, boazologu birra ja dárbašlaš vuoddostruktuvrra birra. Guovllustivra galgá dohkkehit doallonjuolggadusaid. Boazologu galgá Boazodoallostivra loahpalaččat dohkkehit. Ollu orohagat leat ráhkadan doallonjuolggadusaid, muhto dássázi ii leat oktage orohagaid ožžon dohkkehuvvot iežas doallonjuolggadusaid. Boazodoallohálddahus čuovvola dál sihke daid orohagaid mat leat ráhkadan doallonjuolggadusaid, muhto main leat čujuhuvvon váilivuodat, ja daid orohagaid mat eai leat vel sáddet doallonjuolggadusaid dohkkeheapmái. Dasto čujuhuvvo dasa ahte boazodoalloeiseválddit leat ožžon viiddiduvvon fápmudusaid čuovvolit daid dáhpáhusaid main siskkálidas iešstivren ii doaimma, ja main lea dárbu dan dahkat resursavuodu geažil dahje eará servodatberoštumiid geažil.

Jahkásaš boazodoallošiehtadusa šiehtadallamiid oktavuodas lea Sámedikkis čuovvunvuogatuhta, ja dat čuovvu šiehtadallamiid oktilaččat. Šiehtadallamiid ovdalaš Sámediggi meannudii árvalusaidis 2010/2011 Boazodoallošiehtadusa

šiehtadallamiid skábmamánu dievasčoahkkimistis. Dan árvalusat gusket mángga suorgái, ja sohet eanaš Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvi (NBRa) gáibádusaide. Juovlamánu 15. b. dolle Sámediggi ja Eanadoallo- ja biebmodepartemeantta (EBDa) politihkalaš njunnošat digaštallančoahkkima mas Sámediggi čilgii iežas árvalusaid.

Guovvamánu 18. beaivvi NBR ja Stáhta soabaiga odđa boazodoallošiehtadusa birra áigodahkii 01.07.2010 — 30.06.2011. Šiehtadus siskkilda ekonomalaš doaibmabijuid boazodollui buohkanassii 101,0 milj. ruvno ovddas. Dát lea seamma stuorra juolludus go gustojeaddji šiehtadusas ge.

Boazodoallošiehtadus 2010/2011 nanne doaibmabijuid maiguin lea áigumuš oáčohit áigái buoremus buvttadusa ja buorebut heivehit boazologu resursavuđđui. Dehálaš doaibmabidju lea ahte doarjja misiid njuovvamii lasihuvvo mearkkašahtti ollu. Ovddidan dihtii ulbmillaš dáseárvobarggu boazodoalus bealit leat soahpan čielgasit lasihit beallelašdoarjaga. Lea šaddan váddásat jodihit bohccobierggu gávpemárganii mañimus jagi. Danne šiehtadus deattuha doaibmabijuid mat sáhttet buoridit njuovvama čadaheami miehtá áigodaga, ja mat sáhttet buoridit vuovdinvejolašvuodaid. Šiehtadusbealit leat soahpan ásahit sierra Márkanlávdegotti bohccobierggu várás. Márkanlávdegoddi galgá earret eará láchit dilálašvuodaid earret eará dasa ahte bohccobiergu galgá vuovdaluvvot mearkanevtrála bohccobiergun, ja eará ge vuovdalandoaibmabijuide maid atná dárbbalažžan.

Boazodoalu stuorámuš hástalus guhkit áigái lea sihkkarastit eatnamiid. Dát lea stuorra hástalus go olmmoš jurddaša ahte boazodoallu lea dakkár ealáhus mii erenoamážit dárbbasa viiddis eatnamiid, ja ahte sisabahkkemat ja ráfehuttin boazoguohtuneatnamiin lea lassánan mearkkašahtti láchkai mañimus jagiid. Danne lea dehálaš ángireappot geahččalit geahpidit dán váttisvuoda. Jus mii galgat lihkestuvvat sáme kultuvrra ávnnaslaš vuodu sihkkarastimiin, de lea mearrideaddji eaktu ahte mis lea oktasaš duohtavuodaáddejupmi ja ahte iešguđet doaibmit doibmet ovttas. Dát gáibida ahte politihkkárat ja eiseválddit máhttet ollu boazodoalu gudege beliid birra, nuppástusproseassaid birra ja áššiid gittalasvuoda birra. Boazodoallu doaimmahuvvo gieldda- ja fylkkarájaid rastá. Danne lea dárbu ahte gielddat barget bures ovttas, ahte gielddalaš ja guvllolaš eiseválddit barget bures ovttas, nu ahte lea vejolaš láchit diliid eambo ollislaš jurddašepmái eanahálldašemi birra sámi boazodoalloguovlluin. Aivve oktasaš

áŋgiruššamiin ja ovttasbargguin lea vejolaš juksat biddjojuvvon ulbmiliid.

Go lea áigumuš sihkkarastit boahhteáigái eleš boazodoalu, de lea dárbu buorebut sihkkarastit boazodollui eatnamiid, ja erenoamážit dakkár eatnamiid mat sáhttet váikkuhit ceavzilis boazodollui. Plána- ja huksenláhka lea guovdilis láchka areálahálldašemi hárrái boazodoalloguovlluin, ja dat lea guovdilis váikkuhangaskaoapmi go áigumuš lea buorebut sihkkarastit areálaid. Plána- ja huksenlága odđa plánaoasis leat ásahuvvon buoret bargoreaiddut mat addet gielddaid ja fylkkagielddaid plánejeaddjiide buoret vejolašvuoda čuovvolit riikkalaš ulbmiliid sihkkarastit sámi boazodollui ávnnaslaš vuodu. Vuodđolága § 110a ja riikkaidgaskasaš njuolggadusat geatnegahttet sihke gielddalaš, guvllolaš ja stáhtalaš eiseválddiid vuhtii váldit sámi kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima nu ahte dat ožžot erenoamáš giedahallama ja árvvoštallama servodatplánemis oppalaččat ja areálaplánemis erenoamážit. Dát guoská buot gielddaide ja regiuvnnaide main lea sámi boazodoallu.

Sámediggi lea ráhkadan sierra plánaveahki. Dát plánaveahkki oktan dainna fáddavehkiin maid Birasgáhttendepartemeanta lea ráhkadahttan, leat buorre vuoddu go áigumuš lea sihkkarastit sámi kultuvrii, ealáhusaide ja servodateallimii buoret luondduvuodu.

Vai lea vejolaš geavahit duoid vehkiid nu bures go vejolaš, de ferte leat dehálaš ahte Sámediggi ja boazodoalu hálldašanorgánat ožžot vejolašvuoda barget bures ovttasrádiid.

Sámediggi lea váldán ovdan gažaldaga konsultašuvnnaid birra boazodoallošiehtadusa šiehtadallamiid ektui, ja erenoamážit stáhta fálaldaga ektui. Eanadoallo- ja biebmodepartemeantta ja Sámedikki gaskasaš čoahkkimiin lea Sámediggi ožžon dieđu ahte ii leat guovdil ii ge ulbmillaš konsultašuvnnaid doallat Stáhta fálaldaga birra. Váldosivva lea ahte eai galgga leat konsultašuvnnaid bušehtti gulli čiegos dieđuid birra. Muhto Sámediggi ja Eanadoallo- ja biebmodepartemeanta leat ásahan dehálaš proseassaid earret eará bissovaš čoahkkimiiguin ovdalaš boazodoallošiehtadusa šiehtadallamiid. Dát oktavuoha vuoruhuvvo boahhteáiggi ge.

3.15.3 Minerálaláhka

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđahusa kapihttali 2.8.4.18.

Ealáhus- ja gávpedepartemeanta ovddidii Od.prp. nr. 43 (2008–2009) Minerálaressurssaid háhkamii ja roggamii guoski lága birra

(minerálahka) Stuorradiggái njukčamánu 20. b. 2009. Stuorradiggi dohkkehii lága ovttajienalaččat. Láhka ja lága láhkaásahus fámuiduvve 1.1.2010.

Álgoálbmoberoštumit nannejuvvojit ođđa lágas. Lágas čuožžu ahte mineráldoaimmaid oktavuođas galgá sámi kultuvrra luondduvuođdu vuhtiiváldojuvvot. Finnmárkku várás leat ođđa njuolgadusat dieđiheami birra ja guhkit áigemearit njuolggasidjiide geat barget bohccuiguin. Seammas viiddiduvvo geatnegasvuolta kártet sámi beroštumiid ovdal minerálaohcama. Ođđa áššemeannudannjuolggadusat fuolahit ahte galgá biddjojuvvot stuorát deaddu sámi beroštumiide bággolonistanohcamiid ja doaibmakonsešuvnna ohcamiid meannudeamis. Seamma láhkai jotkojuvvojedje ovddeš Báktelága (bergverksloven) áššemeannudannjuolggadusat mat geavahuvvojit iskan- ja rogganlobiid ohcamiid meannudeamis. Guovlluin Finnmárkku olggobealde gustojit dábalas áeemeannudannjuolggadusat mat fuolahit sámi eanaeaiigáid dahje sámi geavaheaddjiidjoavkkuid beroštusaid, ovdamearkka dihtii boazodoalu beroštusaid. Dan lassin gusto Stáhta ja Sámedikki gaskasaš ráddádallansoahpamuš mii vuolláičállojuvui miessemánus 2005, maiddái guovlluin Finnmárkku olggobealde, ja sámi beroštumit leat váldojuvvon vuhtii eará lágain ge nu go plána- ja huksenlágas.

Ođđa minerálahka ráddádallamiin gáibidii Sámediggi ahte seammalágan áššemeannudannjuolggadusat go dat mat gustojit Finnmárkku, maiddái galget gustot árbevirolas sámi guovlluin Finnmárkku olggobealde. Ráddehus ii leat sáhtán ná árrat čuovvolit Sámi vuoigatvuodálávdegotti II árvalusaid mii evttohii rievdadusaid minerálahkaide Finnmárkku olggobeallasaš guovlluid várás ge. Od. prp. nr. 43 (2008–2009) siiddus 112 boahťa ovdan ahte dat vejolašvuolta rahppojuvvo ahte sáhtta maid nuppástuhtit minerálahka mañnil Sámi vuoigatvuodálávdegotti II čuovvoleami oassin.

3.15.4 Boraspirenammagottit

Sámediggi nammadii ovddasteaddjiid boraspirenammagottiide Hedmárkku davás. Birasgáhttendepartemeanta gáibida boraspireláhkaásahusa bokte ahte Sámedikki ovddasteaddjit boraspirenammagottiin galget leat Sámedikki áirasat dahje sadjasaš áirasat. Sámedikki mielas dat gáibáduš orru leamen eahpegovttolaš ja dat lea dáhtton Birasgáhttendepartemeantta nuppástuhtit boraspireláhkaásahusa nu ahte Sámediggi friddja sáhtta nammadit iežas ovddasteaddjiid nammagottiide. Birasgáhttendepartemeanttas lea leamaš láhkaása-

husevttohus gulaskuddamis čakčat 2009. Láhkaásahus galgá rievdaduvvot nu ahte ii šat gáibiduvvo ahte Sámedikki ovddasteaddjit boraspirenammagottiin eai šat galgga leat Sámedikki áirasat dahje sadjasaš áirasat. Gáibáduš báikkálaš gullelašvuoda birra gal doalahuvvo.

3.15.5 Luossahálddašeapmi

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttalii 2.7.5.2.

Sámediggi ja Luondduhálddašandirektoráhta ráddádalle 2009 luossabivddu bivdináiggiid birra. Muddemat mat mearriduvvojedje 2008 várás, jotkojuvvojedje 2009 várás.

Luondduhálddašandirektoráhta ráddádallai Sámedikkiin ovdalگو gáržžidanevttohus mearraluossabivddus jagiid 2010–2014 várás sáddejuvui gulaskuddamii. Mañnago gulaskuddanáigi nogai, ráddádalle Sámediggi ja Birasgáhttendepartemeanta áššis. Sámediggi ja Birasgáhttendepartemeanta jukse muhtun muddui ovttamielalašvuoda mearraluossabivddu bivdináiggiin 2010 guolásteami várás.

Sámediggi ja Birasgáhttendepartemeanta leat dahkan rámmašiehtadusa daid ráddádallamiid birra, mat čatnasit luossabivdu Davvi-Romssas ja Finnmárkkus. Šiehtadusa vuodđun galget leat sihke geatnegasvuodas sápmelaččaide álgoálbmogin ja Ráddehusa politihkka luđolaš luosa várás. Áigumuš lea sihkkarastit buoremus vuodu luossabivddu muddemii Davvi-Romssas ja Finnmárkkus.

3.15.6 Energiijarusttegat

Varanger Kraft AS lea ohcan doaibmalobi hukset bieggafápmorusttega mii addá 350 MW rádjai, Rákkočerrui Bearalvági gildii. Ášši lea leamaš gulaskuddamis Norgga čázádat- ja energiijadirektoráhtas (NČEs). Kulturmuitoiskkadallamiid ja bieggafápmorusttegiid huksema oktavuohta lea válddahalloyuvvon *Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg* (BGD ja OED 2007). Láiddanjuolggadusat skovvejit proseassa dasa goas ja mo kulturmuitoiskkadallamat galget čadahuvvot.

NČEa mearrádušárvalusa Nord-Salten Kraftlag AL ohcamuššii hukset Forsanvatn kraftverk Stáiggu ja Hápmira suohkaniidda meannudii Gonas stáhtarádis.

Konsešuvdnameannudeamis bodii ovdan eahpesihkkarvuolta álgočielggadeami birra mii guoskkai boazodollui ja dasa ahte leat go molssaeavttot johtolagat máinnašuvvon johtolahkii Forsanvatn jienja rastá. Danne ráhkaduvvui ođđa čielgga-

du. Oddaseamos čielggadusa loahppajurdda lea ahte johtolat lei dábálaččat gátti mielde dannego johtin dáhpuhuvai dábálaččat go ii lean jiekŋa, ja ahte reguleren ii hehte johtaleami dakko. Raporta dattetge ii biehttal ahte johtaleapmi lei jienja rastá. Oljo- ja energiijadepartemeanta bijai maŋŋa go lei gulahallan Eanadoallo- ja biebmodepartemeanttain odđa čielggadeami geažil vuoddu ahte Forsanvatn reguleren ii mearkkašahtti láhkai váikkut boazodollui. Dán čielggasmahttima maŋŋa ii oaidnán departemeanta dárbbaslažžan doallat eanet ráddádallamiid áššis. Lohpi huksemii addojuvvui geassemánu 26. b. 2009 mannosáš gonagaslaš resolušuvnnain.

Sámedikki ja Oljo- ja energiijadepartemeantta gaskasaš ráddádallanproseassa váiddaáššis odđa 132 kV fápmojodđasa birra Lulli-Helgelánddas ii leat vel loahpahuuvon. Departemeanta gohčču manjimus ráddádallamii 2010 gida mielde.

Goliat-ruktádaga huksema plána ja doaimma Barentsábis lea meannuduvvon Oljo- ja energiijadepartemeanttas Oljo ja energiijadepartemeanta lea doallan ráddádallamiid Sámedikkiin mas ášši lea digaštallojuvvon. Ráddádallamiin lei ovttaoaivilvuolta das ahte operatevrafitnodat lei čadahan viiddis váikkuhusčielggadeami Goliat-huksemii. Bealit eai soahpan álgoálbmotfoandda birra petroleadoaimma oktavuodas dahje das lea go sámiin erenoamáš vuoigatvuodát petrolearesurssaide. Dáid gažaldagaid hárrái čujuhii departemeanta ráddádallamis Std.dieđáhussii. nr. 7 (2006–2007) Sámedikki jagi 2005 doaimma birra mii čilge ahte ráddēhus ii sáhte oaidnit ahte leat álbmotrievttálaš geatnegasvuodát sámiid ektui das mii guoská petroleadoaimma vuitui nannánjuolggis. Sierramielalašvuoda geažil lea Sámedikki árvoštallan ahte ii leat vuoddu miehtat Goliat-ruktádaga huksemii ja doibmii Goliata huksen ja doaibma lea biddjojuvvon Storradiikki ovdii Std.proposišuvnnas nr. 64 (2008–2009). Sámedikki oaivilat leat geardduhuvvon storradiiggeproposišuvnnas. Storradiiggi miedihii storradiiggeproposišuvnna meannudettiinis geassemánu 18. b. 2009 ahte huksen dohkkehuvvo. Oljo- ja energiijadepartemeanta dohkkehii huksema ja doaimma plána mearrádusain geassemánu 25. b. 2009.

3.15.7 Árvohákanprográmma veahkkálas ealáhusaid várás

Čujuhuvvo Sámedikki jahkedieđáhusa kapihttalii 2.7.13.3.

Lotnolasealáhusaid ja turistaealáhusaid árvohákanprográmma lea ásahuvvon Soria Moria-julggastusa vuodul. Sámediggi hálldaša pro-

grámma. Sámediggi lea vuoruhan ovddidit deaivilis váikkuhangaskaomiid prográmma hárrái. Sierranas ortnegat ovddiduvvojit ja heivehallojuvvojit daid ektui. Departemeanttat, báikkálaš hálddašeddjit, fágalaš ásašusat ja ealáhusdoaimmaheaddjiid organisašuvnnat sáhttet buktit árvalusaid prográmmii. Sii sáhttet čuovvut prográmma earret eará go servet «Fágalaš forai» mas Sámediggi lágida čoaikkimiid dárbbu mielde, ja unnimusat oktii jahkái. Dát čoaikkimat addet Sámediggái árvalusaid prográmma hálderievde-miide, heivehallamiidda dahje vuoruhemiide. Sierra seminárat hálddašeddjiid, fágaolbmuid ja ealáhusdoaimmaheaddjiid várás lágiduvvojit go dan lea dárba dahkat čuvgen dihtii muhtun surggiid erenoamážit. Ovdamearka lea Sámedikki seminára njukčamánu 2010 mas fáddá earret eará lei čuvget vejolašvuodaid ja beroštumi ovddidit sáivaguollebivddu ealáhusas. Gelbbolašvuodálokten kurssaiguin ealáhusálgaheaddjiid várás, ja gelbbolašvuodafierpmádagaid čielggadeapmi leat eará ángiruššansuorggit. Sámedikki vuoruheamit, doaibmabijut ja ortnegat prográmmas bohtet muđuid ovdan Sámedikki jagi 2009 jahkedieđáhusas.

3.16 Mánáidsuodjalus

Ráddēhusa ulbmil lea viidaseappot ovddidit fágalaččat buori mánáidsuodjalusa mas lea buorre mánggakultuvrralaš gelbbolašvuolta, ja buorre máhttu sámi mánáidsuodjalusa birra guovlluin main sápmelaččat ássat. Joatkkaoahpahuš Mánáidsuodjalus unnitlohkoperspektiivvas álggii 2008 čavčča ja joatkašuvai jagi 2009. Joatkkaoahpahuš fálet Finnmárkku, Lillehammera ja Telemárkku allaskuvllat. Sámi perspektiiva lea deattuhuvvon oahpahušas, oktasašlázaldagas ja erenoamážit Finnmárkku allaskuvllas.

3.17 Bargo- ja čálgoetáhta

Ráddēhus nu go Sámediggi ge háliida sihkkarastit ahte sámi geavaheaddjit NBČ-vuogádagas váldojuvvojit vuostá sámegeielain ja kulturmáhtuin, ja vel máhtuin sámi servodatdiliid birra. Danne lea Sámediggi joatkán iežas barggu sámi bálvalusvuostáiváldiid vuoigatvuodaid ja dárbbuid hárrái odastusas, ja lea váldán dan ovdan čoaikkimiin Bargo- ja searvadahttinministariin mánggii.

Juolludusreivves Bargo- ja čálgodirektoráhtii jahkái 2010 lea čuovvovaš válddahallan sámi perspektiivva birra bargo- ja čálgohállddahušas:

- Sámi guovlluin galget čadahuvvot báikkálaš geavaheaddjiidiskkadallamat. Iskkadallamiid bohtosat galget leat vuodus go etáhta bálvalusfálaldat ovddiduvvo, dás maiddá go buoret ja beaktilat fuolahus geavaheaddjiide ovddiduvvo.
- Bargo- ja čálgoetáhta galgá čuovvolit doaibmajuid mat bohtet ovdan sámegielaid doaibmaplánaš maid Ráđdehus almmuhii miessemánus 2009.

3.17.1 Diehtjuohkin sámegillii bargo- ja čálgohálddahas

Eanaš sápmelaš geavaheaddjit hállet davvisámegiela, ja eanaš NBČ-kontuvrrat sámi hálddašanguovllus leat davvisámegiela guovllus. Danne lea Bargo- ja čálgoetáhta dássázii vuoruhan jorgalahtit ávdnasiid davvisámegillii.

Giddat 2009 ášahuvvui sierra sámegiela fálluokkis dás: nav.no. Sámegiela siidduide biddjojuvvojit duohtadieđut bargo- ja čálgohálddahas doarjagiid ja bálvalusaid birra daidda gulli skoviiguin. Dát lea oktilis bargu. Bargo- ja čálgoetáhta njeallje váldogihppaga leat jorgaluvvon sámegillii, ja nu lea maid eará ge guovdilis gihppat.

3.17.2 Geavaheaddjiidiskkadallama čađaheapmi sámegillii

Jagi 2009 vuosttaš jahkebeali čadahuvvui vuosttaš gearde webba-vuđot geavaheaddjiidiskkadallan sámegillii dain NBČ-kontuvrrain mat leat sámegiela hálddašanguovllus Finnmárkkus. Oassálasti kontuvrrat ledje NBČ Deatnu, NBČ Guovdageaidnu, NBČ Kárášjohka, NBČ Porsángu ja NBČ Unjárga. Geavaheaddjiin jerrojuvvojedje gažaldagat das man olámuttus sin mielas NBČ-kontuvra lea oktavuodaváldima hárrái sámegillii ja vástadusa oazžuma hárrái sámegillii. Geavaheaddjit vásihit ahte lea álki šiehtadit čoahkkima rávvejeaddjiin/áššemeannudeaddjiin gii sámasta. Sii vásihit maiddá ahte lea hui bures doaibma ringet NBČ-kontuvrii sámegillii. Sin mielas ii leat nu buorre vejolašvuohta čállit reive sámegillii ja oazžut vástadusa sámegillii. Sámi geavaheaddjiidiskkadallamat leat ovddiduvvomin, ja dat galget čadahuvvot juohke jagi. Boahpteáiggi daid galget

NBČ-kontuvrrat čadahit julevsámi ja oarjelsámi guovlluin ge.

3.17.3 Tearbmaovddideapmi – hástalusat Bargo- ja čálgoetáhtii

Sámegiela tearpmat mat gusket Bargo- ja čálgoetáhtii, ovddiduvvojit dadistaga go teavsttat jorgaluvvojit. Seammás go diehtjuohkinteavsttat jorgaluvvojit davvisámegillii, de Bargo- ja čálgoetáhta čađaha ovddasmani barggu dakkár suorggis mas sámegiela sánit ja doahpagat ovdal leat váilon. Cuonomanus 2009 Bargo- ja čálgoetáhta dagai šiehtadusa fitnodagain Allegro Spráktjenester AS jorgaleami birra sámegillii. Vai odđa tearpmat šaddet nu buorit ja gokčilat go vejolaš, de háliida etáhta ávkin atnit dan sámi doabaovddideami mii dáhpáhuvá go sámegielaš mielbargit ja sámegielaš geavaheaddjit deaivvadit. Sámegiela mielbargiid fierpmádat mas lea viiddis gelb-bolašvuohta, lea ášahuvvon veahkehan dihtii jorgaleaddjiid ja árvalan dihtii mat tearpmaid berrejit geavahuvvot guđege suorggis. Dadistaga áigu Bargo- ja čálgoetáhta ovddidit ollu sániid ja doahpágiid bargo- ja čálgošorgái. Ulbmil lea aiddolaš doabageavaheapmi, nu ahte ii leat eahpáduš guđemuš tearpmat leat dohkálaččat, ja guđemuš dárogielat sániid ja doahpágiid dat gokčat. Dás Bargo- ja čálgoetáhta lea gitta ovtasbarggus eará etáhtaiguin mat barget rádjálas fágasurgiin.

Sámi giellalávdegoddi (SGL) lea Sámi parlamentálaš rádi mearridanorgána sámegiel áššiin, ja galgá ovddidit ja buoridit sámegiela čálalaš ja njálmmálaš giellan – geahča www.giella.org. Sámegiela terminologiija- ja normerenáššiin bargá Sámediggi ovtas SGLin mii earret eará galgá dohkkehít tearpmaid. Eaktun lea ahte Bargo- ja čálgoetáhta ása buori ovtasbarggu Sámedikkiin terminologiijabarggustis.

Ođasmahttin-, hálddahas- ja girkodepartemeantta

r á v v e :

Ođasmahttin-, hálddahas- ja girkodepartemeantta 2010 geassemánu 25. beaivvi evttohus Sámedikki 2009 doaimma birra sáddejuvvo Stuorradiigái.

Miellodus 1**Sámedikki rehketdoallu 2009***Miellodus áššái 06/10 Sámedikki 2009 jahkedieđáhus***Rehketdoallu 2009**

Sámedikki 2009 rehketdoallu lea doaimma ollislaš reaidorehketdoallu ja čájeha doaimma duohta girjejuvvon sisaboáduid ja goluid.

Rehketdoallu lea golmma oasis; boádušrehketdoallu, balánsa ja mearkkašumit rehketdollui. Reh-

ketdoalu mearkkašumiin oidnojit vuostáiváldojuvvon juolludusat, doaimmarehketdoallu juogaduvvon váldopoasttaide, váikkuhangaskaoapmehketdoallu juogaduvvon váikkuhangaskaoapmeortnegiidda ja ovttaskas balánsapoasttaid dárkilastin. Buot dáin váldoosiin leat maiddá čilgejuvvon vejolaš erohusat.

Boádušrehketdoallu

Tabealla 1.1

Čilgehus	Meark.	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
Doaimmagolut					
Departemeanttaid juolludusat	1	328 443 000	329 743 000	1 300 000	0,4 %
Sámeálbmotfoandda reanttut		12 664 250	16 000 000	3 335 750	20,8 %
Doaimmagolut		341 107 250	345 743 000	4 635 750	1,3 %
Váikkuhangaskaoamit					
Váikkuhangaskaoamit	2–12	224 615 567	226 458 000	1 842 433	0,8 %
Sámeálbmotfoandda	12	12 664 250	14 200 000	1 535 750	10,8 %
Váikkuhangaskaomiid submi		237 339 817	240 658 000	3 378 183	1,4 %
DOAIBMABOÁDUID VÁIKKUHANGASKAOMIID SUBMI		103 827 433	105 085 000	1 257 567	1,2 %
DOAIBMAGOLUT					
Politihkalaš dási doaimma	13	20 684 443	21 707 000	1 022 557	4,7 %
Hálddahusa doaimma	14	79 922 451	81 660 000	1 737 549	2,1 %
Erenoamáš doaimmagolut	15	7 886 863	10 032 962	2 146 099	21,4 %
Doaimmagoluid submi		108 493 757	113 399 962	4 906 205	4,3 %
Jahkeboáduš		-4 666 234	-8 314 962	-3 648 638	78,2 %
Jahkebohtosa geavahus					
Eará iežaskap:ii		4 666 324			
Geavahusa submi		0			

Balánsa

Tabealla 1.2

Čilgehus	Meark.	2008	2009
Opmodagat			
Johttoamit			
Áššehasgáibádusat	16	6 845 587	4 846 729
Eará gáibádusat	17	1 047 688	69 205
Gáibádusaid submi		7 893 275	4 915 934
Bánkosisabijut		167 579 112	168 059 124
Sámeálbmotfoanda	12	76 951 211	79 648 523
Submi bánku		244 530 323	247 707 646
Submi opmodagat		252 423 598	252 623 580
Iežaskapitála ja vealgi			
Iežaskapitála			
Iežaskapitála	20	-5 616 005	-8 314 962
Eará iežaskapitála – Oddasisjuogadeapmái reviderejuvnon bušehtas	20	-2 698 957	4 666 324
Submi iežaskapitála		-8 314 962	-3 648 638
Vealgi			
várrejumit geatnegasvuodaid várás			
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit ealáhusovddideapmái	6	-26 594 644	-31 252 001
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit kulturovddideapmái	5	-13 021 079	-11 823 650
Sámeálbmotfoanda – vuoitu	12	-30 126 018	-22 110 290
Sámeálbmotfoanda – kapitála	12	-75 000 000	-75 000 000
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit Sámiálbmotfoanddii	12	-5 745 780	-10 291 780
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit oahpponeavvorráhkadeapmái	3	-33 903 250	-31 720 936
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit kulturmuittosuođjaleapmái	7	-3 285 000	-4 132 300
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit interregii,regionála ja stáhtalašoassi	10	-1 842 484	-1 574 484
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit giellaprošeavttaide	4	-3 386 198	-5 395 500
Doaibmi doarjjalohpádusaid várrejumit eará váikkuhangaskaoamit		-12 673 200	-13 388 518
Submi foandavárrejumit ja várrejumit eará geatnegasvuodaide		-205 577 653	-206 689 459
Sajušteapmi Sámediggevistti bajásdoallamii	18	-1 784 596	-2 684 596
Submi eará guhkesáiggi vealggit		-1 784 596	-2 684 596
Oanehisáiggi vealgi			
Vealgi gálvolágideaddjiide		-1 974 704	-816 526
Penšuvdnabijut		-1 578 316	-1 969 666
Almmolaš divadat, vealgi		-3 088 374	-3 285 086
Eará oanehisáiggi vealgi-luopmoruđaid ja joavkodáhkádusaid sajušteapmi		-6 102 842	-7 072 175
Eará oanehisáiggi vealgi – kapitalavuoitu. Norgga bánku	12	-4 613 491	-4 648 523
Eará várrejumit	19	-19 388 661	-21 808 913
Submi oanehisáiggi vealggit		-36 746 388	-39 600 888
Submi iežaskapitála ja vealgi		-252 423 599	-252 623 580

Mearkkašumit rehketdollui*Mearkkašupmi 1 Departemeanttaid juolludusat*

Departemeanttaid juolludusat juohkásit ná:

Tabealla 1.3

Kap.Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
680.50	Bargo-ja searvadahttindepartemeanta – BSD	203 735 000	203 735 000	0	0,0 %
206.50	Máhttodepartemeanta – MD	33 290 000	33 290 000	0	0,0 %
226/248	Máhttodepartemeanta – MD	3 000 000	4 300 000	1 300 000	43,3 %
231.50	Máhttodepartemeanta – MD	12 925 000	12 925 000	0	0,0 %
1429.50	Birasdepartemeanta – BD	3 000 000	3 000 000	0	0,0 %
320.53	Kultur- ja girkodepartementa – KGD	61 993 000	61 993 000	0	0,0 %
724.21	Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta DFD	6 500 000	6 500 000	0	0,0 %
1147.50	Eanadoalodepartemeanta – ED	4 000 000	4 000 000	0	0,0 %
Submi		328 443 000	329 743 000	1 300 000	0,4 %
-	Sámeálbmotfoanda	12 664 250	16 000 000	3 335 750	26,3 %
Submi		341 107 250	345 743 000	4 635 750	1,4 %

Sámedikkis lei bušeahtameannudeamis áššis 40/08, Sámedikki 2009 bušeahta, juolludussan oktiibuot 345 643 000 ru, mas mielde maidái sámeálbmotfoandda buvttadus. Bušeahtaregulerema oktavuodas miessemánus 2009, áššis 24/09 Sámedikki 2009 reviderejuvvo bušeahta, mearriduvvui jagi 2009 bušeahta loahpalaččat 345 743 000 ruvdnosaš ollislaš rámmain. Dát boahťa das go juolludussii kapihttalas 724, poasta 21 Dearvvašvuoda- ja sosiáladepartemeanttas (DSD) lasihuvvui 100 000 ru.

Sámeálbmotfoandda buvttadus ii fievrividuvvo sisaboahťun boadusrehketdoalus. Rudaid vuostáiváldin girjejuvvo dat balánsii čuoggá «sámeálbmotfoanda – buvttadeapmi» vuollái. Sámeálbmotfoandda geavaheapmi dán jagi lei fievrividuvvo sisaboahťun ja sámeálbmotfoandda čoggon buvttadeapmi lei vástesaččat unniduvvo, geahča mearkkašumi 12.

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta (BSD) ja Máhttodepartemeanta (MD) leaba goabbáge juolludan 1 000 000 Divvunprošektii – sámi divvunprográmma. BSD juolludus lei fievrividuvvo sisaboahťun erenoamáš prošeavttaid poastta vuolde, Divvun. MD juolludus lei mielde 4 300 000 ruvdnosaš juolludusas kapihtala 226.21 vuolde. 4 300 000 ruvdnosaš juolludusas lei Sámediggi ožžon 3 000 000 ru. 1 300 000 ruvdnosaš loahppajuolludus fievrividuvvo ruovttoluotta, danne go lei eahpesihkar oážžu go Sámediggi dieid ruđaid.

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta (BSD) lei juolludan 1 000 000 ru dasa go Loabága suoh-

kan lei šaddan oassin sámegeiela hálddašanguovllus 2009:s. Dát juolludus lei fievrividuvvo sisaboahťun ja lei máksojuvvo njuolggá váikkuhangaskaoapmepoastta 150 bokte.

Kultur- ja girkodepartemeanta (KGD) lei juolludan 600 000 ru sámi valáštallamii 2009:s. Dát juolludus lei fievrividuvvo sisaboahťun ja lei máksojuvvo njuolggá váikkuhangaskaoapmepoastta 205 bokte.

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta (BSD) lei juolludan 200 000 ru prošektii sámi statistihkka 2009:s. Dát juolludus lei fievrividuvvo sisaboahťun ja lei máksojuvvo njuolggá váikkuhangaskaoapmepoastta 801 bokte.

Gielda- ja guovlodepartemeanta (GGD) lei juolludan 184 000 ru Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddái (SNPL) diehtjuohkin bargui 2009 sámediggeválgga oktavuodas. Dát juolludus lei fievrividuvvo sisaboahťun SNPL poasttas.

Bargo- ja searvadahttindepartemeanta (BSD) lei juolludan 3 000 000 ru dákteriggeávdnasiid hávdádeapmái Njávdamis 2009:s.

Riikaantikvára lei juolludan 2 000 000 ru doaibmabiddjoruđaid suodjaluvvo ja gáhttenárvosaš visttiid várás 2009:s. Dát juolludus lei fievrividuvvo sisaboahťun ja lei juolluduvvo njuolggá váikkuhangaskaoapmepoastta 400 bokte.

Dasa lassin lei Sámediggi ožžon 1 000 000 ru Olgoriikadepartemeanttas Sámedikki riikkaidgaskasaš bargui. Dát ruđat leat fievrividuvvo sisaboahťun njuolggá hálldahussii ja politihkalaš dás-sái bargui riikkaidgaskasaš áššiiguin.

Mearkkašupmi 2 Váikkuhangaskaoapmereketdoallu 2009

Tabealla 1.4

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
-	Njuolggadoarjagat	110 914 000	110 915 000	1 000	0,0 %
-	Ohcanvuđot doarjja	70 355 783	73 073 000	2 717 217	3,7 %
-	Doaibmabijut nannen dihtii oahppaneavvoráhkadeami	6 000 000	6 000 000	0	0,0 %
-	Šiehtadusat	14 415 783	14 360 000	(55 783)	-0,4 %
-	Árvohákanprográmma	5 956 000	6 000 000	44 000	0,7 %
-	Eará váikkuhangaskaoamit	13 548 195	11 610 000	(1 938 195)	-16,7 %
-	Sámeálbmotfoandda	12 664 250	14 200 000	1 535 750	10,8 %
-	Eará doaibmabijut	3 425 805	4 500 000	1 074 195	23,9 %
	Submi	237 279 817	240 658 000	3 378 183	1,4 %
100–102	Oahpahus	33 992 845	32 630 000	(1 362 845)	-4,0 %
150–153	Giella	53 462 550	53 960 000	497 450	0,9 %
200–212	Kultuvra	77 326 616	78 177 000	850 384	1,1 %
300–302	Ealáhus	33 221 067	34 830 000	1 608 933	4,8 %
400–402	Birasgáhtten ja kultursuodjalus	2 434 100	3 000 000	565 900	23,2 %
450	Dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgiruššan	2 802 500	3 350 000	547 500	19,5 %
750–756	Samiske organisasjonier	4 401 888	4 401 000	(888)	-0,0 %
500–507	Eará váikkuhangaskaoamit	13 548 195	11 610 000	(1 938 195)	-14,3 %
600–602	Sámeálbmotfoandda	12 664 250	14 200 000	1 535 750	12,1 %
800–899	Eará doaibmabijut	3 425 805	4 500 000	1 074 195	31,4 %
	Váikkuhangaska- omiid submi	237 279 817	240 658 000	3 378 183	1,4 %

Sámedikki váikkuhangaskaoamit leat sihke njuolga juolludusat ja ohcanvuđot doarjjaortnegat mat addojuvvojit doarjjan ja mat gustojit mánga jagi dahje addojuvvojit jahkásaš doarjjan.

Sámedikki doarjjastivra juohká daid váikkuhangaskaomiid maid Sámedikki dievasčoahkkin lea fápmudan doarjjastivrii, geahča ášši 09/08 Sámedikki doarjjastivrra njuolggadusaid revideren.

Dát guoská daid ohcanvuđot váikkuhangaskaomiide mat leat Sámedikki bušehtas, muhto spiehkastahkan leat dat váikkuhangaskaoamit mat leat addojuvvon Sámediggeráđi ja Čoahkkinjođihangotti geavahussii.

Čájeha ahte váikkuhangaskaoapmereketdoalus 2009:s lea oktiibuot 3 378 183 ruvdnosaš badjelbáza. Ovttaskas poasttat čalmmustahttojuvvojit ja soitet leat mearkkašumit vuolábeali mearkkašumiin.

Muđui čujuhit váikkuhangaskaoapmepoasttaid mearkkašumiide mat leat jahkedieđáhusas.

Sámedikki 2009 bušehta mielde, kapihtal 3.2 Ohcanvuđot doarjagat, lea Sámediggeráđis fápmudus eará láhkai geavahit gitta 20 % rádjai várrejuvvon rudain bušehtas ovttaskas ohcanvuđot ulbmi-liidda. Rudat galget hálddašuvvot dan rámma siskobealde mii lea várrejuvvon Sámedikki ohcanvuđot doarjjaortnegiidda, ja Sámediggeráđi galgá bušehttajagis dieđihit Sámedikki dievasčoahkkinii vejolaš eará láhkai geavahemiin, gč. ášši 43/07. Dát fápmudus lea 2009:s geavahuvvon dainna lágiin ahte ovttaskas ohcanvuđot doarjja-poasttaid vuolláibáhagii lea válđojuvvon ruhta eará ohcanvuđot doarjjapoasttain main lea leamaš badjelbáza.

Mearkkašupmi 3 Oahpahus

Tabealla 1.5

Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
- Ohcanvuđot doarjja	27 992 845	26 630 000	(1 362 845)	-5,1 %
- Doaibmabijut nannen dihtii oahpponeavvoráhkadeami	6 000 000	6 000 000	0	0,0 %
Sum	33 992 845	32 630 000	(1 362 845)	-4,2 %

Tabealla 1.6 Ohcanvuđot doarjagat – Oahpahus

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
100	Vuodđooahpahus – Oahpponeavvut	12 694 895	12 875 000	180 105	1,4 %
101	Gelbbolašvuodálokten	5 019 000	4 550 000	(469 000)	-10,3 %
102	Mánáidgárddit	10 278 950	9 205 000	(1 073 950)	-11,7 %
Sum		27 992 845	26 630 000	(1 362 845)	-5,1 %

Tabealla 1.7 Oahpponeavvoráhkadeapmi

Teaksta	Submi
Doarjjalohpádusat fámus1/1–2009	33 903 250
Doarjjalohpádusat fámus1/1–2009, 2491	1 445 500
Bušeahhta 2009 poasttas 100–102	26 630 000
Hálddus buohkanassii 2009	61 978 750
Máksojuvvon doarjagat 2009 poasta 100–102	-30 707 659
Ruovttoluottamáksojuvvon dorjja	60 000
Hálddus vel 31/12–2009 muttus	31 331 091
Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009	-31 720 936
Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009, 2491	-973 000
Oahpponeavvoráhkadeami boadus 2009	-1 362 845

Tabealla 1.8 Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvo 2009:s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt
1997	0	–	163 950	0
1998	373 200	1,2 %	224 850	0
1999	0	–	0	0
2000	0	–	831 150	0
2001	729 746	2,3 %	267 982	0
2002	545 374	1,7 %	401 250	0
2003	896 207	2,8 %	207 454	0
2004	573 570	1,8 %	154 177	0
2005	516 762	1,6 %	199 755	0
2006	5 086 453	16,0 %	367 000	0
2007	6 116 944	19,3 %	16 625	0
2008	9 159 500	28,9 %	0	0
2009	7 723 180	24,3 %	174 520	60 000
Submi	31 720 936	100,0 %	3 008 713	60 000

Čájeha ahte ohcanvuđot doarjagiin oahpahussii lea -1 362 845 ruvdnosaš vuolláibáza. Sivvan vuolláibáhcagii lea dat go lea eanet geavahuvvon stipeandaidde alit ohppui ja doarjagii mánáidgárdeprošeavttaide, daidda lea válđojuvvon ruhta eará ohcanvuđot váikkuhangaskaomiin main lea leamaš badjelbáza. 32 693 936 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2009 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaožžuide.

Jagi 2009 reviderejuvvon bušehtas lea várrejuvvon 1 000 000 ru oahpponeavvuid oastimii. Geavaheapmi 31.12.09 muttus lea 3 845 608 ru oahpponeavvuid oastimii. Vuolláibáhcagii dán poasttas válđojuvvo 3 068 713 ru ruovttoluottageassimiin prošeavttain mat eai leat čadahuvvon ja doarjja mii lea ruovttoluotta máksojuvvon.

Mearkkašupmi 4 Giella

Tabealla 1.9

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
-	Njuolgga doarjagat	47 950 000	47 950 000	0	0,0 %
-	Ohcanvuđot doarjagat	5 512 550	6 010 000	497 450	9,0 %
	Submi	53 462 550	53 960 000	497 450	0,9 %

Tabealla 1.10 Njuolgga doarjagat – Giella

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
150	Guovttegielalašvuodadoarjagat	42 750 000	42 750 000	0	0,0 %
153	Vuoddodoarjja giellaguovddážiidda	5 200 000	5 200 000	0	0,0 %
	Submi	47 950 000	47 950 000	0	0,0 %

Tabealla 1.11 Ohcanvuđot doarjagat – Giella

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
151	Giellaprošeavttat hálddašanguovllu siskkobearde	2 736 200	2 200 000	(536 200)	-19,6 %
152	Giellaprošeavttat hálddašanguovllu olggobealde	2 776 350	3 810 000	1 033 650	37,2 %
	Submi	5 512 550	6 010 000	497 450	9,0 %

Tabealla 1.12 Giellaprošeavttat

Teaksta	Submi
Doarjjalohpádusat fámus1/1–2009	3 386 198
Bušehtta 2009 – Giellaproš. hálddašang. siskkab.	2 200 000
Bušehtta 2009- Giellaproš. hálddašang. olggob.	3 810 000
Hálddus buohkanassii 2009	9 396 198
Máksojuvvon doarjagat	-3 552 248
Ruovttoluottamáksojuvvon dorjja	49 000
Hálddus vel 31/12–2009 muttus	5 892 950
Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009	-5 395 500
Oahpponeavvoráhkadeami boadus 2009	497 450

Tabealla 1.13 Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvo 2009s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt
2004	0	–	90 000	0
2005	0	–	0	0
2006	220 000	4,1 %	193 650	49 000
2007	428 500	7,9 %	178 800	0
2008	1 220 000	22,6 %	38 000	0
2009	3 527 000	65,4 %	48 000	0
Submi	5 395 500	100,0 %	548 450	49 000

Čájeha ahte poasttas giellaprošeavttaide hálddašanguovllu siskkobealde ja olggobealde lea 497 450 ruvdnosaš badjelbáza. Badjelbáza boahtá das go ruhta lea gessojuvvon ruovttoluotta ja go doarjja lea ruovttoluotta máksojuvvon go

prošeavttat eai leat čadahuvvon 597 450 ru. 5 395 500 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2009 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaožžuide.

Mearkkašupmi 5 Kultuvra

Tabealla 1.14

Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
- Njuolgga doarjagat	59 455 000	59 456 000	1 000	0,0 %
- Ohcanvuđot doarjja	12 734 950	13 571 000	836 050	6,2 %
- Sámi dáiddáršiehtadus	5 136 666	5 150 000	13 334	0,3 %
Submi	77 326 616	78 177 000	850 384	1,1 %

Tabealla 1.15 Njuolgga doarjagat – Kultuvra

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
202	Sámi kulturviesut	8 912 000	8 912 000	0	0,0 %
204	Sámi festiválat	2 882 000	2 882 000	0	0,0 %
205	Sámi valášállan	1 629 000	1 629 000	0	0,0 %
206	Sámi teáhter	16 519 000	16 519 000	0	0,0 %
208	Sámi prentosat	2 571 000	2 571 000	0	0,0 %
209	Mobiila girjerádjjobálvalusat	6 145 000	6 145 000	0	0,0 %
210	Museat	20 797 000	20 798 000	1 000	0,0 %
Submi		59 455 000	59 456 000	1 000	0,0 %

Poasttas 210 Museat lea várrejuvvon 350 000 dáiddamusea prošekteremii ja plánemii Kárášjohkii, 200 000 ru Álttá/Guovdageainnu

duodaštanguovddáži ja 163 000 ru Nuortasámi museaodastusa nannenprosessii museaodastusa ektui.

Tabealla 1.16 Ohcanvuđot doarjagat – Kultuvra

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
200	Kulturovddideapmi	9 352 950	10 189 000	836 050	8,2 %
201	Sámi lágádusat	2 682 000	2 682 000	0	0,0 %
213	Sámi deaivvadansajit	700 000	700 000	0	0,0 %
Submi		12 734 950	13 571 000	836 050	6,2 %

Tabealla 1.17 Kulturovddideapmi

Teaksta	Submi
Doarjjalohpádusat fámus1/1–2009	13 021 079
Bušeahhta 2009	10 189 000
Hálddus buohkanassii 2009	23 210 079
Máksojuvvon doarjagat	-10 701 150
Ruovttoluottamáksojuvvon dorjja	178 271
Hálddus vel 31/12–2009 muttus	12 687 200
Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009	-11 823 650
Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009, 2451	-27 500
Kulturovddideapmi boadus 2009	836 050

Tabealla 1.18 Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvo 2009s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt
2001	0	–	0	0
2002	75 000	0,6 %	0	0
2003	0	–	0	0
2004	0	–	82 500	0
2005	68 000	0,6 %	22 000	0
2006	599 000	5,1 %	311 200	0
2007	1 793 000	15,1 %	372 579	151 800
2008	4 009 350	33,8 %	130 000	26 471
2009	5 306 800	44,8 %	221 800	0
Submi	11 851 150	100,0 %	1 140 079	178 271

Čájeha ahte poasttas kulturovddideapmi lea 836 050 ruvdnosaš badjelbáza. Badjelbáza bohtá das go ruhta lea gessojuvvon ruovttoluotta ja go doarjja lea ruovttoluotta máksojuvvon go

prošeavttat eai leat čadahuvvon, 1 318 350 ru. 11 851 150 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2009 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaožžuide.

Tabealla 1.19 Sámi dáiddáršiehtadus

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
207	Sámi dáiddáršiehtadus	5 136 666	5 150 000	13 334	0,3 %
Submi		5 136 666	5 150 000	13 334	0,3 %

Mearkkašupmi 6 Ealáhusat

Tabealla 1.20

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
-	Njuolgga doarjagat	2 509 000	2 509 000	0	0,0 %
-	Ohcanvuđot doarjja	15 476 950	17 111 000	1 634 050	10,6 %
-	Árvohákanprográmma	5 956 000	6 000 000	44 000	0,7 %
-	Duodješiehtadus	9 279 117	9 210 000	(69 117)	-0,7 %
	Submi	33 221 067	34 830 000	1 608 933	4,8 %

Tabealla 1.21 Njuogga doarjagat – Ealáhusat

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
301	Duodjeásahusat ja organisašuvnnat	2 509 000	2 509 000	0	0,0 %
	Submi	2 509 000	2 509 000	0	0,0 %

Tabealla 1.22 Ohcanvuđot doarjagat – Ealáhusat

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
300	Ealáhusovddideapmi	15 476 950	17 111 000	1 634 050	10,6 %
	Submi	15 476 950	17 111 000	1 634 050	10,6 %

Tabealla 1.23 Ohcanvuđot doarjagat – Árvohákanprográmma

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
300	Árvohákanprográmma	5 956 000	6 000 000	44 000	0,7 %
	Submi	5 956 000	6 000 000	44 000	0,7 %

Tabealla 1.24 Duodješiehtadus

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
300	Duodješiehtadus	9 279 117	9 210 000	(69 117)	-0,7 %
	Submi	9 279 117	9 210 000	(69 117)	-0,7 %

Tabealla 1.25 Ealáhusovddideapmi

Teaksta	Submi
Doarjjalohpádusat fámus1/1–2009	26 594 644
Avsetning til næringskombinasjoner pr 1/1–09	1 904 000
Bušeahhta 2009	32 321 000
Hálddus buohkanassii 2009	60 819 644
Máksojuvvon doarjagat	-27 105 797
Ruovttoluottamáksojuvvon dorjja	90 000
Máksojuvvon eara golut duodješiehtadusas	-46 963
Hálddus vel 31/12–2009 muttus	33 756 884
Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009	-31 252 001
Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009, 2491	-48 000
Várrejuvvon čielggadanprošeavttaide VSP 31/12–09 rádjái	-547 950
Várrejuvvon doaibmadoarjagiid evalueren 31/12–09 rádjái	-300 000
Ealáhusovddideapmi buođus 2009	1 608 933

Tabealla 1.26 Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvo 2009s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt
2005	0	–		46 000
2006	240 000	0,8 %	342 000	0
2007	1 057 000	3,4 %	2 355 762	0
2008	10 659 700	34,1 %	195 150	0
2009	19 343 301	61,8 %	152 475	44 000
Submi	31 300 001	100,0 %	3 045 387	90 000

Čájeha ahte poasttas ealáhusovddideapmi, árvoháhkkanprográmma ja duodješiehtadusa lea 1 608 933 ruvdnosaš badjelbáza. Badjelbáza boahhtá das go ruhta lea gessojuvvon ruovttoluotta ja go doarjja lea ruovttoluotta máksojuvvon go prošeavttat eai leat čadahuvvon, 3 135 387 ru.

31 300 001 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2009 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaožžuide. Dasa lassin lea várrejuvvon 300 000 ru doaibmadoarjjaortnega evalueremii ja 547 950 ru árvoháhkkanprográmma čielggadusprošeavttaide.

Mearkkašupmi 7 Birasgáhtten ja kultursuodjaleapmi

Tabealla 1.27

Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
- Njuolgga doarjagat	1 000 000	1 000 000	0	0,0 %
- Ohcanvudot doarjja	1 434 100	2 000 000	565 900	39,5 %
Submi	2 434 100	3 000 000	565 900	23,2 %

Tabealla 1.28 Njuolgga doarjagat – Birasgáhtten ja kultursuodjaleapmi

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
402	Rádjalovsajohtolaš – dutkan ja duodaštus	1 000 000	1 000 000	0	0,0 %
Submi		1 000 000	1 000 000	0	0,0 %

Tabealla 1.29 Ohcanvuđot doarjagat – Birasgáhtten ja kultursuodjaleapmi

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
400	Kulturmitosuođjaleapmi	1 434 100	2 000 000	565 900	39,5 %
Submi		1 434 100	2 000 000	565 900	39,5 %

Tabealla 1.30 Kulturmitosuođjaleapmi

Teaksta	Submi
Doarjjalohpádusat fámus 1/1–2009	3 285 000
Bušeahhta 2009	2 000 000
Liige ruđat riikaantikváras	2 000 000
Hálddus buohkanassii 2009	7 285 000
Máksojuvvon doarjagat	-2 614 300
Hálddus vel 31/12–2009 muttus	4 670 700
Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009	-4 132 300
Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009, 2431	27 500
Boadus sámi kulturmitosuođjalus 2009	565 900

Tabealla 1.31 Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009 ja máksojuvvon ruovttoluotta/gessojuvvo 2009s

Jahki	Submi	%	Gess.ruovt	Máks.ruovt
2003	0	–	49 400	0
2004	0	–	0	0
2005	0	–	31 000	0
2006	155 800	3,8 %	120 000	0
2007	487 000	11,9 %	295 000	0
2008	920 500	22,4 %	38 500	0
2009	2 541 500	61,9 %	0	0
Submi	4 104 800	100,0 %	533 900	0

Čájeha ahte poasttas kulturmitosuođjaleapmi lea 565 900 ruvdnosaš badjelbáza. Badjelbáza boahdá das go ruhta lea gessojuvvon ruovttoluotta go proševttat eai leat čadahuvvon, 533 900 ru.

4 104 800 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2009 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaožžuide.

Mearkkašupmi 8 Dearvvašvuoda- ja sosiála áŋgiruššamat

Tabealla 1.32

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
-	Ohcanvuđot doarjagat	2 802 500	3 350 000	547 500	19,5 %
	Submi	2 802 500	3 350 000	547 500	19,5 %

Tabealla 1.33 Ohcanvuđot doarjagat – Dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgiruššan

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
450	Dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgiruššan	2 802 500	3 350 000	547 500	19,5 %
	Submi	2 802 500	3 350 000	547 500	19,5 %

Čájeha ahte poasttas dearvvašvuoda- ja sosiálaáŋgiruššamiidda lea 547 500 ruvdnosaš badjelbáza. Badjelbáza bohtá das go doarjja lea ruovttoluotta máksojuvvon go proševttat eai leat

čadahuvvon 91 500 ru ja loahppa lea geavatkeahtes ruhta. 2 061 000 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2009 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjalohpádusat doarjjaožžuide.

Mearkkašupmi 9 Sámi organisašuvnnat

Tabealla 1.34

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
-	Ohcanvuđot doarjagat	4 401 888	4 401 000	(888)	-0,0 %
	Submi	4 401 888	4 401 000	(888)	-0,0 %

Tabealla 1.35 Ohcanvuđot doarjagat – Sámi organisašuvnnat

Poasta	Benevnelse	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
750	Sámi váldoorganisašuvnnat	2 452 000	2 451 000	(1 000)	-0,0 %
754	Sámi politihkalaš bellodagat	250 000	250 000	0	0,0 %
755	Sámi rájáidrasttideaddjiorganisašuvnnat	350 000	350 000	0	0,0 %
756	Sámi kulturorganisašuvnnat	350 000	350 000	0	0,0 %
757	Sámi ealáhusorganisašuvnnat	499 888	500 000	112	0,0 %
758	Sámi dásseárvoorganisašuvnnat	301 000	300 000	(1 000)	-0,3 %
759	Sámi org. mat barget áššiiguin mat gusket sidjiide geat masse oahpu nuppi máilmmisoađi soađi geažil	199 000	200 000	1 000	0,5 %
	Submi	4 401 888	4 401 000	(888)	-0,0 %

Čájeha ahte poasttas sámi organisašuvnnat lea vuollebáza -888 ru.

Mearkkašupmi 10 Eará váikkuhangaskaoamit

Tabealla 1.36

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
-	Váikkuhangaskaoamit maid Sámediggeráđđi hálddaša	8 688 200	6 750 000	(1 938 200)	-22,3 %
-	Váikkuhangaskaoamit maid Čoahkkinjodihangoddi hálddaša	4 859 995	4 860 000	5	0,0 %
	Submi	13 548 195	11 610 000	(1 938 195)	-14,3 %

Tabealla 1.37 Váikkuhangaskaoamit maid Sámediggeráđđi hálddaša

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
500	Regionála ovddideami ruđat	5 202 500	3 800 000	(1 402 500)	-27,0 %
501	Friija váikkuhangaskaoamit	777 700	550 000	(227 700)	-29,3 %
505	Riikkaidgaskasaš doaibmabijut	1 100 000	1 100 000	0	0,0 %
506	Doarjja sámi mátkeealáhusaid	300 000	300 000	0	0,0 %
507	Ásahusdiedáhusa čuovvoleapmi	1 308 000	1 000 000	(308 000)	-23,5 %
	Submi	8 688 200	6 750 000	(1 938 200)	-22,3 %

Tabealla 1.38 Riikkaidgaskasaš doaibmabijut – Interreg

Teaksta	Submi
Doarjalohpádušat fámus 1/1–2009	1 842 484
Bušeahhta 2009	700 000
Hálddus buohkanassii 2009	2 542 484
Máksojuvvon doarjagat	-476 000
Hálddus vel 31/12–2009 muttus	2 066 484
Doarjalohpádušat fámus 31/12–2009	-1 574 484
Doarjalohpádušat fámus 31/12–2009, 2491	-492 000
Boadus Interreg 2009	0

Čájeha ahte poasttas váikkuhangaskaomiin Sámediggeráđi geavahussii lea -1 938 200 ruvdnosaš vuollebáza. Vuollebáza bohtá vuoruhemiid geažil dán váikkuhangaskaoapmeortnegis. Čujuhit Sámediggeráđi fápmudussii eará láhkai geavaheami hárrái.

Poasttas riikkaidgaskasaš doaibmabijut – interreg várrejuvvo 2 066 484 ru gustovaš juolludusaide mat leat juovlamánu 31. b. 2009 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjalohpádušat doarjjaožžuide.

Tabealla 1.39 Váikkuhangaskaoamit maid Čoahkkinjodihangoddi hálddaša

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
502	Sámedikki politihkalaš joavkkut	1 871 997	1 872 000	3	0,0 %
503	Opposišuvvna bargoeavttut	988 000	988 000	0	0,0 %
504	2009 Sámediggeválgga listtat	1 999 998	2 000 000	2	0,0 %
	Submi	4 859 995	4 860 000	5	0,0 %

Čájeha ahte váikkuhangaskaomiin čoahkinjodihangotti geavahussii lea 5 ruvdnosaš badjelbáza.

Mearkkašupmi 11 Eará doaibmabijut mat eai lea váikkuhangaskaoamit

Tabealla 1.40 Eará doaibmabijut

Poasta 800	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
800	Konferánsat	648 807	1 150 000	501 193	77,2 %
801	Sámiide guoski statistihkka Norggas	76 861	0	(76 861)	-100,0 %
850	Bálkkašumiid geigen	196 035	200 000	3 966	2,0 %
860	Dutkan ja ovddideapmi, čielggadeamit ja duod.prošeavttat	2 004 103	2 650 000	645 897	32,2 %
899	Árvvoštallamat	500 000	500 000	0	0,0 %
Submi		3 425 805	4 500 000	1 074 195	31,4 %

Badjelbáza poasttas 800 konferánsat boahdá das go konferánsaid golut ledje unnit go mii lei biddjojuvvon bušehtii.

Vuollebáza poasttas 801 sámi guoski statistihkka boahdá das go golut Statistihkalaš guovddášdoaimmahakkii statistihka ráhkadeapmái ledje eanet go álggos jurddašuvvui.

Badjelbáza poasttas 860 Dutkan, ovddideapmi, čielggadusat ja dokumeantarudat lea 645 897 ru

dan geažil go báhce rudat geavatkeahttá. 1 350 000 ru lea várrejuvvon sierra doaibmabijuide ja prošeavttaide (gč. jahkediedáhusa kapihttalas 12) mat leat álggahuvvon 2009:s ja maiguin jotkojuvvon jagis 2010.

Kulturovddidanruđaid evalueren lea álggahuvvon, muhto ii leat loahpahuvvon. 500 000 ru leat várrejuvvon dán ulbmili.

Mearkkašupmi 12 Sámeálbmotfoanda

Tabealla 1.41

	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
-	Ohcanvuđot doarjagat	10 939 000	9 600 000	(1 339 000)	-12,2 %
-	Ovvdian-, čielggadan- ja duodaštanrudat	1 725 250	4 600 000	2 874 750	62,5 %
	Submi	12 664 250	14 200 000	1 535 750	10,8 %

Tabealla 1.42 Ohcanvuđot doarjagat – Sámeálbmotfoanda

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
600	Giellaovddidandoaibmabijut	4 049 000	4 000 000	(49 000)	-1,2 %
600	Árbevirolaš máhttu – Duodaštan- ja gaskkustanprošeavttat	2 222 000	1 600 000	(622 000)	-28,0 %
600	Girjjálašvuohta	4 668 000	4 000 000	(668 000)	-14,3 %
Submi		10 939 000	9 600 000	(1 339 000)	-12,2 %

Tabealla 1.43 Ovddidan-, čielggadan- ja duodaštanruđat – Sámeálbmotfoanda

Poasta	Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
601	Giellaprográmma	1 075 250	3 000 000	1 924 750	64,2 %
601	Árbevirolaš máhtu duodašteapmi ja gaskkusteapmi	650 000	1 600 000	950 000	59,4 %
Submi		1 725 250	4 600 000	2 874 750	62,5 %

Tabealla 1.44 Sámeálbmotfoanda

	Submi
Teaksta	
Doarjjalohpádusat fámus 1/1–2009	6 240 780
Bušeahhta 2009	14 200 000
Hálddus buohkanassii 2009	20 440 780
Máksojuvvon doarjagat	-8 613 250
Hálddus vel 31/12–2009 muttus	11 827 530
Doarjjalohpádusat fámus 31/12–2009	-10 291 780
Sámeálbmotfoanda boadus 2009	1 535 750

Čájeha ahte poasttas Sámeálbmotfoanda lea 1 535 750 ruvdnosaš badjelbáza. 10 291 780 ru várrejuvvo gustovaš juolludusaide mat leat juov-

lamánu 31. b. 2009 muttus. Dát leat juolluduvvon doarjjalohpádusat doarjjaožžuide.

Tabealla 1.45

Reantoboadut Sámeálbmotfoanda	Submi
Sámeálbmotfoanda/ruhta 31/12–09 muttus	79 648 523
Eretgesson Sámeálbmotfoandda kapitála	-75 000 000
2009 reantoboadut	4 648 523

Tabealla 1.46

Sámeálbmotfoanda – Čadnojuvvonruđat	Beløp
Girjejuvvon reantoboadut 1/1–2009 muttus	30 126 018
2009 reantoboadut	4 648 522
Geavahuvvon 2009:s Sámeálbmotfoanddas	-12 664 250
Reantoboadut buohkanassii 31/12–2009 muttus	22 110 290

Mearkkašupmi 13 Politihkalaš dási doaimmagolud

Tabealla 1.47

Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
Sámedikki- dievasčoahkkin,joavkkut, komite	8 290 822	9 300 000	1 009 178	10,9 %
Sámedikki čoahkkinjođihangoddi	1 339 136	1 252 000	(87 136)	-7,0 %
Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	15 072	200 000	184 928	92,5 %
Sámi parlamentáralaš ráđđi	321 645	500 000	178 355	35,7 %
Sámedikki doarjjastivra	1 017 189	1 000 000	(17 189)	-1,7 %
Sámediggeráđđi	8 653 567	8 280 000	(373 567)	-4,5 %
Sámedikki giellastivra	283 522	350 000	66 478	19,0 %
Sámi giellalávdegoddi	469 502	500 000	30 498	6,1 %
Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi	293 986	325 000	31 014	9,5 %
Politihkalaš dási doaimma submi	20 684 443	21 707 000	1 022 557	4,7 %

Čájeha ahte politihkalaš doaimmadási doaimmagoluin lea 1 022 557 ruvdnosaš badjelbáza.

Sámedikki dievasčoahkkima, Sámedikki fágalávdegottiid ja Sámedikki joavkkuid golud leat biddjojuvvon seamma postii. 1 009 178 ruvdnosaš badjelbáza boahdá das go leat dollojuvvon dušše 3 dábalaš dievasčoahkkima ja lávdegoddečoahkkima, ja áirasiid lohku lea unnon njeljiin áirasiin. Odda sámedikki rahpama golud maid šadde unnit go lei jurddašuvvon.

Sámedikki čoahkkinjođihangotti vuollebáza - 87 136 ru boahdá das go lei eanet doaimma go mii lei vurdojuvvon.

Sámedikki bearráigeahččanlávdegotti, Sámi parlamentáralaš ráđi ja Sámedikki giellastivrara

badjelbáza boahdá válđoáššis das go lei unnit doaimma go mii lei vurdojuvvon.

Čájeha ahte Sámediggeráđis lea -373 567 ruvdnosaš vuollebáza. Dát boahdá das go ledje eanet doaimmat go lei vurdojuvvon ja bušehtii eai lean biddjojuvvon golud guovtti ollesáigepolitihkkara maŋŋabálkká várás maŋŋá Sámediggeválgga.

410 000 ru lea várrejuvvon proševttaide/doaimmaide mat leat jođus sámi tearbmabarggus Sámi giellalávdegottis.

163 000 ru lea várrejuvvon Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL). Gielda- ja guovlodepartemeanta (GGD) juolludii 184 000 ru diehtujuohkindoaimmaide 2009 sámediggeválggaid okta- vuodas. Jurdda lea máksit geavatkeahtes ruđaid ruovttoluotta 2010:s.

Mearkkašupmi 14 Hálddahusa doaimmagolud

Tabealla 1.48

Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
Hálddahusa goaimmagolud	79 922 451	81 660 000	1 737 549	2,1 %
Submi	79 922 451	81 660 000	1 737 549	2,1 %

Hálddahusa rehketoallu čájeha ahte lea 1 737 549 ruvdnosaš badjelbáza bušeahta ektui. Ruhta lea várrejuvvon áigodatlaš goluide ja sisa- boaduide, gč. mearkkašumiid 18 ja 19. Badjelbáza boahdá vuosttažettiin das go ledje unnit bálkágolud go lei biddjojuvvon bušehtii rabas virggiid geažil. Ovdamearkka dihte virgáduvvui gulahallandirektevra virgái geassemánus 2009, ráđdeaddi virgi rabas čakčii 2009 jna.

5 736 361 ru lea várrejuvvon Guovdageainnu Diehtosiidda Sámedikki geavahan inventáraid ja

reaiduid ruhtadeapmái. Diehtosiidda geavaheaddjit leat šiehttan ovttas oastit inventáraid ja reaiduid oktasáreálaide, ja Sámi allaskuvla lea hálddašan dan. Geavaheaddjit galget máksit iežaset oasi proseanttaid mielde láigoareálain, ja jagi 2009 loahpas ii lean rehkenastojuvvon man ollu dat šaddá.

Visot ruđat mat ledje 2009 bušeahtas várrejuvvon Sámediggeviessu bajásdoallamii doalahuvvojit. Ollislaš várrejuvumi juovlamánu 31. b. 2009 muttus lea 2 684 596 ru Sámediggeviessu boahhteáiggi

bajásdoallan- ja divodangoluide, gč, mearkkašumi
18.

Mearkkašupmi 15 Sierra proševttat

Tabealla 1.49

Čilgehus	Boadus d.r.	Buš 09	Erohus	%
Buoret bálvalus geavaheaddjiide	1 000 000	1 000 000	0	0,0 %
Kvalitehtaovddideapmi vuodđooahpahusas – oahppoplánat	1 299 175	2 200 000	900 825	40,9 %
Sámi korrektuvraprogramma – Divvun	0	0	0	–
Sámi huksehusat Sirpmás	61 825	300 000	238 176	79,4 %
Árvoháhkkanprogramma	36 227	150 000	113 773	75,8 %
Njávdáma Ortodoksa hávdesadji nuortasámi- siiddas	2 220 000	2 220 000	0	0,0 %
Kvalitehtaovddideapmi sámi mánáidgárddiin 2009 válga	106 676	1 000 000	893 325	89,3 %
	3 162 962	3 162 962	0	0,0 %
Submi	7 886 863	10 032 962	2 146 099	21,4 %

Sierra proševttaid rehketdoallu čájeha ahte
lea 2 146 099 ruvdnosaš badjelbáza bušeahta ektui.

Badjelbáza poasttas kvalitehta ovddideapmi
vuodđooahpahusas – oahppoplánat lea 900 825 ru.
Čujuhit mearkkašupmái 1, mas oaidná ahte
1 300 000 ru Máhttodepartemeantta juolludusas
lea fievrriduvvon ruovttoluotta, ja Sámedikki 2009
bušehtii, kapihttalii 1, mas oaidná ahte juolludus
eaktudii doarjalohpádusa.

Badjelbáza poasttain sámi huksehusat Sirpmás
ja árvoháhkkanprogramma fágalaš forum boahtá
das go ruđat eai leat geavahuvvon.

2 756 587 ru lea várrejuvvon sámi divvunpro-
gramma Divvun II joatkimii. Sámedikki 2009

bušeahta ektui lea prošeahta jotkojuvvon jahkái
2010 ovddidit divvunprogramma máttasámegiela
várás.

56 918 ru lea várrejuvvon Njávdáma ortodoksa
hávdádansadjái nuortalaš gilis.

Dasto lea 229 934 ru várrejuvvon válgase-
minára goluide mii dollojuvvui odđajagimánus
2010 evalueren dihte válgga 2009 geavatlaš
čadaheami. Seminára váldoolahusjoavkun ledje
gielddat, muhto seminára lei rabas buohkaide.
Departemeanta, vuogádatvuovdaleaddjit, válgabar-
git ja media dolle sáhkavuoruid.

Mearkkašupmi 16 Áššehasgáibádusat

Tabealla 1.50

Kunddargáibádusaid spesifiseren	Beløp
Dábálaš kunddargáibádusat	198 206
Gáibádus departameantaidguin - BSD: Sámeálbmofoandda 2009 reanttut	4 648 522
Submi kunddargáibádusat	4 846 729

Mearkkašupmi 17 Eará gáibádusat

Tabealla 1.51

Eará gáibádusaid spesifiseren	Submi
Mátke- ja bálkáovdaruhta	69 205
Submi eará gáibádusat	69 205

Mearkkašupmi 18 Várrejupmi Sámediggevistti bajásdoallamii

Tabealla 1.52

Eará guhkesáiggi vealggit	Submi
Várrejupmi sámediggevistti bajásdoallamii	2 684 596
Submi eará guhkesáiggi vealggit	2 684 596

Mearkkašupmi 19 Várrejumi muđui

Tabealla 1.53

Eará goluid spesifiseren	Meark.	Submi
Álggahuvvon, muhto eai gárvvistuvvon prošeavttat/bargu mii sirdojuvvo jahkái 2009:		
Matematihkkagirjiid jorgaleami ja heiveheapmi	3	4 000 000
Dáiddamusea Kárášjogs	5	350 000
Duodaštanguovddáš Áltá/ Guovdageaidnu	5	200 000
Museareforbma, konsoliderenproseassa Nuortasámi musea	5	163 000
Árvoháhkkanprográmma	6	547 950
Kulturovdánahttinruđaid evalueren	11	500 000
Ealáhusšiehtadusa doaimmadoarjjaortnega evalueren	6	300 000
Ruđat dutkamii ja ovdánahttimii, čielggademiide ja duodaštanprošeavttaide	11	1 350 000
Sámi giellanammagotti prošeavttat	13	410 000
SUPU- diehtjuohkinkampanja	13	163 000
Sámi korrektuvraprogramma – Divvun II	15	2 756 587
Válgabargguid	15	229 934
Buoret bálvalus geavaheaddjiide	15	1 220 000
Njávdáma Ortodoksa hávdesadji nuortasámisiiddas	15	56 918
Eará golut:		
Iešguđetlágan goluid juohkin áigodagaide/golut rehkegiidda mat eai leat boahtán sisa 2009:s	13–14	3 825 163
Vistegálvvut ja reaiddut dieđavistái Guovdageaindui	14	5 736 361
Submi eará golut		21 808 913

Mearkkašupmi 20 ležaskapitála

Tabealla 1.54

Ležaskapitála	Submi
Ležaskapitála 31/12–2008	-8 314 962
Ležaskapitála. 31/12–2009	-3 648 638
Ležaskapitála rievdadus	-4 666 324

Ležaskapitála rievdan vástida 2009 bohtosii/
badjelbáhcagii.

Almmolaš ásašusat sáhttet diŋgot
lassigáhppálagaiddáppe:
Departemeantta bálvalusguovddáš
Poasta ja distribušuvdna
E-poasta:
publikasjonsbestilling@dss.dep.no
www.publikasjoner.dep.no

Dieduid diŋgojumi, gávppiin vuovdima ja
hattiid birra oaččut dáppe:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-poasta: offpub@fagbokforlaget.no
Telefovndna: 55 38 66 00
Fákssa: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Čállosa gávnnat dán interneahhtačujuhusas
www.ráddehus.no

Ovdasiidogovva:
Namahus: “Vuoŋnasteapmi luoddaearus”/ “Rast ved veiskille”
Dáiddár: Annelise Josefsen
Govvideaddji: Hege Dalen, Árbordi (Krutfjellveien-nammasaš
prošeakta)

Deaddileapmi: 07 Aurskog AS 06/2010

